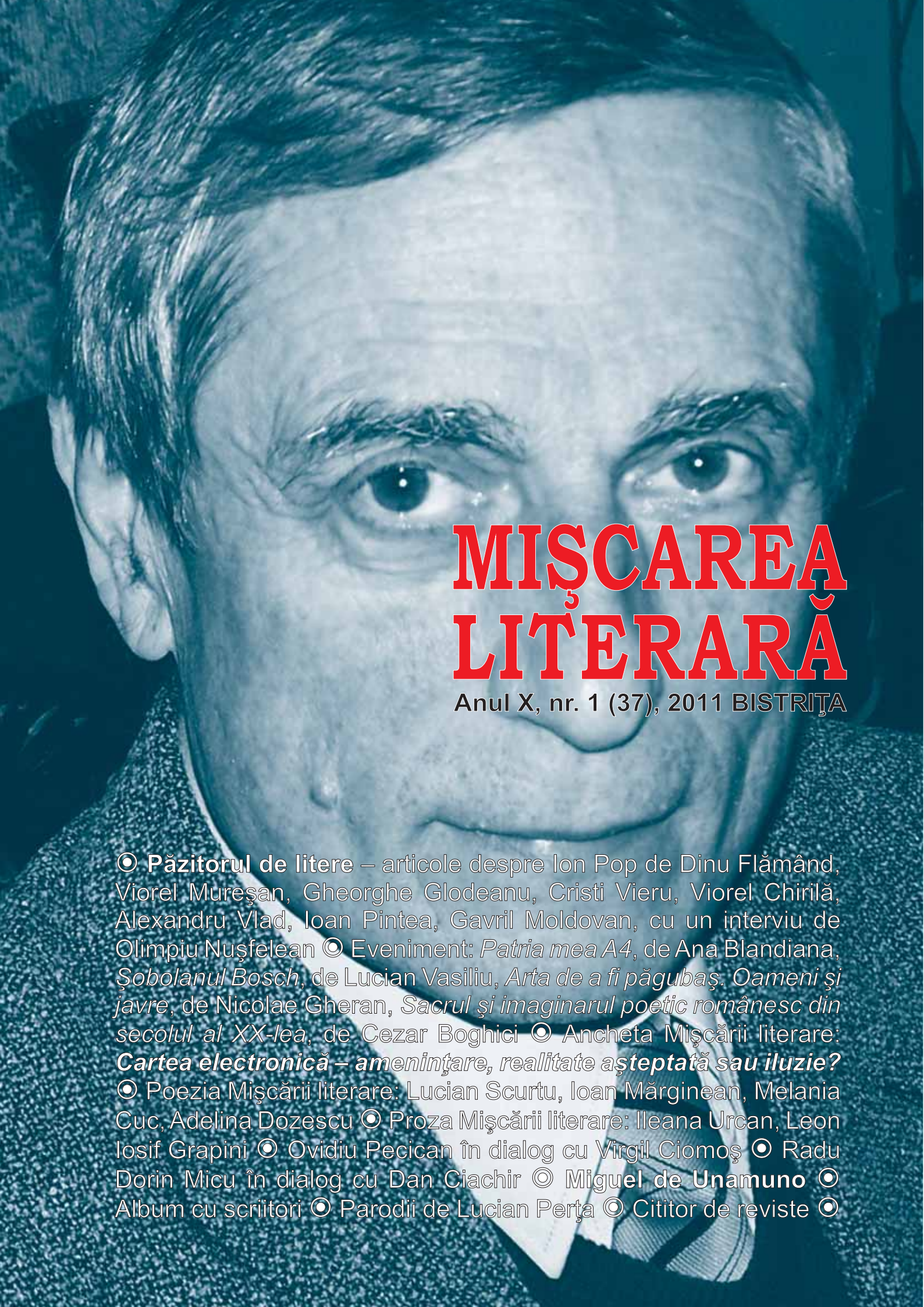

MIȘCAREA LITERARĂ

Anul X, nr. 1 (37), 2011 BISTRIȚA

© **Păzitorul de litere** – articole despre Ion Pop de Dinu Flămând, Viorel Mureșan, Gheorghe Glodeanu, Cristi Vieru, Viorel Chirilă, Alexandru Vlad, Ioan Pinteă, Gavril Moldovan, cu un interviu de Olimpiu Nușfelean © Eveniment: *Patria mea A4*, de Ana Blandiana, *Șobolanul Bosch*, de Lucian Vasiliu, *Arta de a fi păgubaș. Oameni și javre*, de Nicolae Gheran, *Sacrul și imaginarul poetic românesc din secolul al XX-lea*, de Cezar Boghici © Ancheta Mișcării literare: ***Cartea electronică – amenințare, realitate așteptată sau iluzie?*** © Poezia Mișcării literare: Lucian Scurtu, Ioan Mărginean, Melania Cuc, Adelina Dozescu © Proza Mișcării literare: Ileana Urcan, Leon Iosif Grapini © Ovidiu Pecican în dialog cu Virgil Ciomoș © Radu Dorin Micu în dialog cu Dan Ciachir © **Miguel de Unamuno** © Album cu scriitori © Parodii de Lucian Perța © Cititor de reviste ©

CUPRINS

Editorial: Literatura în fața unei tehnologii revoluționare/ 1	
Dinu FLĂMÂND: Ion Pop salvează Echinoxul/ 2	
Viorel MUREȘAN: Cuminenția în ofensivă și ora de limpezire/ 5	
Cristian VIERU: Ion Pop – Sensibilitatea poetului/ 10	
Adriana VLAD: Geometria sunetului și a tăcerii în poezia lui Ion Pop/ 12	
Gheorghe GLODEANU: Ion Pop – traducător și exeget al lui Tristan Tzara/ 14	
Viorel CHIRILĂ: Ion Pop sau vocația delimitărilor/ 17	
Ioan PINTEA: Dealuri, cărți și întâlniri cu Ion Pop/ 23	
Gavril MOLDOVAN: Portret sumar al unui scriitor plurivalent/ 26	
Ion POP: „Autenticitatea» poemului e tot o... convenție”/ 27	
Ion POP: Bio-bibliografie/ 32	
Fotoalbum Ion Pop/ 34	
Ion Radu ZĂGREANU: Patria neliniștii/ 35	
Andrei MOLDOVAN: Cu verbul amintirii la prezent/ 37	
Ion MOISE: Niculae Gheran păgubaș între „oameni și javre”/ 40	
Aurora COMȘA: O incursiune minuțioasă pe tărâmul sacralului și al poeziei românești/ 45	
Cartea electronică – amenințare, realitate așteptată sau iluzie?	
Răspund: Ion CRISTOFOR, Leo BUTNARU, Aron GAĂL, Gheorghe GLODEANU, Ovidiu PECICAN, Virgil DIACONU, Ion URCAN, Ion BUZAȘI, Lucian SCURTU, Valentin MARICA, Alexandru JURCAN, Melania CUC, Zorin DIACONESCU, Elena M. CÎMPAN, Al. C. MILOȘ, Igor URSENCO, Victor ȘTIR, Menuț MAXIMINIAN/ 47	
Lucian SCURTU: Poezii/ 70	
Ioan MĂRGINEAN: Poezii/ 72	
Ileana URCAN: Capitolul al șaptesprezecelea, în care <i>Iluzia</i> vizitează la spital o veche prietenă/ 76	
Ovidiu PECICAN în dialog cu Virgil CIOMOȘ: „...Să ne luăm zborul și să rămânem suspendați, măcar pentru câteva ore, deasupra abisului.”/ 78	
Virgil RAȚIU: Federeii, de Nicolae Avram/ 84	
Menuț MAXIMINIAN: Andrei Moldovan, un nou pas în critică/ 86	
Ioan NEGRU: Destine convergente/ 88	
George BODEA: Libertatea între zădărnici și împlinire/ 90	
Virgil RAȚIU: Domnul K. eliberat, de Matei Vișniec/ 92	
Constantin BLĂNARU: Romantism, dramatism, luciditate/ 94	
Adrian CHERHAȚ: Alexandru Buican și drama absolută a trăirii românești/ 96	
Ion MOISE: Piatră la rinichi de Marilena Toxin/ 98	
Ion FILIPCIUC: Despre etnologie, cu întreită mahnire/ 101	
Melania CUC: Poeme Blitz/ 103	
Adelina DOZESCU: Poezii/ 106	
Leon Iosif GRAPINI: Norocoșii/ 109	
Dan CIACHIR: Biserică, Secte, Intelectuali/ 115	
Viorica POP: Portret în spațiul undulat/ 120	
Ion FILIPCIUC: Șezătoare literară în tunelul de la Mestecăniș/ 121	
Ion LĂPUȘNEANU: Octavian Ruleanu – un scriitor uitat/ 126	
Denisa PINTIUȚĂ CAIAN: Din Est/ 133	
Alexandra-Nadina TURCU: Metamorfoze/ 137	
Paul-Ersilian ROȘCA: Sejur la Zarca/ 139	
Virgil RAȚIU: Jurnal de căpșunar/ EL SUEÑO ESPAÑOL sau Plantația de căpșuni din găleata cu mortar, de Albert V. Cătănuș/ 142	
Icu CRĂCIUN: De citit obligatoriu: Vânătorul de securiști de Mirel Bran/ 143	
Iulia BULZ: Lumea echivocă și eternă a cuvintelor/ 144	
Menuț MAXIMINIAN: Despre Măluț, cu dragoste/ 145	
Virgil RAȚIU: Copiii lui Hansen, de Ognjen Spahić/ 148	
Sever URSA: Noptile lui Rebreanu/ 150	
Marc-Edouard Nabe datorează totul Internetului, dar și acesta îi datorează totul/ 154	
Carmen BULZAN: Unamuno – cocotolog?/ 157	
Miguel de UNAMUNO: Însemnări pentru un tratat de cocotologie/ 159	
Album cu scriitori/ 164	
Concursul Național de Proză „Liviu Rebreanu”, 2010/ 165	
Zilele revistei „Caiete Silvane”, 2011/ 166	
Colocviul Mihai Eminescu – identitate culturală/ 167	
Valentin Marica – invitat al Cenaclului „George Coșbuc” – Bistrița/ 168	
Lucian PERTA: Parodii pur și simplu/ 169	
CITITOR DE REVISTE/ 170	

Revistă de literatură, artă, cultură
Serie nouă

Anul X, nr. 1 (37), 2011, Bistrița

Apare trimestrial
sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud

Director fondator: Liviu Rebreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN (director)
Ioan PINTEA (redactor șef)
Ion MOISE (redactor șef adjunct)
Virgil RAȚIU (secretar de redacție)
Andrei MOLDOVAN

Coperta: Marcel LUPȘE

(În imagine Ion Pop)

Număr ilustrat cu lucrări de Onița MUREȘAN

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE

Adresa redacției: Bistrița,

str. Arțarilor, nr. 46/A/16, 420069

Telefon/fax: 0749.248708, 0263.233345

E-mail: olimpiu49@yahoo.com

ioanpintea2002@yahoo.com

Administrația: Centrul Județean pentru Cultură

Bistrița-Năsăud, str. Grigore Bălan, nr. 11, Bistrița

Marketing: Alexandru CÂȚCĂUAN,

Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

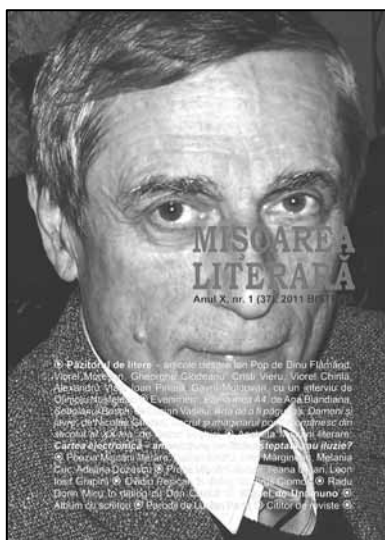
Aparițiile inițiale ale revistei au fost sprijinite
de Casa de Cultură a Sindicatelor
și S.C. Aletheia, Bistrița.

Revista Mișcarea literară este membră A.R.I.E.L.

Tiparul: S.C. Eikon S.R.L. Cluj-Napoca

ISSN 1583-1957

Redacția respectă grafia autorilor.

Literatura în fața unei tehnologii revoluționare

Asistăm, de câțiva ani, de puțini ani, la punerea literaturii în fața unei tehnici revoluționare: cartea electronică. Fenomenul apariției acestui tip de carte nu este perceput încă foarte clar. Când ne vom dezmetici, când vom ieși din comoditate sau uluială, lucrurile vor fi deja ireversibile. Aceasta deoarece fenomenul este în evoluție și prinde – și cuprinde – tot mai mult și activitatea artistică.

Nu sunt un fan al cărții electronice, deocamdată, dar nu pot să ignor facilitățile scrisului electronic, care îmi intră tot mai mult în viață și în obișnuințe. Calculatorul, conectat la Internet, îmi aduce o bogăție de informații – cărți din cele mai îndepărtate biblioteci, ziare sau reviste, mesaje, imagini, știri... –, îmi oferă un mijloc de socializare fără să mă scoată din bârlogul... atelierului de creație și, în același timp, mă ajută să-mi redactez mai ușor textele literare sau publicistice, să adaug sau să șterg fără probleme în textul pregătit pentru tipar, îmi ameliorează drumul spre editură sau spre cititor. Bineînțeles că întreține și un handicap psihologic în raport cu textele de creație, de invenție creatoare, că mintea lui virtuală nu-i agreează într-un tot de mintea mea de om viu, dar lucrurile sunt încă în stadiu de... negocieri!...

Condiția cărții se schimbă. Condiția, dar nu funcția. Privirea asupra cărții declanșează discuții.

Cartea electronică afectează mai întâi obișnuințele noastre de lectură. Ne ajută să accesăm mai ușor la un titlu căutat, care poate sosi la noi în format electronic, fără să mai fim obligați să cercetăm o bibliotecă publică sau o librărie. Lectura – ca îndeletnicire – nu mai oferă aceleași satisfacții. Ea devine mai incomodă, mai obositoare, mai lipsită de delicii. Ea se apropie mai mult de o condiție „informativă”. Pare mai mult „informație” decât „deliciu”. Așteaptă iPad-uri performante, care să imite foaia de hârtie și să nu obosească ochii. De la prezența artizanală, cartea electronică are șanse să intre în obișnuințe. Pe măsură ce opul de hârtie va deveni un produs de lux sau, mă rog, de o anumită excepție, cartea pe suport electronic poate deveni mai vandabilă și, în plus, să intereseze mai mult cititorul tânăr, atât de puțin atras, se pare, de universul cărților. Ne vom îmbogăți cu biblioteci enorme pe suport electronic, devenind colecționari și în această direcție, așa cum am început să adunăm filme sau muzică pe același tip de suport. Moda va descinde și aici. Se va schimba configurația librăriilor și a bibliotecilor. Instituțiile literare – urmând ofensiva Google, prin care se transferă pe suport electronic milioane de opere din domeniul literar sau științific, ediții rare sau epuizate – se vor mobiliza din ce în ce mai mult în această direcție.

Scrisul electronic este o provocare și pentru activitatea de creație. Poate asigura facilități și în această direcție, o circulație mai rapidă a creațiilor în anumite contexte, o ameliorare a elaborării discursului literar, în anumite situații, nu întotdeauna. Scriitorii vor găsi căi alternative pentru a ajunge la (virtualii) cititori. Nu avem încă o cultură a acestui tip de scris, nici preocupări în privința piratărilor, a demonetizării originalității, dar lucrurile înaintează. Scriitorii și cititorii sunt, deocamdată, prinși mai mult în cultura cărții de hârtie și ne putem întreba dacă se vor lăsa într-adevăr provocați de aceste schimbări, dar noul are în el și o parte ascunsă, necunoscută, și acest necunoscut fascinează, devine dinamic.

Editorial

Olimpiu NUȘFELEAN

Ion Pop salvează *Echinoxul*

Dinu FLĂMÂND

Când pe la mijlocul toamnei, în 1968, devenise o certitudine apariția revistei *Echinox* am convenit în mod tacit, cei șapte sau opt studenți din grupul întemeietor, să nu le oferim dascălilor noștri nici pic de spațiu în viitoarea publicație. Era nu doar o inconștientă infatuare, mai era în noi și un fel de furie, căci, în tot acest timp, nu ne-am simțit deloc susținuți de ei în avansarea proiectului ce părea o absolută utopie, fără nicio șansă de apariție. Așa că primul sumar s-a încropit în grabă, și cam în secret, din ceea ce aveam fiecare din noi prin buzunare. Am vorbit cu cei de la arte plastice să aducă desene și proiecte de vignete, i-am mai întrebat pe „ungurii”, pe „nemții” și pe „filosofii” care fuseseră cooptați la grupul inițial al filologilor cam ce au de gând să dea pentru primul număr. După care am pus laolaltă paginile dactilografiate, împreună cu promisiunile de pagini ce urmau să vină..., am rămas puțin descumpăniți. Lipsea material! Ne-am reprofilat repede în cronicari de cinema, în autori de recenzii, în vagi reporteri și băieți de redacție buni la toate – chinuind acea unică și antediluviană mașină de scris –

Păzitorul de litere

am cerut și articole despre arte plastice. Marian Papahagi ne lăsase minunate traduceri din Pavese înainte să plece spre Italia, politrucii și oficialii Universității reținuseră și ei spațiu pentru tot felul de telegrame, articole politice și articole de întâmpinare; dar tot nu era destul. Cele 20 de pagini cât avea primul număr (iar apoi ele au crescut simțitor) înghițeau mult mai mult text și imagine decât aveam noi. Eugen Uricaru,

infatigabil, alerga după alte contribuții, cred că pe multe le citeam împreună și repede le aruncam la coș..., ușor neliniștiți să constatăm că proiectul se dovedea mai complicat decât crezuserăm.

Bănuiesc că atunci s-a ivit ideea să facem o excepție, deci i-am cerut și asistentului Ion Pop un „material”. E acel minunat articol despre Avangarda românească, parte dintr-o carte ce urma să fie tipărită peste un an, centrat pe revoluția radicală impusă în poezie de Tzara (nume pe atunci abia reintrodus în circuitul public, odată cu primul dezgheț al interregnelui politic – trecerea de la epoca Dej la încă timida, la început, domnie Ceaușescu). Cred că numai Ion Pop și asistentul Vasile Muscă, de la filosofie semnează, ca profi, în paginile primului număr. Ambii ne erau deja prieteni, Muscă ne susținuse și pe la plictisitoarele ședințe de îndoctrinare marxistă pe care a trebuit să le suportăm în momentul când oficialii încercau să ne impună o linie, un concept. Iar Ion Pop era pentru toată lumea pur și simplu „Jean”, tânăr universitar scripitor care debutase deja cu un volum de versuri, dascăl ușor pedant în felul său de a fi serios și credibil, prietenul mai mare din care deborda în permanență un entuziasm nedisimulat pentru „marea literatură” – fantasma noastră comună în acele vremuri. Evident că el avea un discurs literar și un gust verificat ce ne lăsa admirativi. Încă dinainte de înființarea revistei așteptam cu toții opinia lui după lecturile noastre în cenaclu. Iar acum îmi dau seama că mulți dintre cei care frecventau cenaclul *Echinox* scriau cu speranța că îi vor smulge

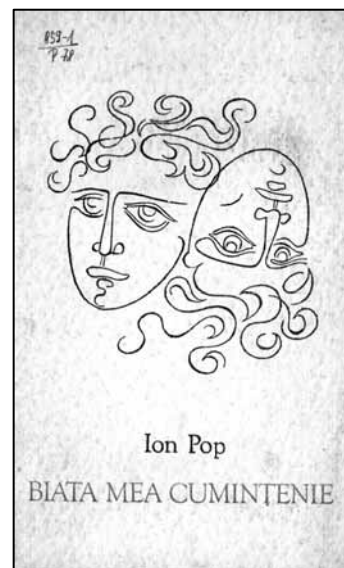
mai cu seamă lui Ion Pop cuvinte de apreciere, pe lângă nelipsitele cuvinte de dojană sau nuanțe mai glaciale ce însoțeau, de obicei, orice laudă venită de la el.

Cred că pe ultima sută de metri, înainte ca Eugen Uricaru să meargă cu tot teancul șpalturilor pentru bunul de tipar, spre o clădire ce i se indicase și unde întreba candid, pe coridoare: aici e cenzura?, s-a decis introducerea faimosului text, traducerea din Heidegger – *Ce este filozofia?* Pica bine și era încă un material solid, dar fără ca nouă să ne semnaleze vreo primejdie, deși până atunci numele marelui filosof nu fusese pomenit în presa românească din acele decenii decât pentru a fi înjurat sau luat peste picior de tovarășii ideologi. De unde să bănuim teribila furtună ce urma să se reverse peste capete noastre încă de la începutul anului următor? Probabil că ștabii uteciști și uaseceriști din Capitală când au dat de paginile cu Heidegger s-au speriat că vor fi acuzați de lipsă de vigilență: deci ni s-a transmis că publicarea revistei se suspendă și că o ancheta urmează la fața locului. Probabil i-a nemulțumit și telegrama în dorul lelii adresată conducătorului, și editorialul fără pic de angajament politic, și absența de pe frontispiciu a celebrului îndemn „Proletari din toate țările uniți-vă”, înlocuit însă cu precizarea insolentă că Echinox este o „revistă de cultură”!!! (nici social politică, nici de viață studențească, niciuna din formulele obișnuite în tot restul presei românești). Iar pentru cine avea ochi ideologic vigilent imaginea de pe pagina întâi, semnată de Florin Creangă, cu acel soare ce răsare din interiorul unei case vechi și o sparge – o casă cu irealiste cariatide planturoase! – trebuie să fi fost culmea insolenței din partea unor mucoși de studenți care și aleseseră un titlul „cosmic” ce nu putea fi rebotezat, la o adică, să devină Echinoxul comunist!

La început ne-am simțit oarecum mândri că fuseserăm interziși. Dar repede ne-am dat seama că revista risca să nu mai apară deloc, sau să fie mutilată încât să nu o mai recunoști. Atunci a apărut ideea să-i cerem sprijin lui Ion Pop, cadru universitar, persoană cu ceva mai multă greutate instituțională decât niște simpli

studenți. Iar o echipă alcătuită din Eugen Uricaru, Marcel Runcanu și subsemnatul s-a deplasat de urgență la Jean acasă (pe atunci nu se prea obișnuia să telefonezi) care nu era acasă. Cu mânuța mea i-am scris un bilet, pierdut apoi în neantul istoriei, în care îl rugam în numele tuturor să vină să „preia” Echinoxul, aflat în mare primejdie. Și ca să ne dăm importanță, am precizat că el este persoană „morală”, adică are o funcție universitară, deci ar fi numai bun să devină șef, ceea ce noi îi ofeream pe tavă, ca și cum ar fi fost de competența noastră. Nu știu dacă și la nivelul rectoratului s-a avut în vedere o soluție similară, cert este că Jean, așa precar cum fusese investit de noi, a luat peste câteva zile un teanc cu primul număr al revistei și s-a plantat pe scara monumentală a Universității, ascuns oarecum în dosul unui șir de studenți înveșmântați de duminică, ce întimpinau cu un exaltat „Gaudeamus igitur” coborârea lentă a personajului central care tocmai vizita Clujul: nu altul decât primul ministru Ion Gheorghe Maurer.

Iar acum urmează o scenă la care nu am asistat, dar care între noi a fost relatată deseori cu lux și răs-lux de amănunte, așa încât are deja și o aură legendară, clădită, desigur, pe o fericită întâmplare care a avut loc. Jean al nostru, lăsând laoparte orice urmă din „biata lui cuminenie”, căci de sfială nici nu mai era vorba, s-a plantat cu revista taman pe centru, în drumul șefului guvernului României, și în trei secunde i-a turuit întâmplarea cu apariția „entuziastă” a acelei publicații studențești, adăugând că o neînțelegere riscă să stopeze elanul unor minunați tineri care o concepuseră etc. etc. L-o fi sfătuit cineva să procedeze așa, s-a gândit el singur, cert este că noul șef al Echinoxului a vizat impecabil! Maurer se afla la Cluj într-un soi de campanie electorală,

urmasu alegeu, el considera bătrâna cetate universitară fiefu său excepțional pus sub protecție personală, căci era lume rasată, nu mârânăme ca prin sud. Nu i-a trebuit mult să-și dea seama că mici politrucu de la București exageraseră cazul, deci a lăsat vorbă să se examineze și să se rezolve.

Iată cum ne-am trezit peste vreo trei zile de la această scenă convocați cu toții chiar în marea sală de ședințe a primului secretar de județ (să fi fost inegalabilul tovarăș Dunca?, nu mai știu, referințele mele bibliografice lasă de dorit), serviți cu cafele și apă minerală, ba chiar și cu fursecuri, în vreme ce primul trecea și ne strângea mâna la fiecare, după care a mormăit ceva gen: dragi tovarășu, mmmmm, continuați, e bine să fiți tineri. Dar să nu-l mai publicați niciodată de **Heidelberg** acela... Ceea ce am respectat cu sfințenie, mai apoi; nici de Heidelbergul de altădată, nici de cel mai nou nu s-a mai adus vorba la Echinox. Iar după acea întâmplare, Ion Pop a fost numit director al publicației, chiar dacă organele ar fi dorit, probabil, pe altcineva.

Și bine a fost că a venit în redacție Ion Pop. Nu numai că umbla, cam singur, după toate materialele și te pândeau prin toate cofetăriile, cafenelele sau pe toate străzile din centrul orașului să-ți reamintească scadența pentru predarea textelor, dar tot el le și citea atent, le și cometa sau le respingea, când era cazul. Parcă îl aud: mizerabile, ai scris repercursiuni, cu „r”! Da, scrisesem și eram mizerabil... nimeni nu se supăra pe Jean, fiindcă știa mai multe decât noi și, de obicei, avea dreptate. Au profitat apoi de rigoarea, de gustul și de cunoștințele lui mai cu seamă generațiile de după noi, poeții, criticii, prozatorii care au avut în Ion Pop un reper

solid, o sursă de încurajare și un real sprijin. El a structurat revista imediat după primele numere asigurându-i în permanență materiale de calitate, și o deschidere spre tot restul țării, el a ridicat și a menținut exigența la un nivel care nu s-a dezmințit apoi ani în șir. Îmi recitesc unele articole exaltate de pe atunci și-mi zic că nu le-ar fi stricat niște comentarii mai severe din partea lui Jean. Cu noi, cu prima generație, descoperirea el însuși miracolul de a face o revistă, și admira sincer textele care ne ieșeau nouă din condei, poate se și sfiia să ia o atitudine profesorală față de prima echipă. Dar noi cu toții descopeream tot atunci omul generos, lectorul infinit de atent care depista în textele noastre până și promisiunea palidă a unor biete grăunțe de aur acolo unde, infatuații de noi, credeam să se afla deja un filon masiv, numai bun de exploatat.

Mi-a comentat toate cărțile, cu un spirit analitic și atent care mă onorează. Dar nu numai pe ale mele. Cred că nu există poet român care să fi scris două, trei versuri ce reușesc să-și ia zborul, iar acest zbor să nu fi fost remarcat de Ion Pop. Cărțile lui despre poezia română, mai cu seamă modernă și contemporană, sunt deja *Istoria* cea mai complexă a acesteia. Ni se promite sinteza, o așteptăm cu mare nerăbdare. Dar să nu uităm și poetul cu același nume. Ion Pop, cu acel „provizoriu, numai, și metaforic sânge” care irigă peisajele liricii sale de sentimentalism autoironic a locuit totdeauna în chiar misterul acestei emisii care face legătura între destin și limbaj. Iată-l rotunjind șapte decenii de timp. Dar gata să se propulseze spre noi și misterioase echinoxuri! Îi rezerv aceeași prietenească îmbrățișare!

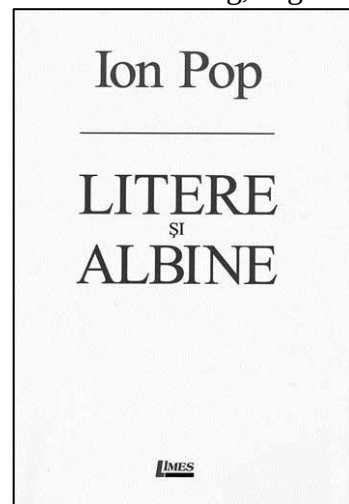
Cumințenia în ofensivă și ora de limpezire

Viorel MUREȘAN

Cam un sfert din cărțile lui Ion Pop sunt volume de poezie, ceea ce dovedește o ritmicitate în emisia lirică mai supravegheată și mai atent susținută decât în cazul altor critici cu dublă vocație, exceptându-l, poate, pe Gheorghe Grigurcu. Dacă ținem seama că opera hermeneutică a autorului (de o consistență aparte) sau cea de istoric literar ori de traducător au ca referent exclusiv poezia și fenomenul poetic, nu mai miră pe nimeni că în creația sa lirică atributul prim și niciodată abandonat pe întregul traiect este livrescul. O melancolie bine temperată de un expresionism rafinat, precum și o perpetuă toamnă a spiritului, străbate de asemenea versurile cărțurii ardelean. Conștiința tragică a existenței, prezentă de la început, *dă în vârf* (cum ar spune Arghezi) în **Elegii în ofensivă** (Editura Vinea, Buc., 2003). Un titlu oximoronic, sub care sunt adunate acum cincizeci și cinci de poeme, încununează un gând de peste trei decenii rostit într-un interviu, unde autorul se ferea să-și considere postura lirică drept una pur contemplativă, nuanțând: *Pentru mine, cercetarea avangardei a fost un mod de echilibrare a elegiei în care trăiesc /.../ Reverie a lumii de carne și sânge, poezia e, de fapt, melancolie, sau dacă vrei, cumințenia în ofensivă.* (s.m. V. M.).

Patru poeme din sumarul **Elegiilor în ofensivă** (între care și cel liminar) poartă titlul **Oră**, semn că *durata* și *efemerul* sunt teme recurente ale cărții. În gravitatea lor, acestea se asociază cu un motiv, și el frecvent și oarecum înnoitor în acest ultim context liric, acela al evadării dinspre livresc în natură, congruent unei autocontemplări mai autentice în dramatismul ei: *De mii de ori pe zi, dar numai o clipă,/ aerul pe care-l respir ia forma plămânilor mei,/ de miliarde de ori, firele de iarbă/ deplasează clasicele linii/ și iarăși măntorc la tine, mică pasăre cenușie/ de pe*

creanga de prun din fața ferestrei mele,/ mă uit cum te clatini mereu, îți zburlești penele,/ ca și cum ai ezita, ai ezita, ezita/ să te oprești în emblemă.// Și mă gândesc la ora când în lumina/ solemnă numai o clipă/ îmi vor îngheța rănilile. (p. 6). Meditația asupra duratei se contaminează în altă **Oră** de simbolismul vegetal, devenit amenințător, asfixiant chiar, ca într-un cunoscut poem de Carl Sandburg, fuga de livresc fiind înlocuită cu fuga din Istorie, în timp ce accentele elegiei capătă forma imprecăției: *poimâine, începând de la ora 9/ se va da, poate,/ și puțină Istorie./ Numai tu, iarbă contemporană,/ nu-ți oferi nici o clipă/ de repaus și contemporană,/ numai tu, iarbă, crești/ verde și nesimțită/ oh, cât de verde, verde,-/ verde și nesimțită.* (pp. 11-12). În sfârșit, într-un alt loc al cărții, timpul e asociat cu spațiul și se mistuie reciproc, simbolurile organizându-se în serii ce trimit – prin precizia și transparența descrierii – la reprezentarea estetică a ambientului spitalicesc, care ne amintește de Blecher, dar și de ultimele pagini ale lui Cezar Baltag ori Marin Sorescu: *Oră a scrâșnetului, – se taie/ spațiu din jurul meu. Sclipesc/ orbitoare lamele, hârșâie/ triumphiuri de gheață, fierăstraiele./ Nici nu mai cutează/ să fâșnească, să se prelingă măcar/ sângele speriat.//...// Și totuși, cât de stridente, țiuitoare,/ îmi sună-n auzul auzului/ fierăstraiele,/ cât de feroce feerice/ sclipesc geometriile,/ cât de ne-nduplecat, din jurul meu/cu sau fără ajutorul metaforelor,/ se tot taie spațiu.* (**Oră**, pp.24-25).

Marea temă a ființei, în ipostaza de **ființă amenințată**, se instalează insidios în carte prin invocarea a două excepționale figuri culturale din proximitatea poetului, curmate intempestiv cam în răstimpul elaborării **Elegiilor în ofensivă**, profesorii Filologiei clujene Mircea Zăciu și Marian Papahagi. Acestora le este consacrat un serial de poeme care – axiologic – depășește mult limitele poeziei ocazionale. Cu sentimentul de a comite un sacrilegiu, trebuie să ne mulțumim doar a înșirui titluri: **Profesorul îmi mai spune, Încă o dată, Profesorul, Fereastră romană, Passacaglia, Vis cu profesorul** și a cita foarte puțin: *Mă uit la fereastră romană întredeschisă,/ la dreptunghiul de piatră prin care,/ prietene,/ va fi ieșit sufletul tău.// E ianuarie, ca atunci, - și pinii și laurii/ Villei Borghese, la fel/ sunt de verzi ca atunci. În zadar caut însă/ urmele de cenușă-ale orei/ în care, făcând o confuzie,/ nu știu ce sudic vulcan/ a izbucnit explodându-ți/ de-a dreptul prin inimă. (Fereastră romană, p. 19).* Concepute ca mici alegorii în care epitaful triumfă, aceste poeme par, la prima vedere, a suprima orice legătură cu thanaticul, dând, din contră, chiar senzația vieții: *Încă o dată Profesorul povestește/ că...; Profesorul îmi mai spune că văduva arheologului...; Se auzea/ doar foșnet uscat de pagini...* Numai că golul dintre existență și non-existență se umple, refăcând legăturile, de o grea pastă onirică. La fel cum un șir de metonimii revelează moartea sau destinul: **Cântec de vânt, Șarpe de casă, Punctul negru, Încât o dată la Delphi** (toate sunt titluri în care termenul metonimic e conținut); apoi altă serie: *dumbrava de la Colonos, liniile în palma mea dreaptă, haosul care stă la pândă.*

Elementul inedit și totodată cel mai consistent al cărții îl constituie, amintit în treacăt mai sus, **ambientul spitalicesc**. Din zona înaltă a poeziei, coboară deîndată numele lui Gottfried Benn cu terminologia și imagistica sa, preluate din sfera anatomicului, a sordidului patologic: *N-aș fi bănuiră vreodată, îmi spune/ vecinul de suferință,/ că partea din mine care va muri prima/ va fi tocmai greoiul stomac/ sfârșind anonim, aruncat/ printre resturi murdare,/ nici măcar/ într-un cimitir al*

săracilor,/ ci de-a dreptul în lada de gunoi a Materiei. (Spital, p. 44). Estetica urâtului e și ea pe aproape, dar ne ocrotește o brutalitate naturalistă, căci pentru Ion Pop spitalul devine loc de întâlnire cu divinul: *– Pânțelele meu e ca pânțelele Parisului –/ am ajuns rege, vai, pe grămezi de zoaie,/ sunt tot numai mlaștini și duhoare,/ deasupra mea îngerii bănuiesc că se țin de nas,/ Porumbelul, scârbit, își vâra ciocul sub pene, –/ și mi-e și groază să mă gândesc/ ce-o să se-ntâmpale cu nimburile.// – N-o să pățească nimic. Rămân./ În curând vor defila crini, vor gânguri porumbițe albe,/ în curând/ te vor sugruma chiar ele, aureolele. (Dialog, p. 45).* Chiar profesioniștii spitalelor sunt trecuți printr-un proces de sublimare, de contagiare divină, iar soluția estetică aleasă amintește oarecum de vocativele înduioșător-răvășitoare ale lui Emil Botta: *Și eu, care/ abia mă mai țin pe treptele gri ale culoarului,/ clătinându-mă (pe-o creastă din Alpii cu frunzi de gheață?)/ reînvățând să pășesc, temător, precum funambulii/ O, Scaune, Tronuri, Rege-al Făpturii,/ și tu lăudată cândva,/ Roză a Vânturilor...// Ce-aveți cu mine, de ce încercați/ să mă păcăliți, Ingereselor?/ La ce cursuri de răni comparate/ ați învățat să vorbiți în pilde?// Oh, desuetelor, târziu-modernistelor, –/ toate, chiar toate,/ mă dor sub metafore,/ conectat cum sunt, biet romantic,/ prin biete tuburi, la bietul Tot. (Ceva nu e tocmai în ordine, pp. 47-48).* Dramaticului monolog îi urmează, ca într-o biruință a limitelor ființei (**marginea** fiind unul din motivele recurente ale poeziei lui Ion Pop), adorația banalului: *Furat de atâtea extaze, abia observ,/ mijind într-un colț al ferestrei,/ un mic păianjen de aur,/ legănându-se în pânza lui,/ adăugând la atâta materie,/ la atâtea metafore,/ puțină Metafizică. (ibid., p. 48).*

Fără a insista pe o sarcină mistică a acestei poezii, nici nu e cazul, remarcăm doar prisosul de curieri divini ce traversează spațiul cărții de la un poem la altul. Contrar liricii religioase **sui generis**, dăm peste un exemplu în care sunt puse în funcțiune toate mecanismele poeziei tranzitive. Locul e aleatoriu, sugerând general-umanul (peronul unei gări), limbajul pur denotativ. Referentul: o realitate exterioară, biografică, ce va fi absorbită în țesătura textului, dar nu cu modificări ce ar putea-o face de

nerecunoscut: *nu s-a întâmplat nimic./ Doar că pe scaunul pe care stam./ așteptând pe peronul gării./ pe alt scaun au început să se strângă/ foarte încet, aproape temându-se/ fulgi ușori de zăpadă./ Fără contururi, fără un chip anume,/ se-alcătuia alături Cineva, –/ nu mai eram chiar singur./ Se afla simțeam aproape temându-mă/ foarte mult cineva/ în acel Nimeni alb, pe care/ o clipă/ îl puteam chiar pipăi./ Fără să știu de ce, am adunat/ cu palma caldă stratul alb și rece/ ce-n pumnul meu strâns, firește, s-a topit, –/ n-a mai rămas din el decât un abur/ și-apoi nimic./ Dar am știut atunci/ că însuși Tu ai stat un timp pe scaun,/ că marea mea judecată începuse. (Zăpadă pe un scaun, p. 50).*

Ultimele secvențe ale cărții aduc poeziei lui Ion Pop o infuzie de sânge proaspăt, surprinzând în dinamica ei dramatică, cu accidente-i – uneori abisale – o istorie în mers. Sunt transgresate granițele formelor literare consacrate, ca în cazul unei consemnări la cald a secvenței ce copiază fotografic realitatea precum într-un experiment naturalist: *un creier de om/ rămas întreg, pe marginea trotuarului,/ într-o piață a Libertății./ Doar cu sângele lui/ și cu o pâine./ Între câteva lumânări./ Ca un altar în descompunere./ Îl scriu acum și aici,/ ca să nu pot spune cândva/ că nu l-am văzut. (Cluj, 22 decembrie 1989/ Acum și aici, p. 71).* Uluitoare coincidență: în termeni aproape identici, scena e fixată și în cartea unui memorialist cu incontestabilă probitate, **Manual de sinucidere** de Radu Mareș. Iar cele două apariții editoriale sunt aproape concomitente. Din aceeași zonă estetică fac parte titluri precum: **Cercul din steag** sau **Pauza**, unde poetul împrumută virulența gazetarului de opinie care a devenit între timp Ion Pop. De altfel, apropierea nemijlocită de real, implicit de instrumentele mai directe ale comunicării media, pare a fi noua tendință stilistică a poeziei de față, două poeme din carte intitulându-se în chip – credem – semnificativ, **Cântec simplu**.

Volumul se încheie în forță cu un imn închinat episcopului Inocențiu Micu-Klein, principalul precursor al Școlii Ardelene. Prin credința că aducerea acasă a osemintelor celui mort în exil echivalează cu o înviere, poetul

închide o buclă simbolică a manifestării divine în om. Prin acest imn și prin alte câteva dintre elegiile în ofensivă, Ion Pop este unul din marii poeți ai **Echinox**-ului.

*

...scriu și eu tocmai acum, după șapte ani de la moartea mea,/ când ar fi trebuit să fiu pietre/ și scris pe pietre. (Ba se mai poate, p. 40), așa ni se destăinuie, cu o solemnitate dramatică asumată, Ion Pop în cea mai recentă a sa carte de versuri, **Litere și albine**, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2010. Evenimentul autobiografic la care face referință și despre care vorbește, pe jumătate, detașat: o prezumtivă moarte, care l-a ocolit, conferă poetului o autonomie de expresivitate, în precedentele volume de poeme, fie reprimată, fie absentă. Cartea se compune din trei secvențe, tematic, distincte, cu titluri aproape transparente: **Ritmuri și zgomote**, **Forum**, **Litere și albine**.

Construit profesoral, volumul are în deschidere o **Temă cu variațiuni**, unde, pentru a vorbi cât mai liber despre sine, autorul profită de simbolistica, practic inepuizabilă, a albinei: *Când te văd zburând încotro, unde,/ cu povara ta mică și dulce pe picioarele aurii,/ firavă, parcă temându-te, rătăcită,/– iată, chiar acum te-ai izbit de fereastra mea,/ și încerci să-ți revii, poate-amețită, lăsându-te-n voia/ unei la fel de firave adieri, –/ mă încearcă un fel de teamă./ Nu pentru tine, ci pentru mine,/ printre atâtea baroce variațiuni, –/ încotro, unde, cum, până când –/ către tainicul Hexagon. (p. 7).* Substituirea alegorică om-albină se face sub semnul unei teme eterne, cea a morții iminente, care – trebuie precizat – nu se va instala precumpănitor în acest volum, deși va avea o anumită recurență: *Mi se pare, albină, că ești absurdă./ Tocmai am citit undeva că nu vei trăi/ decât vreo cînzeci și patru de zile da, cînzeci-și-pa-tru!/ Și-ncep să cuget adânc și-ncep să număr,/ unu, doi, trei. (idem).* În ipostaza ta de cititor simți cum, aproape din fiecare poem, te pîndește o capcană, cum poezia te îmbie s-o descifrezi pornind de la gesturi de limbaj, de la mișcări întâmplare în interiorul frazării lirice. În **Aprilie**, bunăoară,

neliniștea meditației va sta față în față cu încordările pastelului psihologic, ca în peretele unui palimpsest: *merele din tablouri/ au început de câteva zile să putrezească/ .../ iar sângele aceluși apus de peste pădure/ se prelinge din rame* (p. 11). Tot așa în **Semn**, (auto)ironia din final e cea care, punând în mișcare sugestia selectivă, va ordona cele câteva obiecte, topindu-le într-un subiect liric cu puternic impact la cititor: *N-ai deschis bine ușa, că un pumn de piatră/ izbindu-te în obraz/ te-a și umplut de sânge.// Sunt semne că lumea se mișcă,/ sunt semne că lumea e vie,/ sunt semne că ziua începe bine* (p. 10). Ca într-o stănesciană lecție despre cub, în **Cântec simplu**, ființei îi lipsește sau îi prisosește ceva, care poate declanșa fisura existențială, disonanța ontologică, așa cum ar spune un cunoscut exeget al structurilor poetice moderne: *Îmi număr degetele, unu, doi, trei,/dar, oricât, Doamne, aș număra, /al șaselea deget e de piatră.* (p. 14).

Există, în acest prim ciclu al cărții, începând cu piesa eponimă, **Ritmuri și zgomote**, și continuând cu **Puterea metaforei** sau **Păsări**, câteva poeme care ne aduc aminte că istoria culturii, inclusiv a poeziei, este subsecventă istoriei sociale: *Însă, în toată vremea elaborării acestor metafore,/ doi bătrâni scormoneau până una-alta,/ prin lăzile de gunoi. Poemul pare a fi găsit ceva,/ ei încă mai caută.* (**Păsări**, p. 24). În vecinătatea aceleiași idei, poate cu un semiton livresc mai sus, ne situăm cu un poem percutant fără ostentație, **La ocazii**. Textul e o alegorie cu mai multe trepte, un mic câmp, cu mai multe orizonturi, un nod de posibilități semantice: *Pentru ca gunoiul să intre în poem –/ îmi spune Profesorul –/ are nevoie, chiar el,/ de un dram de solemnitate//. La Ocazii, ținuta e, nu-i așa, obligatorie* (p. 25).

Partea mediană a plachetei, purtând titlul **Forum**, cuprinde un ciclu de douăsprezece poeme romane, anticipate oarecum de o **Fereastră romană**, un tulburător lamento pentru Marian Papahagi, din volumul anterior, **Elegii în ofensivă**. Pe urmele lui Blaga, cel din celebrul sonet **Cănele din Pompei**, Ion Pop se lasă acum fascinat de relicvele sacre ale Italiei; el vede și meditează, scrie și tace, așa după cum notează,

printre ruinele și muzeele Romei. Poetul are fascinația dimineții ca timp privilegiat, când lumina interioară și cea din afară se întâlnesc pe o retină calmă, ca o colină din Paradis. Stăpânitoare devine percepția auditivă atunci când, din imagini, se înfiripă ca din abur, o siluetă feminină: Sunt dimineți atât de clare și calme,/ încât poți auzi, ca niște clopoței de argint,/ tresăltând, ding-ding, sânii unei fete/ care aleargă, la un kilometru de tine,/ pe strada asta lungă, pustie, printre arcadele –/ nalte,/ confundată de rouă/ cu o cărare pierdută-n ierburi. (**Dimineți romane**, p. 47). Într-un alt poem, refacerea unui vechi gest blagian într-un topos exotic, cel roman, nu face decât să consolideze substratul livresc al cărții: *Încurajat de exemplul din fața mea,/ optimist dintr-odată,/ mă gândesc cu tandrețe la ziua/ când albe mâini uimite/ mă vor aduna, poate, ciob cu ciob,/ refăcându-mi zâmbetul, privirea,/ și melancolia de-acum./ Vor avea nevoie/ de multă, foarte multă răbdare/ și de nu mai puțină imaginație./ Și aproape de tot ce mai trebuie/ pentru o Înviere.* (**Sarcofagul etrusc**, p. 49). Peste întreg **Forum-ul** se simte plutind duhul lui Goethe, cel din **Elegii romane**, desigur, lăsând deoparte elenul erotic, și, chiar dacă n-am ști coeziunea spirituală a lui Ion Pop cu Blaga, admirația pentru autorul lui **Faust** tot rămâne. Tropii, nu de puține ori, au origine mitologică, iar printr-o intensificare a stratului mistic, autorul ajunge la spiritualizarea și transfigurarea poetică a unei realități trăite: *Îmi e dat, în sfârșit să trăiesc o clipă/ ca aceea pe care,/ pe bolta Sixtinei,/ a-nchipuit-o Michelangelo:/ Mâna întâiului om rămânând întinsă/ spre cea a Domnului, cele două/ degete arătând unul spre altul,/ confirmând că-n distanță/ e, de fapt, toată apropierea.// Așa și acum./ Ești îndeajuns de departe/ ca să încapi, pentru totdeauna,/ în golul dintre/ mâinile noastre.* (**Sixtina**, p. 57). Incontestabilă, autenticitatea impulsului poetic e subminată de o autoironie care, poate, a scris granița subțire dintre modernismul interbelic și neomodernismul adus de generația anilor '60, cu posibile prelungiri dinspre avangardă. Asta se vede cel mai bine în **Siesta**, unde, corpul discursului poetic ia naștere din toată cultura materială a Romei, asimilată de poet, urmând să lăstărească într-o *iarbă dulce, verde*. Finalul

cade aproape suprarrealist: *Aștept să mă pască o vacă.* (p. 58).

Ultimul ciclu, **Litere și albine**, încheie cartea, sau mai bine zis, o așează sub semnul unei pictograme a morții, care este **Strigătul** lui Edvard Munch. Din neant apar *personaje* care își exteriorizează sentimentele într-un mod patetic. Lupta luminii cu întunericul pe mari suprafețe, parcă, de ogor pustiu, imagine fizionomie pe care se dă o dramatică ciocnire între alb și negru sunt potențate de un material lexical absent în paginile anterioare: *ascultam tipetele disperate, gâfâitul greoi* (p. 64), *un Ave, ca un geamăt în lumină* (p. 69), *tipătul și urlatele noastre / nu sunt decât excepții*, (p. 72), *în timp ce mama urlă Mamă* (ibid. – s.m. V.M.). Un mic poem intitulat **Astăzi** nu devine oglinda stării pe care tocmai am descris-o mai sus: *Nu vă speriați. Nu vă pândește/ nici o primejdie. Puteți/ să treceți liniștiți pe lângă mine./ Nu are nici un rost să vă vârați/ degetele-n urechi,/ nici să vă ascundeți/ după copac/ ori după zid./ Nu, nu vă fie teamă. Astăzi nu,/ nu voi urla./ Din când în când/ mai trebuie să arătăm și puțin respect/ pentru Ordinea Universală.* (p. 63). Apare chiar o morfologie mistică a morții, atunci când Creatorul hotărăște să-și anuleze creația, ca reprezentare picturală a omenescului: *Pe când eu mă gândesc/ la ora când Dumnezeu/ va șterge cu un fel de mână/ ce-a desenat/ foarte atent/ cu cealaltă.* (**Cântec simplu**, p. 71).

Se crede că, în cazul poezilor, vocabularul dă seamă de evenimentele interioare. Ca din întâmplare, un poem din acest ciclu se intitulează **Oră**. Dar, parcă mai era unul și în fascicula precedentă a acestei cărți. Alte două **Ore** se găsesc în **Gramatică târzie** (Dacia, 1977), tot vreo două în **Soarele și uitarea** (Dacia, 1985) și nu mai puțin de patru, în **Elegii în ofensivă** (Editura Vinea, 2003). Această vocabulă tinde să devină în opera lui Ion Pop un stilem. Să nu uităm că două importante cărți ale criticului poartă titlul **Ore franceze**. Pentru omul de catedră, termenul **oră** transgresează simpla așezare a ființei sub sigla implacabilă a timpului, devine un concept. Ora poate căpăta culorile geometriei sau ale botanicii, poate avea densitatea spovedaniei ori căldura internă a

revelației și reveriei: *E Aprilie, au înflorit/ piersicii, prunii, cașii,/ mâine și merii vor înflori/ și iată sunt plin de polenuri/ ca un poet tradiționalist/ de la 1900./ Și parcă simt și eu deschizându-mi-se/ două-trei corole./ O, Doamne, să fii obosit,/ ca să poți descoperi că ești viu.* (**Oră**, pp. 74-75). **Oră** e probabil cuvântul cel mai recurent sub condeiul lui Ion Pop și, pentru poet, el captează energiile ascunse ale limbii, își caută contexte în care poate să explodeze de teribile energii. Ion Pop decupează această, relativ mică, unitate temporală, **ora**, din timpul istoric sau din cel cosmic, cu înțelegerea că totul, într-o existență, se petrece sub semnul inexorabilului.

Litere și albine e pur și simplu un poem antologic. Împins de o teatralitate naturală, poetul se retrage între filele primelor cărți citite, însă și într-un amestec de mituri infantile de o intensă poezie. Așază față în față și împletește, aproape borgesian, două paradisuri: paradisul inalienabil al cărților și acela, iluzoriu, al primei vârste. Poemul final ne întărește convingerea că toată cartea stă sub semnul memoriei: *Adolescent, licean, în zilele-nsorite de mai,/ întors de la oraș în livada bunicilor,/ obișnuiam să mă urc/ într-un măr înflorit/ cu o carte-n mână,/ și să las să se amestece,/ printre polenuri de aur,/ litere și albine./ Alcătuiau/ în jurul meu un cerc în care/ nu mai știam/ al cui e zumzetul, a cui e lumina./ iar eu eram exact în centrul lui./ Poate că și pozam puțin, cum îi sta bine/ unui atât de june cărturar/ promis, gândiseră ai mei, țărani,/ unui măreț și falnic viitor./ Trecutul/ era încă aproape – mă vedeam/ copil fiind cu vaca la păscut/ c-o frânghie-ntr-o mână și cu o carte-n alta/ pe haturi, printre grâne și sturzi, lângă/ morminte, –/ în aur toți și pentru totdeauna.* (p. 86). Devenit elegiac, cu precădere în ultimele două plachete, poetul a conștientizat în timp harul de la zei, dat lui ca să spună ce simte: *Dar, uneori, pur și simplu,/ respir drept în lumină/ mă întorc după soare/ ca o floare a soarelui.* (**Lucrez foarte mult**, p. 78). Poezia sa s-a limpezit până la transparență. Spune acest lucru și punctuația cea mai riguroasă, aplicată discursului poetic. **Elegii în ofensivă** și **Litere și albine** reprezintă, împreună, etapa cea mai fastă a unei opere poetice remarcabile.

Ion Pop – Sensibilitatea poetului

Cristian VIERU

Ion Pop, renumitul om de litere clujean, este autorul unor volume de versuri de o incontestabilă valoare. Pe lângă titlurile științifice ale unor lucrări importante de critică și istorie literară, Ion Pop își îmbogățește opera cu cinci volume de poezii apărute între anii 1966 și 1990. De fapt, debutul literar este făcut la o vârstă fragedă, în 1959, când, la numai 18 ani, apar în revista **Steaua** primele creații.

Ne vom propune în acest articol să analizăm poeziile reunite în două volume ale autorului: *Gramatică târzie* (1977) și *Soarele și uitarea* (1985). Este interesant să intri în universul liric al unui critic literar renumit pentru ochiul lucid cu care analizează poezia românească a mai multor epoci. Titluri precum **Avangardismul poetic românesc**, **Nichita Stănescu**, **Spațiul și măștile poeziei**, **Lucian Blaga**, **Universul liric**, **Jocul poeziei**, îi conferă lui Ion Pop statutul de punct de reper în receptarea liricii românești dar și în ceea ce privește fundamentarea unor premise teoretice referitoare la textul poetic.

Așadar, vom analiza cele două volume de poezii, cronologic, încercând să descoperim constantele liricii acestui autor. Primul text al volumului *Gramatică târzie* ne reține atenția prin imaginea poetului proiectat la masa de lucru:

„Aici, printre cărți cu grijă așezate,-
Da, se va spune, era un ins livresc,
Cineva murmură, cineva plânge,
Masa mea-i o cetate cu punțile întinse
Peste șanțuri adânci, în care
vom inventa sânge.”
(Aici)

În următoarele texte se conturează un univers poetic construit pe paradoxuri. Asocieri neașteptate de figuri biblice și elemente ale banalului cotidian conferă savoare textului. Ideile poetice, deși puse într-o formă ce nu este caracterizată de rigoare prozodică, se împletesc într-un cântec lin, de o frumusețe incontestabilă:

„Vorbind despre capul meu
Mereu așezat ca pe o tavă a Salomeei,
Mereu oferit Luminăției Sale.
(.....)
Un elogiu săpunului, măturii, radierei,
O laudă ochilor mei, mâinii nesigure,
Elegiei în ofensivă.”

(Vorbind)

Tot în acest text apare și o explicare a propriei atitudini poetice:

„Dar mărturisindu-mă ierbii,
Anacronic căzând în genunchi
În fața umbrelor,
Anacronic păstrând
În poemul foarte modern
Cele din urmă stele.”

Frumusețea imaginilor poetice originale rămâne o constantă: „În palidul spațiu al lui septembrie” se întrevide o „desuetă memorie”, iar „Din lacrimi izvorăsc nori fericiți”. Fraza aruncă „virgule/ Precum semințele/ În țărână.” Timpul este perceput original: „blândul, îngăduitorul secol cutare” (**Palidul spațiu**).

În poezia **Oră**, eul liric este proiectat printre părți de propoziție într-un spectacol de culori:

„Subiectul e-aici, predicatul departe
Roșu și astăzi, galben, jos, încet”

Poetul este într-o goană în contratimp:

„Am treizeci de ani. Murind, vorbind,
Mă pregătesc de scris
O lungă odă
Cu titlul
Clepsidrei.”

(Cronică)

Poetul face călătorii în timp și spațiu. Se merge înspre „moarte” trecându-se prin „înfricoșătoarele piramide ale Egiptului” (**Păstrează**), dar, paradoxal, creatorul ni se confesează: „N-am sfârșit a mă naște” (**Încă nu**). Se nasc și arte poetice:

„Am lăudat treptele, am hulit scaunele,
M-am speriat de oglinzi,
Răbdătoarei grinzi afumate
M-am închinat într-un colț de umbră –
Dormiți, dormiți, în fericitele grădini
suspendate,
Până la urmă casa rămâne o sumă
de cuvinte (...)”
(Casa)

Imaginarul poetic pare a fi fără limite.
Avem o confundare a eului liric cu eroul
Epopeeii lui Ghilgameș:

„N-am văzut lei, și eu, Ghilgameș,
mă tem
Sunt în pustiu printre mari clepsidre.”
(N-am văzut lei)

Poezia propune un univers original,
ironizând imaginile stereotipe ale acestora:

„Uit treptele de piatră de sub glezna
copilăriei,
Și poarta, și gardul, acoperișul
Cu seculari, desueți porumbei,
Uit grinzile negre, fântâna – și focul
E un con de cenușă-n memorie.”
(Elegie)

Apariția obsesivă a clepsidrei sugerează
lupta poetului cu timpul. Durerea și trecerea
aceasta apăsătoare a timpului reflectată în
experiența personală se transformă în cuvântul
prezent în poezie:

„Aveam ani, și dovezi, și majuscule.
Sângele– trei vocale, patru consoane,
Istoria– patru și trei.
Limpede, vai, era acea zi de
septembrie.”
(Spațiu)

În textul **Loc geometric** găsim un poet în
căutarea perfecțiunii. Asemeni lui Barbu,
poezia trebuie să atingă armonia geometriei.
Apar imagini deosebite, textul poetic fiind o
„lină rotire” printre „sângele astrilor”.

Soarele și uitarea (volum apărut în
1985) aduce în prim-plan noi imagini poetice

originale, păstrându-se, totodată, motive
detectate în volumul anterior (de exemplu
fereastra, clepsidra).

Poezia coboară, parcă, într-un mod mai
evident, în cotidian: „Multă vreme m-am
împotrivit ca autobuzul/ să treacă prin poem”
(Autobuzul). Apoi suntem duși prin spații
exotice, în Grecia, pe **Apa Castaliei**, sau la
biblioteca din Alexandria, unde Caesar și Calif
sunt învăluiți de fum. **(Fumul)**

Periplul printre poveștile cu personaje
vechi continuă:

„Dar vremile s-au schimbat, zise grecul.
Rușinea
nu-i la-nceputul frazei, - abia spre
sfârșit,
într-un târziu, o roșeață ușoară
pare că urcă-n obrajii Pythiei.”
(Omphalos)

Totul este cuprins într-o „mătăsoasă
rumoare”. Lecturând textele volumului în
discuție, ne reține atenția un titlu ce face
trimitere către o poveste cunoscută. Este vorba
de **Andersen**, poezie ce poate fi interpretată ca
act ironic împotriva sistemului comunist
(notăm pentru încă o dată că volumul vede
lumina tiparului în 1985):

„La urma urmelor, de unde și până unde
prosteasca ambiție a unora
de-a-și scoate odraslele la paradă?
Tocmai când se perindă Măria Sa
și Alteța și Luminăția și Înălțimea Sa,
înfășurați în mătăsură scumpe,
sub bumbii de aur,
sub aurii epoleți (...)”

Poezia lui Ion Pop este plină de surprize.
Conținând imagini, de multe ori, de o rară
frumusețe, poezia oferă incursiuni în lumi
demult dispărute, salturi în banalul cotidian,
imaginări ale unui viitor în care domnește
apoteoticul. Valoarea textelor are, cu
siguranță, legătură cu luciditatea criticului care
dovedește înțelegerea profundă a ceea ce
reprezintă imaginarul poetic și atitudinea lirică
a creatorului.

Geometria sunetului și a tăcerii în poezia lui Ion Pop

Adriana VLAD

Volumul *Litere și albine*, de Ion Pop, apărut la editura Limes în 2010, reunește trei cicluri de poeme: *Ritmuri și zgomote*, *Forum* și *Litere și albine*. Scriitorul invită cititorul la o incursiune lirică, ludică și (uneori) ironică, dezvăluindu-i scene și imagini din propria biografie, în care vocea poetului apare dublată de cea a criticului literar.

Geometria sunetului apare în *Temă cu variațiuni* ca un fenomen necesar în creație, poetul asimilându-se unei oglinzi în care se reflectă albina în drumul drept către fagure, spre tainicul Hexagon și Bach, ciupind, s-ar

crede, clavecinul, cu fine degete. Oglinda, adică poetul, se pulverizează într-o mie de cioburi colorate, cioplite într-o orchestrație risipită în vorbe.

Imaginile „geometrice” din *Litere și albine* au o dublă finalitate: pe de o parte, construirea unei lumi absolute (prin perfecțiune) și, pe de altă parte, de-

construirea acesteia, prin anihilarea perfecțiunii. Poetul mânuiește cu dezinvoltură instrumente ca *rigla* sau *cârpa murdară* tocmai pentru a crea Perfecțiunea (Hexagonul, Triunghiul, Pătratul, Cubul, Piramidele) sau, din contră, pentru a răsturna percepțiile într-o manieră ludică și, în același timp, ironică: *Pe când cercul desenat pe asfalt cu cretă/ Era șters cu o cârpă murdară (Alt cântec simplu)*. Unirea contrariilor devine un fenomen propriu divinității: *Pe când eu mă gândesc/ la ora când Dumnezeu/ va șterge cu-un fel de mână/ ce-a desenat/ foarte atent/ cu cealaltă.*

Imaginea eului creator oscilează, tocmai prin această prismă, între două extreme. Avem, astfel, o Înviere asumată: *mă simt, Doamne iartă-mă,/ ca și cum însumi/ aș fi călcat pe moarte (Catacombe)* și o altă Înviere așteptată: *mă gândesc cu tandrețe la ziua/ când albe mâini uimite/ mă vor aduna, poate, ciob cu ciob,/ refăcându-mi zâmbetul, privirea,/ și melancolia de-acum./ Vor avea nevoie/ de multă, foarte multă răbdare/ și de nu mai puțină imaginație./ Și aproape de tot ce mai trebuie/ pentru o Înviere. (Sarcofagul etrusc).*

În *Iată cum*, rigoarea adusă de către formele geometrice dispare odată cu cercul care-a devenit roată/ și scârâie. Efortul creator trebuie accentuat într-o încercare de autoconvingere *Dar nu ne vom lăsa. Ah, Triunghiul,/ Pătratul, Cubul și Piramidele –/ minunate și feroase!*, numai că toate reprezentările (apărute cu majusculă) dezarmează în fața unui singur cerc atonal... în prelungirea căruia poetul începe să urle *de durere în toiul cântecului*. Urletul, suprapus cu cel imaginat de Munch, determină actul sacrificiului asumat pentru o înțelegere totală a mesajului său: *Pictorul Edvard Munch, se știe,/ nu s-a mulțumit/ cu-o singură reprezentare/ a Strigătului său (...) în diferite expoziții,/ am revăzut și alte versiuni./ Valuri și unde/ izbeau de fiecare dată-n mine,/ încât ieșeam/ aproape surd din Strigăt./ Acum mă uit din nou, rănit și palid,/ la rama lui./ Ea n-a pățit nimic./ Ce nesimțit dreptunghi! (Strigătul)*. Apare, din nou, forma geometrică, de data aceasta impenetrabilă, într-o perfectă detașare de imaginea pe care o conține. Trăirea mesajului reprezentat de Munch îi revine acum poetului, el însuși transformat, până la identificare totală, în celebrul *Strigăt*. Abandonul în această trăire este suspendat doar de Ordinea Universală, care vine să instaureze (salvator sau nu) liniștea: *Nu, nu vă fie teamă. Astăzi nu,/ nu voi*

urla./ Din când în când/ mai trebuie să arătăm
și puțin respect/ pentru Ordinea Universală
(**Astăzi nu**). Reorganizarea universului,
ordinea, se instaurează odată cu nevoia de
tăcere.

Aceeași detașare a ramei de tablou se
întâlnește și în poemul *Pieta*. Trăirea,
descompunerea materiei din tablou se face
într-un ritm specific uman în timp ce poetul-
ramă rămâne etern, ca un metatext al divinului:
*Să fii ramă în vecii vecilor,/ în timp ce peisajul
se veștejește,/ în timp ce portretul pute,/ în
timp ce mor încă și încă o dată/ foarte
moartele naturi moarte... **Insomnia de veci** stă
sub semnul celui obosit de Învierea repetată:
Mă va aștepta, Doamne, abia atunci,/ truda
cea mare/ de a vedea mereu/ cum mor și cum
calc pe moarte. Coborârea în atemporalitate
este provocată de zgomot: *Voi auzi cândva ca
prin vis/ cum se scot cuiele, ca mari rădăcini/
eliberând lutul (...), într-o continuă pendulare a
imaginii între sacru și profan: palmele mele de
lumină/ ce nu vor mai face nicicând bătăturei/
tot mângâind fețe înlăcrimate, spălând/ rănite
picioare, așezându-se/ de miliarde de ori/ pe
umerii încovoiați!**

Dacă identificarea cu Divinitatea implică
sunetul, recunoașterea limitei aduce cu sine
tăcerea. Forul Roman este văzut ca prag între
efemer și etern, ca o coloană dincolo de care se
întinde teritoriul tăcerii și al nemișcării. Astfel,
 imaginea poetului se proiectează prin asociere
cu cea a unui mac înflorit/ exact în dreptul/
unei corole sculptate în marmură/ pe-un
capitel în ruină. (**Forum**). Eternitatea marmu-
rei vine să confirme existența acelui *Triunghi
păzitor* care așteaptă, cu răbdarea *Îngerului*
adevărată ruinare – învingerea timpului uman.

O altă tăcere reprezintă condiția obliga-
torie ca poetul să poată auzi efortul divinității:
*Abia acum, în zori, când încă n-au năvălit/
turiștii,/ și zgomotul de mașini, aud/
uitându-mă singur/ la basoreliefurile de pe
Columnă,/ ceea ce mi s-a părut mereu că aud./*

*Un imens gâfâit,/ o uriașă, trudnică/
respirație mocnită. (**Columna**). Greutatea,
inițial simbolizată de crucea purtată pe umeri
în drum spre Golgota își deplasează acum
centrul: *Doamne, cât trebuie să fie de greu,/ să
tot încerci, de două mii de ani,/ să urci până
Sus,/ cu picioarele împotmolite în marmură!*
Legătura cu efortul omului creator transpare în
poemul *Lucrez foarte mult*. Avem de-a face, în
acest caz, cu o răsturnare de roluri și percepții:
dacă în *Columna* poetul avea privilegiul de a
auzi efortul Marelui Creator, „citit” pe
împietrirea unei coloane, în ***Lucrez foarte
mult*** leii de piatră/ ce moșăie lângă treptele/
de la intrarea Academiei aud truda
zgomotoasă a Omului Creator.*

Poemul care încheie volumul, cu titlul
omonim *Litere și albine*, poartă emblema unei
alchimii a scrisului și a cititului. Cercul din
jurul poetului se construiește tot pe fundalul
instaurat de zgomot: *Adolescent, licean, în
zile-nsorite de mai,/ întors de la oraș în livada
bunicilor,/ obișnuiam să mă urc/ într-un măr
înflorit,/ cu-o carte-n mână,/ și să las să
se-amestece,/ printre polenuri de aur,/ litere și
albine./ Alcătuiau/ în jurul meu un cerc în
care/ nu mai știam/ al cui e zumzetul, a cui
lumina./ Iar eu eram exact în centrul lui.*
Ulterior, albinele își vor găsi reflectarea în
globule, păstrându-și doar zumzetul ca pe o
dovadă a rămânerii în centru: *Acum, când
mărul e de mult cenușă/ și când în loc/
de-albine și grăunțe de polenuri/ îmi zumzăie
în jur numai globule,/ biete scânteii sărind/ din
propriul meu sânge,/ eu tot în centru sunt și
plin de-aururi.* Hexagonul din prima poezie,
Temă cu variațiuni, devine cerc, făcând
mutația, devenită necesară, de la Marele
Creator la Eul Creator. Astfel, centrul cercului,
circumscriș în auz, încheie rotund volumul,
definind geometria sunetului într-o alchimie a
existenței pulverizate în lumină, în aur tot și
pentru totdeauna.

Ion Pop – traducător și exeget al lui Tristan Tzara

Gheorghe GLODEANU

Profesorul Ion Pop este un excelent cunoscător al fenomenului poetic, un traducător experimentat și autor al unor studii de referință consacrate avangardei. În 1996, distinsul om de cultură ne-a propus o întâlnire de excepție cu opera lui Tristan Tzara (1896-1963). Este vorba de o amplă selecție din creația în limba franceză a principalului animator al mișcării dada, selecție ce reunește câteva texte de referință: *Șapte manifeste DADA*, *Lampisterii* și *Omul aproximativ*. Apărută la Editura Univers, cartea se deschide cu o pertinentă prefață aparținând traducătorului,

„ca și sinonim cu al celei mai radicale dintre mișcările avangardiste europene, dadaismul, pe care a lansat-o la Zürich, împreună cu un grup de artiști și scriitori nonconformiști, în februarie 1916”. Alegând drept principiu de bază al selecției sale criteriul axiologic, Ion Pop pune la dispoziția cititorului român o serie de texte care au fost traduse înainte doar fragmentar. Printre acestea se numără și celebrele *Manifeste Dada*, elaborate în perioada 1916-1921. După cum se precizează în prefața lucrării, traducerea realizată de Ion Pop reprezintă primul volum tipărit la noi din scrierile în limba franceză purtând semnătura lui Tristan Tzara. Scopul traducătorului a fost acela de a aduce mai aproape de cititorul

român o serie de pagini semnificative din creația poetului. Ion Pop alege acele texte care i se par „reprezentative ca repere ale spiritului modern, novator, în confruntare cu valorile trecutului, și ca expresie a unui talent original, de reală forță vizionară”. Acesta este motivul pentru care din selecția întreprinsă nu puteau lipsi *Manifestele Dada* sau amplul poem intitulat *Omul aproximativ* (1931), cea mai semnificativă operă lirică a poetului, lucrare de sinteză ce marchează îndepărtarea de dadaism și împăcarea cu mișcarea suprarrealistă condusă de către André Breton.

Reconstituind profilul spiritual al lui Tristan Tzara, Ion Pop insistă mai întâi pe creațiile anilor de ucenicie, insuficient cunoscute de către cititorul român. În toamna anului 1915 când pleca la Zürich pentru a-și face studiile universitare și când nu împlinise încă vârsta de douăzeci de ani, moineșteanul Samuel Rosenstock lăsa în urmă o operă semnificativă. Traectoria lirică parcursă de poet în aceste *Prime poeme* (titlul volumului realizat de Sașa Pană în 1934) este aceea dinspre simbolismul de factură minulesciană înspre o formulă vădit novatoare, ce depășește vechile convenții ale literaturii și care anticipează creatorul de avangardă. Fapt semnificativ, Tristan Tzara întemeiasă deja în 1912 revista *Simbolul*, împreună cu Adrian Maniu, Ion Vinea și Marcel Iancu, figuri marcante ale mișcării literare de avangardă. Ion Pop atrage atenția asupra faptului că „vârsta românească a scrisului lui Tristan Tzara pregătește, astfel, mai gravele rupturi și gesturi iconoclaste ce urmau să se arate în momentul «insurecției de la Zürich» (după cum a numit-o Sașa Pană)”. Acest lucru se poate constata din abandonarea vechilor clișee cu care opera lirică simbolistă, cărora li se opun o serie de procedee inedite, asocieri noi de cuvinte, în măsură să scandalizeze gustul comun, limitele spiritului burghez.

Parcurea celor *Șapte manifeste Dada* și a altor scrieri programatice „arată cât de departe merge mișcarea inițiată la Zürich în opoziție față de valorile consacrate ale artei și

literaturii, într-un moment istoric de profundă criză spirituală, agravată de tragismul primului război mondial”. Textele exprimă ruptura violentă față de tradiție a unei mișcări ce refuză tot ce este osificat, clasicizat, tot ceea ce a intrat în biblioteci. Este contestată însăși ideea de operă, deoarece ea exprimă ceva finit, imobil, incapabil de dinamism, de dezvoltare. Or, idealul visat este tocmai eterna mișcare, starea de dinamism continuu. Cum literatura de avangardă este în special o literatură a manifestelor, parcurgerea acestora se dovedește semnificativă pentru a circumscrie starea de spirit ce îi caracterizează pe adepții noului cu orice preț. Aceeași violență a negației o vom putea reîntâlni în retorica manifestelor publicate în țară de către prietenii lui Tristan Tzara: Ion Vineanu, Ilarie Voronca, Șașa Pană, Geo Bogza, Victor Brauner, Gellu Naum, Gherasim Luca și alții, marcându-se astfel – după o lungă așteptare – depășirea vechilor „complexe” ale literaturii române, sincronizarea ei deplină cu fenomenul artistic european de ultimă oră. Aspirația spre inovația continuă o putem întâlni deja în primul din seria celor șapte manifeste dada. Tristan Tzara vorbește în numele unui grup, a unor scriitori care au revoluționat arta scrisului. Într-o manieră extrem de zgomotoasă, poetul proclamă necesitatea rupturii de tradiție, în paralel cu decretarea unei estetici a libertății artei. Tristan Tzara reacționează în mod violent la adresa marilor „ambasadori ai sentimentului”. El distruge mitul romantic al creației și al marelui scriitor, demitizând parodic procesul creației artistice. „Căci arta nu-i serioasă, vă asigur” – afirmă poetul dadaist, scandalizând, în mod deliberat, orizontul de așteptare al cititorilor săi. Aceasta deoarece creația trebuie să șocheze, ținta atacurilor fiind mai ales burghezul, adică un tip limitat și insensibil, preocupat doar de latura materială a existenței, care nu reușește să înțeleagă marile prefaceri de pe tărâmul artei.

Aspirația către o artă aflată sub zodia noutății, dorința de a șoca, de a contrazice spiritul burghez este prezentă și în *manifest dada 1918*. Ideile circulă de la un text la celălalt, circumscriind aceeași atitudine de continuă frondă. Semnificativă rămâne însă în acest manifest tentativa de a defini – în aceeași manieră polemică și sfidătoare – curentul și de a-i explica numele insolit: „Aflăm din ziare că negrii Kru numesc coada unei vaci sfinte DADA. Cubul și mama într-o anumită regiune a Italiei: DADA. Un cal de lemn, doica, dublă

afirmație în rusește și românește: DADA”. Nașterea curentului este explicată prin nevoia de desprindere de vechile convenții ale artei: „Așa s-a născut DADA dintr-o nevoie de independență, de neîncredere față de comunitate. Cei ce ne aparțin își păstrează libertatea. Nu recunoaștem nici o teorie. Ne-am săturat de academiile cubiste și futuriste: laboratoare de idei formale. Facem oare arta ca să câștigăm bani și să-i mângâiem pe drăgușii de burghezi?” Artă nu se mai bazează pe străvechiul principiu al imitației, pe tehnica iluzionistă, ci se transformă într-un protest suprem la adresa tradiției, a logicii comune. De aici apariția unor noi afirmații radicale, alte tentative de a defini starea de spirit a artistului aflat în deplină consonanță cu noile cuceriri ale epocii: „desființarea logicii, dans al nepuțințioșilor creației: DADA; a oricăror ierarhii și ecuații sociale instalate pentru valori de către valeții noștri: DADA”; „desființarea memoriei: DADA; desființarea arheologiei: DADA; desființarea profeților: DADA; desființarea viitorului: DADA; credință absolută indiscutabilă în fiecare zeu produs imediat al spontaneității: DADA”. „Artă are nevoie de o operație” afirmă în chip emblematic Tristan Tzara în *proclamație fără pretenții*, propunând chiar substituirea conceptului vechi și compromis de *artă* cu cel de DADA.

Dacă manifestul intitulat în manieră simbolică *tristan tzara* este pretextul realizării unui autoportret insolit, în schimb *dada manifest despre dragostea slabă și dragostea amară* reprezintă un text de referință deoarece conține celebra rețetă a scrierii unui poem dadaist: „Ca să faci un poem dadaist/ Luați un ziar/ Luați niște foarfeci./ Alegeți din acest ziar un articol de lungimea pe care intenționați s-o dați poemului dumneavoastră./ Decupați articolul./ Decupați apoi cu grijă fiecare dintre cuvintele care alcătuiesc acel articol și puneți-le într-un sac./ Scuturați ușor./ Scoateți apoi fiecare tăietură una după alta./ Copiați cu conștiinciozitate./ În ordinea în care au ieșit din sac./ Poemul o să semene cu dumneavoastră./ Și iată-vă un scriitor nesfârșit de original și de o sensibilitate fermecătoare, deși neînțeleasă de vulg”. Câteva din seria celor șapte texte au o amploare deosebită, fiind divizate, la rândul lor, în mai multe secțiuni ce vizează anumite aspecte semnificative ale fenomenului dada. Este vorba îndeosebi de *manifestul dada 1918* și de *dada manifest despre dragostea slabă și dragostea amară*. Sfidând în continuare bunul-

simț și logica comună, Tristan Tzara ne oferă chiar și o definiție personală a manifestului: „Un manifest e o comunicare făcută lumii întregi, în care nu există altă pretenție decât descoperirea mijlocului de a vindeca instantaneu sifilisul politic, astronomic, artistic, parlamentar, agronomic și literar. El poate fi blând, cumsecade, el are întotdeauna dreptate, e puternic, viguros și logic”.

Cele șapte manifeste sunt urmate de o anexă reunind alte două scrieri redactate în aceeași manieră insolită. Este vorba de cum am

devenit fermecător simpatic și delicios și de silogism colonial. În finalul capitoului, o scurtă notă ne informează despre data și locul în care au fost citite aceste manifeste, precum și despre publicațiile în care ele au văzut lumina tiparului. Tot în prelungirea manifestelor se găsesc și textele reunite sub titlul *Lampisterii*. După cum arată și

Ion Pop, acestea reprezintă „scurte recenzii, note critice, răspunsuri la anchete literare din aceeași epocă, adică 1917-1922”. Deși tonul poetului devine mai puțin violent, Tristan Tzara rămâne același spirit nonconformist, care militează pentru înnoirea radicală a literaturii. Acesta este motivul pentru care mai multe din meditațiile sale vizează însăși ideea de artă: *notă despre artă, notă despre arta neagră, notă despre artă h. arp*. Nu este de mirare că principalele nume vehiculate sunt cele aparținând unor creatori de avangardă precum H. Arp, Guillaume Apollinaire, Pierre Reverdy, Lautréamont, Francis Picabia sau Jacques Rivière. *Lampisteriile* întregesc și nuanțează portretul spiritual al lui Tristan Tzara din perioada vârstei sale dadaiste. Semnificative se dovedesc, sub acest aspect, meditațiile cuprinse în *notă despre poezie*: „Poemul nu mai e subiect, ritm, rimă, sonoritate: acțiune formală”; „restul numit literatură este dosar al imbecilității umane pentru orientarea profesorilor ce vor veni”; „Comparația este un mijloc literar ce nu ne mai mulțumește. Există mijloace de a formula o imagine sau de a o integra, dar elementele

vor fi luate din sfere diferite și îndepărtate”; „Logica nu ne mai călăuzește și comerțul ei, foarte comod, prea neputincios, licărire înșelătoare, semănând monezile relativismului steril, este pentru noi stins pentru totdeauna”; „Libertate, libertate: nefiind vegetarian, nu dau rețete”. Unul din textele cele mai semnificative ale acestei secțiuni este cel intitulat *conferință despre dada*, o autentică sinteză a ideilor exprimate anterior într-o manieră zgomotoasă, mai violentă, dar mai puțin coerentă. Este vorba, în esență, de o nouă tentativă de a circumscrie semnificațiile majore ale unei mișcări novatoare de anvergură. Iată, de exemplu, cum sună una din multiplele definiții furnizate de către Tristan Tzara: „Poate că o să mă înțelegeți mai bine când o să vă spun că dada e un microb virgin care se vâra cu insistența aerului în toate spațiile pe care rațiunea nu le-a putut umple cu cuvinte ori cu convenții”.

În sfârșit, cea de-a treia amplă secțiune a lucrării conține prima traducere românească a volumului *Omul aproximativ*. Redactat între 1925 și 1930, acest vast poem în nouăsprezece părți este marcat de experiența dadaistă, dar el reprezintă, în același timp, și îndepărtarea lui Tristan Tzara de mișcarea dada și apropierea lui de gruparea suprarealistă condusă de André Breton. Într-o lucrare de referință intitulată *De la Baudelaire la suprarealism*, criticul Marcel Raymond descoperă în *Omul aproximativ* „câteva din gesturile prozei lirice rimbaldiene”. Criticul francez identifică în opera lui Tristan Tzara „elanul unei tinereți revoltate, obsesia catastrofei”, în timp ce „discursul” poetului dobândește accente profetice. La rândul lui, după ce trece în revistă câteva exegeze semnificative consacrate vastului poem, Ion Pop afirmă că, „citit astăzi, un asemenea discurs compozit, prismatic, explodând adesea spre toate orizonturile imaginarului, poate fi mai exact situat într-o istorie a poeziei secolului XX”. Aceasta atât prin raportarea la experiența liricii dadaiste, cât și la suprarealism.

Depășind dificultățile inerente ridicate de un discurs în care expresia metaforică se întâlnește cu abstracțiunea, plin de sensuri și sonorități adesea imposibil de echivalat, Ion Pop realizează un important act de cultură tălmăcind cititorului român, la centenarul nașterii lui Tristan Tzara, câteva din textele cele mai semnificative ale poetului.

Ion Pop sau vocația delimitărilor

Viorel CHIRILĂ

A vorbi despre profesorul nostru de suflet, cel ce ne-a îndrumat cu patruzeci de ani în urmă pașii prin meandrele poeziei moderne și neomoderniste, la seminarii sau în cadrul unor cursuri opționale, mai târziu, pe la cursurile de pregătire pentru diverse grade didactice, nu e ușor, mai ales că personalitatea tânărului asistent, ce coordona și echipa redacțională a faimoasei reviste *Echinox*, s-a întregit de atunci cu alte dimensiuni: istoric literar specializat în avangardă, poezia interbelică, lirica neomodernistă, autor de eseistică monografică (Lucian Blaga, Nichita Stănescu, Ilarie Voronca), de critică literară curentă, traducător de lucrări de critică literară (Georges Poulet *Conștiința critică*, Jean Starobinski *1798 emblemele rațiunii*, Gerard Genette *Introducere în arhitectură, Ficțiune și Dicțiune*), publicistică (interviuri), poet (*Propunere pentru o fântână*, (1966), *Biata mea cumințenie* (1969), *Gramatică târzie* (1977), *Soarele și uitarea* (1985), *Amânarea generală* (1990), *Litere și albine* (2010), coordonator al unor lucrări colective: *Dicționar analitic de opere literare românești*, vol. I-IV (1998-2003), ediție definitivă (2007).

Ne propunem în aceste glose să creionăm strategiile criticului literar, autorul de comentarii curente, determinate de aparițiile editoriale, pe care autorul le-a adunat în culegerile *Lecturi fragmentare* (1983) și *Pagini transparente* (1997). Criticul vine în fața experiențelor lirice propuse de alți poeți cu o receptivitate generoasă, deschisă, gata să identifice elementul de originalitate, aportul adus de fiecare la dezvoltarea fenomenului poetic contemporan. Fiecare volum examinat cu vocație de detector de ipostaze ale originalității și ale autenticității poetice este trecut prin operații critice semnificative, astfel încât, la sfârșit, acesta să-și găsească justificat

locul în ierarhia, e adevărat, provizorie, a valorilor poetice ale momentului.

Criticul literar are în primul rând știința delimitărilor și circumscrierilor riguroase, argumentate, ce-l ajută să evitențieze treptat specificul fiecărei experiențe poetice. Orice analiză pornește de la înscrierea volumului analizat într-o direcție sau generație lirică semnificativă, fie că e vorba de poezia interbelică, unde formulele lirice erau mai grupate (tradiționalism, modernism, avangardă), fie că operează cu modalitățile lirismului postbelic, unde diversitatea formulilor a impus o

terminologie mult mai diversă. De obicei contextualizarea prin raportare la direcția lirică definitorie este argumentată prin evocarea unor semne reprezentative pentru respectiva mișcare, direcție sau generație poetică, identificarea unor semne unificatoare importante ale congenerilor ce privesc atitudinea lor față de realitate, de la nivelul experienței existențiale sau al aspirațiilor celor profunde. Încă de la început se fac trimiterile necesare spre ecourile și influențele cele mai relevante asimilate de poetul analizat, pentru ca specificul propriu să se contureze din interferența mai multor vectori lirici interiori și exteriori, definitorii pentru punctul de pornire a fiecărei experiențe lirice. O parte consistentă a comentariilor se orientează spre formula lirismului livresc ce se constituie mai ales în lirica poezilor echinoxști.

Demersul analitic, urmând calea inductivă sau deductivă, vizează apoi delimitări foarte rafinate legate de *specificul tensiunii poetice*, criticul identifică factorii care o determină, modul în care orizontul existențial tensionează sau se armonizează cu impulsurile interioare, contrazic sau echilibrează aspirațiile lăuntrice, și mai apoi, cum se traduc aceste relații la nivelul imaginarului, discursului și limbajului. Delimitările de la acest nivel se referă și la specificul tensiunilor de la nivelul conștiinței poetice, raporturile ei cu lumea, cu impulsul creator și cu imaginea de sine. Criticul testează „starea conștiinței” ce generează textele și se reflectă în ele, factorii ei definitorii, tipul de neliniște, tensiune care o determină să adopte o atitudine sau alta, o impulsionează să se exprime poetic. Chiar dacă identificarea forțelor de la nivelul conștiinței poetice pare un act absolut subiectiv și hazardat, intuiția critică a lui Ion Pop nu dă greș, vocația și experiența de lectură îl ajută să surprindă impulsurile esențiale de la nivelul conștiinței poetice ce organizează majoritatea textelor și mai ales pe cele mai relevante estetic. Natura impulsurilor esențiale de la nivelul conștiinței este dedusă din dinamica ideilor poetice și a imaginarului care le îmbracă, iar formularea lor, sintetică și paradoxală, este mereu memorabilă. La Mircea Ivănescu tensiunea lirică (*Versuri vechi, nouă*) se naște din „decalajul” dezamăgitor dintre trăirea adorației și ficțiunea ei textuală dezamăgitoare; la Ileana Mălăncioiu e vorba despre „miezul unei tensiuni ce se exprimă la limita dintre real și un «dincolo» angoasant, la care evenimentul (în reprezentări adesea parabolice) sau peisajul nu mai sunt decât aproximări ale unor mari seisme lăuntrice, împingând ființa în preajma neantizării”. Sursa tensiunii lirice, la Daniela Crăsnaru, derivă din conștiința că jocul de-a clovnul al eului liric nu e un simplu mijloc de disimulare în fața agresiunilor din afară, ci „expresia unui compromis silnic și culpabil”, ce nu are altă ieșire decât la nivelul „conștiinței nefericite” ce descoperă mereu degradarea proprie și a lumii.

Altă grijă a criticului este să identifice stadiul în care se află *procesul de elaborare a*

viziunii poetice a celui comentat, faza de cristalizare sau maturizarea acesteia. Fazele elaborării acestui aspect definitoriu pentru poet sunt formulate prin termeni ce permit nuanțele: Ilie Constantin își concepe volumul antologic „atent la reconstrucția unei coerențe a viziunii”, astfel că „liniile acesteia se conturează mai decis ca reflecție-reverie despre precaritatea echilibrului existențial – obiect al aspirației și limită a ei.” Sunt identificate poeme sau grupuri de poeme ce exprimă emblematic viziunea, în cazul lui Cezar Baltag, viziunea este concentrată emblematic în poemul *De la capăt*: „Pentru exprimarea viziunii din *Dialog la mal*, acest text rămâne important, căci majoritatea celorlalte gravitează în jurul motivului al *limitei*, al *pragului* dintre existență și non-existență, dintre materie și spirit”.

Uneori este căutat „*elementul coagulant*” al *viziunii*, care poate fi o metaforă definitorie, la Victor Felea acesta este „ieșirea din cenușiul meu statut”, ce este posibilă prin exercițiul poetic. La Florin Mugur aceeași funcție o are „tremurul” („Înalți paravane fragile în fața terorii și tremuri”), simbolul neliniștii existențiale și al fragilității destinului în confruntarea cu exterioritatea. Un vers emblematic pentru poezia Ilenei Mălăncioiu este considerat: „Și de frică trebuie să cânt” pentru că „tutelează” etapa mai recentă a creației sale, lui i se subordonează viziunea poetică a volumului *Urcarea muntelui*, unde se impune „sentimentul funciarei precarități a existenței”.

Nota sau notele specifice ale lirismului sunt căutate în relația dintre planul existențial și cel al scriiturii ce-l salvează estetic, la acest nivel sunt căutate resorturile felului de a fi în lume și ale motivației scrisului: „neliniștea și spaima sunt ale unui poet (e vorba de Florin Mugur în *Viața obligatorie*) care face din actul fantazării și al construcției textului un mijloc de apărare. Scrisul e pentru el spațiul adevăratei, singurei libertăți; obligativității existenței, necesităților și rigorilor ei li se opune degajarea, mobilitatea jocului estetic”. La acest nivel al circumscrierilor timbrului liric, criticul face apel la textele programatice ale autorilor analizați, pentru ca opțiunile

estetice și existențiale ale autorilor să lumineze și mai convingător demersul poetic propriu-zis, analiza acestora, extragerea miezului lor definitoriu pentru conceptul de poezie profeso sunt operații critice riguroase, determinante pentru evoluția comentariului în continuare. În volumul *Malul albastru* de Gellu Naum, poemul emblemă, *Oul morșilor*, este considerat unul „din cele mai tulburătoare” pentru că reunește „principalele elemente ale imaginarului semnalate într-o înscenare specifică, exploatând și posibilitățile de sugestie oferite de deformarea cuvântului la nivelul strict al grafiei”. În cazul Anei Blandiana, poemul central este considerat *Târziu*, pentru că „impune, într-o viziune expresionistă, sentimentul destrămării cosmice și interioare”. Lirismul intelectual-livresc al poetului G. Grigurcu are nevoie de analiza a trei texte pentru ca nota specifică să se degajeze cu claritate: „Sunt exemple ce probează că în scrisul lui G. Grigurcu *poieticul* continuă să comunice intim cu o problematică existențială mai vastă, (...) că practica scrisului își subordonează oarecum, tematic vorbind, celelalte repere ale reflecției sale lirice”. Aceeași insistență în definirea specificului poate fi întâlnită în cronică dedicată volumului *Var* al Angelei Marinescu, explicațiile și exemplificările zăbovesc mai mult în direcția structurării expresionist-trakliene și oximoronice a imaginilor care „pun în emoție o vitalitate ce-și constată în plin paroxism, insuficiența paradoxală, exprimându-se ca voință de transmutare în contrariul ei”. Suita prelungită de exemple este însoțită de noi tentative de a defini specificul imaginarului: „Transferul tipic expresionist de energie subiectivă spre o exterioritate ce urmează să-și schimbe contururile, mobilizată de tumultul lăuntric e identificabil peste tot”. În cele mai multe cazuri, lupta cu textele noilor volume se duce mai tranșant, specificul se lasă fixat de la început, într-un paragraf format din câteva trăsături unanim acceptate, în cazul poeziei lui Mircea Ivănescu, acestea vin firesc și se așază în discursul criticului: „accentuatul său gust pentru *înscenarea poemului*”, exhibarea „dinamicii construcției sale ca *real imaginar*, durata existențială ce se identifică celei a instaurării

ficțiunii, într-un joc complex angajând în egală măsură conștiința convenției, lucida detașare ironică față de artefactul realizat și implicarea elegiacă”.

În alte comentarii, privirea critică selectează cinci-șase texte reprezentative pentru a degaja nota sau notele definitorii ale volumului.

O permanență a definirilor este *imagea eului liric*, ipostazele pe care acesta și le asumă deliberat sau nu. Dan Laurențiu se ipostaziază în versurile din volumul *Psyche*, ca eu „decăzut din privilegiile comunicării nemediate cu absolutul, depozat de harul ultimelor revelații, într-o solitudine frecventată doar de fantoma unei iubiri trecute”. În textele lui Adrian Popescu, eul liric adoptă conduita unui „suflet sfios”, „nevrednic ucenic în meșteșugul marilor maeștri” care se apleacă asupra obiectelor umile și insignifiante „cu smerită și melancolică adorație”. Poeziile din urmă ale lui Dinu Flămând aduc în scenă un eu mai ponderat: „La distanță de condiția sa princiară, poetul își asumă, când cu umilință, când cu orgoliu, condiția de spectator și participant la convulsiva mișcare universală, înregistrând o lume de semne ce refuză univocitatea sensului”. La Mariana Bojan, poetul e un „Nou Mic Prinț” care se distinge prin „cândoarea infantilă a privirii îndreptate spre lucruri și voința de a le restitui prin imaginație inocența inițială”. Dan Damaschin se identifică cu un eu spiritualizat, „ce cutează să se măsoare cu sacrul și absolutul și cu lumea comună”, „gata mereu să încerce înalte reliefuri, într-o postură de căutător al verbului pur și armonios, conștient totuși de riscurile asumate”, care trăiește acut „drama alienării lumii de comuniunea sacrală originară”. Aurel Pantea optează pentru un eu persiflator ce provoacă „moartea din mijlocul Sintaxei”, el se insinuează în „casa cu retori” a literaturii „ca agent perturbator, un «trouble fête», ce-și dublează atitudinea ironică „față de convenția literară, cu una autoironică”. Ioan Moldovan se obiectivează la nivelul textelor printr-un eu ce se străduiește să „noteze starea de fapt” și s-o echivaleze cu „mainimicul”, ce trăiește totuși „regretul și nostalgia unei purități și autenticități imposibile”. La Mircea

Petean, eul „își deschide toate ferestrele spre lumea obiectelor și evenimentelor trăite” în copilăria sa rustică, pe care le reactualizează dintr-o „perspectivă decis modernă”. Andrei Zanca pune în poemele sale de exil un eu „în ipostază de Ianus”, cu dublă deschidere: spre burgul nemțesc ce-i provoacă disconfort și anxietate și spre meleagurile ardelenne lăsate în urmă.

Privirea critică decelează, de asemenea, amprenta amplelor și *complicatelor mecanisme de ordin ideatic și psihologic în care conștientul și subconștientul conlucrează*, iscând tensiuni lirice semnificative. E zona cea mai complexă și rafinată a comentariilor critice ale lui Ion Pop, unde formulările au o forță unică de seducție a cititorului. Câteva

exemple nu sunt de prisos, primul, extras din analiza consacrată lui Ion Caraion: „Scrierea «cu nevroză pe ziduri» traducea aceeași neliniște a conștiinței în care se conjugau, paradoxal, proiectul de participare la seismele epocii și o voință de individualizare cvasi-

spectaculară a discursului liric”; altul, din analiza consacrată poetului tradiționalist Ion Horea: „Întoarceri, totuși, ale unui om al orașului, care-și dezgroapă nostalgic reperele existențiale primare, în căutarea unui model de echilibru, vizând înfățișări ale permanentului, cristalizate liric într-o serie de teme și motive confirmate de o practică poetică îndelungată. E o cale posibilă și validă a poeziei, atâta timp cât vechile teme angajează încă în profunzime un statut existențial, o confruntare de nivele ale trăirii” (s.n.). În cazul poezilor singulari, atipici, definirea tipului de lirism implică reveniri, nuanțări, trimiteri variate, pentru ca esența lirică să fie fixată într-un comentariu critic satisfăcător. Prima tentativă de fixare a specificului liricii lui Grigurcu se face prin delimitare de poezia confesivă („se distanțează programatic de lirica mai mult sau mai puțin

confesivă (...), pentru a ancora în zona unei poezii cvasi-impersonale, epurată de accidente subiectivității, ca și de excesul de materie și de culoare”), altă perspectivă de aproximare este raportarea la lirica manieristă („versurile (...) sunt niște *concetti*, rafinate combinații imagistice, în tradiția manieristă a «jocului intelectului cu fantezia», mizând pe efectul asociațiilor insolite, pe strălucirea artificialului, pe subtilitățile caligrafiei imaginii”, la care se adaugă perspectiva suprarealistă, pentru că unele texte mizează pe „hazardul (calculat) al întâlnirilor insolite (...), generatoare ale unei atmosfere stranie, vag amenințătoare”. Criticul revine asupra strategiei poetice pentru a releva relația dintre sentiment și imaginea lumii: „«Filozofia» acestei poezii ar ține de un soi de superior scepticism, afirmat în jocul dintre real și iluzia propusă de text, moderat oarecum de emoția, chiar cenzurată, a reușitelor combinatorii, a descoperirii sau impunerii de forme și înțelesuri unei realități ce se înfățișează privirii fragmentar și dispers.”

Procedând deductiv, după stabilirea matricii ideatico-psihologice sau estetice, definitorie pentru eul care generează viziunea, *urmează exemplificările de la nivelul textelor, unde modelul mental definit „conduce în genere spre evocarea”* (o formulă de trecere a criticului) unor aspecte așteptate de acesta și cititor. În câmpul foarte bogat al analizelor de text, un moment semnificativ este *identificarea temelor și motivelor lirice*, cu trimiteri spre alți autori care le-au mai abordat și stabilirea diferențelor necesare. Introducerea noului volum este precedată de o recapitulare a realizărilor anterioare ale autorului, a volumelor semnificative. În cazul Anei Balndiana, volumul comentat, *Stea de pradă*, „nu răspunde” așteptărilor, acesta se îndepărtează de tematica ultimelor volume (întoarcerea la «ritmurile naturii») prin revenirea la „lirismul «glacial» al Ideii”, la „discursul problematizat, neliniștit-interogativ” din primele sale cărți de poezie. În cazul lui Ioan Alexandru, noul volum, *Imnele Maramureșului*, indică „o situație «staționară»: adaosul la operă e pur cantitativ, fără a marca vreo schimbare la

nivelul universului imaginar-simbolic sau al tehnicii discursive”.

Este căutată „obsesia majoră” a volumului pentru că ea va impune tonalitatea dominantă; vorbind despre *Noduri și semne* de Nichita Stănescu aceasta este identificată și corelată cu celelalte motive din volum: „Obsesia majoră e și aici aceea a morții (cartea se vrea un «recviem la moartea tatălui») – și în funcție de ea se reliefează și motivele subordonate, prezente și în creația anterioară a poetului”. Tonalitatea volumului este definită în corelație cu tonul volumelor anterioare. Și aici se remarcă eleganța exprimării și bucuria criticului de a găsi formulările cele mai de impact: „Eminamente elegiac, tonul pare totuși mai puțin apăsător, mai detașat; pierzând ca spectacol verbal, poezia câștigă însă, în mai accentuata ei asceză și austeritate, un dramatism abia mascat de relativa neutralitate a vocii. Cel ce «învață a muri» eminescian, «dezobișnuindu-se» de lucruri, își construiește o ținută pe măsura râvnitei serenități”.

În cadrul conturării universului liric (teme, motive, imaginar etc.), criticul subliniază elementele de *continuitate sau discontinuitate* din succesiunea volumelor, se precizează dacă volumul analizat „face” sau „nu face excepție de la regulă”, dacă acesta se individualizează sau nu „în contextul operei” printr-un accent mai apăsător pe un sentiment, un motiv sau altul. Sunt decodate, unde este cazul, *titlurile și moto-urile* cărților și se stabilesc relațiile de sens cu piesele din volum. Titlurile volumelor nu sunt neglijate, criticul extrage din ele semnificații ce rezonază cu aspirațiile profunde ale autorului comentat, un titlu ca *Desprinderea de țărnam* de Ilie Constantin este citit ca „un semn al unei mai decise căutări de sine și al unei mai curajoase confruntări cu exteriorul”. Comentând volumul *Pietrele nimicului* de Viorel Mureșan, cu trei moto-uri despre „nimic”, criticul notează: „În orice caz, așezarea lor inteligentă în pagină sugerează exact ce trebuia pentru a aproxima, pe de o parte, autosuficiența poemului, capabil să iradieze, în indeterminarea sa, o pluralitate de sensuri, iar pe de alta, forța sa de concentrare/esențializare a trăitului”. Criticul este atent la „modul cum se structurează

materia întregului volum”, la suita de cicluri lirice sau de poeme dispuse într-o ordine ce se dovedește, prin analiză, semnificativă, urmărind acest aspect în *Noduri și semne*, criticul concluzionează: „cartea e concepută ca o suită de «noduri» și «semne» în alternanță, punctată, la anumite intervale de poeme așezate invariabil sub titlul *Prin tunelul oranj*. Dinamica motivelor uneori relevă o anumită logică interioară, sensibilitatea aflată sub amenințare, pândită de nesiguranță caută ieșiri, soluții salvatoare sau compensative, ignorarea amenințării, apărarea prin ironie, contemplarea compensatoare a altor orizonturi.

Comentariul caută să identifice nuanțele de ton, viziune, sentiment prin care se disting elementele de specific. Enunțurile care cântăresc nuanțele sunt construite frecvent antitetic, subliniind trăsătura prin opusul ei: „nu produce mari neliniști «metafizice», ci se prezintă mai curând ca orizont al reintegrării”. Criticul identifică elementele definitorii de la nivelul „arhetipologiei imaginarii”, pe care le numește „embleme în jurul cărora se structurează discursul”. Acesta extrage și comentează citate elocvente, coboară frecvent la nivelul lexicului, unde remarcă motivele structurante ale universului liric. În cazul Anei Blandiana, criticul reține motive ca : *îngerul, zeul, frigul, zăpada, norul, ochiul* cu conotații din sfera „destrămării, a împotmolirii și maculării”. În *Imnele Maramureșului*, criticul remarcă unele simboluri: *păstorul și turma, mielul dus la jertfă, giulgiul gol din mormântul Învierii, mâinile rănite de piroane, trandafirul, vulturul, porumbelul*, considerate „semne emblematice cu funcție de (re)modelare a viziunii”. La Daniela Crăsnaru statutul mimului tragic e sugerat de „metafore ale spațiului-limită” cum ar fi: „sârma funambulului”, „buza prăpastiei”, „balustrada deasupra hăului”, „puntea foarte îngustă”, care „marchează starea de tensiune permanentizată, fragilul echilibru al ființei în criză”. În textele Angelei Marinescu, se constituie un „câmp simbolic” în care „domină fierul, răceala metalică” și „negrul devenit, în chip șocant, culoare a intelectului”. Cantonarea poeziei în jurul unor vocabule obsesive nu e totdeauna fertilă, riscul căderii în convenționalism este

adesea semnalat de critic. Un asemenea risc este identificat în *Proba de polen* a lui Adrian Popescu, unde unele poeme vizau un „program” de căutare a Principiului Absolut: „Adrian Popescu nu avea nevoie – pentru a ajunge la «*Pecete, Filigran și Normă*», adică la sugestia unui tipar spiritual descifrabil în lucrurile și fapăturile cele mai umile – de un asemenea sacrificiu”.

Alte considerații, de obicei concise, vizează *discursul, tipul de limbaj* ales de poet în comunicarea mesajului său. Considerațiile sunt concentrate, relevă adecvarea sau incompatibilitatea cu fondul ideatic al textelor. Găsește și aici virtuți artistice ce se cer semnalate.

Se cuvin semnalate pentru *eleganța și rafinamentul lor unele generalizări* de pe parcursul analizelor, prin care se revine la modelul inițial, și care nu fac decât să sublinieze specificul autorului. Minusurile exercițiului poetic sunt semnalate spre final, cu decență, pe un ton firesc, fie ca aspecte de care criticul se desolidarizează, fie ca neîmpliniri menționate direct. Finalul este totdeauna sintetic, concentrat în câteva fraze, acesta reia

principalele linii de forță și notele de originalitate ale autorului comentat într-o exprimare aproape totdeauna memorabilă. Prezentarea consacrată lui Vasile Igna se încheie cu o ludică trimitere spre mitica muzică astrală: „Noile sale *Orbite* lirice se înscriu într-un spațiu în care autentica muzică a sferelor încă se mai aude”; glosele despre poezia lui Ioan Moldovan se încheie într-o notă degajată: „Niște *exerciții de realitate* pentru un sezon elegiac care promite să fie foarte lung”; cele dedicate lui Viorel Mureșan se convertesc în limbaj metaforic: „Tot metaforic vorbind, aceste «pietre ale nimicului» sunt și un fel de morene, bucăți dintr-o rocă originară în care s-a imprimat durabil urma ghețarilor dispăruți”. Ieșirea din text prin astfel de formule degajate, după un demers riguros, atent la detalii și nuanțe, relevă bucuria criticului în fața fascinantei aventuri a limbajului liric contemporan. Întâlnirea cu poezia de calitate este pentru acesta o provocare și un privilegiu de a-și revela vocația particulară, arta circumscrierii în metalimbaj a unor experiențe lirice esențiale.

Popas

Dealuri, cărți și întâlniri cu Ion Pop

Ioan PINTEA

Prima mea întâlnire cu poezia lui Ion Pop s-a petrecut în vremea școlii generale. Era duminică și eram sus pe deal în Runc (un fel de Mireșu Mare mai mic), în livada casei părintești, undeva în spate sub un răzor, nu departe de gospodăria bunicilor, ascuns bine între meri și pruni, liber și întins pe iarbă, „sub ochiul larg al cerului”, cum bine spune Thomas De Quincey și citeam *Propuneri pentru o fîntînă*. N-am să uit niciodată acest moment, acest ceas de lectură, pentru că el a însemnat pentru mine marea și uluitoarea *descoperire* a acelei zile: poezia fără rimă, versul liber. Citisem pînă atunci destule cărți de poezie, însă niciuna nu s-a lăsat surprinsă astfel, niciuna nu s-a întipărit cu atîta forță în memoria mea încît să-mi ofere astăzi acest sentiment că undeva (la Runc), cîndva (în anii școlii generale) am avut o revelație datorită lui Ion Pop. Era prima dată cînd conștiința mea a realizat că există o altfel de poezie. Descoperirea aceasta a fost un moment absolut de grație în devenirea mea ulterioară pentru că a însemnat începutul, temeiul unei iubiri nețărmurite pentru poezia modernă. Nu după mult timp a urmat *Panorama poeziei universale contemporane*, uriașa antologie a lui A. E. Baconski, care mi-a izbăvit nenumărate așteptări și căutări și care mi-a devenit sfetnic nedespărțit într-ale poeziei. Am purtat-o peste tot. În liceu, în armată, în facultate. O carte pe care n-am abandonat-o niciodată.

Atunci pe moment știu că am fost fascinat de faptul că poezia poate fi o stare narativă, o poveste în numele unor simțiri felurite cu vorbire și cuvinte de toată ziua, că poate fi chiar viața pe care eu însumi o trăiam în acel moment, pe acel deal între acei meri și pruni și că poetul inspirat mi-a pus pentru cîteva momente în față o oglindă fermecată în care eram invitat să mă văd pur și simplu. Mi-a plăcut ideea de fîntînă pentru că tata

Anchidim era printre altele și fîntînar. A săpat fîntîna din curtea casei, a săpat cîteva fîntîni la vecini, puține dar foarte adînci în sat. Fîntînarul era socotit un om curajos. Și tata era un om curajos. Cobora în măruntaiele pămîntului și dezlega izvoarele. Fîntînile lui dau și acuma apă celor însetați.

Mi-a plăcut numele autorului: Ion Pop. Un sfert din oamenii satului meu se numeau Pop. Eram mirat și în același timp foarte fericit cum acest nume simplu este așezat pe o carte și devine dintr-o dată strălucitor, primește aură de renume. Credeam că toți scriitorii trebuie să aibă nume complicate: Caragiale, Dickens, Delavrancea, Edgar Lee Masters, Sadoveanu, Steinbeck. Am realizat pentru prima dată ce înseamnă să fi poet, scriitor și, ca să fiu sincer, de atunci i-am privit cu mai mult interes pe consătenii mei care purtau numele de Pop.

N-au trecut foarte mulți ani de la această împlinire și proaspăt ajuns la liceu m-am regăsit cu Ion Pop. Cîteva seri la rînd furișat pe o băncuță de lemn din curtea Castelului contelui Pal Bethlen din Beclean, între garduri de tuie și mașinării agricole, am citit cu creionul în mînă *Poezia unei generații*. A fost prima carte de critică rămasă și fixată în minte din care am învățat cam tot ce se putea învăța serios la vremea aceea despre poezia generației

60. E o carte la care am revenit aproape de fiecare dată când i-am recitit pe Labiş, Nichita, Alexandru, Constanța Buzea, Ana Blandiana, Sorescu. E demersul critic care a propus și a întărit ideea unei generații noi și puternice, în plină ascensiune în literatura română, o generație de prag, de ruptură și totodată de continuitate, nu ușor de egalat de generațiile și promoțiile poetice care vor veni.

În vacanța de vară m-am reîntors la Runc. Dar nu fără Ion Pop. Între clăi și căpițe de fîn proaspăt cosit, în Vîrful Colnicului, tot un deal, dar mult mai înalt decît cel pe care am citit *Propuneri pentru o fîntînă* și care desparte satul meu de satul lui Coșbuc, mi-am petrecut cîteva zile cu *Biata mea cumînjenie* și *Gramatică tîrzie*. Mi-am întărit convingerea că autorul cărții *Avangardismului poetic românesc*, pe care tocmai am dat-o gata în primăvară, era un extraordinar poet.

Reîntors la Beclean am zăbovit zile în șir pe colecția revistei *Echinox*, ctitorie a grupului de scriitori clujeni adunați în jurul tînărului universitar, preocupat să descopăr în paginile ei nu numai texte – critică, eseu, poezie, traduceri dar și – în prelungirea preocupărilor mele livrești – nume distincte, proprii, scriitori importanți ai generației 70: Adrian Popescu, Dinu Flămînd, Petru Poantă, Ion Mircea, Marian Papahagi, Nicolae Prelipceanu, Vasile Sav, Marcel Constanin Runcanu. Pe mulți dintre ei îi voi cunoaște mai tîrziu, cu cîteva voi deveni peste ani prieten, apropiat.

Tot datorită *Echinox*-ului voi ajunge la *Lecția de anatomie* a lui Emil Hurezeanu și voi afla cîteva bune pagini dintr-un scenariu tulburător însoțit de imagini după *D'ale Carnavalului* de I. L. Caragiale sub un titlu-interogație devenit film: *De ce trag clopotele, Mitică?* și desigur numele unui mare regizor Lucian Pintilie. „Dosarul” acesta, decupat din corpul revistei, îl păstrez pînă azi. O dată importantă, memorabilă pentru mult hulita rezistență prin cultură și, în ceea ce mă privește, un soi de material de „samizdat” în anii 80.

Timpul avea și n-avea răbdare. Terminasem liceul. Îmi căutam un rost și pînă să-mi găsesc unul am revenit acasă, în sat. Aveam o singură mare preocupare: să citesc. Devenisem

un mic Arcimboldo. Trăiam cu voluptate în „aerul lin al lecturilor”, cum ar spune cu finețea-i arhicunoscută unul din scriitorii mei preferați: Walter Benjamin. Între cărțile hotărîtoare acum era, din nou, una de Ion Pop: *Ore franceze*, un volum splendid de dialoguri, consistent și temeinic cu cîteva mari teoreticieni, critici, poeți și esești francezi. Auzeam pentru prima dată pe viu vocea lui Barthes, Michel Deguy, Caillois, Genette, Maurice Nadeau, Tzvetan Todorov, Jean Starobinski. Eram încîntat că a stat de vorbă și cu Pierre Emmanuel, poet catolic și iconoclast deopotrivă, pe care N. Steinhardt într-un text cvasi-inedit îl numește „unic și multiplu; levit nu numai al Cuvîntului ci și al Omului”. Era ceva, pentru un tînăr care nu avea nici internet, nici mari biblioteci la îndemînă, nici *Lire* ori *La Quinzaine Littéraire*. O carte, i-aș spune, la zi. Moment propice pentru a-mi lămuri mai bine discuțiile de dată recentă și nu numai din mediile intelectuale pariziene privitoare la noul roman francez, structuralism, poezia, eseu și polemicile literare cu ștaif, unele dintre ele cu forță de canon, de pe Sena etc. Moment bun pentru a-mi încolți în minte pentru prima dată (pentru prima dată! de reținut) ideea că într-o bună zi n-ar fi rău să fac eu însumi dialoguri, convorbiri cu scriitorii pe care îi admir. Poate fără întîlnirea cu *Orele franceze* și, desigur, trebuie să recunosc, cu marea carte de dialoguri, din păcate nereeditată, *Convorbiri cu Goethe* de Eckermann, *Primejdia mărturisirii* n-ar fi existat.

Anii '80 m-au găsit din nou în Beclean. Intrasem pe ușa din față în *Cenacul Saeculum*. Mă întîlneam lunar cu cei care, într-un fel sau altul au fost/erau în preajma lui Ion Pop: Ion Groșan, Alexandru Vlad, Ion Mureșan. În 1985 am debutat editorial la Editura Dacia la grămadă, flancat de Ruxandra Cesereanu, Gavril Moldovan și Flore Pop (toți trei echinoxisti), pierdut printre nume care astăzi (cel puțin mie) nu-mi mai spun nimic. Drept motto la selecția drastică făcută de editură (mai precis de Virgil Bulat), cu nenumărate intervenții și adausuri în corpul poemelor încît astăzi îmi este foarte greu să le recunosc paternitatea, am ales un fragment dintr-o poezie de Ion Pop. „...Nu-i prea tîrziu/ nici

corăbiile să învețe/ mersul prin lut, ori să-și nască/ propria mare”.

Admirația mea prindea aripi, nu se dezmințea.

Au trecut anii „ca nouri lungi pe șesuri”... și încă *nu l-am întâlnit* așa cum se cade pe Ion Pop. Undeva în Maramureș l-am zărit și l-am salutat pasager, cândva în Cluj l-am privit insistent de pe o stradă lăturalnică cum intra în Librăria Universității, la înmormântarea lui Ioan Alexandru am fost ceva mai aproape de el, la masă, printre călugări și cîțiva, nu mulți scriitori. Îmi aduc aminte că la un moment dat un brav ieromonah, sosit tocmai de la București, priceput la toate, mereu aflat în treabă cînd cu regele cînd cu securitatea, obraznic, a început „să-i dea lecții” despre poezie lui Ion Pop. Ofuscat i-am spus insului pur și simplu că *nu știe ce vorbește și cu cine vorbește și să tacă din gură*. Profesorul a stat, l-a ascultat și la urmă l-a amendat drastic. Pe mine m-a privit cu simpatie. Nu cred că știa cine sunt. Nici nu conta. Lecția aplicată ipochimenului îmi era de-ajuns. M-am simțit pe moment scutier și serv deopotrivă.

Am continuat să-i citesc cărțile, textele și eseurile risipite prin reviste, paginile de poezie publicate din cînd în cînd, destul de parcimonios, mai ales în *România literară*. O pagină de poezie de Ion Pop îmi deschide pofta de a scrie eu însumi. Sunt puțini autorii pe care după ce îi citești simți nevoia să-i imiți, să devii pe loc deliberat și devotat epigon. Am fost și am rămas ceea ce se numește un admirator asiduu, dar totuși din umbră. Îmi doream din toată inima *să-l întâlnesc*.

Momentul a venit tîrziu, acum cîțiva ani, mai precis în 2008 cînd prietenul meu mai tînăr Luigi Bambulea mi-a oferit acest prilej. M-a poftit la Mănăstirea Nicula la o dezbatere culturală moderată de Ion Pop. Au fost două zile de taifas rarism. Am ajuns față către față cu omul pe care *îl admiram de departe* de ani de zile. L-am ascultat ca un școlar sîrguincios și seara mi-am notat în jurnal acest *eveniment* al vieții mele. Am povestit despre Ioan Alexandru și N. Steinhardt, despre cărțile de poezie, de convorbiri, de critică și eseu pe care le-a scris și pe care le-am citit cu patimă în

copilăria mea de la Runc și în tinerețea mea de la Beclean, despre cum e posibil ca anumite cărți să-ți marcheze viața pentru totdeauna. Seara în trapeza mănăstirii am vorbit pe îndelete despre convertire și despre filmul *Ostrov* al lui Pavel Lungin.

A doua zi ne-am fotografiat. Fotografia mă reține împreună cu Ion Pop și Ion Mureșan pe treptele stăreției. Am în mînă un buchețel de flori. E un buchețel – mulțumire pentru Ion Pop. De la cititor la autor. Nu știu nici cînd, nici de unde l-am cules. Unii, care au văzut fotografia, spun că de la Runc, alții spun că de la Nicula. Eu mărturisesc sincer: nu știu. Știu doar atît: florile sunt de pe un vîrf de deal, de pe înălțimi. Poate e dealul pe care am citit *Propuneri pentru o fîntînă*, poate e vîrfurile de deal pe care am citit *Gramatică tîrzie* și *Biata mea cumințenie*, poate e dealul de la Nicula unde l-am întâlnit, în sfîrșit, pe Ion Pop.

Zilele acestea am citit *Litere și Albine*. Poemul care dă titlul cărții mă surprinde plăcut. Seamănă mult cu povestea primei mele lecturi din *Propuneri pentru o fîntînă*. „Adolescent, licean, în zile-nsorite de mai,/ întors de la oraș în livada bunicilor,/ obișnuiam să mă urc/ într-un măr înflorit,/ cu o carte-n mînă,/ și să las să se-amestece,/ printre polenuri de aur,/ litere și albine./ Alcătuiau/ în jurul meu un cerc în care/ nu mai știam/ al cui e zumzetul, a cui lumina./ Iar eu eram exact în centrul lui.”

Un capitol din carte se numește *Forum* și conține douăsprezece poeme „romane” de o frumusețe rară și de o melancolie posesivă. M-au tulburat. Mi-au readus în memorie propria mea călătorie la Roma.

Aștept o reîntîlnire cu Ion Pop. Poate vom povesti despre *Biblioteca lui Hadrianus*...

Portret sumar al unui scriitor plurivalent

Gavril MOLDOVAN

Evoc timpuri foarte îndepărtate. Decenii peste decenii se suprapun în mintea mea și caut să extrag în niște fraze, să conturez cât mai clar chipul unui adevărat scriitor, prieten sincer și dezinteresat, coleg de condei. Încă înainte de a ajunge să fac curte insistență revistei *Echinox*, recitam împreună cu prietenul Alexandru Pintescu, versuri din *Propuneri pentru o fântână* care mi-au rămas fără să vreau în memorie.

Nu bănuiam atunci că, student întârziat devenind, voi cunoaște autorul acelor versuri de-o incontestabilă tensiune lirică și prospețime. Ion Pop ne-a fermecat pe toți echinoxistii cu seriozitatea și carisma lui, cu personalitatea omului care știe ce vrea și vrea ce știe. Un ardelean în variantă maramureșeană, care a trecut prin toate ierarhiile universitare, de la student la „Filologia” clujeană, la asistent, lector, decan, doctor în filologie, transferând această perseverență și-n domeniul literar. Pornind de la stadiul de poet tainic înfășurat în manta-i, el a trecut pe nesimțite la critica literară, apoi la reportaj, traducător și-n cele din urmă la greaua și ingrata îndeletnicire de alcătuitor de dicționare. A fost și director al Centrului Cultural Român din Paris (1990-93), vrând parcă să înobileze numele de Jean pe care i l-au dat cei apropiați. Nu m-ar mira deloc dacă într-o zi aş afla că a publicat și un roman.

În perioada 1969-1983 Ion Pop a fost redactor șef, apoi director al cunoscutei reviste studentești *Echinox*. În acest interval revista a atins cea mai înaltă cotă de popularitate și credibilitate, contrastând cu situația precară de acum. Atunci m-am apropiat cu sfială de el și el m-a încurajat întru ale scrisului. Se supăra pe noi când scriam și propuneam spre publicare vreo poezie sau vreun text mai puțin reușit, reproșându-ne verde în față superficialitatea. Era un om dintr-o bucată care ne îndemna prin felul său de-a fi, la studiu și cunoaștere.

Eu nu voi vorbi acum despre opera lui, poate cel mai împlinit echinoxist, prin multitudinea preocupărilor sale. Aș dori doar să desprind din țesătura vremii acele fire care ne-au legat, acele fire trainice ce se-mpletesc într-un ghem ce-l desfășor mereu în memorie. Unul din aceste fire este venirea mea la Bistrița, când Jean m-a luat de mână, la terminarea facultății, și m-a dus în biroul redactorului șef de la *Tribuna*, D. R. Popescu. Era prin 1971. Acesta a vorbit ceva la telefon nu știu cu cine și a doua zi eram angajat la ziarul *Ecoul* la care lucrez de aproape patru decenii. Așa era el, generos, binevoitor. A trecut apoi timpul, au trecut ani mulți și citindu-i cărțile, mi-l imaginam aievea, mereu grăbit, cu geanta lui universitară, în care întotdeauna se găsea câte o carte, urcând scările la redacția *Echinox*, când aceasta se afla la fostul cămin studentesc Josza Bella, sau intrând în sala de clasă unde îl așteptau alți tineri, poate nu la fel ca noi, dar având și ei pe chip aceeași curiozitate, aceeași neliniște de-nceput de viață.

Deținător a numeroase premii literare, printre care și un Premiu al Academiei Române (1985), poetul și criticul Ion Pop s-a aplecat cu migală asupra avangardismului românesc, punându-i mai clar în evidență resursele și originalitatea prin analiza poeziei lui Ilarie Voronca, Șt. Roll, Urmuz etc. Ca și Dinu Flămând și alți autori români, Ion Pop este scriitorul care, putem spune, aparține de două culturi, el colaborând la reviste franceze, printre care și *Cahiers roumains d'études littéraires*, *Les Lettres Nouvelle* ș.a. A tradus din franceză în română și din română în franceză, iar prin activitatea lui în fruntea Centrului Cultural Român din Paris, a contribuit la mai buna cunoaștere a celor două literaturi. Avem de-a face cu o personalitate multilaterală care încă nu și-a spus cuvântul în cultura noastră. Aflat la deplina maturitate a creației sale, Ion Pop ne mai poate încă furniza multe surprize.

Ion POP

„«Autenticitatea» poemului e tot o... convenție”

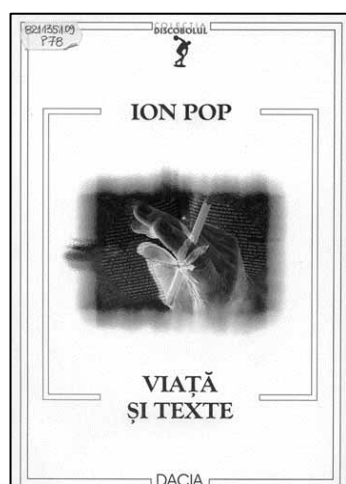

– Stimate Domnule Profesor Ion Pop, mai este poezia (de) azi gramatică? Cât și în ce măsură? A câștigat definiția poeziei atribute în plus în expresia poezilor de azi?

– Depinde cum citești cuvântul „gramatică”. În ce mă privește, în titlul volumului de versuri din 1977, *Gramatică târzie*, i-am dat, evident, un sens metaforic, sugerând a anumită întârziere a expresiei poetice, literare, în raport cu imediatul realității trăite. Căci poezia este, orice am zice, o ordonare *sui generis* de semne ale lumii, care vine întotdeauna *după*, propunând un sistem de lectură propriu, re-dând spre citire o imagine sau imagini ce fac ecou stărilor de spirit oarecum dispersate pe care le trăim, reordonându-le într-o sintaxă verbală/imaginară ce se vrea semnificativă și putând sugera chiar dezordinea, abaterea de la „logica” unanim acceptată. Până și cele mai șocante „devieri ale gândului prin cuvânt” – ca să preiau o sintagmă cunoscută a lui Ilarie Voronca – sunt cu adevărat expresive doar judecate în raport cu o „gramatică” așa-zicând corectă a scrisului poetic – e deja un truism, iar un Paul Ricoeur a reflectat adâncit asupra acestui fapt studiind, de pildă, „logica povestirii” și „metafora vie”. Nu e locul să dezvoltăm acum aceste complexe raportări, dar ceea ce se poate spune rapid e că lirica modernă (și mai ales cea „modernistă”) a mizat în chip radical pe specificitatea limbajului poetic față de „cuvintele tribului” – cum zicea un Mallarmé –, invitând la o apropiere de textul poetic ca de o lume în sine,

autosuficientă și conștientă chiar de neantul ei fundamental. Apoi, mișcările de avangardă s-au străduit să reorienteze poezia spre „viață”, însă cu destulă mefiență față de „logica” îndeobște recunoscută – citatul Voronca lua în răspăr logica și gramatica, dar și „sentimentalismul”, coborându-le la statutul derizoriu de „agățătoare de rufe”... Cvasi-nihilismul Dada decisese mai devreme că „logica e întotdeauna falsă”, ca și gramatica ce o ilustrează lingvistic, iar suprarealiștii, pretinzând că se eliberează de ele prin „dictarea automată”, coborând în subteranele incontroabile rațional (și gramatical) ale ființei, nu s-au putut, de fapt, desprinde niciodată total de acea ordine primă sau ultimă de care depinde șansa comunicării „mesajului”, oricât de „subliminal” ar fi acesta. Provocarea, sfidarea „gramaticii” a fost însă mai întotdeauna benefică poeziei, fiindcă forța cuvântului și realul din spatele lui să producă și să dezvăluie surprize revelatoare, ordini sau dezordini ascunse ale ecuațiilor noastre cu universul, încântări și angoase deopotrivă. În urma cutezanțelor avangardiste, poezia a făcut mereu acest joc dublu cu lumea dată, cumva nemediat, și cu propria lume sonoră, s-a jucat cu realități și convenții ale realului, a recapitulat formule moștenite convocate în contexte noi și supuse unor varii procese de regramaticalizare cât mai apropiate de ceea ce se simțea că poate fi universul trăit și subiectul din mijlocul sau de pe marginea lui. Astăzi, o bună parte dintre poeți (de exemplu, cei mai

tineri, de la noi) joacă mai totul pe cartea autenticității, a unei presupuse „tranzitivități” a limbajului care s-ar dispensa în chip radical de metaforă, – numai că numitul de către T.S. Eliot „corelativ obiectiv” e un substitut metaforic totuși, în esență, o aproximare și o echivalare în termeni poate mai „realiști” a unor stări, fapte, decoruri semnificative, despre care poetul crede că merită a fi comunicate, prin – totuși – un inevitabil tip de „mediere” ce-l face pe cititor să nu confunde niciodată un vers cu o respirație și un poem cu un loc de casă de pe terenul realității concrete. Vrând-

nevrând, textul se supune unei „gramatici” de al doilea nivel, unei „logici” ce nu poate elimina complet scrisul în favoarea trăitului. Unul dintre exemplele extreme l-a oferit deja demult, „urinoarul” plasticianului Marcel Duchamp, intitulat ironic „Fântână”, dar

care, odată scos din sistemul funcțional al realului concret și plasat în spațiul simbolic al muzeului, a devenit chiar o fântână *sui generis*, chemată să sfideze solemnitățile excesiv poetizante ale reprezentării artistice...

Acestea fiind zise, e limpede că poezia de azi nu e „gramaticală” pe cât era cea clasică, antică sau mai nouă, tocmai fiindcă modernitatea a îndepărtat-o de ordinea „logică”, dar nici revenirea la un soi de logică a trăitului nu de neglijat, după cum nu e nici de absolutizat. Căci intervine mereu conștiința unui specific al limbajului ce interzice confuzia de planuri, încât nimeni nu va saliva vreodată în fața unui tablou, oricât de naturalist, reprezentând o masă îmbelșugată sub ochii unui privitor înfometat... Schematizând cumva, am putea zice că și „autenticitatea” poemului e tot o... convenție și că nu se poate sustrage acelei gramatici specifice care definește obiectul estetic în raport cu cel rămas în rețeaua concretelor palpabile. Desigur, aspirația de a identifica trăirea cu

expresia ei va fi mereu un ideal și o sursă de neliniște creatoare, iar constrângerile „gramaticale” ale limbajului vor fi resimțite de multă lume scriitoare ca dureroase și frustrante. Revenind la „expresia poetilor de azi”, ea nu e reductibilă la o singură formulă, cum n-a fost așa niciodată, iar tulburările discursului poetic, corespondente unor tulburări ale frământatei sensibilități actuale, pot fi foarte bine exprimate chiar și în formele... fixe moștenite de secole, cu condiția, desigur, a încordării atenției față de contexte, stratificări de limbaje și de sensibilități schimbate, ce nu permit pură și simpla repetiție. „Remix”-ul postmodern pretinde chiar că acordă libertăți neîngrădite comunicării dintre tradiții și prezenturi ale scrisului, cu posibilități de reînchegări și remodelări libere ale „gramaticilor” poeziei care s-au structurat (și destructurat) în timp...

– *Există oare un raport clar între tradiție și modernitate (o modernitate... marcată de actualitate), am putea lega de acest raport sensul continuității sau actul unei rupturi? Ce ar putea însemna continuitate într-un gen sau într-un domeniu în care se (mai) mizează pe originalitate? Sau: mai este postmodernitatea subversivă?*

– Obiectivul „originalității” a fost unul prin excelență modernist, iar „extrema” avangardistă a radicalizat „originalitatea” până la a proclama ruptura totală față de „tradiție”. S-a observat, însă, că o desprindere fără rest de trecutul poetic nu e cu puțință, că scrisul de azi se raportează, vrând nevrând, la scrisurile de ieri și de alaltăieri, că până și iconoclaștii cei mai neîmblânziți își caută o... tradiție, fie ea și o „tradiție a rupturii”, cum o numea Octavio Paz. În vremurile noastre, zisul „postmodernism” invită, măcar în principiu, la un soi de brasaj al formulelor tradiționale cu cele moderne, relativizând așadar „originalitatea”, – o îmbrățișare inevitabil ipocrită, de vreme ce se face dintr-o perspectivă „ironică”, adică cu conștiința că preluarea inocentă a ceea ce s-a mai spus și s-a mai făcut nu e cu puțință. Asta nu înseamnă că se (re)construiește acum doar pe ruine și folosindu-se pentru mai noile edificii verbale numai fragmente de coloane dorice și corintice, cu inscripții marmoreene introduse printre cărămizile de fabricație

recentă. O adevărată personalitate poetică e și „originală”, are întotdeauna un timbru cât de cât recognoscibil în marele cor liric al lumii. Postmodernitatea atenuează ceva din tensiunea cu care era căutată cândva originalitatea, dar asta nu condamnă automat tot ce se scrie după „modernismul înalt” la epigonism. Știm că nimic nu e nou sub soare, dar cel care spune asta e, totuși, o ființă deosebită de toate celelalte care au spus, aparent, același lucru...

– *Mai sunt poeții ardeleni/transilvăneni blagieni? În ce... direcție i-a provocat/ promovat „Echinoxul”? Ce spune pe această temă „istoria” Echinoxului?*

– Ca reper al mării tradiții lirice a modernității românești, Lucian Blaga a alimentat într-o măsură substanțială lirica noastră mai ales în faza ei de „restaurare” zisă acum „neomodernistă”. Prin raportare la el și, cumva, în ecou, s-a putut recupera și consolida ceva din demnitatea pierdută sub „realismul socialist” de către poezia românească. Această arie de reverberație benefică a lirismului blagian a fost resimțită profund până la prima promoție poetică de la „Echinox”. Ceea ce a urmat, adică secvența „optzecistă” a grupării, se sustrăgea inevitabil acestei sfere de influență: Blaga era prea „arhetipal” și prea „solemn”, deloc ironic și relativizant, pentru a mai putea fi luat drept model. Notez imediat că asta nu scade cu nimic din marea lui valoare poetică în „absolut”, ci e o chestiune de situare contextuală, de dialectică firească a limbajelor poeziei. Noul „pact cu realitatea” al generației de la '80 contrasta evident cu viziunea blagiană extrem spiritualizată, cu nota de ritualitate a discursului liric interesat de „zăriștea cosmică” și de „suprema intimitate cu Totalul”, cu limbajul epurat la maximum al unui mare poet atent mai degrabă la Geometrie decât la accidente „realiste” ale cotidianului. „Promovarea” noilor tineri poeți de la „Echinox” a urmat, într-un fel, cursul firesc al evoluției poeziei românești, fără constrângeri programatice propriu-zise către care nu se simțeau atrași, de fapt, nici poeții înșiși, – dovadă că la semnificativa anchetă din 1979, „Dreptul la timp”, la care au răspuns, între alții, Mircea Cărtărescu și Magdalena Ghica (Magda Cârneci), echinoxiștii se arătau mai

puțin pasionați de programe și manifeste. Spiritul critic cultivat în „atelierul” Echinox a servit, însă, cred, de ghid exigent și pentru „noile semne de lirism”, încurajând tot ce era talent autentic. Filonul expresionist, remarcat la optzeciștii noștri, cultivat chiar cu alte accente, nu va fi uitat, totuși, că și Blaga fusese un expresionist, chiar dacă metafizic și spiritualizat, dar al cărui exemplu rodise substanțial într-o poezie precum cea a primului Ion Alexandru.

– *Ce a fost și ce a rămas Echinoxul (cenaclu, revistă, fenomen) pentru Dumneavoastră?*

– Trebuie să mă repet, când vine vorba despre „fenomenul Echinox”. Pentru mine, a fost un moment spiritual fundamental, chiar formator în mult privințe, o școală a solidarității afective și intelectuale, o încurajare generoasă a propriului scris, într-un context politico-ideologic opresiv, în care propunea o insulă de libertate creatoare fie și relativă, dar în care se putea crede și scrie cu un soi de optimism nutrit de credința în valorile perene ale literaturii și culturii în general. Dar „Echinoxul” a fost și rămâne un moment semnificativ și pentru istoria literaturii române din ultimii patruzeci de ani – acest lucru sunt sigur că va fi tot mai mult recunoscut de instanțele care împart dreptatea în spațiul nostru spiritual.

– *Critica literară este în impas sau în criză? Mulți scriitori spun că aceasta nu mai are emergența sau propensiune de altădată, că meseria de critic literar e pe cale de dispariție (din varii motive). Ar trebui ea așezată/ regândită într-un context universitar? Ar putea fi suplinită de critica universitară?*

– O anume stare de criză poate fi, da, constatată în spațiul criticii literare, nu doar de la noi. În literatura română, faptul se explică prin pierderea poziției cumva centrale pe care o deținea scriitorul însuși în sub regimul trecut. Concurența mass mediei mai recente a deplasat spre margini și cartea tipărită, și pe comentatorii ei, într-un proces de scădere a ritmului însuși al lecturii. Dar asta nu înseamnă că oficiul critic a dispărut sau că va dispărea. Avem încă multe și bune reviste literare, se scriu cronici și recenzii serioase, iar

critica zisă „academică”, adică cea care produce monografii, sinteze, nu are cum să dispară. Căci va fi mereu nevoie de cântărirea valorilor, de o punere în ordine istorică și axiologică a scrisului literar. Atât doar, că acest oficiu va fi îndeplinit de grupuri poate mai restrânse de specialiști, cum este peste tot în lume, chiar după mutațiile mari care au avut loc în lumea scrisului și a tiparului în ultimii ani. Numai niște spirite incomplet educate - și apar destule și la noi - se pot iluziona că studiul adâncit și specializat al literaturii nu va mai avea ce căuta în viața noastră. E o demisie

predicată sumar de minți imature și ignare. Desigur, întâmpinarea foiletonistică a „vitriinei” cu noutăți literare va lua tot mai mult aspectul unor promovări semi-comerciale, de publicitate, însă opinia critică creditabilă tot de la specialiștii răbdători în analiza textului literar va

veni. Se va restrânge cercul acestora, dar nu până la „cercul criticilor dispăruți”, ca să parafralez un titlu de film celebru și elegiac.

– *Care este relația dintre poetul și criticul literar Ion Pop? Se înțeleg bine, nu-și fură inspirația sau timpul unul altuia? Nu-și simte unul dintre ei gloria incomodată de gloria celuilalt?*

– Întrebarea mi s-a mai pus, în mod firesc, dată fiind dublul meu statut, păstrat consecvent prin anii, nu puțini, de scriitor și cititor specializat al scriitorilor. S-a observat nu o dată, de pildă, chiar un soi de concurență între cele două mișcări creatoare, poetul fiind pus serios în umbră de comentatorul poeziei. E, însă, treaba altora să judece și să cântărească farmaceutic pe cele două talgere ale balanței. Dacă mă citesc singur, aș zice că poezia și critica par a fi coexistat foarte bine alături și intersectându-se. Că, scriind poezie, poate că am reușit să vorbesc mai din interior și despre poezia altora. Iar, ca poet, jocul dintre „trăirea” nemediată și canalele livrești

care vin dinspre Bibliotecă conferă – cine știe? – un anume specific și o dinamică proprie scrisului meu liric, prin excelență conștient de convenția literară, suferind destul din cauza ei, când e pusă în raport cu experiența existențială frustră, generând mai degrabă elegii decât ode. Nu e un caz unic în lumea asta mare, cunoaștem destui poeți demni de luat în seamă chiar cu mult mai datori Bibliotecii. Numai la noi eticheta „livresc” capătă o notă devalorizantă, românul fiind, nu-i așa, mare amator de experiențe fruste și de cotlete în sânge. Asta nu implică, desigur, nici o considerație de ordin axiologic în ce privește activitatea mea de poet. Sper, desigur, – dacă nu e o iluzie – că voi fi citit ceva mai atent, cândva, și ca poet, – însă nu e deloc sigur și deloc obligatoriu... – Gloria? – O vorbă mare, cu care nu ne putem juca în vremurile noastre de precarități evidente.

– *Cum se integrează literatura română în literatura europeană? Vă adresez această întrebare având în vedere și experiența Dvs. pariziană.*

– Mare, imensă întrebare! Pe scurt, cu istoria ei mai redusă în timp, literatura română rămâne, totuși, „europeană”. A depins, s-a format în cadrul culturii europene mai vechi și mai ales mai noi, a dat continentului cultural câteva nume de evidentă rezonanță, iar ce s-a scris la noi nu e chiar așa de demn de disprețuit. Avem totuși un număr semnificativ de scriitori care contează (sau ar putea conta) într-o ierarhie europeană mai atentă și la „periferii”. Putem suferi, desigur, că valorile noastre (nu tocmai „iluzorii”, cum se crede, uneori, sub semnul demitizărilor recente și la modă), dar asta nu înseamnă că numele mari ale literaturii noastre n-ar putea sta oricând pe o listă de nume mari europene. Promovarea acestor valori în spații mai largi a fost, însă, mereu deficitară, iar eforturile care se fac acum, meritorii, sunt încă departe de a se compara cu ale altor țări vecine, care investesc mai de mult și mult mai mult decât noi în traducerea și difuzarea literaturii lor peste frontiere. Pe deasupra, România a pierdut câteva ocazii mari de recunoaștere culturală și din cauza... politiciii nefaste, și sub comunism, și după aceea, când evenimente politice grave

au compromis bunul nume, cât era, al țării, cu răsfrângeri grave asupra puterii ei de reverberare spirituală în exterior – de la falsificarea revoluției din decembrie, la mineriade ori răul nume de care se „bucură” acum, de pildă în Franța și Italia, după isprăvile emigranților noștri prin acel locuri, ori după imaginea oferită de o clasă politică coruptă, „balcanică” ș.a.m.d.

– *Facultatea de Litere mai pregătește... poeți? În ce măsură e influențată de cultul formării valorilor antreprenoriale, de „comercializarea” competențelor? Produce aceasta și profesori pe care nu-i mai atrage inima să-l predea pe Coșbuc sau pe Rebreanu?*

– „Producția” de această natură mă tem că a mai scăzut, odată cu scăderea nivelului general al învățământului umanist la noi și cu grava lui marginalizare. Constat, însă, cu plăcere că mai există tineri gata să se sacrifice pe altarul poeziei și al pedagogiei literare,

chiar dacă aproape nimic nu-i mai încurajează s-o ia pe acest drum. Prezența literaturii rămâne tot firavă în mijloacele de comunicare în masă, la radio și televiziune, de exemplu, adică în spațiile cu ecou real în marele public. Educația umanistă, literară și artistică, nu contează prea mult pentru cei ce decid acum la noi starea culturii. Un scriitor nu câștigă astăzi mai nimic de pe urma cărților lui, profesorii sunt plătiți mizerabil, se caută obținerea de brațe de muncă fără prea multă pregătire, gata să fie aruncate de piața unui capitalism ce nu și-a stabilizat încă cum se cuvine regulile, acumulator „primitiv” de profituri imediate, dezinteresat de beneficiile pe termen lung ale unei serioase formații a personalității omului de astăzi. Dar și Coșbuc, și Rebreanu vor avea mereu pe cineva care să-i „viziteze” cu profit sufletesc, acolo, pe rafturile lor încă destul de solide și neprăfuite.

Interviu realizat de **Olimpiu NUȘFELEAN**

Bun venit

Im Ag

Născut la 1 iulie 1941 în comuna Mireșul Mare, jud. Maramureș.

Studii primare în satul natal; studii gimnaziale la Cluj; Liceul „Emil Racoviță” din Cluj (1955-1959); Facultatea de Filologie din Cluj, secția Română (1959-1964).

Doctorat în Științe filologice cu teza *Avangardismul poetic românesc* (1971).

Din anul absolvirii, lucrează la Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (preparator până în 1967; asistent până în 1972; lector (1972-1989); profesor titular din 1990.

1969-1972 – redactor șef al revistei „Echinox”.

1973-1976 – asistent asociat la Universitatea Paris III - Sorbonne Nouvelle.

1973-1983 – director al revistei „Echinox”.

1990-1993 – director al Centrului Cultural Român din Paris.

1996-2000 – decan al Facultății de Litere a Universității „Babeș-Bolyai”.

PREMII ȘI DISTINCȚII

- Premiul Uniunii Scriitorilor pentru critică literară (1973, 1985, 2001);

- Premiul Uniunii Scriitorilor pentru publicistică (1979);

- Premiul Uniunii Scriitorilor Filiala Cluj, pentru critică și istorie literară (2001);

- Premiul „B. P. Hasdeu” al Academiei Române (1985);

- Ordinul Național pentru Merit în gradul de Ofițer (2000);

- Ordinul „Palme Académiques”, în gradul de cavaler, acordat de Ministerul francez al Educației Naționale (2001).

VOLUME PUBLICATE

POEZIE

- *Propuneri pentru o fântână*, E.P.L., București, 1966 (col. „Luceafărul”);

- *Biata mea cumînțenie*, Ed. Tineretului, București, 1969;

- *Gramatică târzie*, Ed. Dacia, Cluj, 1977;

- *Soarele și uitarea*, Ed. Dacia, Cluj, 1985;

- *Amânarea generală*, Ed. Dacia, Cluj, 1990;

- *Ajournement général*, Librairie Bleue, Troyes, 1994;

- *Descoperirea ochiului*, Ed. Cartea Românească, București, 2002;

- *Elegii în ofensivă*, Ed. Vinea, București, 2003;

- *La découverte de l'oeil*, MEET, Saint-Nazaire, 2005;

- *Litere și albine*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2010.

CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

- *Avangardismul poetic românesc*, eseuri, EPL, București, 1969;

- *Poezia unei generații*, Ed. Dacia, Cluj, 1973 (Premiul Uniunii Scriitorilor);

- *Transcrieri, eseuri*, Ed. Dacia, Cluj, 1976;

- *Nichita Stănescu – spațiul și măștile poeziei*, Ed. Albatros, București, 1980;

- *Lucian Blaga – universul liric*, Ed. Cartea Românească București, 1981 (ed. a II-a, 1999);

- *Lecturi fragmentare*, Ed. Eminescu, București, 1983;

- *Jocul poeziei*, Ed. Cartea Românească, București, 1985 (Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul Academiei Române); ediția a doua, revăzută și adăugită, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006;

- *Avangarda în literatura română*, Ed. Minerva, București, 1990 (col. „Momente și sinteze”); ed. a II-a, Ed. Atlas, 2000;

- *A scrie și a fi. Ilarie Voronca și metamorfozele poeziei*, Ed. Cartea Românească, București, 1993 (Ediția a doua, adăugită, Ed. Cartea Românească, București, 2007);

- *Recapitulări*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1995;

- *Pagini transparente*, Ed. Dacia, Cluj, 1997;

- *Gellu Naum – poezia contra literaturii*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2001 (Premiul Uniunii Scriitorilor, filiala Cluj);

- *Viață și texte*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2001 (Premiul Uniunii Scriitorilor);

- *Lucian Blaga în 10 poeme*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2004;

- *La réhabilitation du rêve, Une anthologie de l'avant-garde roumaine*, Ed. Maurice Nadeau-Est-S. Tastet-ICR, Paris-București, 2006;

- *Introducere în avangarda literară românească*, Ed. ICR, București, 2007;

- „*Echinox*”. *Vocile poeziei*, Ed. Tribuna, Vclu-Napoca, 2008;

- *Din avangardă spre ariergardă*, Ed. Vinea, București, 2010.

PUBLICISTICĂ

- *Ore franceze*, Ed. Univers, București, 1979 (Premiul Uniunii Scriitorilor);

- *Ore franceze, II*, Ed. Polirom, Iași, 2002.

TRADUCERI

- *Georges Poulet, Conștiința critică*, București, Ed. Univers, 1979;

- *Jean Starobinski, Textul și interpretul*, Ed. Univers, București, 1985;

- *Ilarie Voronca, 11 povestiri*, Ed. Cartea Românească, București, 1990;

- *Jean Starobinski, 1789. Emblemele rațiunii*, Ed. Meridiane, București, 1990;

- *Eugène Ionesco, Note și contranote*, Ed. Humanitas, București, 1992 (ed. II, 2002);

- *Gérard Genette, Introducere în arhitect. Ficțiune și dicțiune*, Ed. Univers, București, 1993;

- *Tristan Tzara, Șapte manifeste Dada. Lampisterii. Omul aproximativ*, Ed. Univers, București, 1996;

- *Tzvetan Todorov, Omul deșrădăcinat*, Ed. Institutul European, Iași, 1999;

- *Paul Ricoeur, De la text la acțiune*, Ed. Echinox, Cluj, 1999;

- *Paul Morand*, București, Ed. Echinox, 2001 (în colaborare cu Marian Papahagi);

- *Benjamin Fondane, Scriitorul în fața Revoluției*, Ed. Institutului Cultural Român, București, 2005.

EDITII ÎNGRIJITE

- *Ilarie Voronca, Act de prezență*, Ed. Dacia, Cluj, 1972;

- *Stefan Roll (Gheorghe Dinu), Ospățul de aur*, Ed. Minerva, București, 1987;

- *Ilarie Voronca, Zodiac (Scrieri, I); Incantații (Scrieri, II); A doua lumină (Scrieri, III)*, Ed. Minerva, București, 1992-1996;

- *Victor Valeriu Martinescu, Știri despre Victor Valeriu Martinescu*, Ed. Cogito, Oradea, 1996;

- *Urmuz, Pagini bizare*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1999;

- *Gherasim Luca, Inventatorul iubirii și alte scrieri*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2003;

- *Stephan Roll, Poeme în aer liber. Moartea vie a Eleonorei*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2004;

- *Sașa Pană, Viața romanțată a lui Dumnezeu*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2006.

COLABORĂRI LA VOLUME COLECTIVE

- *Scriitori români. Mic dicționar* (coord. Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu), Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1978;

- *Dicționarul scriitorilor români, vol. I (A-C), vol. II (D-L)*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1995, 1999; vol. III, (M-Q), Ed. Albatros, 2001;

- *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Ed. Albatros, București, 2000;

- *Dicționar analitic de opere literare românești (coordonare și colaborări), vol. I (A-D), vol. II (E-I); vol. III (M-P)*, Ed. Didactică și Pedagogică, 1998; Casa Cărții de Știință Cluj, 1999; CCS, Cluj, 2000; vol. IV (Q-Z), Ed. Casa Cărții de Știință, 2003);

- *Ecrivains roumains d'aujourd'hui, număr special al revistei Les Lettres Nouvelles*, Paris, 1976 (antologie, în colaborare cu D. Țepeneag, studiu introductiv);

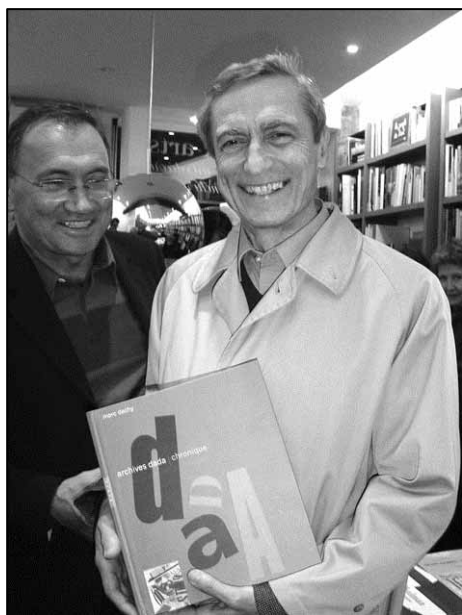
- *Les avant-gardes littéraires au XX-e siècle*, Akademiai Könyvkiado, Budapest, 1984;

- *Dada, circuit total*, Ed. L'Age d'Homme, Paris-Lausanne, 2005.

COLABORĂRI LA REVISTE LITERARE

„Steaua”, „Tribuna”, „Echinox”, „România literară”, „Luceafărul”, „Familia”, „Apostrof”, „Vatra”, „Cahiers roumains d'études littéraires” («Euresis»), „Piața literară” etc. – cca 900 de articole.

PREFEȚE la volume de Ioan Moldovan, Mircea Petean, Adrian Suci, Alexandru Dohi, Liviu Ioan Stoiciu, Alexandru Pintescu, Aurel Pantea, Gellu Naum, Dinu Flămând, Victor Felea, Lucian Alexiu, Roland Barthes, Patrick Deville, Ilarie Voronca, Călin Teuțișan.

Ion Pop și Dinu Flămând

Laurențiu Ulici, Șt. Aug. Doinaș, Ion Pop

Cu Marian Papahagi, Peter Motzan, Ion Maxim Danciu, 1983

Cu Mircea Zăciu, Ion Vartic, Livius Ciocârlie, Nicolae Manolescu, Vasile Igna, Gelu Ionescu, la Paris, 1991

Fotoalbum Ion POP

Cu Ioan Moldovan, Mircea Zăciu, Ioana Em. Petrescu, Augustin Pop, Mircea Petea, Gh. Perian, Virgil Podoabă, Alexandru Vlad, Ștefan Borbely, în 1984

Cu Sanda Cordoș, Ion Mureșan, Alex. Goldiș, Ion Groșan, la aniversarea a 40 de ani de „Echinox”, 2008

Patria neliniștii

Ion Radu ZĂGREANU

*„Nu mai am dreptul să mă opresc
Orice poem nespus, orice cuvânt negăsit
Pune în pericol universul
Suspendat pe buzele mele”
(Ana Blandiana)*

Pentru Ana Blandiana poezia este sinonimă cu o „patrie a neliniștii”, în care locuiește cu înfrigurarea așteptării momentului când ea va fi „trecută pe curat” în „patria A4”. Poeta a ajuns la acel punct al destinului său literar când cuvântul „nespus”, neașternut pe coala albă, ar strica echilibrul universului său interior: „Nu mai am dreptul să mă opresc/ Orice poem nespus, orice cuvânt negăsit/ Pune în pericol universul/ Suspendat pe buzele mele” („Biografie”). Poezia devine o obligație asumată în confruntarea cu timpul și cu moartea.

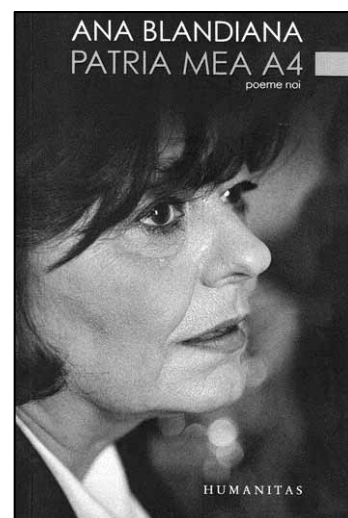
Acesta este sensul major și grav al poemelor Anei Blandiana din volumul „Patria mea A4” (Editura „Humanitas”, București, 2010).

Poeta, o „insulă a singurătății”, amăgește timpul, „personajul transparent” prin creație: „Doar după ani, după decenii/ Începi să-i descoperi/ Urmele/ Întipărite în carne,/ Adânci/ Ca niște urme de gheare./ Tot ce știu despre el/ Este că se pregătește/ Spre locul/ Unde încetează să fie” („Un personaj transparent”). Scurgerea clepsidrică a timpului este inevitabil un drum spre moarte: „Visul opririi/ Din drumul spre moarte/ Seamănă morții” („Clepsidră”). Tot o clepsidră este și moara care macină în mod indirect și dispariția noastră: „Unde e moara care macină tot ce dispare” („Stăpânul morii”). Timpul, prieten al începutul fiecărui destin uman, fiindcă „ne umple/ Ca niște forme fără fond” („El”), se transformă treptat într-o amenințare a sfâr-

șitului, pe care poeta o descifrează subtil și aluziv în frunzele convinse că desprinderea lor din ramuri „e doar o experiență minunată” („Carnaval”), în nașterea firească, percepută ca o „înlocuire” a celui care dă viață („Povestea din calendar”), în ștafeta dintre generații („Numărătoarea”), în universul domestic surprins static, în care moartea este o așteptare: „În această lume/ De la care învățăm să murim” („Paianța”), în simbolistica unei călătorii pe o stradă cu „o pantă din ce în ce mai periculoasă” („Panta”).

Un reper sigur, un refugiu care face acceptabilă teama de moarte și de singurătate este pentru poetă prezența lui Dumnezeu. Căutare și implorarea divinității aduce aminte de psalmii lui Tudor Arghezi: „Faptul că nu te văd.../ Nu-nseamnă că nu ești/ Poate întârzi” („Recviem”).

Multe din poeziile acestui volum au o tematică religioasă. Prezența lui Dumnezeu, deși nu este percepută atât de cutremurător ca la Tudor Arghezi („Duhovnicească”, „Între două nopți”, este la fel de insistent căutată: „Cum poate să fie să simți/ Că te împinge din

Eveniment

spate/ Cineva sau ceva,/ Fără să te poți împotrivi,/ Fără să știi înspre ce” („Recviem”).

Poeta îi cere iertare lui Dumnezeu pentru încercarea de a se apropia de el: „Încerc să te-ajung, să m-apropiu,/ Să-mi închipui că te-am atins” („Scară”). Îi repugnă credința „de consum”, pozată („În frescă”), laicizarea, secularizarea cotidianului. Bisericele, „ca niște case cu proprietarul plecat” („Biserici închise”), par pentru tinerii de astăzi niște locuințe bizare: „Cine este cel ce a locuit cândva/ Într-o casă atât de mare”(„Biserici închise”). Dumnezeu s-a acomodat pentru a se apropia de tineri, „învață să meargă pe role/ Ca să-i poată salva” („Pe role”). Oamenii mai păstrează doar rămășițe ale divinității așezate în ei. „Cureaua rucsacului”, metaforă pentru viața de zi cu zi, „roade ciaturile cu rămășițe de pene” angelice.

Dumnezeu este speranța, ancora izbăvirii tradusă în cuvinte: „Nu mă lăsa/ Să cad în viitor,/ Să mă destram în timpul ce-o să vină.../ Fii pentru mine ancora/ În lut/ În stare să mă țină strâns cu iarba/ În astăzi.../ Iar eu

am început să scriu/ Tăcerea ta./ Tăcerea ta/ Din care toate curg/ Cum curge sângele din rană” („Recviem”). Încrederea reînvierii atenuează teama de moarte: „Fără speranța trezirii,/ Suntem închiși în propriul somn” („Paralele”).

O soluție salvatoare este retragerea mioritică în taina comuniunii cu natura, acceptarea calmă, senină a sfârșitului: „Afară pe coline sufletul/ Își regăsește respirația” („Afară pe coline”); „Mă supun ierbii/ Care mă salvează/ De neliniștea care sunt eu însămi” („Exorcizare”).

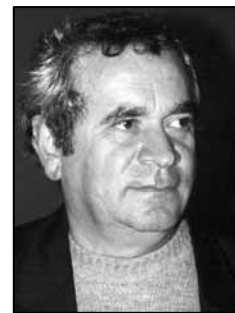
Poeta trece pe sub furcile caudine ale cuvintelor, bate la porțile salvării prin retragerea în natură, îl caută pe Dumnezeu. Obosită parcă: „Și nici nu suntem de fapt,/ Decât resturi, forme golite/ Faguri din care mierea eternității/S-a scurs”(„Faguri”), alege până la urmă tot „patria neliniștii”, poezia, pândind starea ei de inefabil pentru a o „trece pe curat” în „patria A4”, fiindcă „nemurirea nu e decât încăpățânarea” („Reconstituiri”) de a o lua „de la capăt”.

Ora 7

Cu verbul amintirii la prezent

Andrei MOLDOVAN

Evoluția poetică pentru Lucian Vasiliu nu a fost una a evenimentelor spectaculoase, ci a firescului, a unei naturale regăsiri de sine prin poem. El nu și-a refuzat nici o experiență scoasă în cale de direcțiile diferite ce au marcat timpul devenirii sale, numai că nu a părăsit nicicând o anumită constantă, un nucleu liric de natură să îl definească. Ca generație și debut (*Mona-Monada*, 1981) aparține optzecismului căruia îi va accepta cu generozitate mutațiile estetice (*Yoga*), ba chiar și spiritul rebel: „De pe acoperișul unei clădiri/ un înger/ aruncă petarde: Poc! Poc! Poc! Pe piept are tatuată bomba atomică./ O parte a mulțimii aplaudă./ O parte hulește./ O parte își înnoadă șireturile./ O parte fumează pur și simplu./ O parte consemnează/ reacția părților// Mii milioane de păianjeni/ veghează/ panorama” (*Stampă*). Numai că poetul va renunța să adâncească și să dezvolte o asemenea direcție. El respiră un lirism care îi convine, în notele unei modernități născute dintr-un tradiționalism de bună calitate.

Dacă azi putem vorbi de un Lucian Vasiliu cultivând cu naturalețe o poezie ce curge între reperele unui modernism ce își păstrează tonul profetic, dar și cu ipostaza unui oniric menit să confere dramatism vocii sale, este tot atât de adevărat că sunt și puncte de sprijin ale afirmării sale prin primele volume de versuri. Ritmul discursului liric e o căutare cu izbândă, chiar dacă nu totdeauna suntem îndreptățiți să afirmăm că se realizează fără un efort creator vizibil. Se întâmplă uneori să pornească de la invocarea unor lucruri abstracte (nu e nici un reproș în asta!), cerebrale, poemul să înceapă cu mișcări greoaie, pentru ca apoi toate să se topească într-o masă lirică fluidă: „Metafora îmi înfige Lancea./ Metafora mă umilește./ Metafora/ îmi

răstoarnă seducătorul blid de mazăre// Doarme acarul/ la această întretăiere arbitrară de sensuri./ Doarme și mama/ cu o icoană pe brațe,/ timp în care/ paingul își face rondul de noapte// Sticle goale, heruvi cu capetele sparte.../ mărturii ale nopților albe.” (*Mona-Monada*, XIII) Iată pentru ce putem spune că este și perioada în care abundă simple notații poetice folosite ca pretext pentru realizarea unor contururi mai semnificative (*Mesaj IV*). Așa ar fi și imaginea iubirii cristalizată la marginea dintre lumi (*Extaz*).

Asumarea, dar și abandonarea unor practici poetice, de altfel demne de luat în seamă, apare ca o practică ludică, nu neapărat ca un efort de regăsire. Coșmarul suprarealist (*Deținut 001954*), ironia postmodernă căreia i se adaugă și o nuanță de amărăciune (*Androgina stare a lumii*), imediatul și elementul autobiografic drept materie poetică (*Epistola I*), fie și una ce a atins în poezia românească de azi o anumită saturație și care avea să fie văzută nu de puține ori ca o modalitate nefericită, nu pot fi considerate încercări de identificare în spațiul liric, ci mai degrabă un exercițiu de virtuozitate a autorului ce și le apropie sau de care se detașează fără grimase poeticești. Aspectul livresc face și el figură aparte, pentru că ridică mai degrabă probleme de intertextualitate, într-un demers creator al asumării, nu unul referențial: „Îngerul despre care vă vorbesc se

numește/ Dimitri Karamazov. Noapte de noapte/ degetele lui firave îmi mângâie fruntea./ În fiecare dimineață mă trezesc plin de sânge/ mă visez ucigaș. Fără nimeni în jur - / atunci se aude/ fluieratul de pasăre ortodoxă în agonie,/ atunci se distinge vorbirea prin/ lanul cu flori de amarylis: «Domnul meu, nu mă mai bucură/ nici chiar această vorbire autarhică./ În sângele meu aud/ corul copiilor morți prematur/ aud panterele/ gata să mă sfâșie...»” (Dimitri Karamazov). Notația, gestul, dialogul ca formă de adresare directă sunt și ele caracteristice poeziei despre care vorbim.

Explorarea visului ca amintire avea să-și pună amprenta pe cele mai multe dintre poemele volumului *Fiul omului* (1986), lucru ce îi permite să se desfășoare pe placul său în spațiul oniricului, să estompeze limitele dintre lumi, contururile dintre lucruri, să re poziționeze sentimentele și atitudinile dintre ființe, să propună imaginea unui univers nou, ca o modalitate de relevare a profunzimilor: „Auzeam corul îngerilor(din visele părinților mei/ Venea duminica și înțelegeam/ că neamul meu e un neam fericit./ podețele își frâneau coastele firave/ sub pașii copiilor teferi./ Venea duminica: mari inundații de voie bună/ prin strâmtorile sângelui meu// Mama nu călătorise cu trenul./ Mama nu auzise de Europa. Era îngropată/ în tranșeele proprii înșelări./ O auzeam cotrobăind prin lada de zestre,/plângea în năframa viitorului meu incert” (*Prolegomene*). Este și spațiul în care se întâmplă o asumare de identități majore ce au marcat povestea ființei omenești (Iacob, Iosif, Platon, Socrate, Horațiu, Ovidiu, Napoleon, Matei, Luca, Gheorghe, Ioan) și în care realitatea și irealitatea nu se mai pot distinge una de cealaltă. Vocea autorului păstrează mereu vibrații profetice lăsând impresia că modul este chiar mai important decât substanța (*Monadă, XXX*). De aici și credința temeinică a lui Lucian Vasiliu că poezia este o voce sacră (*I(olanda), I*). Textul liric dobândește în asemenea situații fluentă, naturalețe, lucru ce caracterizează în bună măsură poemele scriitorului ieșean.

După 1990 poezia sa nu a cunoscut mutații majore, lucru care de fapt nu s-a

întâmplat nici în cazul altor poeți ai generației sale, valorile estetice afirmate de ei fiind deasupra imediatului social și politic, chiar dacă poezia aluzivă a fost o realitate ce nu poate fi ignorată. Nu a fost și cazul poetului de care ne ocupăm. El rămâne același spirit creator capabil să topească imediatul într-o substanță lirică născută, iar nu croită, unitară, complexă, curgătoare, cu trimiteri livrești asimilate până la identificare (volumul *Verile după Conachi*, 1990), cu aceleași largi concesii pentru universul oniric (*Duminici*) și cu un plus de generozitate în explorarea sentimentului de iubire, capabil, în revelațiile-i uneori stranii, să topească multiple universuri: „O femeie nu mă lasă să dorm./ Are brațe de ceară,/ ochiul enorm// Când apare, îi spun:/ - Vom duce o viață ferică/ în așternuturile florii de prun!// Când se ivește,/ Inima îmi bate atât de tare/ încât clopotele/ din poemele lui Poe/ încep să vibreze// Când se arată,/ se prăbușesc altare/ în orbitele/ infantelor portugheze” (*Euridice*).

Nu pot fi negate o seamă de lucruri noi ce se ivesc în volumele sale postdecembriste (*Lucinograme*, 1999). Așa am putea vorbi despre potențarea unor energii capabile să producă modificări ale lumii acceptate și zămislite, așa cum un univers ar putea naște altele. Ar fi suficient pentru asta un gest, o simplă mișcare aparent neînsemnată, ce s-ar putea produce în fiecare clipă și care e mereu amânată sau neglijată, ceea ce nu înseamnă că nu e acolo (*Mașina de scris*). Se conturează și o problematică deloc nouă în marea poezie, aceea eternă a creatorului devorat de propria-i creație, numai că e realizată cu repere noi ce-i conferă prospețime și chiar speranță: „Retină a manuscriselor oarbe,/ văd printre zăbrele, în penumbră/ cum ziua de mâine, gravidă, mă soarbe// Aici, în curtea Casei cu turn din Copou/ voi reciti versurile poezilor morți,/ până mă voi naște din nou” (*Casă memorială*). În ciuda lucrurilor grave, cu rezonanțe adânci în ființa omenească, e de remarcat și o vocație pentru o anumită gratuitate, ce devine grațioasă, lirică (*Școala ieșeană de înot*).

Toate astea nu ne-au împiedicat să încercăm și unele regrete, fie că este vorba de o anumită temperatură lirică stinsă în finalul

poemului tocmai prin încercarea nefericită de a o amplifica (*Sunt fratele*), fie că se manifestă o excesivă iubire față de formă, de metaforă, declarativul devenind stânjenitor, greu de asimilat în curgerea poemului (*Acasă la Aurel Dumitrașcu*). O anumită discreție, rimând cu tonul general al discursului, nu ar putea să aducă decât bine poeziei. Sincer vorbind, nici atât de evidente nu sunt încât să-i poată face rău.

Pentru Lucian Vasiliu, universul poetic e guvernat de alte legi decât de cele comune, astfel că obișnuitul, normalitatea de toate zilele devin anacronice. Tot apropierea de oniric îl îmbie să stârnească o invazie a altor lumi în universul apropiat: „Plec și mă lași/ cu heruvii în Iași - / sat tulburat de spahii,/ clopotniță/ în care morții sunt vii// Te duci, te înalți/ peste imperii, cu aripa ceraților psalți/ și nu știu dacă, revenind,/ nu mă vei afla/ tăiat de cuvinte, desfigurat, hăcuit - / halebardă de eremit” (*De pe un umăr pe altul*). Este aproape irezistibilă ispita unei orchestrații prin alăturarea, spre conturarea unei astfel de lumi de neconturat, a vocii lui Leonid Dimov, ca o reluare a temei într-un alt registru, omițând desigur reperele cronologice: „În piața cu

celebru nume șvab/ Creștea, până la cer, un baobab/ Cu fructe cât o casă, cu bodegi/ Și trenuri de sidef iuțind prin crengi,/ Cu gări albastre-n care stau zâmbind/ La străverzii pahare cu absint” (*Destin cu baobab*). Nu e de ignorat faptul că prezentul este pentru Lucian Vasiliu timpul care organizează lumea, chiar dacă e vorba de amintiri născute în vis (*Interior*).

Versurile poetului moldovean dau naștere unei discrete și ciudate neliniști, generate de schițarea unui peisaj în care o linie sau un contur va sfida convențiile și va deveni rebel, închipuind lucruri neașteptate și necunoscute, atâta doar că nu se știe din ce se va naște răzvrătirea, nici când: „Ea vine pe furiș, îmi cercetează/ pergamentele, incunabulele./ Din când în când mă sărută pe gură/ cu un citat din apostolul Luca,/ sperjură/ Vine și bate adrese la mașina de scris,/ întocmește liste pentru noi victime// Vine, pleacă, revine:/ își smulge teatral masca austeră/ și se prezintă/ în limbi de circulație universală:/ – Eu sunt domnișoara Teroare,/ femeia cu cele mai lungi picioare!” (*Pe furiș*). E o ipostază a stării de grație pentru poezia lui Lucian Vasiliu.

Sub povara soarelui

Niculae Gheran păgubaș între „oameni și javre”

Ion MOISE

La Editura Biblioteca Bucureștilor a apărut în 2010 al doilea volum din serialul „Arta de a fi păgubaș” al cunoscutului rebreanolog bucureștean Niculae Gheran, „Oameni și javre”. Volumul se deschide cu o dedicație acordată dr. Ioan-Mircea Coman căruia îi

datorează cartea „spre bucuria sau ghinionul cititorilor”.

„Cuvântul înainte” este tot o narație mai concentrată, cu striții meditative, faconde, la nivel de panseuri ce ilustrează o experiență octogenară, când bilanțul caută motive de revelații vespérale: „Lumina și întunericul sălășluiesc în fiecare dintre noi” sau

„...poziția talerelor e discutabilă”. Și pe urmă, intră în scenă prima javră, exemplu de putreziciune nedepistabilă la prima vedere, caracteristică fizionomică a întregii pleiade ce ține de această tipologie. E vorba de un individ care stă la căpătâiul unui muribund ce-i datora o sumă de bani. Acesta și-o recuperează la modul abject și sinistru, de la cunoscuți, prieteni și apropiați veniți în vizită să-și ia rămas bun de la cel care „trage să moară”. În contrast este creionat chipul unui hoț notoriu, cu un cazier încărcat, care pare mai uman decât secăturile din jurul său ce pretind că sunt oameni. De fapt, întreaga narație se derulează sub egida acestui contrast între om și javră. Fără tăgadă că lotul javrelor e cu mult mai numeros. Acestea pot fi întâlnite oriunde, pe stradă, în instituții de stat, în ministere dar și în

fauna diversă a Oborului bucureștean. De aceea, o seamă de javre sunt preluate din primul volum, cel care inaugurează serialul. De fapt chiar autorul face o atare mărturie: „Volumul 2 reia lumea personajelor din «Târgul Moșilor», adăugând portrete și situații relevante din viața literară a primelor decenii de după 1944, văzută din culisele cultural-artistice ale vremii.” Și adaugă, în continuare: „Ca și în cazul primului tom, fac precizarea că, având ca substrat noianul amintirilor de demult, majoritatea paginilor alăturate poartă girul realității, cel puțin în privința cadrului istoriografic și geografic. Nu întotdeauna și onomastic, întrucât structura tipologică a personajelor a depășit ficțional profilul arhetipurilor literare, motiv pentru care am simțit nevoia schimbării onomasticii reale. De aici și nevoia de a face și tradiționala precizare că «orice asemănare este neintenționată și inoportună». Deși în unele capitole precum «Din jurnalul fiului risipitor», «Remember» și, mai ales, a celor din finalul cărții, unde prezența unor figuri proeminente ale vieții politice și culturale ale vremii, cunoscute de aproape, m-a obligat să respect autenticitatea situațiilor înfățișate, conștient că însemnările au valoare istorică. Desigur, schimbarea registrului narativ nu mă avantajează stilistic, dar sper să nu dăuneze dinamicii acțiunii, văzută în ansamblul ei.”

Fără îndoială că aceste confesii vin să clarifice modul de abordare a comentariului analitic, întrucât mâna întinsă spre ajutor din partea autorului, îi dă posibilitatea comentatorului să urmărească mai sigur, mai precis, dinamica discursului epic, în funcție de liniile de forță și de finalitatea acestui tom, marcate de însuși semnatarul volumului. Dintru început trebuie să remarcăm faptul că javrele populează mai toate capitolele acestei cărți. Am

Niculae Gheran

arta
de a fi
păgubaș

••
oameni și javre

Biblioteca Bucureștilor

putea spune că există și o fiziologie a javrei configurată adesea chiar în primul volum.

Așa ar fi bancherul Sarchisian, om duplicitar, uns cu toate unsorile, armean, care consideră că banul în plin proces de devalorizare trebuie băgat în aur sau pietricele prețioase pitite în dublura curelei. O javră e și o anume cuconiță Ileana „care-și schimbă bărbații mai abitir decât chiloții”. De asemenea, domnul Segal, fost arendaș, om de lume, vicios, afemeiat, care-și pierde 12 năsturei de aur într-o aventură eșuată. Își arată fața și Visling, comisarul șef de la circa a V-a de poliție marcat de două vicii: „femeia și aurul”. De obicei, javrele se strâng la crâșma lui Gică Grăbitu care, desigur, face și el parte din „clan”. Aici se dezbat cele mai ardente probleme ale zilei, aici vin samsarii, misiții și jucătorii de cărți, în speță măsluite, aici limbajul colorat e la el acasă. Un personaj central, omniprezent pe întregul parcurs al volumului, este evreul Herșcu Rudel, un soi de hibrid între om și javră, care însă e salvat prin atitudinea sa mucalită de ins ce le știe pe toate și are răspunsurile adecvate oricărei întrebări. Lovit și el de măsurile luate de îngrădire a negoțului și neguțătorilor ambulanți, aplică în stil evreiesc metoda adaptării și se ghidează după o sănătoasă filozofie de viață: „...ascultă-mă pi mine, se adresează el unui comesean – vânzarea ca vânzarea – dacă nu curje, pică –, dar de cumpărat precis voi avea di unde nu ti aștepți. Nu doar de la barosani, ci și de la un părilit ca tine, care nici nu știe ci-l așteaptă.” Poposind în preajma acestui personaj pitoresc și original care suferă cu un anume stoicism ironiile, unele destul de caustice, la adresa etniei din care face parte și mai ales reproșurile istorice privitoare la crucificarea lui Iisus de către evrei, replica lui Herșcu nu se lasă mult așteptată. „Când ești treaz, i se adresează el unui conviv răutăcios, din «Herșculețule dragă» nu mă scoți, iar când iei o droșcă di țuică, nu știu ci să-ntâmplă că ți-aduci aminte cum l-am omorât pe Isus Hristos.

– Și nu-i așa?

– Di unde vrei să știi? Am fost iu la locul crimei? Și-apoi ci ti bagi tu în treburi ovreiești? Că doar și Hristos a fost tăiat împrejur.”

Fără îndoială, personajul câștigă multă simpatie din partea lectorului, mai ales că, deși se ocupă cu lucruri mai puțin ortodoxe, el trece un om cinstit și chiar o dovedește cu unele ocazii când își respectă promisiunile din convingerea că, în afaceri, cuvântul dat și respectat „îi capitalu di bază”. Uneori e și un rezonator al autorului, care în multe rânduri îi dă dreptate, cum ar fi, spre exemplu, în problema adaptării la vremuri și la situații. Rudel sau Ștrudel cum i se mai spune, e un înțelept cu mult umor care știe să iasă basma curată din mai toate capcanele care i se întind în cozeriile crâșmelor sau în contactul cu afaceriști mărunți, de talia sa. E de departe un învingător, deși nu-i lipsit de sensibilități cum ar fi în cazul Mihaelei, pe care se angajează s-o regăsească și s-o vadă „cinstită la casa ei”.

Discreditarea noii clase politice e un leit-motiv al cărții, conducătorii, șefii de partide politice veneau fără prea multe excepții, de jos, îndeobște din fabrici și uzine, care ofereau pepiniere de cadre muncitorești, cu dosare în regulă, dar oameni fără demnitate și obedienți până la limita ultimei umilințe, de tipul lui Vasile Mușat, fost strungar, modest și cu bun simț, dar care avea doi „îngeri păzitori” – „lipsa de personalitate și supușenia lui oarbă”. Așa a urcat toate treptele ierarhice; prim secretar al UTM pe capitală, secretar al CC al PCR, ambasador în Cuba, președinte al Televiziunii Române, prim secretar al unor județene de partid și altele. Destin asemănător cunoaște și un anume Ion Gheorghe, secretar organizatoric al UTM – București, recrutat dintr-o uzină cu profil aviatic, care absolvă Academia „Frunze” din Uniunea Sovietică, fapt care-l urcă la gradul de general. E destituit de Gh. Dej și reabilitat de Ceaușescu care-l numește șef al Marelui Stat Major al armatei. Unii erau certați cu morala, precum Leonard, actor fără conservator, care s-a compromis cu niște numere de iluzionism găsindu-și scuza că s-a „angajat să distreze lumea-lume, nu și pe nătarăii lipsiți de umor”. Impostor din naștere, s-a dat, cu încă vreo doi de teapa lui, drept ingineri hotarnici și cu un teodolit stricat au început să simuleze măsurători de terenuri într-un sat de pe lângă Giurgiu, unde l-au „măhărit” pe un țăran, mințindu-l că-i salvează

casa și bătătura de la expropriere, ameiindu-l cu un proiect închipuit de construcție a unei căi ferate ce urma să treacă exact prin gospodăria lui. Ca să se salveze, țaranul i-a ținut vreo săptămână numai pe festinuri împărătești. Și pe acest impostor ca și pe alții îi găsim în conducerea Organizației de Tineret din capitală, alături de o anume Leia Idelson, care se ocupa cu însușirea noilor învățături de către tineri până când îi cădea cu tronc câte unul (cum a fost și cazul lui Nae, autorul), pe care un timp nu-l mai slăbea din hățuri.

Dar în ierarhia funcțiilor politice, „rar să cunoști oameni care să se fi impus prin înălțimea frunții”. Și urmează o regală portretistică prin care actorii sunt expediați din câteva tușe sau crochiuri ironice. Astfel Smogoleanu, membru în Biroul UTM pe capitală, e „monument de gogomănie” și „marfă de camion”. Va fi transferat la Comitetul pentru Cultură Fizică și Sport. Locul său va fi ocupat de un anume Hortopan, „băiat cu suflet de aur”, dar „cu mintea prea odihnită”. Chiță, secretar și el în Birou, isteț dar pervers.

Apar și personalități politice și culturale cunoscute pe post de javre: Miron Constantinescu, Valter Roman, fost redactor cominternist, Mihai Beniuc văzut în conflictul său cu Petre Dumitriu și Ion Bănuță căruia îi rezervă un întreg capitol. După ce se vehiculează numele lui Jebeleanu, Preda, Crohmălniceanu și Paul Georgescu, deși mai trăiau mari scriitori: Vianu, Călinescu, Cioculescu, Streinu, Arghezi, Blaga, Cezar și Camil Petrescu, Secția de propagandă a PMR l-a preferat pe Ion Bănuță, un poet și jurnalist de second hand, care a condus o publicație obscură – „Lupta CFR”. Elogiat de V. Streinu care a publicat tripticul „Arghezi, Beniuc, Bănuță”, Ion Bănuță se trezește buimăcit peste noapte, director la cea mai autoritară și prestigioasă instituție editorială, respectiv ESPLA (Editura de Stat pentru Literatură și Artă), după demiterea lui Petru Dumitriu, spre satisfacția „piticului” Mihai Beniuc. Între timp ESPLA se transformă în EPL, Ion Bănuță fiind secondat la tușă de universitarul Alexandru Balaci și filozoful Mihai Șora la care se mai adăuga o farmacistă, Ilca Melinescu, fostă nr. 2 după Ana Pauker. După niște războaie interne cu

Crohmălniceanu și Paul Georgescu la care s-a mai adăugat și un litigiu cu G. Călinescu, pentru că editura pe care o gestiona întârziase nepermis de mult timp să-i tipărească romanul „Scrinul negru”, Ion Bănuță, consiliat în unele situații chiar de autorul nostru, N. Gheran, angajat al editurii, poreclit de același magister „Argeșeanul”, a fos până la urmă debarcat și trimis la conducerea revistei „Albina”, calată tematic mai mult pe agricultură. Totuși, N. Gheran încearcă să-l salveze din gura detractorilor, deși nu și din sfera propriei ironii, afirmând că „lui Ion Bănuță nu-i era teamă de nimeni. Mai ales de când aflate că este și un mare poet. De cine să-i fie frică, atâta vreme cât ai lui se aflau la putere?” Dornic să fie corect și realist, să insereze și albul și negrul în același timp, N. Gheran adaugă în partea finală a capitolului „La porțile orientului” că „...etapa de 12 ani cât s-a aflat Ion Bănuță la conducerea Editurii pentru Literatură, a fost extrem de fructuoasă, dacă nu cea mai reprezentativă din istoria instituției. Este perioada în care asistăm la debuturi istorice în toate compartimentele literare, de la poezie și proză, la critică și istorie literară.” De aici concluzia că în acest al doilea volum din serialul „Arta de a fi păgubaș”, există personaje care fac tranziția de la om la javră și invers.

Nu putem încheia acest demers analitic fără să relevăm, în continuare, caracterul memorialistic și documentar istoric al volumului. La acest ultim capitol relevăm capacitatea evocatoare a scriitorului martor pe viu la o seamă de evenimente istorice care au marcat perioada imediat-postbelică a țării, unde apar creionați fugitiv figuri de prim rang din arcul puterii: regele Carol al II-lea, mareșalul Antonescu, apoi comuniștii Gh. Dej, Ana Pauker, Vasile Luca, Al. Drăghici, Gh. Apostol, Al. Moghioroș, Chivu Stoica, T. Georgescu implicat într-o scenă de amor, dar și idealiștii sacrificați în urma unor meschine jocuri de culise, precum Foriș și Lucrețiu Pătrășcanu. În acest context, aflăm și date, unele cunoscute dar și inedite, din viața și activitatea unor personalități artistice, culturale, ale timpului, cum ar fi: Teodor Constantin, autor, între altele, al romanelor „La miezul nopții va cădea o stea” și „Fiul lui

Monte Cristo”, acesta criticat aspru în „Lupta de clasă”. Dar omul a fost marcat pe viață de moartea fiului său, Horia, regizor de film, găsit mort, aruncat de la etajul unui hotel din Germania. Un spațiu generos i se acordă lui Petru Dumitriu care a fost numit director al Consiliului Editurilor. El se însoțea cu Irina Fotino, soția fostului ambasador al României la Praga, fiică de colonel, apropiată de Iuliu Maniu, provenită dintr-o familie înstărită a Clujului, cu tată român și mamă nemțoaică, cu rude în Germania. Petru Dumitriu a fost luat copil de suflet de Henriete Yvonne Stahl. Se refugiază amândoi în Germania. În 1988 pleacă din Frankfurt și se stabilește în Franța, la Metz. Aici se va căsători cu o doamnă „devotată și iubitoare” – Françoise Emélie – Julianne Mohr, cu 20 de ani mai tânără decât el. Date inedite mai sunt consemnate și despre George Călinescu în relația sa cu Ion Bănuță, despre Tudor Arghezi văzut în aceeași companie și conjunctură, despre Paul Georgescu și O. S. Crohmălniceanu surprinși în postură de lașitate față de același personaj.

În paralel, ne este dezvoltată biografia autorului. Intrat în organizația de tineret după absolvirea liceului, în pofida părerii mamei sale că „școliții se găsesc mai mult în închisori”, N. Gheran a parcurs mai multe etape politico-administrative și culturale între care a ajuns și „ober-țuțer” pe lângă Ansamblul UTM, considerat „cartea de vizită a tineretului în țară și peste hotare”. N-a rezistat mult și s-a întors din nou de unde a plecat, adică în activul organizației de tineret a Bucureștiului. A trecut apoi prin niște experiențe dure de viață. A făcut stagiul militar la trupă, deși ar fi avut posibilitatea să urmeze o școală superioară de ofițeri și, după stagiul, s-a trezit, în urma unui riguros examen medical, într-un sanatoriu de tuberculoși. Aici, în sfârșit, găsim și portrete de oameni adevărați, în contrast flagrant cu javrele din afară. E vorba de un pacient, avocatul Petrovici, surd din primul război mondial, care căzuse prizonier la austro-unguri și transferat la o clinică din Viena unde a avut parte de un tratament ultra-civilizat, deși le fusese inamic. Refuzase să iscălească o declarație că nu va mai ridica mâna împotriva Puterilor Centrale,

în condiții când tocmai i se amputase brațul drept. A fost deportat la Stralsund unde a dictat unei asistente nuvelele și schițele sale umoristice. Mai apare un avocat Mircea Dumitrescu, cel care, înainte de război, a strâns ban după ban, să-și petreacă vacanțele în străinătate. Îi delecta pe cei din salon cu povestiri și descrieri din drumețiile sale europene. Oameni cu adevărat de omenie mai sunt și doctorii Băicoianu și Roșu, directorul sanatoriului, care vin în întâmpinarea suferințelor cu vorbe și sfaturi încurajatoare, cu tratamente care-i vindecă atât fizic cât și moral. După externare, complet refăcut, Niculae Gheran, care apare pe alocuri cu numele de Nae, se aruncă iarăși în iureșul Bucureștilor unde i se oferă slujbe pe tărâmul culturii. Pe unele le acceptă, pe altele le refuză. Până la urmă, acceptă funcția de șef la Direcția Generală a Editurilor sub directă subordonare a lui Leonte Răutu, directorul propagandei și agitației de partid, accidentat grav în avionul care a dus la moartea lui Grigore Preoteasa. În funcția pe care o deține și în postură de autor și personaj, N. Gheran își intersectează destinul cu cel al unor cunoscute personalități politice și culturale, cum ar fi Miron Constantinescu care a semnat într-o revistă „Moscova Roșie, Moscova Aurie” cu pseudonimul Radu Pădure, el fiind fiul lui Murgoci, bastard, pe numele evreiesc, Kohn. Mai facem cunoștință cu fostul secretar al lui Nicolae Iorga, Barbu Theodorescu, care a adunat și îngrijit opera marelui istoric, ce conține peste 10.000 de volume și 20.000 de titluri. De asemenea, același cercetător a mai scos o amplă bibliografie despre relațiile româno-ruse în urma căreia a fost angajat la Biblioteca Centrală de Stat. A ajuns apoi vicepreședinte al Consiliului de miniștri și, concomitent, ministrul învățământului și culturii. Mai e amintit Valter Roman care, la Editura Politică, s-a înconjurat numai de conaționali, evrei. În fine, mai este evocat Petru Dumitriu care a condus ESPLA și Consiliul Editurilor, criticat însă de Leonte Răutu pentru cartea, de altfel comandată, „Biografii contemporane”, unde reiese că mișcarea comunistă din România a fost opera unor evrei și a unor basarabeni. P. Dumitru refuza să participe la toate convocările lui

Beniuc și mai ales cele unde era prezent Crohmălniceanu pe care-l numea Porcmălniceanu. Mai e scoasă la iveală și o informație conform căreia Lavrente Beria, gruzin cu ascendență evreiască, primul adjunct al lui Stalin, conducătorul organelor represive sovietice, a dat un ordin secret ca toate organele securității din statele satelite să fie conduse de evrei. După mișcarea de la Budapesta, din 1956, Moscova impune măsuri severe în procesul de recrutare a cadrelor. Multor tineri talentați li se anulează contractele de muncă, fiind considerați proscriși. Cad multe capete nevinovate. Așadar ni se oferă aici o veritabilă frescă istorică, documentară, a situației sociale, politice și culturale a României în perioada înneguraților ani de după război.

Totuși, acest volum, ca și precedentul, nu sunt chiar atât de ușor a le cataloga. Faptul că ficțiunea se împletește cu documentul atestat istoric, ne-ar putea duce la concluzia că avem de a face cu un soi de memorialistică deghezată. Pentru că așa cum am mai subliniat, autorul însuși dobândește rang de personaj, dacă nu chiar de protagonist al romanului. Așa că, la un moment dat, eroii și faptele lor depășesc ficționalul, mergând până la exactitatea lor onomastică și social-istorică. Ca scriitor realist și obiectiv, N. Gheran nu-și disimulează culpa prin care forțat de împrejurări a fost obligat uneori să pactizeze cu diavolul. A se vedea relațiile cu nefastul Leonte Răutu căruia i-a fost subordonat. În acest caz ca și în altele, autorul lasă sentința la discreția receptorului. Marele merit al cărții consider că ar fi capacitatea auctorială a lui N. Gheran de a valorifica artistic detaliul documentar adoptând un stil alert, accesibil, de tip romanesc. Manieră ce-mi amintește de dramaticele evocări istorice ale lui Stefan Zweig sau de serialul „Vulpile în vie”, unde istoria devine artă. Pe plan etic nu-i putem reproșa, în demersul evocării obsedantului deceniu, '50-'60, încercarea de a împărți drept responsabilitățile, exonerând anumiți lideri comuniști de o parte din vinovăție, ori relevând rolul pozitiv jucat de alții. Realistă

este și prezentarea jocului de putere și ciocnirea permanentă dintre aparență și legalitate. Epoca este „extrasă” din noianul legendelor și restituită, în toată brutalitatea și primitivismul ei. Deși dă impresia de partizan al ideologiei puterii, N. Gheran nu iartă pe nimeni, nici măcar pe sine însuși. E o carte a confesiei totale, cu inima pe masă în care fiecare taie ce pofteste. E un merit al asumării pe care puțini și-l pot revendica. Calitatea inițială de înalt activist în domeniul culturii, i-a permis să cunoască la sursă și direct o seamă de seisme în culisele fenomenului cultural românesc, în anii perioadei staliniste, dejiste și ceașiste. Asta-i dă dreptul de autoritate în materie.

Pe plan lingvistic, trebuie să-i apreciem cunoașterea pe viu a jargonului de mahala bucureșteană, care vine să consolideze realismul discursului. Iată cum se adresează comisarul-șef Visling lumii interlope: „V-ați cuibărit la «Violeta»: cafea-cafea, băuturică-băuturică, biliard-biliard, cu tacuri rupte la caft, table-table, bune și ele la șucăr, barbu-barbut, uneori cu babaroase plumbuite, cărți de joc curate sau măsluite, piață liberă cu lucruri manglite, cămătăreală-cămătăreală, gacici-gagici, bune să-ți mai treacă de urât pe canapeaua orbului din fundul curții, pești ca-n acvariu, gata să-ți plaseze o prospătură, cu sculament și gândăcei în același preț, căldurică iarna, umbră vara, trai pe vătrai, nu moare nimeni de foame, că băieții te ajută la nevoie c-un covrig și c-o țigară, mai ales când te-ntorci de la pârnaie, bașca agenți de poliție care mizează și ei pe-o mână sau alta, fără să guițe.”

Evocând o lume qvasi-instinctuală, depășind deliberat solemnitatea limbajului sofisticat al prozei moderne sau moderniste, Niculae Gheran se înscrie axiologic pe tradiția impusă de un Panait Istrati preluată cu folos de un Eugen Barbu sau de un D. R. Popescu, deși, la el, se resimte în subsidiar căutarea unei terapii existențiale și tendința de supraviețuire și prin creație pură. Se pare că aceste finalități sunt, până în prezent, o reușită.

O incursiune minuțioasă pe tărâmul sacrului și al poeziei românești

Aurora COMȘA

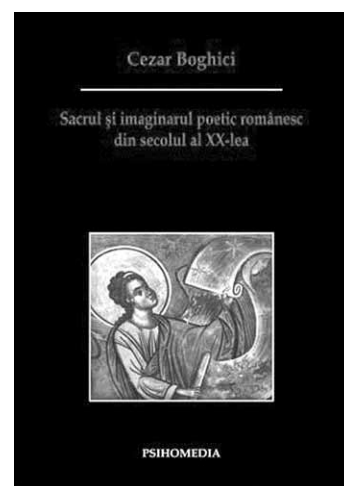

De-a lungul timpului, sacrul a stârnit interesul și curiozitatea cercetătorilor din domenii foarte variate, datorită imposibilității perceperii lui pe cale rațională, luând naștere astfel o bogată literatură universală pe această temă.

În cartea sa (*Sacrul și imaginarul poetic românesc din secolul al XX-lea*, Sibiu: Psihomedica, 2010, 316 p.), Cezar Boghici, reușește să surprindă cu acuitate manifestările religioase în poezia românească de la începuturi până în contemporaneitate, cu toate modificările suferite de-a lungul istoriei, transformări datorate atât factorilor socio-culturali, cât și politici. Pentru a pune în evidență evoluția sacrului în literatură, autorul folosește creația a 76 de scriitori, pe care o analizează în contextul restrâns, delimitat de conținutul poetic, dar și în legătură cu un context mai amplu, extralingvistic, marcat de curentul literar dominant în epoca în care textele au fost scrise. Astfel, înainte de a începe analiza propriu-zisă a poeziei românești, autorul studiază scrierile poetice religioase apărute încă din Evul Mediu în Occident și Orient, precum *Misterele patimii* ale lui Arnold Gréban, *Erosurile imnelor dumnezeiești* ale Sf. Simeon Noul Teolog, continuă cu Renașterea, unde punctul culminant îl reprezintă scrierile Sfintei Teresa de Ávila și ale Sfântului Ioan al Crucii, și ajunge până în secolul al XX-lea, unde pune în discuție *La Poésie pure* și *Prière et Poésie* ale abatelui de Bremond. În ceea ce privește textele poetice autohtone, Cezar Boghici pornește de la *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, trece apoi la poezii din perioada 1900-1918, printre ai cărei exponenți se numără Alexandru Vlahuță, George Coșbuc, Octavian Goga, Panait Cernea, Ion Minulescu ș.a. Următoarea etapă focalizată o reprezintă poezii interbelice, precum Ion Pilat, Nichifor Crainic, Tudor Arghezi, Vasile Voiculescu, Sandu Tudor ș.a., cu evidență poezii din ambianța revistei *Gândirea*. În acest punct,

merită să ne oprim asupra modalității în care autorul discută textele alese, deoarece utilizează o metodologie pe care o aplică pe tot parcursul lucrării sale. Un prim pas îl reprezintă descrierea generală a perspectivei gândiriste asupra diferitelor aspecte ale sacrului: *Scriitorii din generația Gândirii – la care sentimentul religios se vrea o notă distinctă – văd rugăciunea ca pe o comunicare cu Tatăl suprem, acesta fiind atât destinatarul, cât și ordonatorul discursului, în măsura în care poezia, dincolo de concepția religioasă, se apropie de o concepție estetică* (pg.75); iar următorul pas constă în prezentarea specificului fiecărui autor în parte, în raport cu motivul tratat. Spre exemplu, Lucian Blaga, considerat *cel mai fecund și fidel colaborator al Gândirii*, folosește motivele religioase din Scriptură într-o notă personală, în care puterea creatoare de mituri a artistului surpă credința curată. Este și cazul motivului Tatălui, bine reprezentat în lirica blagiană, dar contaminat de această dată, sub influența misticii și a liricii germane, cu ideea de Dumnezeu în devenire [...] (pg. 76). Același tipar este folosit și în analiza poeziilor din perioada postbelică sau a celor scrise în detenție.

Încă din primele pagini ale cărții, iese la iveală dubla formare a autorului, care examinează obiectul studiului său nu doar cu ochiul filologului experimentat, ci și din perspectiva cunoștințelor sale teologice. În multe rânduri, pendularea între cele două științe este atât de fină, încât cititorul trece insesizabil din sfera literaturii în cea a teologiei, sau invers. Exemplul cel mai

elocvent în acest sens ar fi capitolul despre canonul rugăciunii, care descrie modalitatea prin care poezia a pătruns în spațiul liturgic. Demn de remarcat este și faptul că Cezar Boghici apelează la cunoștințe mult mai ample, din domeniul filosofiei, al psihologiei sau al literaturii universale, pentru a întregi tabloul poeziei religioase autohtone.

Modalitatea de structurare a conținutului – în prima parte o analiză cronologică, iar apoi o analiză organizată în jurul temelor și motivelor religioase dominante – oferă un plus cărții, întrucât o face accesibilă nu doar criticilor cu experiență, ci și cititorilor mai puțin versați, dar interesați de temele tratate în această carte. Într-o oarecare măsură, se poate spune că studiul pe care autorul îl propune spre lectură este o lucrare despre poezie și o mărturisire de credință, în același timp; afirmația este susținută, pe de-o parte, de descrierile clare și concise ale curentelor literare bine cunoscute în literatura universală, care apoi se particularizează în scrierile românești, grupate nu doar în funcție de aceste caracteristici, ci ținând cont și de condițiile socio-politice care le influențează. De asemenea, transparența de care dă dovadă autorul în prezentarea particularităților poeziilor analizați, fără divagații inutile, și comparațiile pe care le realizează între stilurile scriitorilor, astfel încât informația să fie cât se poate de clară, demonstrează încă o dată că această carte se adresează unui public larg și variat. Un exemplu elocvent în acest sens ar fi prezentarea poetului Iulian Vesper, despre care Cezar Boghici afirmă că *rămâne ancorat generației de scriitori dintre cele două războaie mondiale, pentru care simbolismul s-a topit în fluxul de energii al altei forme de manifestare a modernismului, cultivate de poezii metaforelor, Rilke, Trakl sau Blaga* (pg. 135).

Pe de altă parte, studiul de față se poate considera o mărturisire de credință din perspectiva conținutului teologic pe care îl abordează, precum și prezentării stilului arhitectural al bisericii bizantine, cu iconografia specifică ei și cu semnificațiile pe care le deține, așa cum le prezintă Sfinții Părinți.

Fundamentul teoretic solid al cărții se vedește în analiza propriu-zisă a textelor poetice, în care autorul își argumentează

opiniile apelând atât la citate extrase din poezii, cât și la părerile criticilor literari cu autoritate, precum George Călinescu, Ion Pop sau Nicolae Manolescu. Acest lucru face ca studiul lui Cezar Boghici să fie un punct de referință pentru cercetările ulterioare din domeniul poeziei religioase, un domeniu lăsat ușor în umbră, după cum observă și alți comentatori ai acestei cărți.

Dacă ar fi însă să vorbim despre stilul autorului, am putea afirma cu certitudine că acesta se caracterizează printr-o expresivitate remarcabilă, conturată cu ajutorul unor cuvinte alese cu rafinament și asociate în expresii inedite, ceea ce dovedește, până la urmă, că Cezar Boghici este un estetic al limbajului. Iată, spre exemplu, cum sunt descrise etapele experienței artistice și religioase a lui Vintilă Horia, din volumul *A murit un sfânt: ...artistul trece peste formele somptuoase și lugubre ale barocului (primul ciclu), pentru a se reculege în ambianța intim-religioasă creată de arhitectura ecleziastică medievală și a se bucura de spațiul scăldat în lumina Renașterii florentine (ciclul al doilea), ajungând să contemple armonia caldă și fermecătoare, dictată de culoarea portocalelor coapte sub soarele austral, care stinge văpaia patimilor (ultimul ciclu).*

Lectura cărții prezentate angajează cititorul într-o aventură a descoperirii unor sensuri noi sau mai puțin discutate în poezia românească, de-a lungul istoriei sale, dar în același timp deschide și o poartă spre domeniul sacrului, făcându-l mai accesibil prin reprezentările simbolice de care se bucură în literatură și care sunt explicate cu atenție în paginile acestei lucrări. Mai există, totuși, o cale de a ne apropia de acest domeniu de interferență a sacrului și a literaturii. Este vorba despre o analiză mai apăsătoare lingvistică, axată pe felul în care poezii conceptualizează diferitele motive religioase, pornind de la expresiile lingvistice întâlnite în textele lor, pentru a ajunge la metaforele conceptuale care se află în spatele acestor expresii, și care influențează nu doar poezia, ci limbajul în general, după cum afirmă lingviștii cognitivi. O astfel de analiză ar aporta cunoștințe importante cu privire la felul în care omenii îl percep pe Dumnezeu și ceea ce se află în jurul Lui.

Cartea electronică – amenințare, realitate așteptată sau iluzie?

Cartea electronică devine o realitate (încărcată, desigur, de amenințări sau de iluzii), pe care nu o mai poate ignora nici scriitorul, nici cititorul. Ea are toate șansele să schimbe anumite obiceiuri de lectură, mai ales ca obiect al lecturii, dar nu putem ignora că, de la o vreme, ar putea influența și practica scrisului beletristic. Încă nu se află în concurență cu cartea clasică, nici măcar într-o situație de complementaritate – spre care va tinde – dar lucrurile sunt în evoluție. Părerile scriitorilor sunt diverse, împărțite, dar, în ultimă instanță, tind și acestea spre complementaritate, spre o împăcare a extremelor, pe o temă care se dovedește foarte dinamică. Așa cum o dovedesc și răspunsurile colaboratorilor noștri, pe care le redăm mai jos, pornind de la următoarele întrebări:

1. Cartea electronică sau cartea pe suport electronic, pe baza unei tehnologii vizionare, ia un tot mai mare avânt. Credeți că aceasta este o amenințare, o provocare sau un sprijin pentru cartea clasică, pentru librăria și biblioteca tradiționale?
2. Prin răspândirea iPad-ului, oare obiceiurile de lectură ale cititorului se vor schimba, lectura va fi afectată în vreun fel?
3. Proliferarea comunicării electronice, imposibilitatea „fizică” de a urmări traiectoria unei opere literare vor duce oare la desacralizarea originalității?
4. Scrisul este sau va fi afectat în vreun fel de provocările „electronice” (suport, comunicare/difuzare, producere de text literar)?
5. În ce relație vă aflați cu... scrisul electronic? Apelați la „facilitățile” electronice oferite scrisului? În ce sens?
6. Dacă editorul viitoarei Dvs. cărți v-ar cere să alegeți între suportul electronic (cu difuzare electronică) și suportul pe hârtie, pentru ce ați opta?

Ancheta Mișcării literare

O. N.

Obiceiurile de lectură ale cititorului s-au schimbat fundamental

Ion CRISTOFOR

1. Cartea electronică este indiscutabil o provocare. Într-un anume sens, ea constituie o amenințare pentru cartea de tip clasic, pe suport de hârtie. Însă cartea electronică exercită o fascinație mai ales pentru tinerele generații. Adică pentru cei care nu au citit în viața lor la lumina lumânării, la o lampă de petrol sau la un bec chior. Cine n-a citit, ascuns sub pătură, la lumina lanternei, cărțile

fascinante ale adolescenței nu va simți în cartea electronică o amenințare. Însă, nu poți citi la nesfârșit cărți electronice căci e, evident, mai obositor pentru ochi. Cum unele cărți pot fi citite doar în acest fel, ea a devenit indispensabilă omului modern. Nenorocirea nu e atât cartea electronică (o prelungire mai sofisticată a cărții clasice) cât faptul că noile generații nu se prea înghesuie să citească.

Amenințările reale vin, prin urmare, din altă direcție.

2. Obişnuințele de lectură ale cititorului s-au schimbat fundamental. Să ne gândim că foarte puțină lume mai scrie astăzi scrisori, cei mai mulți preferând să apeleze la telefonul mobil sau la facilitățile Internetului. Avem de a face cu un alt tip de cititor decât acum două, trei decenii. Puțină lume își mai savurează astăzi cafeluța de dimineață în tovărășia ziarelor. Cum nu am experimentat încă iPad-ul, nu-mi dau seama în ce mod va afecta această tehnică lectura de tip tradițional. O schimbare se va produce, oricum.

3. Conceptul de originalitate a fost intens cariat de câteva secole. Sincer, nu știu cine mai acordă atributul de sacralitate unei opere literare în epoca postmodernă. Totul a fost spus, totul a fost scris înainte de a fi descoperit noi abecedarul. Trăim, vrem, nu vrem, într-un labirint Gutenberg, într-o epocă a eului scindat și în care sacrul e tot mai camuflat în beznele profanului.

4. Cred că fără să ne dăm seama, scrisul nostru e modulat, până la un punct, de provocările electronice. Multă vreme nu am putut scrie decât cu stiloul cu cerneală. Aveam impresia că cerneala e un succedaneu, o prelungire a propriului meu sânge. Apoi, intrând în domeniul birocrăției, când trebuia să semnez „facturi” și „proces verbale” în mai multe exemplare, am fost silit să trec la democraticul, banalul pix. Acum scriu din ce în ce mai mult la calculator, direct. S-ar putea crede că astfel nu numai ochii ne sunt afectați, ci și scrisul.

5. Da, sunt fără îndoială un sclav al calculatorului. Din păcate, mașina mea de scris Olivetti ruginește într-un colț al casei. Oricât aş fi de nostalgic, îmi dau seama că fără calculator nu se mai poate, indiferent că faci agricultură sau scrii poeme postmoderne.

6. Desigur, primele iubiri sunt cele mai persistente. Aș opta, fără ezitare, pentru o carte pe suport de hârtie.

Discuțiile despre faptul că internetul va distruge literatura (propriu-zisă) se vor potoli cât de curând

Leo BUTNARU

1. Ca să vedem dacă poate fi... amenințare, să încep cu un exemplu personal și, sper, spunător (și) de... subtexte. Astfel, nu știu dacă m-aș fi gândit vreodată să recitesc volumul *Amintiri în dialog* de Ion Vianu și Matei Călinescu. Această carte, citită acum vreo 10 ani, stătea, bine mersi, cuminte, delicat, pe raftul „specializat” din bibliotecă – cel cu tomuri de memorialistică și corespondență. Însă întâmplarea făcu ca, în ianuarie anul curent, să dau în internet de volumul în cauză, variantă electronică. Am deschis fișierul respectiv și textul... m-a

ademenit; de fapt, m-a ... re-ademenit! Adică, văzui că litera corp 12, mărită la 200 de procente, era... atrăgătoare, convingătoare, înlesnitoare de lectură. Ba chiar puteam să fixez și trei mărimi de corp de literă, să stau confortabil lăsat în fotoliu, la o distanță apreciabilă de ecranul computerului, și să recitesc lejer acele amintiri în dialog. Și nu dor că puteam să o fac, ci chiar am făcut-o. Nu am regretat, ci, din contră, i-am mulțumit fratelui iepure electronic, calculator sau computer numit, precum și ezotericului frate iepure internet numit i-am mulțumit. Iar aceasta nici

pe departe nu a fost prima carte citită pe display. Iar ceva mai înainte de a primi chestionarul *Mișcării literare*, poșta web îmi aduce cartea de poeme a prietenului Ioan Moldovan *Mainimicul*. E una dintre multe cărți pe care le-am primit de la autori (și) în variantă *pdf*, pe unele din ele chiar citindu-le.

Plus audio-cărțile, în diverse limbi, dar în special în rusește – rușii sunt foarte generoși, scriitorii din septentrion, din țară mare și întinsă, probabil nu sunt prea legați/terorizați de problema onorariului, a câștigului editorial etc., plasându-și foarte curând, după publicarea variantei *paper*, cărțile pe internet. În internetul rusesc găsești integral Venedikt și Viktor Erofeev, mult Soljenițan, etc., etc., etc!!! Iar literatura lor clasică este deja cam în *corpore* trecută pe suport electronic, statistica accesării unei sau altei opere fiind de-a dreptul impresionantă – zeci, sute de mii de cititori – deloc virtuali, ci reali! – care se interesează de marii autori. Pe când noi, românii, suntem mai precauți, mai... cărpănoși (nu cred că e un derivat de la: carpen...), mai legați de iluzia că, odată și odată, la reeditare, vom primi – hehe! – coșcogea drept de autor. Iluzii, iluzii...

2. Deja s-au și modificat în cazul mai multor milioane de cititori, cred. Să afecteze obișnuințele?... Depinde de genul de cititori, pentru că, bineînțeles, există mai multe categorii de persoane care – unele – muncesc creator cu cartea, altele pur și simplu, citind, își petrec cât de cât interesant timpul sau, pur și simplu, cum se zice, – omoară timpul. Pentru cel ce știe ce vrea să obțină de la lectură – pentru instruire, descoperire desine și de lume; pentru aplicație ca mod de creație a rezultatelor lecturii, iPad-ul nu înseamnă afectare, în sens de pericol, ci, din contră, presupune un câștig... calitativ, un progres, o avansare, o eficientizare a timpului tău de *citito-muncă*, de *citito-creație*, de optimizare (fie și sub aspect de... secretariat, de muncă de rutină) a transferului de date, citate, de înmagazinare, ordonare, convertire a lor în „produsul” final al activității – anume că activitate! – de cititor care știe ce are de făcut, știe cum să o facă și chiar are... talent de lector-creator.

3. Comunicarea, dar și acțiunea (ca formă-conținut de a se întâmpla, de a se realiza) electronică modifică și conceptul de particularitate, de individualitate (a creației), la rândul ei deschizând multe posibilități pentru diversificarea... originalității... originalităților. Cărțile lui Umberto Eco, scrise la computer și răspândite prin internet, nu pierd din originalitate (particularitate, individualitate), ba din contră, prin inter-pătrunderile entropice oferite de cyber-inter(ne)textualism devin și mai captivante. Plus, și mai accesibile prin... accesare.

4. Bineînțeles, va fi afectat, dar nu obligatoriu în sensurile negative ale acestei noțiuni (a impietă, a leza, a prejudicia). Să acceptăm varianta: a destina (ceva) unui scop determinat.

Și încă ceva: discuțiile despre faptul că internetul va distruge literatura (propriu-zisă) se vor potoli cât de curând. Pentru că răstimp de un deceniu, de când, pare-se, au izbucnit ele și continuă deja în oarecare surdină, literatura confirmă o axiomă cunoscută de milenii (de la petroglife... papirus... pergamente... scoarță de arbori etc. – de la tot pe ce s-au scris texte; toate ca *suporturi* – nu?) că, de fapt, esențialul nu se referă la suporturi, ci la cu totul altceva: pur și simplu, la literatură ca artă, ca mesaj, ca atracție, poate și ca fascinație. Literatura drept combustie, motricitate *sine qua non* a spiritului uman (elevat, „însetat, înfometat”) – de ce nu?...

5. În cele mai cordiale! Sigur că apelez la facilitățile oferite de scrisul electronic, uneori având impresia că la ducerea unui text spre finalitatea sa, când e vorba și de documentare, de cercetare entropică, să zic, dar și în sensul entropic de măsură care augmentează eficiența organizării unui sistem, „sistem” putând fi considerat și un text sau altul la care migălești. Uneori mi se creează impresia că utilizarea fascinantului calculator ca unealtă de scris îmi înlocuiește 2-3 secretare. Și acestea ar fi doar un sens-două în care se poate vorbi despre „facilități” etc.

6. Astăzi, probabil și mâine (azi/ mâine – ca întinderi de... epoci), aș opta pentru... ambele suporturi. Un timp (posibil... mult, dar nu la infinit), lumea va trăi și va citi/ crea în această dualitate a stării de carte: reală-virtuală. Apoi se va întâmpla o fuziune aproape... ezoterică, drept rezultat virtualitatea devenind realitate... omniprezentă, dominantă. Sau doar având efectele pe care le produce realitatea. Bibliotecile – este îndreptățită și o

atare ipoteză – devenind... muzee. Întreaga lor esență fiind stocată în format electronic sau, poate chiar... trans-hiper-electronic (dacă cineva își poate imagina o hiper-virtualitate care, la rândul ei, să devină – hiper-realitate). Suportul (omni)electronic va ajunge la o „normalizare”, la rutină, la obișnuit, la... neobservat, le nediscutat. Adică la invocatul deja *sine qua non*.

Sper că, atunci când această nouă modă electronică va deveni un obicei în fiecare casă, va înflori din nou cartea clasică prin cititori noi

Áron GAÁL

1) Schimbările din lumea actuală au produs efecte și asupra artiștilor și culturii, de la început. Numărul oamenilor influențați de schimbări a fost întotdeauna mai mare decât în epoca precedentă. „Revoluția” Gutenberg a creat pentru literatură posibilitatea de a ieși dintre zidurile mănăstirilor și din curțile regale către universități și către curțile nobiliare. Noua tehnică de tipărire a permis mai târziu cărții să ajungă și în mâna unor orașeni cu anumite pretenții, iar mai apoi chiar în mâna unor țărani mai luminați la minte... Sa pare că, înainte de apariția Televiziunii, pe la mijlocul secolului al XX-lea, am avut cei mai mulți cititori. Deci revoluția tiparului a fost un mare câștig pentru cititori.

Până la apariția mașinii de scris, poezii și scriitorii și-au scris operele de mână, practică mult extinsă în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. Pentru scriitori, „prima revoluție” a instrumentului de lucru a fost tocul rezervor cu cerneală. Cu acesta a putut să scrie „mai repede” și „mai ușor” decât mai devreme, cu pana de gâscă. Apoi, cu mașina de scris, redactarea s-a făcut și mai repede și încă mai ușor. Dar dincolo de aceste serioase schimbări de „tehnică”, devenite obișnuite cititorilor și scriitorilor, forma de cărți și „alcătuirea”

bibliotecii – mai târziu a librăriei – au rămas neschimbate.

Azi, în Ungaria, librăriile sunt strălucitoare, mari, bogate, înzestrate de asemenea cu un salon de cosmetică – dar sunt pustii. Două vânzătoare și doi-trei oameni care aruncă o privire peste rafturi, dar de obicei nu cumpără nimic. Aceasta se întâmplă în librăriile mari, pentru că librării mici, de familie, nu mai există. La biblioteci de asemenea nu sunt cititori, numai copii mai mari sau mai mici, care se joacă pe computer. În timpul examenelor universitare, atunci și numai atunci, la biblioteci vin studenții (și numai studenții). Unde sunt CITITORII? Nu mai există? Ba da! Acasă, așezați la computer. Azi, în Ungaria, deja 30 la sută dintre cărți sunt cumpărate prin internet (mai mult de Crăciun și la Festivalul Internațional al Cărților) iar intelectualii citesc textul literar mai mult la computer decât la bibliotecă. Într-o asemenea situație se află și revistele literare. Aproape numai redactorii și scriitorii le mai ating cu mâinile. Există „carte vorbite” și carte pe USB. Unele sunt scrise, în original, numai pentru CD sau USB. Și există cărți numai pe internet, cu copertă, cu ilustrație, cu biografie, cu cuprins. Carte completă în formă electronică. Aceasta este

deja noua realitate. „Viitorul” se află aici. Tanti Mari. după ce mulge vaca, merge și citește pe computer o rețetă... sau o poezie.

Eu sunt totuși optimist. Când a apărut Televiziunea, am auzit pesimiști spunând că teatrul va muri și, când a apărut muzica pe disc, am auzit că spectacolul de operă și concertele vor muri... iar astăzi vedem că teatrele, sălile de concert și casele de operă înfloresc din nou. Sunt sigur că vechea carte clasică va trăi mai departe, ca și, de asemenea, câteva biblioteci vechi, așa cum e posibil să apară din nou librăriile mici, specializate.

Pentru mine, instrumentul electronic nu mă ajută atunci când scriu poezie. Eu scriu și acum cu mana, pe hârtie. Computerul mă ajută când scriu scrisori. Eu nu vreau nici carte electronică, nici carte pe CD sau USB sau pe internet. Eu cred și acum în cartea pe hârtie, care să poată fi mirosită și pipăită. Sper că, atunci când această nouă modă electronică va deveni un obicei în fiecare casă, atunci din nou va înflori cartea clasică prin cititori noi.

2) Se poate spune că azi nu e la moda cititul, nici cultura, care a fost adusă de cărți.. Azi o carte nouă – roman sau poem – nu mai este o temă de discuție în societate sau la locul de muncă. În copilăria mea, părinții au trăit o mare viață de societate, primeau acasă avocați, medici, ingineri și diferiți artiști. Această lume a vorbit despre cărțile noi, de pildă despre Acutagava din Japonia, Sartre din Franța, Pasternak din Rusia, Virginia Woolf din Anglia, Hemingway din America, Dürrenmat din Elveția etc. Azi tinerii avocați, medici, ingineri, economiști citesc beletristică numai în timpul studiilor universitare, dacă citesc, apoi citesc numai literatură de specialitate.

În lumea aleasă, temele de discuție sunt numai sportul, politica, economia și nu interesează pe nimeni dacă a apărut o carte magnifică. Viata e mai grăbită și timpul liber mai puțin ca înainte. În Ungaria, lumea lucrează 10-12 ore, zi de zi, până sâmbătă, pentru un relativ înalt nivel de viață, pentru o casă în jurul Budapestei, pentru Opel, pentru două săptămâni pe malul de Mării Adriatice și pentru o școală aleasă a copiilor. La sfârșit de săptămână e nevoie de timp pentru cumpă-

rături, la piață, așa că nu mai rămâne mult timp liber de petrecut împreună cu familia acasă. Pentru lectura beletristicii rămâne puțin timp, dacă mai ai o asemenea pretenție. Mai ușor deschizi computerul și citești un text literar pe internet, într-o revistă online sau câteva poezii pe un homepage sau pe Wikipedia, oricare ar fi poetul din țară sau din străinătate, despre care ai auzit ceva, undeva...

Azi scriitorul sau poetul care nu e pe internet „nu există”. Am aproape 20 de cărți diferite, în aproape 20.000 de exemplare. Din aceste cărți, foarte puține au putut fi cumpărate sau pot azi fi cumpărate în librărie. Multe au fost cumpărate din magazinele online (librăriile online) sau din anticariatele online. Eu n-am dorit acest tip de negoț dar a fost totuși un mod de management care a făcut ca trei pătrimi din tiraj să fie vândut. Pe lângă aceasta, în ultimul timp am publicat multe poeme în reviste online din Canada până în Israel, din România până în Italia sau alte multe țări și am primit multe scrisori electronice (e-mail) despre aceste poeme de la diferiți cititori din străinătate. Îmi plac și acum revistele literare clasice, pe hârtie, și eu public cu mai mare bucurie într-o revistă literară tradițională, dar se poate ca și acum, chiar în acest moment, să am mai mulți cititori pe internet. Mă gândesc că în viitor vor exista una lângă alta varianta online și varianta tradițională, care să fie citite alternativ sau concomitent de cititori diferiți, fiecare oferind o abordare de lectură specifică.

3) Când abordez o asemenea temă, am în vedere doar scrierile mele. Pentru mine este o frumoasă surpriză de fiecare dată când găsesc poeme – scrise de mine – publicate într-o revistă online sau pe un forum literar undeva în lumea mare. Unele reviste îmi sunt necunoscute. De curând am găsit scurtul meu poem „Două rânduri” pe un forum literar online organizat de un redactor rus din Moscova. Pe forum au fost postate întrebări și răspunsuri și acest redactor a răspuns la o întrebare cu poemul meu „Două rânduri”, semnând desigur citatele cu numele meu. O poveste interesantă are și importanta mea opera „Imn Jasilor” („jasi” = „jazigi” =

„alani”, aceștia sunt o minoritate istorică din Ungaria secolului al XIV-a, care a câștigat privilegii sub regele Carol Robert de Anjou și a asigurat garda sa regală). Acest imn a fost tradus în foarte multe limbi, fără ca eu să știu. Am primit un e-mail din străinătate cu opera „Imn Jasilor” în alte limbi. În original aceste poem are 12 strofe, fiecare strofă având 4 versuri. În variantele din limba străină a ajuns la 8 strofe, cu strofe de 6 versuri.

Traducerea a fost foarte bună, cuvintele au avut sensuri precise, doar „măsura” a fost alta decât în original. Am întrebat traducătoarea, pe care n-am cunoscut-o înainte, „de ce a procedat în aceste mod?” Și ea mi-a spus că a citit cândva, mai demult, Imnul Național Maghiar, și a constatat că acesta are 8 strofe și o strofă de 6 versuri. așa că a considerat că varianta poemului meu văzută cândva pe Internet nu este bună și că varianta bună e aceea cu 8 strofe, crezând că acest imn, *Jasilor*, este de asemenea un imn al poporului Jas. De atunci „Imn Jasilor” cunoaște două variante. Aceste precedent – mă gândesc – a „consacrat” o operă originală „neconsacrată”.

Este adevărat că pe internet nu se poate urmări drum scrierii unei cărți sau al cărților originale, dar e posibil ca în aceste mod universul electronic să ia parte la realizarea unei opere originale, dacă aceasta este introdusă într-un asemenea spațiu de creație.

4) Eu, personal, am scris cu mâna și în epoca mașinii de scris și acum, în vremea computerului. Punctual vorbind, îmi scriu poemele de mână, iar când am terminat, atunci le scriu în format electronic, pe computer, USB sau disk. În ceea ce privește proza: articole, eseuri, critică, nuvele, pe toate le scriu direct în Word pe computer. Cu adevărat, acesta ne oferă un alt suport pentru scris decât pagina de hârtie de A/4, care trebuie luat în seamă. Câteodată redactez și materiale (texte) din noile cărți pentru străinătate, înainte de tipărire, în format electronic, dar acest lucru este o simplă operație ajutată electronic, care sper că nu influențează nici gândurile, nici stilul, nici aprecierile critice.

Există mulți prozatori tineri care experimentează noi forme. A fost cineva pe

Facebook care a corespondat cu multe fete și apoi a scris un roman de dragoste pe baza acestor scrisori. Nu s-au întâlnit niciodată. În spațiul virtual, doar aici, fetele s-au întâlnit cu scriitorul și apoi în acest spațiu virtual s-a născut un roman, pe internet, care a fost citit de cititori virtuali. Un alt prozator tânăr a procedat la fel, dar numai prin intermediul telefonului mobil, prin SMS și apoi, din aceste multe-multe SMS-uri, a scris o nuvelă. În aceste două cazuri, cu adevărat instrumentul – modul electronic, e-mailul, spațiul virtual, telefonul mobil, SMS-ul – determină și forma de scris și modul de exprimare. Sunt experiențe deocamdată foarte restrânse. Sper că nu acesta va fi viitorul unei noi literaturi.

5) Scrisul electronic poate să îl ajute mai mult pe scriitorul (poetul) care nu trăiește într-un oraș cu reviste sau editură, unde poate publica mai ușor. Eu am trăit într-un oraș mic, Gyula, până la 8 ani, la 230 km distanță de Budapesta. Depărtarea de Capitală nu a fost o problemă pentru prezența mea literară, pentru viața de scriitor. Acum trăiesc într-un frumos sat-satelit al Budapestei, unde sunt numai copaci bătrâni, păsări care cântă nepăsătoare, dealuri și cerul. Nici revistele, nici editura nu sunt o problemă de internet în munca mea, eu pot să lucrez acasă, în biblioteca mea, zi de zi. Dar modul electronic mi-e de mai mare ajutor în comunicarea internațională literară. Când mi-a apărut, în anul 2009, cartea mea de poezie în limba ucraineană, în Lvov, am fost acolo numai de patru ori, când m-am întâlnit cu traducătoarea, și apoi cu editorul. Toate discuțiile cu editura le-am purtat prin internet, în limba rusă. Naturalmente, într-o asemenea relație literară, internațională, este necesar să cunoști minimum două, trei limbi străine. Eu lucrez folosind, pe lângă maghiară, încă patru limbi străine, pentru comunicare și în munca de creație. În ceea ce privește scrisul electronic, sunt membru consultativ în corporația unei reviste literare ruse și pot să-mi trimit creațiile pentru publicare departe, în Israel, Canada, Italia, sau mai... aproape, în Bulgaria, Serbia, România. Și, desigur, prin internet pot participa la ancheta... electronică a revistei

Mișcarea literară, care mă bucură și căreia îi mulțumesc cu onoare.

6) Anul trecut am fondat o nouă editură (ed. AMON-Hungary, la Budapesta), care editează numai cărți străine din toată lumea, în limba maghiară sau în formă bilingvă, dar și numai în limba originală pentru minorități și pentru cei din colonia străină care trăiesc în Ungaria. Prima apariție de anul trecut a fost cartea unei poete din România, în forma bilingvă româno-maghiară. Am selectat atunci din oferta literară electronică și am primit tot material literar pe internet iar noi doi am realizat toată colaborarea prin internet, așa că eu personal nu am cunoscut-o pe poetă până la lansarea cărții, la Budapesta. În al doilea rând, în aceste an, la editura AMON-Hungary au apărut două cărți ale unui poet israelian, în limbile ebraică-română și în ebraică-rusă. Am selectat aceste două cărți dintr-o ofertă de carte „clasică”, pe hârtie, când am fost invitat de Asociația Scriitorilor Evrei, în Israel. În grabă am terminat o altă cartea a acestui poet israelian, în varianta ebraică-maghiară. Dar de data aceasta am primit material literar în

original, ebraică, în format PDF, și alături, și în limba rusă, din care am tradus în limba maghiară. În acest caz, am selectat din nou din oferta electronică. În acest an mi-am propus să tipăresc – din nou – o carte a unei alte poete române, o poetă tânără, în limba maghiară sau în forma bilingvă, în limba româno-maghiară. În acest caz am selectat din nou din oferta de cărți pe hârtie. Cartea ei de poezie am primit-o la București, în grădina palatului Uniunii Scriitorilor Români.

Sa poate spune că eu am selectat și din oferta de carte electronică și din oferta de carte pe hârtie. Pe mine nu mă interesează dacă formatul este electronic sau clasic, pe hârtie. Pentru mine contează numai calitatea, identificarea stilului, conținutul și ce se spune despre carte. Dar, fie că primesc o carte în format electronic, fie clasic, editura mea nu editează decât cărți în format clasic, pe hârtie. Eu pot să accept multe forme noi, instrumente de lucru, moduri de a scrie, dar eu cred pe mai departe în cartea și în revista clasice, tipărite pe hârtie. Lucrurile cele mai importante rămân însă originalitatea talentului și calitatea scrierii.

O falsă dilemă: cartea electronică sau cartea pe suport de hârtie?

Gheorghe GLODEANU

Răspândirea cărții electronice nu mai constituie o surpriză, ci un fenomen firesc al ultimilor ani. De fapt, impunerea calculatorului a revoluționat scrisul și arta tipografică. A fost o revoluție asemănătoare cu cea a descoperirii tiparului. Mai întâi au apărut *notebook*-urile. Adică niște instrumente teribile care au facilitat scrisul, corectura, dar și multiplicarea și tipărirea textelor. Ele au constituit un sprijin extraordinar în tipărirea cărților. Adică în multiplicarea tot mai rapidă a lucrărilor pe suport de hârtie. Abia când au apărut *iPad*-ul și mai ales *eBook-Reader*-ul,

adică niște instrumente inventate tocmai pentru a facilita lectura cărții electronice, putem să ne gândim la criza treptată a textelor tipărite. Până la urmă, cred că avem de-a face cu o falsă problemă, din moment ce ambele versiuni slujesc aceeași idee.

De fapt, informatizarea a adus beneficii extrem de importante (și) în industria de carte. Pentru a nu vorbi de facilitățile de care se bucură bibliotecile. Ca urmare, tehnologia reprezintă – cel puțin deocamdată – un sprijin pentru librăriile și bibliotecile tradiționale. Lucrurile nu se vor opri însă aici. Cred că

asistăm la o primă etapă în care tipăritura pe hârtie va fi înlocuită de cartea electronică. De altfel, diversele generații reacționează în mod diferit la progresul tehnic. Există autori care s-au obișnuit să scrie cu stiloul pe hârtie și au nevoie de contactul epidermic cu hârtia pentru ca inspirația lor să se poată descătușa. Alții, în schimb, nu pot renunța la țâcănitul mașinii de scris, chiar dacă era lor a apus definitiv. Deși tranziția se face destul de lent, viitorul este al cărții electronice. Ea poate rezolva probleme foarte mari precum cele legate de difuzarea sau depozitarea cărților. Sunt foarte mulți cei care, având o bibliotecă adunată timp de decenii, ajung să fie dați afară din casă tocmai de numărul impresionant al volumelor pe care le posedă. Dar și bibliotecile publice ar putea soluționa problema extrem de dificilă a spațiilor de depozitare prin trecerea la cartea electronică. Desigur, în felul acesta s-ar schimba și aspectul sălilor de lectură, care ar trebui dotate cu aparate capabile să citească volumele redactate în noul format. Sunt convins că tabieturile noastre de lectură se vor schimba curând. Gestul atât de caracteristic al tinerii unei cărți în mână va fi substituit cu contactul propus de o „mașină de citit”. Dar lumea se va obișnui și cu acest lucru, iar pentru noile generații fenomenul va fi unul firesc. Nu trebuie să ne temem de progres.

Oricum, încă nu s-a inventat mașina care să și elaboreze singură texte și prin aceasta să ia locul scriitorului. Abia atunci vom putea începe să ne facem griji.

În ceea ce privește relația mea cu scrisul electronic, mărturisesc că i-am descoperit relativ repede facilitățile. La începutul anilor 80 am învățat să îmi dactilografiez textele. La un moment dat, a trebuit să fac un calcul simplu: cât mă costă să plătesc o dactilografă pentru a-mi culege prima carte și cât m-ar costa achiziționarea unei mașini de scris. Cum este și firesc, am optat pentru mașina de scris. Peste un deceniu descopeream facilitățile calculatorului și începeam să lucrez în Word. Spre deosebire de mulți alții, nu mai simt nevoia să scriu mai întâi pe hârtie și apoi să îmi culeg textele. Prefer să lucrez direct la ordinator.

Dacă editorul viitoarei mele cărți mi-ar cere să aleg între suportul electronic și suportul pe hârtie, aș decide în funcție de facilitățile oferite: difuzare, drepturi de autor etc. Deocamdată, cartea electronică încearcă să se impună timid. Lumea continuă să opteze pentru hârtie. Sunt convins însă că lucrurile se vor schimba destul de repede. Oricum, cele două versiuni nu se exclud nici acum, ci se completează reciproc.

Lucrez fără probleme electronic, dar îmi plac cărțile de pe rafturile bibliotecii mele

Ovidiu PECICAN

1. Diversificarea suporturilor transmiterii informației și a conținuturilor ideatice și artistice, din antichitate încoace, nu numai în domeniul culturii scrise, ci și în acela al plasticii, a fost mereu o tendință tot mai clar afirmată. Cred că viitorul destul de apropiat va permite nu doar accesarea respectivelor conținuturi în spațiul virtual, prin medierea computerului, ci și trecerea de la acest instru-

ment, relativ greoi, către mai mult și mai bine (consultarea prin conectarea via microcipuri la biblioteca universală produsă de om, la alte tipuri de informație, poate chiar la memoria neconvențional stocată a umanității sau la ceea ce ar fi accesul la alte registre ale existenței decât cele mediate până acum de simțurile tradiționale ale omului).

În același timp, cu cât se va îndepărta mai mult de formatul ei consacrat de revoluția Gutenberg, cartea însemnând tot mai multe și mai puțin știute (deocamdată) lucruri, vechile biblioteci, cu tomuri și volume pe hârtie, tipărite, vor deveni tot mai mult apanajul pasiunii și curiozității colecționarilor, cunoscătorilor, artiștilor și esteților.

2. Dacă nu se vor găsi soluțiile pentru mărirea textului și contracararea avariilor oculare pe care le produce privirea intensă, mai mult timp, a ecranelor electronice, nu e nici un pericol. Se poate însă ca, sub presiunea necesității de a fi scurt, convențiile literare, speciile și genurile literaturii și chiar retorica textului să ofere vizibile transformări.

3. Deja textul devine o operă colectivă sui generis. Când în „coada” oricărui articol se înscriu o serie de comentarii anonime, completând, relativizând sau mutând accentele textului inițial, ba chiar înjurând ori laudând autorul, inserând reclame și poate și conținuturi fără legătură cu articolul de la care s-a pornit, este clar că se ajunge la altceva, că textul bazic este mai mult un punct de pornire și un pretext și că originalitatea se cuvine parțial regândită, inclusiv în termeni legali, juridici.

4. Da. Deja scriem la computer cu două mâini, nu cu una singură (făceam asta și la mașina de scris, dar cu un randament mai mic și cu posibilități de multiplicare, structurare a textelor și de corectare a lor mult, mult reduse). Deja postăm singuri, via email, ori pe bloguri, pe situri electronice, în palmaresul unor edituri virtuale, cărțile noastre.

S-a terminat domnia stiloului, în pofida nostalgicilor... Mă întreb ce „manuscrite” vor găzdui peste o sută de ani muzeele literaturii, când va veni vorba despre epoca noastră...

5. Utilizez cu încredere, un plus de confort și cu entuziasm multe dintre posibilitățile pe care mi le oferă noile abordări, fără nicio spaimă sau temere. Totul este să salvăm, din când în când, rodul muncii noastre, pe memorii suplimentare (CD, DVD, stick electronic, memorie aditivă, un al doilea computer, imprimând ce am scris), pentru a preveni accidentele care pot dizolva produsul strădaniei noastre creative.

6. Lucrez fără probleme electronic, dar îmi plac cărțile de pe rafturile bibliotecii mele. Relația nu e însă disjunctivă, tot mai multe cărți anexându-și și câte un DVD cu conținuturi de text și imagine, uneori chiar și înregistrări filmate și audio. Mi-ar plăcea exploatarea într-o cât mai atentă complementaritate a tuturor acestora.

Probabil că se va citi mai mult, dar superficial

Virgil DIACONU

1. Cred că cele două sisteme vor exista în paralel. Fiecare are avantajele și dezavantajele lui și de aceea nu se poate renunța la niciunul dintre ele.

2. Cartea electronică este mai mult un moft. Nu cred că se poate citi o care de 200 de pagini pe un iPad.

3. Deja teoria *postmodernistă*, care își face opera din opere și textul literar din alte texte literare, a renunțat la originalitate. Viziunea *retro* și textualistă a poeziei postmoderne optzeciste, apărută de acești poeți și, fără nici un spirit critic, de Nicolae Manolescu, ideologul optzecismului, nu poate să conducă la opere originale. Canonul postmodern generaționist este unul dintre

multele canoane ratate, care este apreciat doar de cei care îl practică.

4. Probabil că se va citi mai mult, dar superficial.

5. Scriu chiar acum, direct electronic. Dar nu aş putea scrie nici poezie, nici eseu în mod direct la PC.

6. E greu de spus. În *acest* caz ambele sunt eficiente în felul lor...

Originalitatea va fi mai rară, dar cu atât mai preţuită

Ion URCAN

1. În variantele tehnologice actuale, ca şi în cele previzibile la orizontul următorilor câţiva ani, cartea electronică se înfăţişează mai degrabă ca un sprijin, decât ca o provocare sau o ameninţare pentru cartea de hârtie. Dacă vrei doar să citeşti stând comod în avion, în tren, în fotoliu sau în pat (şi te bizui că nu vei adormi prea repede), e mai bine să foloseşti iPad-ul, în a cărui memorie intră o mică bibliotecă de unde poţi alege, schimba, răsfoi ce doreşti.

Problema e că, deocamdată, această facilitate e destul de scumpă, pentru a ne fi chiar atât de la îndemână. Un iPad costă două-trei mii de lei, iar elevii, studenţii şi profesorii sunt săraci, în România.

Pe de altă parte, dacă ai de lucru şi vrei să faci însemnări, note marginale, să fugi de la o pagină la alta cu creionul, e mai simplu să pui pe masă cartea de hârtie. Din acest motiv, librăria şi biblioteca nu se vor putea dispensa prea curând de ea.

2. Lectura rămâne lectură, indiferent dacă citim de pe foaia de hârtie sau de pe un ecran. Se vor ivi, probabil, obişnuinţe noi, care ne vor stimula creativitatea, dar ne vor servi, tacit, diminuarea afectivă, comoditatea şi frivolitatea intelectuală. Se vor împuţina cei cărora le place să adulmece mirosul cărţii proaspăt tipărite, dar e un sacrificiu inerent *progresului*; la fel se întâmplă cu mâncarea: sincer vorbind, câţi ne mai amintim cu adevărat deliciul papricaşului de pui făcut de mama, la ţară, în copilărie?

3. Răspândirea PC-ului a întins, ca pecinginea, boala plagiatului. De la uzualul copy-paste, justificat în cazul redactării de maculatură birocratică, s-a ajuns cu dezinvoltură la copierea şi însuşirea, parţială sau integrală, a lucrărilor de licenţă, de masterat şi doctorat, dar şi a paginilor de creaţie literară, îndeosebi a celor de eseistică şi critică. Dacă nu se vor găsi modalităţi eficiente de protecţie a textelor originale, în domeniu se va ajunge, cu timpul, la o situaţie comparabilă cu anonimatul folcloric.

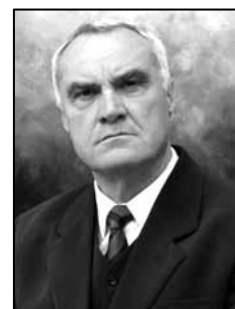
4. Originalitatea va fi mai rară, dar cu atât mai preţuită.

5. Din anul 1999, n-am mai scris nimic pe hârtie. Mai mult, mi-a luat vreo trei ani să introduc în PC aproape tot ceea ce aveam deja scris pe hârtie şi nepublicat. Calculatorul e o unealtă minunată, şi nu e vina lui dacă îl folosim în scopuri rele. Pentru cei ce se ocupă cu scrisul, munca a devenit incomparabil mai uşoară datorită PC-ului. Mai ţineţi minte că trebuia să mergeţi în tipografie ca să corectaţi şpalturi, apoi pagini, apoi să daţi bunul de tipar, pe la două noaptea? Linotipul? Maşina plană? Offset-ul? Fotografiile alb-negru pe raster? Însăpăimântătoarea maşină de scris mecanică? Indigoul?

6. Aş opta pentru ambele.

Nu cred în dispariția totală a cărții clasice, ci într-o concurență neloială

Ion BUZAȘI

1. Înainte de toate este o realitate pe care greu o putem ignora, chiar dacă unora, printre care mă prenumăr, nu ne place. Dar este o lege a progresului, căreia trebuie să ne supunem și pe care să o acceptăm resemnați. Sunt desigur și avantaje - și un profesor savant ca Solomon Marcus a arătat câteva dintre acestea, subliniind mai ales rapiditatea informării și varietatea domeniilor.

Dar o amenințare este pentru cartea clasică, pentru librăria și biblioteca tradiționale. Aș adăuga și pentru ziare și reviste: tirajele acestora scad, mulți le citesc în format „on line”; tot așa editurile tipăresc în tiraje mult inferioare celor dinainte de '90, azi un tiraj de câteva sute de exemplare e considerat un tiraj mare.

Lectura unei *cărți clasice* rămâne o dorință permanentă pentru bibliofili - în primul rând -, altfel nu vom mai putea rosti celebrul stih arghezian: „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris!” Un critic literar spunea de curând despre un scriitor că și-a ales cel mai frumos mod de a-și petrece viața: - între cărți - prieteni înțelepți și devotați; și, deasupra tuturor, dorințelor de a menține cartea clasică, situez „visul” lui Borges care-și imagina raiul nu pavat cu bune intenții ci tapisat cu cărți. Așadar o amenințare este - dar nu cred în dispariția totală a cărții clasice, ci într-o concurență neloială, din care probabil, pentru că tehnica devine tot mai acaparatoare, va ieși învingătoare cartea electronică.

Adaug aici încă un regret - ce ține tot de această amenințare de care vorbeai: au dispărut cvasicomplet dialogul epistolar, înlocuit prin rapidele și neutrele e-mailuri. Scrisorile în diversitatea lor tematică, grăitoare prin chiar grafie, culoarea cernelii și a hârtiei

țin deja de un trecut ce se îndepărtează tot mai mult. Regret mai ales dispariția *scrisorilor* - ca documente literare. Este evident, că noi n-am cunoaște momente importante din viața unor scriitori sau geneza unor opere literare fără scrisorile acestora sau primite de la ei. Exemplele sunt, de la începutul literaturii române moderne și până în zilele noastre, pentru că toți marii scriitori și nu numai cei mari, dar mai ales ei, au fost și pasionați epistolieri. În „România literară”, profesorul Nicolae Scurtu are o asemenea rubrică de arhivă epistolară. S-au publicat cărți de dialoguri sau romane epistolare (I. Negoîtescu - Ștefan Augustin Doinaș; Mircea Zăciu - Ion Brad) surse istorico-literare de primă mână; Ion Brad, chiar a inaugurat prin câteva masive tomuri de corespondență primită (*Printre Oamenii Blajului, Aicea printre ardeleni, Printre mii de scrisori, Printre alte mii de scrisori* etc.) un alt gen de memorialistică, pe care am numit-o *memorialistică epistolară* - pentru că amintirea este stimulată de epistolă, și epistola confirmă sau completează amintirile scriitorului. Eu însumi păstrez multe scrisori, primite de-a lungul anilor de la scriitori, și constituie partea cea mai de preț a arhivei mele de istorie literară, pe care o răsfoiesc din când în când, retrăind astfel momente biografice cu Ion Alexandru, Cornel Regman, Mircea Zăciu, Ovidiu Papadima, Gavril Scridon, Aurel Rău, Monica Lazăr, Octavian Șchiu și alții.

Am rememorat, poate prea lung aceste fapte, pentru a justifica regretele mele personale.

2.-----

3. Nu cred.

4. Va fi afectat, în sensul că fiind mai rapid, mai grăbit, va fi mai superficial.

5. Deocamdată în relații de incompatibilitate.

6. Categorie pentru cea de a doua variantă, adică pentru „suportul de hârtie”. De altfel o editură din București, nu mai știu care,

mi-a propus editarea unor cărți ale mele, pe suport electronic, în condiții pe care nu le-am înțeles prea bine, dar mi s-au părut dezamăgitoare pentru autor, și am refuzat.

Cred că răspunsurile diferă de la o generație la alta și mai puțin de la un individ la altul

Lucian SCURTU

Citind întrebările cuprinse în chestionar, îmi dau seama că pentru a răspunde la ele trebuie să ai ceva cunoștințe electronice (*suport electronic, iPad, difuzare electronică*), că, de nu, riști să cazi în derizoriu și ignoranță. Oare cine ar fi bănuیت cu mulți ani în urmă, atunci când granița dintre literatură și (poli)tehnică era trasată de o falie inexpugnabilă, că cele două domenii se vor intersecta odată, considerate atâta timp antagonice și ireconciliabile? (Deși în biblioteca personală, de mai bine de treizeci de ani cărțile mele de poezie/literatură coabitează pașnic și suav cu cele de informatică/electronică ale soției). Ba chiar că vor concura în timp, și nu oricum, ci cu riscul ca electronica să amenințe formatul clasic al cărții sau statutul la fel de clasic al lecturii. Poate nici chiar aceia care cochetau cu literatura S.F. nu cutezau să facă asemenea predicții îndrăznețe, darămite profanul format și „clasicizat” în spiritul cărții stas, obișnuit în a adulmea molcom succesiunea filelor de hârtie, și de a se lăsa narcotizat de parfumul și foșnetul lor. Illo tempore.

Revenind la chestionarul de față, după opinia mea, toate întrebările cuprinse în el se reduc la prima întrebare, adică în ce măsură cartea în format electronic este o amenințare/provocare/sprijin pentru cea clasică, pentru frumoasa și îmbietoarea carte clasică. Cred că răspunsurile diferă de la o generație la alta și mai puțin de la un individ la

altul. Cei tineri, relativ tineri, prezumțioși din fire, cu siguranță că vor da credit cărții în format electronic și nu vor reproșa faptul că lectura de acest gen le este afectată/șifonată în vreun fel, și nici faptul că ea ar duce la *desacralizarea originalității*, sau, cel puțin, la afectarea ei. Beneficiari încă din copilărie ai facilităților electronice, junii noștri literați nu au de ce se plânge, cunoscut fiind faptul că modul lor de percepție a noului tehnologizant este diferit de cel al generațiilor mai vechi, deși nu dau nici ei înapoi când e vorba de scrisul și cititul clasic.

Crescut și format în perioada în care calculatorul era o dulce *utopie*, cu riscul de a părea *vechi, antic și de demult*, rămân la convingerea că, totuși, cartea pe suport de hârtie se pliază mai bine și mai profund pe felul meu de a percepe lectura, decât cea în format electronic care, de ce să nu recunosc, nu este chiar de neglijat sau de eludat. Mult mai frumos/romantic este să ațipești (vorba vine) cu o carte în brațe, decât cu capul căzut între literele tastaturii ori cu mouse-ul pe post de telecomandă.

Desigur, mă folosesc copios de darurile computerului și de performanțele lui miraculoase, mai ales când scriu un poem, o cronică, răspund la un chestionar sau, minune mare, pot lua pulsul revistelor literare *la minut*. Mi s-a părut, de exemplu, ușor straniu dar deloc redundant, să citesc de curând în format electronic o carte pe care nu o am în bibliotecă

și pe care mi-aș fi dorit-o: *Brașovul de altădată*, de *Sextil Pușcariu*. A fost un melanj aproape perfect între parfumul și vraja de odinioară a orașului de sub Tâmpa de la sfârșitul secolului XIX și modalitatea de lectură ultraperformantă și computerizată de la început de sec XXI. O antinomie exemplară.

Retoric, mă întreb, oare în ce vor mai consta manuscrisele scriitorilor români prin Muzeele Literaturii Române dacă scrierea se face direct la calculator? Răspunsul este previzibil, vor rămâne CD-urile și DVD-urile audiovizuale, mărturisitoare și doveditoare. Până când?, este o altă poveste și pentru alte generații de *povestași*.

Tehnologiile vizionare sunt o provocare

Valentin MARICA

1. Tehnologiile vizionare sunt o provocare. Deschid noi posibilități de acces la memoria umanității. Să nu acceptăm ideea *bibliotecilor digitale* ar fi o ineptie. Mari arhive așteaptă să-și publice pe suport electronic unități de tezaur, pentru a fi cunoscute și utilizate, fără limite, în lucrări de licență, masterat, doctorat etc. În noua lume a *Cyberspațiului*, indispensabilă, cartea poate fi mult mai vizibilă. Susținătorii *magiei mouse-ului* se profesionalizează în lectura cărții oferite cu rapiditate, *fără costuri*, având și posibilitatea exprimării imediate a reacțiilor de lectură.

Amenințare, provocare, sprijin? Lucrurile nu pot fi delimitate tranșant, mai ales într-o societate confuză, în care scriitorul, tot mai derutat, este cel care își editează pe cont propriu cartea, în varianta clasică, îi manageriază drumul spre cititor, având de cele mai multe ori cale închisă spre rafturile librăriilor interesate de indici profitabili. Multe titluri editate recent pe suport clasic sunt amenințate de anonimat. Vine limbajul electronic să le facă cunoscute, unele edituri având o *piață a cărții* pe Internet.

Nu putem să nu vorbim, însă, de o amenințare la acel inefabil al actului lecturii, ce limpezește gânduri, la fibra de intimitate a cărții – acea *carte mare* pe care Constantin Noica o numea *Galatee* – menită să comunice

cu *ființa lumii*. Destinul cărții este cel al lumii în care trăim; o lume înfrigurată, vulnerabilă, a contrastelor. Pe Internet publică și autorii onești, dar și autori inutili, care încurcă gusturile, excelând în partituri triviale, bombastice, denaturând ideea de valoare estetică a textului literar. Pierderea este a utilizatorului care poate fi dus în eroare. Câștigul este, de asemenea, al utilizatorului dedicat unei lecturi cel puțin în aparență confortabile. Dar, în ziua noastră, și librăria clasică, prin *incontinența* titlurilor, poate devia cititorul spre eroare sau îl poate opri la lecturi confortabile. Despre *incontinența* scrisului vorbea Nicolae Steinhardt, negând scrisul literar *ca apa de ploaie*, acceptând scrisul literar *esențial*. Până la urmă, duelul dintre cartea electronică și cea clasică se face cu *lancea lui Achile*; cea care poate și lovi și mângâia...

2. Unii au anunțat sfârșitul lecturii... Nu putem incrimina într-atât zeitatea calculatorului. Atracția spre *a downloada* (mă deranjează angularitatea termenului) este uluitoare. Precauție cu picătura, entuziasm *cât marea*... De fapt, cartea clasică și cea pe suport electronic, lectura clasică și cea de pe monitor nu sunt în poziții adverse, ci se completează. Fiecare cu cititorii fideli, cărora li se cere discernământ, pentru a nu fi din *beneficiari*,

victime. Desigur, lecturii clasice, acea lectură intimă (superioară!), cu cartea în mână, care înviorează cu adevărat spiritul, care ne desfătează până-n măduva oaselor, cum spunea Petracă, i se restrânge spațiul. Este invocată accesibilitatea Internetului, scutirea de efortul financiar, posibilitatea de a printa o carte sau alta. Vin, în schimb, și neajunsurile: greșelile de limbă și de conținut, exprimările superficiale, tendința spre schematism. Dacă în istoriile literare, în dicționarele literaturii române pe suport clasic, autoritatea critică e vizibilă, în *Wikipedia* paginile sunt de multe ori eronate, supuse rezumatelor sterile, șabloanelor. Optăm între ceva de adâncime și ceva de suprafață? Când avem nevoie de informație, suportul electronic este sursa promptă, dar și cea de suprafață. Când vrem să ne împărtășim din pagina de carte, să căutăm, cum consemna Gide, *putere, cutezanță, conștiință și dispreț pentru virtuțile false*, când dorim să ne înțelegem pe noi înșine „prin marele ocol al semnelor de umanitate sedimentate în opere literare” – l-am citat pe Paul Ricoeur, *Comprehensiunea de sine în fața operei* – rămânem la nivelul de adâncime, cel al lecturii clasice.

3. Este unul dintre cele mai delicate aspecte vizând intimitatea cărții și a lecturii. Nu poți înlocui ființa iubită cu fotografia ei... Lectura adevărată este cea negrăbită (îmi repugnă tehnicile de lectură rapidă, pe diagonală, sau comprimarea cărților de întindere în rezumate, cum s-a întâmplat cu *Iliada*, spre exemplu), împotriva tuturor „dezgusturilor” vieții, aducătoare de adevăruri noi, de cugetare. Lectura electronică anulează ritualul lecturii. *Ulise* de James Joyce nu poate fi citit, profitabil, fără creionul în mână, fără fișe de lectură și încetiniri în *râul* paginilor, iar tratatul *Ființă și timp* de Martin Heidegger nu poate fi înțeles decât prin studiu, ceea ce presupune lecturi repetate.

Citirea unei cărți, pentru mine, de foarte mult timp, este bătaia pasului pe loc. Mă opresc la fiecare cuvânt, întorc paginile în urmă, în loc să înaintez în lectură, văd în fața ochilor personajul, ascult replici, memorez cuvinte. Pe când credeam că este o *neputință*,

descopăr un altfel de a lectura cărțile în *Viața ca o coridă*. Scria Octavian Paler: *Mi-am pierdut inocența lecturii, plăcerea pură a lecturii gratuite, libertatea inegalabilă cu care citeam altădată, pe nerăsuflăte o carte întreagă într-o singură noapte. Am căpătat ticuri, năravuri. Revin mereu pe pagină, înaintez ca un cal împiedicat, mă întorc, fac adică tot ce se poate, s-ar spune, pentru a-mi îngreuna lectura, pentru a-i distruge spontaneitatea și farmecul, transformând-o în ceva laborios. Uneori, îmi trebuie aproape o săptămână ca să termin o carte care mă interesează. Mă lupt să nu scap nimic din substanța ei, iar aceasta mă silește să avansez bănuitor, prudent, să amân întoarcerea paginilor, deși procedând așa nu fac decât să-mi pulverizez emoția...* Astfel am citit, în zile acestea, N. Steinhardt, *Escale în timp și spațiu*, *Memoriile* lui Valeriu Anania, *Ciuma boilor* de Daniel Drăgan, *Sub zodia patimilor*, romanul lui Ion Ilie Mileșan, *Tema pentru acasă* de Nicolae Dabija.

Când Emil Cioran spunea că dacă vrei să te iei de piept cu universal, *igiena mentală* prin carte e obligatorie, se referea, desigur, la cartea clasică, cu chipul și spiritul ei. Reflecția filozofului ne duce cu gândul la *puterile lucrătoare* ale cărții și lecturii, la creativitatea, inteligența, sensibilitatea și moralitatea incorporate în pagina de carte prin care cititorul, înțelegându-le și asimilându-le se apără în fața fragilității lumii.

Proliferarea comunicării electronice diminuează valorile limbii, corectitudinea, fluiditatea, bogăția stilistică etc. Ceea ce scria Octavian Goga în *Mustul care fierbe – Suntem în plină vorbărie goală. Cuvântul, acest fluid sacru (...) la noi e nesocotit și dezonorat ca un diamant căzut în bălării* – este și o realitate a zilei noastre.

4. Scrisul se adaptează la provocările electronice, prin faptul că cititorul este, aici, expeditiv, mai puțin exigent cu rigorile textului literar, mai îngăduitor cu subprodusul cultural. Primează dorința de informație și mai puțin resorturile de afectivitate. Am citit texte ale aceluiași scriitor în format clasic și în format electronic. Se deosebeau unele de altele, scriitorul în cauză încredințând forma-

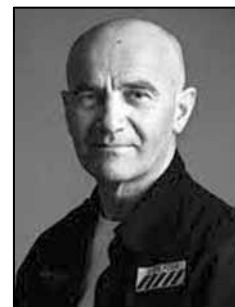
tului electronic un text liniar, restrâns ca dimensiuni, accesibil stilistic etc.

5. Public, cu o anume timiditate, recunosc, și destul de rar, pagini de literatură prin „facilitățile” electronice; poeme, eseuri, istorie și critică literară. Încă nu am publicat cărți prin îmbietoarele „facilități”. Dar, între a fi citit pe Internet și a nu fi citit de loc, prefer prima variantă. Scrisul electronic mi-a adus reacții critice prompte, veridice, venind dinspre voci de pretutindeni. Este de preferat suplețea criticii electronice de întâmpinare, nervul ei (chiar dacă nu întotdeauna semnăturile sunt de notorietate), în schimbul leneviei și versatilității criticii din revistele literare de azi pe suport clasic. Un poem de dragoste, *Ritualul întoarcerii în zi*, publicat într-un colțișor de revistă pe suport clasic, trecut neobservat, căci revista are tiraj confidențial, publicat electronic a fost preluat în antologii lirice, tradus etc. Și atunci...?

6. Pentru că există mai multe categorii de cititori, aș alege ambele variante. Una *de purtat* și una *de sărbătoare* sau *de mers la biserică*, cum spun țărani mei din Zoreni. Atâta timp cât la noi difuzarea cărții clasice nu e o profesie, ci o aiureală, difuzarea electronică face cunoscut, cu rapiditate și în spații largi, *noul titlu*, ceea ce nu poate respinge, cred, niciun scriitor. Pentru că există și cititorul descris de Octavian Paler în *Viața ca o coridă*, pentru că există *lectura exigentă* despre care vorbea George Călinescu și *lectura reflexivă* la care făcea referire Matei Călinescu, aș opta și pentru suportul pe hârtie. În această opțiune intră și propriul orgoliu; sau poate una dintre puținele bucurii ca scriitor, aceea de a-mi revedea cărțile, din când în când, așa cum revezi câmpurile, în diferitele anotimpuri. Dacă îi dăm dreptate lui Dostoievski în pledoaria sa despre cum ne văd cărțile (mai ales noaptea, când ele nu dorm, ci ne privesc), atunci numai suportul pe hârtie al cărții îmi va aduce acest privilegiu... divin. Și iată cum, bietul om slujește la doi stăpâni...!

Scrisul electronic mă ajută doar pentru articole

Alexandru JURCAN

1. Mai degrabă o amenințare. Suportul pe hârtie implică un alt fel de responsabilitate. Cartea electronică e dependentă de electricitate, de puterea ochiului, plus că poate genera un soi de superficialitate a receptării.

2. Sigur că vor fi afectate. Cartea clasică poate fi deplasată cu ușurință, subliniată altfel.

3. E prea mult spus „desacralizare”.

4. Depinde de cel care scrie. Unii scriitori trăiesc un blocaj în fața calculatorului,

în timp ce alții își ordonează mai prompt metaforele.

5. Scrisul electronic mă ajută doar pentru articole. Pentru cărțile mele am nevoie de respirația imaculată a hârtiei.

6. Aș opta urgent pentru suportul pe hârtie. Nu că aș fi conservator, refractar, ostil, ci dintr-o convingere viscerală că așa e mai bine.

Cartea electronică circulă, te promovează

Melania CUC

1. Deocamdată nu cred ca este un pericol pentru biblioteci, librării, pentru cititorul clasic. Încă multă vreme de acum încolo, vor merge în paralel. Stocarea informației bibliografice pe suport electronic va ajuta, firesc, și în managerierea depozitelor de carte clasică.

În timp, sigur cartea-de-hârtie va fi doar apanajul cititorului romantic.

Bibliotecile vor deveni locuri de întâlnire între membrii unei „confrerii” pe care azi doar o intuim, se va vorbi despre cartea palpabilă ca despre o ediție rarisimă.

Cu costuri de editare mai ieftine, cu tiraj infinit, cartea electronică deja cunoaște o explozie în lume.

Din necesitate, și nu doar pentru că este o modă, cartea electronică va câștiga teren în detrimentul tipăriturilor cu care am fost obișnuiți. Librării, mai puțin bibliotecarii, deja prospectează piața de carte electronică, vând din ce în ce mai bine.

2. Sigur se vor schimba obișnuințele cititorului, tabieturile noastre. Prin folosirea iPad-ului deja aveam „la purtător” o bibliotecă întreagă. Nu vom mai citi doar sub abajurul veiozei un roman de dragoste. Să citești Tolstoi, să compari textele unor generații călătorind cu avionul, sau aflându-te în „trafic” – să recunoaștem, este o tentație căreia nu știu cine poate să-i reziste. Eu nu. Informația crește vertiginos și nu putem rămâne niște șoareci de bibliotecă prăfuită, chiar dacă Biblioteca este un templu cultural.

Personal prefer iPad-ul, cu mulțimea de cărți la alegere, mă conectez la lectura preferată instant. Nu mai consider potrivit să car după mine, în vacanță, kilograme de carte clasică. În rest, pentru inima mea, rămân la

cartea obișnuită. Poemele le citesc în taina camerei de lectură.

Azi, lectura se face din mers, cititorul nu își mai permite luxul de-a zăbovi cu creionul în mână pe pagină. Noi, scriitorii, trebuie să ne pregătim, să îi oferim consumatorului de lectură textul pe care el îl poate „digeră” cu mijloacele înaltei tehnologii. Ne vom adapta. Altfel dispărem de pe firmament.

3. În ritmul trepidant al cotidianului, cartea electronică este cea care ajută scriitorul să fie promovat pe o plajă mai extinsă decât o face un tiraj relativ restrâns de carte clasică, pe suport de hârtie.

Copy-paste!!!! Auzim tot mai des în ultimul timp aceasta sintagmă și găsim o droaie de texte plagiate. Am început să ne obișnuim cu „hoții” de literatură. Nu există o poliție în slujba creatorului.

În hățișul textelor mai mult sau mai puțin literare, care abundă pe siturile de gen, nu doar acolo, opera literară poate să își piardă din conotațiile personale. Uneori cred, că în timp se va ajunge la o omogenizare a stilurilor. Nu vom mai citi un text și apoi vom spune că... știm exact cui îi aparține.

Viitorul Istoriei Literare, de pe Mapamond, este incert. Promovarea comercială, agresivă „naște” geniile. Notorietatea, susținută prin mijloacele IT înlocuiește încet dar sigur măreția unei opere literare.

4. Da, cu siguranță că scrisul va fi afectat, și din păcate... nu în bine, cred eu. Deja există un soi de mimetism, de melanj al sintagmelor, al ideilor chiar, care transced perfid de la un autor la altul, de la o carte la alta.

Dacă o carte pe suport de hârtie poate fi urmărită de la depunerea manuscrisului la editură, la tipografie, în librărie, și apoi... în reacțiile critice din revistele literare clasice, – o carte electronică este expediată online, ajunge instant în spații și la persoane (ne)dorite.

Critica literară poate fi mult mai superficială, mai necalificată, și la rândul lui, autorul nu mai reacționează constructiv la ecouri.

Din păcate, se va scrie din ce în ce mai mult, (și) de către inși care doresc să iasă din anonim. Dar cititorul se adaptează, deja se citește pe „diagonală” – superficial.

Ar fi nepotrivit să mai facem arabescuri stilistice. Arta scrisului va deveni schematică, matematică, simplificată. Textul literar nu va beneficia decât arar de nuanțe personale, de autor.

5. Pornind de la textele pe care mi le redactez direct pe computer, la expedierea electronică a „mostrelor” literare la diverse reviste (clasice și electronice), la depunerea cărților mele și a fișei de autor, pe situl-ul personal, www.melaniacuc.ro, și pe diferite rețele de comunicare de specialitate – până la revistele electronice din străinătate, la care sunt redactor sau colaborator –, totul se petrece electronic.

Am deja cărți electronice, care nu știu dacă vor mai apărea și pe hârtie, din cauza costurilor mari de tipar.

În cazul meu, de scriitor care s-a retras în provincie și care nu prea participă la evenimente literare în direct, – plaja de promovare electronică a cărților mele mi-a fost favorabilă, m-a făcut cunoscută mai ales în diaspora românească.

Fără acești vectori, cărțile mele nu ar fi fost citite, comentate de un număr așa de mare de cititori. Sigur, sunt conștientă că lecturarea lor s-a făcut cu mai puțină atenție, decât dacă ar fi fost cărți cu pagini din hârtie. Ecranul computerului nu oferă confortul lecturării unei paginii scrise în plumb, spre exemplu.

6. Aș gândi, în funcție de difuzarea, de potențialul rețelei de marketing.

Cartea clasică, fiind în tiraj din ce în ce mai redus, rămâne la tine în bibliotecă și la câțiva critici, sau prieteni.

Cartea electronică, în schimb, „se distribuie” exponențial cu numărul rețelelor literare, sociale, din care faci parte. Cartea electronică circulă, te promovează.

Deci, aș opta pentru cartea electronică, la care... aș cere bonus și câteva exemplare pe suport de hârtie, pentru că nu mă pot despărți definitiv de mirosul cernelii tipografice. Se știe.

E posibil ca să revenim la ediții de colecționar

Zorin DIACONESCU

1. Să nu uităm că vorbim despre literatură și că aceasta nu a apărut întotdeauna în forma cărții pe care o cunoaștem. Manuscrisele, adevărate opere de artă au fost și ele confruntate cu tiparul, așa cum astăzi noile medii înlocuiesc Galaxia Gutenberg. E posibil ca să revenim la ediții de colecționar, tipărite în condiții excepționale, de obiecte de

artă, față de produsul popular: cartea electronică ieftină, ușor de publicat și de distribuit. În context aș vorbi mai degrabă despre o diversificare, o includere a tehnicilor de comunicare în lumea literelor.

2. Obişnuinţele noastre se schimbă mereu, nu avem nici un motiv să credem însă

că lectura va fi afectată. Nu e la fel cu gusturile, dar intrăm deja în alt subiect.

3. Nicidecum. Comunicarea electronică este mai precisă decât cele precedente și oferă statistici foarte exacte. Nici explozia producției literare nu este de natură să îngrijoreze, sedimentarea producând efecte în timp.

4. Scrisul este afectat doar de viață, trăim precum scriem sau invers. Restul sunt amănunte, rezolvate mai bine sau mai prost.

5. Am apelat întotdeauna la nou, fiindcă ignoranța poate fi un handicap grav. Folosesc mediile sociale care îmi permit dialogul cu un mare număr de cunoscuți, dar și de necunoscuți, nu întotdeauna persoane reale, în sensul că identitățile sunt discutabile în spațiul virtual, medii care îmi permit să cunosc gusturi și idei revelatoare pentru homo electronicus.

6. Aș opta pentru o distribuție cât mai eficientă, indiferent de suport.

Eu mă uit la o carte ca la o ființă care îmi vorbește cu tot ce are ea mai bun

Elena M. CÎMPAN

1. Cartea electronică n-are cum să fie nici amenințare, nici provocare, nici sprijin pentru cartea clasică (vai de cartea-carte care ajunge să se bazeze, ca la bătrânețe, pe varianta electronică!). Pur și simplu, cartea așa-zis electronică (pentru că n-are nimic de-a face cu electronica) este o alternativă de circulație, în paralel cu varianta clasică. Alegerea ei ține de cititori. Cei obișnuiți cu copertele și care simt nevoia să le țină în mâini vor continua să citească mai mult, așa cum au învățat, fără să excludă și deliciul informațional de la calculator, cu măsură. Generațiile devenite... electronice vor continua să dea pagina învârtind de roțița maus-ului. În ceea ce mă privește, consider computerul un mic monstru în stare de multe surprize, de la ștergerea de texte, la rătăcirea sau pierderea lor, odată cu programul fantomă. Se sparge gândul. Eu nu pot „stăpâni” atâtea windows-uri, dar pot fi stăpânul foi albe de hârtie și mie de-ajuns. Cred că lucrurile sunt diferite, în traseul lor, până la un punct, de unde încep să coincidă. Fiecare alege cum scrie, tehnic vorbind, prin ce mijloace „pune în pagină”, până la momentul final al cărții definitive. De aici începând, după ce textul există, toată

greutatea este transferată în grija cititorului. El dă verdictul și tot el alege, la rândul-i, calea de lectură, scriitorul nemaifiind în măsură să controleze reacții, decât pasiv, în așteptare. Practic, lumea aceasta a lecturii este una plină de spiriduși, care pot apărea de pretutindeni, din materii diferite, din spatele unui ecran, din paginile unei reviste literare, de la masa unei lansări/ dezbateri. Când vrei să citești ceva, cauți cu insistență; când vrei să scrii ceva, ești căutat.

2. Lectura e una și bună. Obișnuințele, tabieturile cititorului țin de o cultură personală. Omul, din fire, este egoist. Andrei Pleșu spunea: „cartea de pe iPad e a iPad-ului, cartea din mâna mea e a mea”. Nu ar trebui să înlocuim/ confundăm fondul cu forma. Valoarea unei cărți este aceea prin ea însăși. Nu contează ambalajul decât în măsura lui de expresivitate. De aceea, poate, eu n-am ales niciodată aspectul exterior al cărților mele și am lăsat lucrul acesta în seama editurii, a editorului, a copertorului, fiind treaba lor, interpretarea lor, intrarea în unitatea diferită de prezentare, proprie fiecărei fabrici care își conturează o marfă, un stil, colecții. Dar,

copertele unei cărți transmit și ele un mesaj, sunt încărcate de energia scrisului care urmează, fac parte din carte (ai coperte, ai carte), sunt cele care ni se dăruie prima dată. Într-o versiune electronică, și coperta este doar o imagine, de sticlă, rece, din cutie, într-o cutie mai mare. Ochii nu pot prelua simțul tactil, afectiv, estetic. Sunt de părere că cititul acesta de pe monitor e ca o îngânare lipsită de trăire, e mai mult pentru cei care propun și cântăresc cartea, ca obiect, nu pentru cititorul pentru care plăcerea lecturii este totul. Corpul de litere de pe ecran pare de gheață și cu greu se lasă topit, revărsându-se în toată splendoare lui.

3. De ce să ne temem? De cine? Nu comentez întrebarea, nici îngrijorarea pe care o poartă. Foarte bine că se gândește cineva la destinul cărții de dincolo de carte, la primejdia care ne paște dacă nu suntem chibzuiți cu valoarea, cu originalitatea, amintind de un prototip al românului care, cu cât este mai zgârcit, cu atât pierde mai mult. Dar aceste noțiuni, sacre până la urmă, există sau nu există. Nu se pot îngrădi, nu se pot învăța, pentru că trebuie să-i dăm talentului ce este al talentului. Cred că bat pasul pe loc, însă ideea mea diriguitoare este aceea că o carte nu este doar înveliș, de scamă, de plastic, de pământ sau de ce-o fi, ci este și suflet. Eu mă uit la o carte ca la o ființă care îmi vorbește cu tot ce are ea mai bun. Nu pot rupe cartea de această componentă umană, deși poate greșesc, poate exagerez. Când mă gândesc la „comunicări electronice”, văd parcă un sistem de linii, circuite care (se) încurcă mai mult decât lămuresc. Despre mituri numai de bine. Termenii din întrebare cad greu peste o realitate întinsă pe orizontală și pe verticală. A urmări destinul unei cărți după scrierea ei nu mai este de datoria făuritorului, ci ține de un spirit detectivist, al criticului. O carte se împlinește prin cititorii ei, prin criticii ei, de multe ori la distanțe de ani. Dacă am privi astfel lucrurile, n-am ajunge niciodată la capătul adevărat al unei opere. Capăt care nici nu există. Opera, deschisă prin sensurile ei, se completează cu fiecare lectură. Receptarea, interpretarea fac parte și ele din carte, din acea traiectorie a cărții care știm unde începe dar nu

știm unde se termină. E ca viața care se continuă în altă viață. Reîncarnare există și în domeniul cărților, doar noi nu suntem destul de pregătiți, preocupați să vedem, să urmărim, să credem în ea. Orice tip de comunicare, prin complexitate, nu face decât să ne atragă atenția asupra unui perpetuum mobile.

4. I-adevărat că și eu colaborez la o revistă care apare și în format electronic, contrar celor spuse de până acum, care au cam pledat pentru direcția clasică, și de cele mai multe ori nu văd revista decât așa, fără să-i mai ating paginile, dar nici nu țin neapărat la primirea ei în hârtie, bucurându-mă că mi-am exprimat gândul, că mi-am făcut datoria și cine are de citit, să citească. Cinstit, am emoții de fiecare dată când trimit un text spre publicare. Gânduri precum „l-a primit, nu l-a primit?”, „s-a rătăcit, s-a pierdut, s-a șters?” sunt de neocolit. Unii redactori devin atât de șefi încât, dacă la începutul colaborării, dialogau, cereau material, răspundeau, mulțumeau, pe parcurs te lasă în așteptarea verdictului publicat/nepublicat. Sigur că bucuria este la fel de mare când vezi textul tău publicat/ apărut, indiferent în ce variantă: pe hârtie sau electronică. Și în cazul acesta se potrivește dictonul „scripta manent”. Până ce nu vezi revista tipărită, în carne și oase, parcă nu crezi. Există sau nu? Și apoi, electronic, oricând se poate modifica ceva, se poate schimba mai ușor, să apari și să dispari peste noapte, pe când în revista-revistă e mai greu să dai la topit întreg tirajul. Ca-n orice demers, jocul de-a avantaje/ dezavantaje funcționează. Apropiindu-mă de întrebare, scrisul adevărat, arta de-a scrie nu va fi nicicând umbrit(ă) de alte provocări.

5. Foarte rar am scris un text direct pe calculator. De obicei, scriu de mână, cu stiloul, prefer cerneala neagră, și apoi „bat” la calculator. Mă număr printre cei care abia au schimbat mașina de scris pe tastatură. Relația mea cu „scrisul electronic” este una de neîncredere, de rezervă. Rezerva pe care mi-o iau este de-a avea textul, pentru că s-ar putea să fac o greșală și să șterg tot, din vina mea sau cine știe?... E o naivitate ce spun, dar e adevărat. Cunosc persoane care și-au pierdut

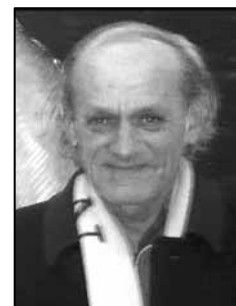
poeme scrise pe calculator sau alte scrieri. Scrișul pe calculator e bun pentru eficiență, dar nu să te lași doar în nădejdea lui. Poate să-ți joace oricând farse. E frumos, totuși, să vezi cum scrișul prinde formă de carte sub ochii tăi, cum poți aranja, înfrumuseța, cum prinde viață și formă litera, cuvântul, cu ușurință, cu timp câștigat. Mi-e drag să scriu pe calculator, să citesc texte frumoase pe calculator, dar mă supără când văd neglijență în folosirea diacriticelor, a sensurilor unor cuvinte, când unii uită proprietatea estetică a celor ce scriu, când privesc cu superficialitate gestul de-a scrie. E foarte greu și rar să găsești persoane exigente cu limba română, care nu trebuie decât să o cunoască. Aproape că fac alergie la astfel de texte scrise cu sentimentul de-a scăpa de ele, fără zăbavă, fără pic de respect pentru limba română.

6. Dacă editorul cere, înseamnă că el plătește și atunci e dreptul lui să aleagă calea. Probabil că pentru suport electronic nu sunt

costuri, dar pentru cel de hârtie, lucrurile se discută. Dar când mă gândesc la o carte, parcă aș vrea o carte, nu o fotografie pe ecran, care poate fi mesaj în eter. Același sentiment, al zădărniceii, apare și în format tipografic, de ce nu? În jurul unei cărți se mai pot aduna cititori, pe când în jurul unui calculator, mai puțin. Se întâmplă să vezi cartea, în pdf., imediat ce ai trimis-o unei edituri. Nu-i suficient. Numai cine a scris o carte știe cât e de lungă așteptarea până la publicarea ei, până la apariție și intrare într-un circuit de valori. Sunt clipe lungi de așteptare, frumoase chiar. Dar să nu uităm că au fost scriitori care au murit cu manuscrisele în sertar, care au publicat puțin în timpul vieții, cărora li s-a luat bucuria de-a-și vedea fiecare carte, la lumina zilei. În aceste condiții, ar fi păcat să nu fim mulțumiți, la câte posibilități de expresie sunt. Important e să nu uităm de ce scriem, cum scriem, pentru cine scriem și, mai ales, să scriem.

Cărțile Electronice sunt mostre ale culturii și civilizației galactice, importate din Cosmos

Al. C. MILOȘ

1. Om Nou, sub un cer nou, pe un Pământ Nou! Civilizația umană este creată și dirijată de către civilizații Extraterestre „Bătrâne” din galaxie. Cartea CD-Electronică, Cartea Viitorului, e un sprijin, un Lucru firesc, Normal în Transformarea și Evoluția Civilizație Cosmică a rasei umane. Hârtia din copacii Terrei trebuie să producă Oxigen pentru respirația, viețuirea viitoare a Umanității.

2. Și lectura și cititul terrian evoluează de pe o orbită-grilă terestră pe una Cosmică a Mileniului 3. Ca urmare Homo Cosmicus va lectura electronic în viitor 90% literatură

științifică și doar 10% literatură beletristică tradițională.

3. Totul curge, se transformă, evoluează, e viu. Paradisul – vatra lui Borges, e o Bibliotecă Cosmică galactică. *Nihil Nouve sub Sole* – nimic nu este Nou sub Soare. Precum în Cer, așa și pe Pământ. Cărțile Electronice sunt mostre ale culturii și civilizației galactice, importate din Cosmos, De la frații din Spații! Trebuie să respectăm legea cosmosului!

4. Va fi un ajutor, un sprijin prin globalizare, mondializare a Științelor Comunicării. Homo Cosmicus va fi un cetățean al cosmosului și unul Planetar. Viața este adap-

tarea la Timpul Cosmic. Timpul trece prin noi, iar nu prin timp.

5. Am publicat în anul 2005 o primă carte electronică în zonă – „Cetățenii Cosmosului”, fiind printre primii 36 de scriitori din România, un pionierat, în suportul cărții electronice, dar și în Cosmoartă, Cosmopoezie.

6. Precum în Cer, așa și pe Pământ! Garantat 100% Cartea Electronică va fi Cartea Viitorului. Stelele Noii Umanități vor beneficia de Cărți Electronice, de Istории Electronice. Extraterestrii sunt ghizii noștri Astrali. Și ei folosesc Cărțile Electronice! E un Drum Trasat al Civilizației Umane!

Dispozitivele electronice revoluționează spațiul editorial

Igor URSENCO

1. Suntem cu toții martori la definirea unui nou *locus amoenus* cultural-spiritual al umanității. E, cu siguranță, o amenințare pentru editorul mediocru și obtuz, o provocare pentru cartea clasică stocată în librăria și biblioteca tradiționale și un suport suplimentar pentru cititorul dintotdeauna non-conformist! Dovadă în acest sens e și prima ediție a noului Târg de carte „BookLand” din aprilie curent care se încorporează să aducă laolaltă atât edituri de cărți pe suport de hârtie, cât și librării online.

2. Dispozitivele electronice cu ecrane de dimensiuni reduse gen smartphone, tablete, e-reader sau PC deja revoluționează spațiul editorial, inclusiv în România. Cea mai mare parte dintre cărți vor fi stocate, probabil, în librării digitale virtuale, accesibile preponderent în format EPUB, fiind „materializate” doar la solicitările *ad-hoc* ale cititorului „nostalgic”. Probabil că lectura se va constitui într-un proces mai accelerat de accesare a textului pe linie sincronă-diacronică, eventual simpla apăsare a unui buton magic va face posibilă afișarea cuvintelor-cheie sau a locuțiunilor gramaticale mai frecvent utilizate de către autor, dar nimic nu poate schimba receptarea specifică a operelor de artă, care nu poate face abstracție de sentimente.

3. Originarul și originalul se pot manifesta doar prin desacralizare. Această circularitate vicioasă, dar absolut necesară, e singura condiție prin care se menține receptarea viabilă a operei literare. Prin culegerea unui singur corp de literă într-o zețarie rudimentară sau prin tastarea virtuală a cuvântului ce riscă să nu fie „salvat” de capriciul tastaturii, autorul nu face decât să-și asalteze, cu stratageme valabil păguboase, propria sacralitate a neputinței terestre!

4. Rămâne valabil răspunsul de la Punctul doi

5. E o experiență intensă, care arde „etape mongoleze” inaccesibile unor consumatori avizi de hârtie cum ar fi Balzac sau Tolstoi, uneori permițând Autorului să intre în pielea proprie de... Editor Suprem. Unul dintre site-urile americane de nișă, de exemplu, oferă posibilitatea să îți publici, în termen de câteva minute doar, propria carte și să optezi, în plus, pentru una dintre sutele de coperte-șablon.

6. Am fost pus deja în fața acestui fapt. Trecând peste rațiuni economice și ecologice, prefer să îmi exprim dilema printr-o metaforă specifică: aspirina te poate salva de un accident vascular cerebral, dar îți poate provoca, cu aceeași ușurință, sângerare gastrointestinală acută!

Tehnologia ne dă șansa de a avea cărți pe care nu le puteam visa

Victor ȘTIR

1. Depinde de felul cum privim lucrurile ca referențial ce suntem fiecare, de opțiunile noastre ca oameni. Cartea clasică, tipărită pe hârtie, este o minunăție și la fel poate fi și cea pe suport electronic, ca posibilități de realizare grafică, numai că a doua poate fi mai ieftină, trecându-se de la materialitatea și costurile pe care le implică prima, la cunoașterea softului pentru realizarea celei de a doua. Din perspectivă economică, pecuniară, cartea pe suport electronic poate fi o amenințare, în sensul că, având o carte în format electronic nu o mai cumpărăm întotdeauna și în forma clasică. Se poate crede că editurile nu mai vând atât de mult, dar nu știm cum se vând tiraje atât de mari în țările bogate.

În niciun caz nu ni se pare o amenințare forma electronică, ci o formă complementară a existenței cărții. Tehnologia ne dă șansa de a avea cărți pe care nu le puteam visa. Este un sprijin imens pentru librăria și biblioteca tradițională cu o economie de spațiu de necrezut.

2. Lectura în sine, cititul textului nu se schimbă, dar răspândirea iPad-ului dă posibilități mai mari de acces, bunăoară mergând pentru o săptămână la Ciceu Poieni nu vor trebui trei sacose pentru cărțile scriitorilor bistrițeni, ci un dvd cu zecile lor de volume. Dacă iPad-ul are o capacitate bună de stocare nu vor mai trebui descărcate de pe dvd.

3. Originalitatea este atributul creatorului veritabil care scrie din dorința de a-și popula universul propriu cu oamenii pe care îi închipuie, cu decorurile pe care le poate imagina. Cei care sunt grăbiți să-și facă nume furând, colportând texte vor putea să-și dea seama că abilitățile lor practice se pot investi

în ceva mai profitabil și vor părăsi domeniul deoarece profesioniștii nu le vor acorda granturile căutate. Ori dacă vor să se mintă, să se înșele cu straie de împrumut o pot face pentru ei, împlinindu-și dezastrul propriei personalități. Sunt atâția scriitori preocupați într-atât de succes, încât nu conțin să viseze premii cu texte modeste; se văd peste noapte ecranizați și ei și textele în speranța certitudinii succesului. Există și azi unii care copiază de colo, de colo, dar nu sunt luați în serios cu compilațiile lor. Deocamdată validarea se face tot pe hârtie, în presa scrisă. Pe de altă parte, originalitatea nu este nici azi sfântă; poetul fură de rupe, spunea parcă, Virgil Mazilescu într-un text.

4. Scrisul, trecerea lumii imaginate în expresia cuvântului frumos, este cam același lucru dacă este folosită penița, calculatorul sau dictat și apoi convertit în text, acestea referindu-ne la producerea textului. Ar mai fi, poate, într-un viitor, cândva, posibilitatea conectării creierului la un aparat care să convertească în text, expresia în cuvinte de la nivelul creierului, a simțirii lirice sau povestea imaginată, derulată ca un film. Suportul, comunicarea, difuzarea sunt legate de progresul tehnicii și s-ar putea să apară posibilități pe care nu le putem imagina acum.

5. Relația bună cu scrisul electronic are mai multe aspecte și cel mai de seamă este confortul pe care îl dă posibilitatea de organizare, stocare a materialului scris; accesul rapid la un text chiar rătăcit prin calculator.

6. Pentru amândouă, se subînțelege, un tiraj oricât de mic – cincizeci de exemplare, de pildă – pe hârtie.

Îmi place să citesc cărțile pe suport hârtie

Menuț MAXIMINIAN

1. Cartea tradițională nu va dispărea de pe pământ atâta timp cât vor fi iubitori de literatură. Nu văd un cititor, oricât de îndrăgostit ar fi el de virtual, să nu aibă și o carte pe o poliță în cameră. Cărțile ne însoțesc viața, ne-o înfrumusețază, iar atunci când le vedem ne aduc liniște. Chiar dacă este mai ușor să depozitezi totul într-un calculator, sau pe un cd, să nu cari valiza cu cărți după tine, sunt momente în care apelezi tot la cartea carte, adică cartea pe suport hârtie.

2. Ipadul poate face un lucru bun, să apropie pe tineri de lectură. Poate așa vor descoperi și ei cititul, li se va părea cool, vor citi în parc. Însă tot la cartea obiect vom apela după un timp, deoarece toate tehnologiile moderne au și radiații, iar după un timp suferă și ochii și intri într-o indispoziție creată de calculator. Cartea rămâne carte, iar dacă ai carte, deși vremurile s-au mai demodat, ai și parte.

3. Observăm că literatura produce destul de rar ceva aparte, suntem într-un sistem de turmă, în care toate seamănă. Și nici nu e de mirare cu aceste siteuri literare, în care sunt sute de scriitori. Prea puțin de calitate, multă maculatură. Singurul lucru bun este că nu toți mai scot o carte, așa mai rămân niște copaci în pădure. Dar oricum, aceștia sunt tăiați de alții. Dacă vedem doar fragmente pe net, pe sute de siteuri pe care nu le monitorizează nimeni, nu putem vorbi despre o operă. Dacă nu mai scoți și cărți cu descrierea cip a Bibliotecii Naționale, nu vei mai ști pe ce drum ești. Așadar doar opera electronică, chiar dacă e și pe suport cd, se va impune mai greu.

4. Scrisul este deja afectat de provocările electronice. Personal mai scriu foarte puțin de mână, și cam așa facem toți. Chiar și limbajul a fost afectat din cauza netului. Comunicăm acum nu prin scrisori, ci prin poșta electronică, nu prin telefon, ci prin mess, nu prin întâlnirile directe, ci prin cele virtuale.

5. Eu mă întâlnesc zilnic cu scrisul electronic, atât la birou, unde îmi scriu articolele care a doua zi văd lumina și în varianta print, cât și acasă, unde scriu pentru cărți. Dacă ar fi să aleg varianta electronică, aș da un clik la terminarea acestora, le-aș pune într-o formă de carte și apoi le-aș posta pe net. Dar, o carte înseamnă mai mult de atât. Azi, în vremea în care fiecare ne spunem gândurile pe bloguri, a edita o carte print este o sărbătoare.

6. Mi s-a propus să îmi editez o carte pe suport cd. Era simplu. Cartea era gata, mai urmau inscripționate cd-urile, coperte pentru carcase și gata. Am refuzat. Poate odată, când voi avea nevoie de ilustrații la o carte și costul lor la editură ar însemna prea mult, voi completa cartea cu un cd. Însă nu voi renunța la cartea clasică. Îmi place s-o văd, ca pe un obiect de artă, să-i simt mirosul, s-o ating. Deși sunt postate pe internet, în varianta online, eu zilnic citesc ziarele pe hârtie, este tabietul meu. La fel mi se întâmplă și cu cărțile. Îmi place să le citesc pe suport hârtie, să-mi notez ideile cu creionul. La cele pe calculator de la un moment dat mă obosesc. Ori o carte adevărată, tradițională, nu o lași din mână. Cartea va fi carte și peste sute de ani, atâta timp cât omul va iubi arta.

(Titlurile răspunsurilor la anchetă aparțin preponderent redacției.)

Lucian SCURTU

Înviere 2010

Smulse palmele din cuie
Sugrumau augustul sân,
Picura-va amăruie
Mierea lui pe care în

Sfârcuri fine, roditoare,
Clocotind pascal de sfânt,
Vor ascunde-o viitoare
Înviere pe pământ,

Sânul, la apusul serii,
Ațiți-va fără vină,
Căci în noaptea Învierii
Din el eu voi lua Lumină,

Numai una, Minunata,
Aurind eternul cui,
Să se spună „Înstelata
A fost Învierea Lui”.

Poezia Mișcării literare

Anamorfoză

Se scutură polenul pe regnul copilandru
Prاف înnoptat habotnic, suav, peripatet,
O spaimă aparentă împiedică-un leandru
Să crească paideic sub cerul violet,

Schimonosit de alge mai edecare parcă
Decât încovoiata spinare de plebeu,

Pe țarm să tragă marea un pescăruș
încearcă
Cu aripa nătângă ce-apasă gândul meu,

Împovărat de-albastre apusuri secerate
Ca spicele de aur pe lângă care trec,
Istoria este alta atunci când pe-nserate
Poporul, în tăcere, o trage la edec.

Vară decembristă

Ucigașă, seceta matură
Înnegrește marmura, calin,
Contra ta natură, sunt natură,
Scâncet, clocot, nebunie, chin,

Oglindirea pură irizează
Doar detaliul vag, catifelat,
Pala vântului tăcut așează
Freamăt peste lanul dezvățat,

Arde macul, colilia-i scrum,
Iată, îmi e silă de lumină!
În amiaza jarului postum
Setea lenevește asasină.

Poezie

Sânii Fecioarei Maria, înlăptați,
Lăcrimează mari picuri de rouă,
Cad în țărână, rând pe rând, secerăți
De streșini aplecate de îngeri, când
plouă,

Limbi însetate dau lustru la luna
Prea rușinată de-a nopții amor,
Luminează doar stropii tolăniți în cununa
De aur, belșug îmburghezit în decor,

Republici damnate, lumi noi, proletare,
Dau roșu imens, violet la apus,
Țâța e dulce când sfârscul e-o floare
Ce-și scutură stropii respirați de Isus,

Conducte imense îndreaptă lumina
Din noapte în noapte, mai înspre noapte,
Albită de vulgul ce caută vina
Acelei Marii poleite de lapte.

Glezna egipteană

Subțire-i este glezna ca trestia de Nil
Pe ea inelul meu s-a strecurat tiptil,

Înlănțuit, piciorul, de-acuma-i inelar
Căsătorit, perversul, cu aurul avar,

Incită, îndărătnic, ascunsul libidou
Topit în adulterul galerei din lingou,

Galben ca luna plină, ca spicul copt
de grâu

Îndeamnă, hoțomanul, spre lene
și desfrâu,

Spre reverii aprinse de jarul din cometă,
Inelul meu, de astăzi, a devenit
verighetă,

Pe deget? ori pe glezna fragilă ca egreta?
Pe care dintre ele va străluci verigheta?

Dar eu țin bine taina, orfevru priceput,
Viclean precum inelul pierdut în
așternut.

Vară la Praga

Prin Praga cea imperială
Clipa prezentă devenea neant,
Parcă-l vedeam în depărtări pe Kafka
Scriindu-i Dorei Diamant,

Mai jos Vîltava înspumată,
Îmi amintea, latin, de Criș,
De broșa ei înmiresmată
Strânsă în palme pe furiș,

De sâni ei fără-de pereche
De șoldul îndelung râvnit,
Sculptat în stânca nemuririi
Numai slavon, numai husit,

Sedus de vodka Becherovka
De ea-mi era atât de dor,
Cehoaica mea românizată
Românca mea de-acum Lenore,

Lăsat-am visul, lin, să ardă
Pe rug cioplit de mâna ta,
Un ghid m-a arătat în piață
„Acesta este domnul K!”.

(Praga, iulie, 2009)

Dor de primăvară I

Ioan MĂRGINEAN

III

Orașul din margine de veac aprinde
lumi, în priveghere,
neomenești cânturi parcurg drumul
pe jos.

Lumi albe se înșiră lângă moartea ta
și încă trubadurii n-au sosit;
eu sunt cel ce nu poate uita,
îngerul meu n-a băut vin acru,

nici sicheră,
iar vinovăția mea e un ceas la începutul
drumului.

Ca și cum n-ar ști că moartea se gândește
la noi,
ei cheamă uitarea ca pe un vânt biciuitor.
Neînțeleș, Cel Preaînalt măsoară

strigătul,
în plâns El se ascunde ca să nu ne ucidă
cu adevărat.

Spune-mi, spune-mi, a sosit vremea și
mâinile mele aspre
nu o pot pipăi ori pleoapele mele
au apus pe ceafa cerului.

Dar un poem ți-aș citi cu buzele lipite de
buzele tale,
frumoasă, frumoasă lebădă rătăcitoare.

IV

Mintea cerului, surâș al lumii fără lume,
drumuri de stâlpi poartă semnul cel viu

descoperind trupul în forma lui primară,
jucărie mângâiată de moarte,
pasăre ce-și zboară singurătatea;
în acest război nevăzut, de trei ori
mănânc

anotimpurile și pâinea nedospită,
pas sărind peste șapte zile spre-a nu
ajunge nicăieri,

între două bătaii ale inimii,
trecut pierdut în limba maternă;
la plinirea vremii, fiu risipitor cu ochi
iertăți,

părtinitor schimbi numărul casei;
în poarta ei fără margini să mă știi strâns,
sentințe de neschimbat mă izolează-n
mine,

învățându-ne rugăciunea stelelor fixe.
Amiezi de munți stârnesc lumina să fie
mai clară;

pasul sare peste șapte zile,
între două bătaii de clopot, plinirea
vremii are ochii fiului risipitor.

V

Cât de luminată e noaptea și pleoapele
nu mai seamănă una cu alta.
S-au prăbușit peste nepăsările mele,
iernile le-am ascuns în ochi fără pleoape
și amintirile le-am dat schimbătorilor de
bani.

Nu mai semănau cu turturelele, nici cu

porumbeii,
 căci erau ca peștii printre mâinile
 speriate.
 Cât de luminată e noaptea și nu văd altă
 femeie
 uitată în mine.
 Vor fi mai multe umbre ziua, ca
 furtificare
 păzite de îngeri,
 și nu știu dacă e vremea să te îngrop în
 perna mea.
 Cămașa ta de noapte albastră, verzuie,
 făcu acum trei pași
 spre luna ce trecea peste sânii tăi
 ca peste un tărâm părăsit.

IX

Acoperișul muntelui, rochii de ceață,
 presărate peste întrebări.
 Între ferestre ninge, strigătul a trecut de
 vamă,
 pe cine să încălzesc cu însingurarea
 mea?
 Veacul pare de aur, literele mari
 sunt cânturi ce-L caută pe Dumnezeu
 într-un pumn de apă
 ca să alunge cu pietre mari asfințitul;
 pe piscuri nu sunt morminte,
 crucile se vor usca în pustiuri,
 ca robii ce nu găseau apă în fântâni.
 Mă doare vămuirea dintre piele și os
 și coaste străpunse de ură;
 voi semăna grâu și voi aprinde lumini.
 Dar aici nu mor toți:
 mai e Unul ce cară pâini și doi pești
 într-un năvod uriaș pe care îl trage după
 Sine.
 Îngeri sunt mereu înfomețați,
 ca pruncii care nu prind ziua nașterii;
 pe coama lunii paște un cal,
 în ochii lui privindu-ne ne stă bine
 și, zâmbind unul spre altul,
 începem să alergăm copilărește
 dezbrăcați de hainele țesute de păcat,
 spre a ajunge la nunta unui Fiu de
 împărat
 mai alb și mai auriu decât primăvara.

X

Foc nestins ai aprins
 și fericirii mele insuportabile
 i-ai sărutat mâna,
 cer fără sens imediat, rătăcit;
 ascultă, ascultă, duhul cărnii stinge
 lampa,
 culorile vieții par umbre.
 Domnișoară, de ce și îngerii resping
 blândețea în limba căderii lor?
 M-am rătăcit în mine la un pas de
 prăpastie,
 gunoierul conjuga verbe, declina părți
 ce spre noi pășuni duceau turma de zei;
 însângeratele cuvinte
 se-ncheagă în poem
 transpirând mir în curtea pardosită cu
 pietre.

Ioan Mărginean (n. 1954, jud. Bistrița-Năsăud), preot mai mult de 3 decenii, în apropierea Dejului. Absolvent al Facultății de Teologie Ortodoxă din Sibiu (1977), a debutat ca poet târziu, girat fiind de Ion Mureșan (volumul *Inevitabila călătorie – 2002 și Monolog lângă lampă – 2006*) și de Ioan Pinte (Pasărea din cerul gurii - 2004). Printre altele, este coautor al unei monografii locale, figurează în câteva antologii de profil cultural și coordonează, ca președinte, Clubul Cultural *Euphorion*, din Dej. Au scris despre poezia sa (selectiv:) Ion Mureșan (în *Verso*), Luigi Bambulea (în *Mișcarea literară*), Ioan Pinte (în *Răsunetul*), Melinda Crăciun (în *Vatra*), Silvia Mitricioaei (în *Steaua*) etc. Este membru al Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud. (prmărginean@yahoo.com)

XVIII

Ard în mine toate florile, limbă nouă,
 moartea stă nerăbdătoare pe umerii mei.
 Ca un dor vioara plânge, ca o casă la
 țară,
 ca o horă bătută-n genunchi.
 De pe celălalt deal al fericirii
 de nici o aducere aminte nu se spune
 veste.
 Am ieșit din timp și rugăciunea

ca o apă curgătoare, cântecul lumii
în care te duci.

Nu trebuie să te răstignești,
Paganini cel mare n-a compus bocete
pentru clopot și cârciumi
și nici bucuria trecătoare n-a strâns în ea
glasul nemuririi.

Voi ieși la fereastră grăbit ca ziua ce
coboară-n noapte,
să nu las cerul să ucidă copilăria mea,
nicio suferință vie să nu se coboare-n
mormânt.

Fiind pe cale, mi se făcuse frig.
Ochilor mei li se făcuse dor să șteargă
praful de pe pereți,
livada de meri ca ziua de ieri avea sânge
pe mâini.

Dar nimeni n-a auzit tristețea mea.
Era atâta foame și orice acuză era ca o
pasăre ce-a zburat din gândurile mele.
Nimeni în somnul meu nu zâmbește,
nici nebuna ce hrănea îngeri cu jăratec
și nici Mihail arhanghelul ce mă scotea
cândva

din berării nepăzite,
sau gândul – neuitându-se la mine –
se-nvârte într-un picior așteptând corbi
cu ramuri de măsline.
Un fel de rochie de mătase atinsă
de barba lui Nicolae – călugărul:
îmi cade miezul nopții peste cap,
Ardealul ca o lacrimă întoarsă acasă
mă plimbă printre surzi și orbi.

XXVIII

Amintește-ți barca noastră, Gy,
cum își încrețea buzele și dădea din
aripi;
fântânile erau departe și valurile: două
răsuflări agitate;
ca un pescar țineam între dinți năvodul,
mi-era dor de sirena salvării,
iar ție de vocea surorilor tale;
vâslele ca doi șerpi înțepau ochii noștri,
dar tu ține-mă de mână, mi-ai zis;
râsul lumii duce la extaz
(un fel de supraviețuire);
eu visam stânci, tu îmi arătai poze cu

tine,

eu realcătuiam carul mare
și tu îmi ziceai: acum e ultima zi.
Algele înfloriră pe întinderile de nisip,
picioarele noastre s-au încolăcit;
era să cădem pe fereastră
și cum ar suna tocurile noastre pe
trotuar,
pe șosea, pe granitul de pe Gabbata:
două pete lipsite de culoare,
ca doi pescăruși ce duc în cioc pești
copiilor noștri,
ca două absențe, ca o trădare.

XXXIV

Cain se odihnește în cușcă de piatră,
numere rotunde se rostogolesc pe linia
vieții,
oamenii adună și scad,
adună și scad, iubiri rătăcind prin
Veneții.

XXXVIII

N-am numărat podurile, nici dorințele
zilelor
și totuși cine mai dansează în castel?
Înainte ca tu să fii, lumea s-a închis în
cântecul păsării;
pe drumul acela treceam cu toți frații
prin întrebătoarea noapte poruncind
butucilor de vie
să pornească ceasul; pe cer erau umbre
de copite,
timpul nostru, vânt potolit, brăzdează
luminile vieții.
Sărutul tău îmi leagă zeii de gât
și forma dimineții
ca o altă amintire, pe care nu o meritam:
Clopotele nu cheamă ambulanța,
mai întâi sperie liliecii cu niște colți
ca de câini înfometați
și eu, de după chipuri ceruite,
împletesc în cuvinte frumoase cozi de
fată,
despletind lacrimile acestea –
semințe neuitate ale timpului;

*nu mai sunt atâția cerșetori în piețe
și liniștea a cuprins deodată lumea.
O copilă cu genunchii zdrobiți a măturat
cu viața
balconul de la etajul zece.*

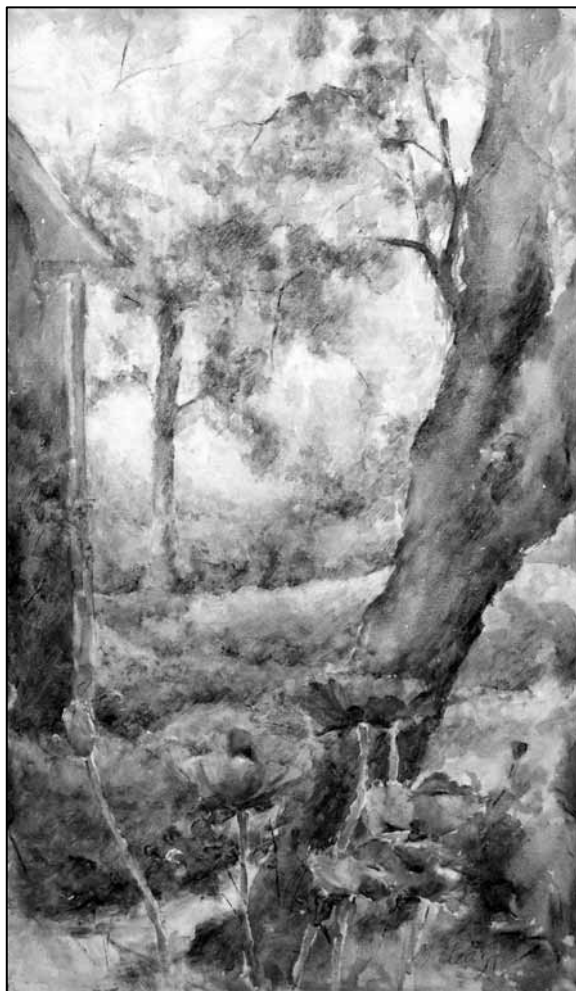
XLV

Dezmărginiți, pașii se tăvălesc în trupuri
înaripate.
Ochelarii mei în formă de potcoavă
mă îndepărtează ca de-un sărut zdrobit
de tine,
gură din care curg rugini;
chipul din oglindă se scaldă în balta
ochilor
și colind ia formă de sicriu:
numărătoare inversă, la un capăt de
stradă,

așteptare fără capăt a unui câine albastru.

LII

În sat e o biserică,
în jurul ei nu sunt buruieni,
florile au petale parfumate;
dincolo de ea,
dincolo de brazdele de pământ, e noroi
și soldați născători de războaie.
În sat e o biserică,
ea se mișcă în jurul axei sale;
poștașul așază icoane pe zidurile ei,
scrisorile lui frig ca aburii fierbinți;
după șanțul galben o moară macină
rafturile bibliotecii,
iar dincolo de ea e o peșteră
în al cărei dulap îmi încifrez prăbușirea.

După amiază la Balcic

Ileana URCAN

Capitolul al șaptesprezecelea, în care *Iluzia* vizitează la spital o veche prietenă

La poarta spitalului așteptau mulți vizitatori. **Iluzia** și-a prezentat buletinul de identitate.

Printre brazii bătrâni, pe zăpada înghețată, țopăiau veverițele, fâlfâindu-și cozile stufoase. Pe lângă băncile de lemn înzăpezite, zăboveau bolnavi în halate cenușii, lungi; unii stăteau de vorbă pâlcuri, alții se plimbau stingheri. Din bucătăria separată de corpul spitalului, ieșeau bucătărese ducând oale mari, aburinde, cu mâncare, ajutate de bolnavi aflați într-o stare de sănătate mai bună.

Iluzia a căutat-o cu privirile; nu era nicăieri. Probabil că era în salon, citind, dormind sau privind de la o fereastră. La etajul întâi a aflat, însă, că ea nu mai era în salonul comun, cu bolnavii aflați sub diverse tratamente, ci fusese mutată singură, într-una din încăperile de la parter... Asistenta a privit-o oarecum compătimitor.

– Se vede că nu prea vă pricepeți... A trebuit să-i punem cămașă de forță, să nu agreseze bolnavii și personalul medical, ori să nu-și facă rău... I se fac și electroșocuri, dar nu cred că mai există vreo speranță de însănătoșire a minții ei, chiar dacă uneori are momente de luciditate...

Iluzia a simțit că o lasă puterile.

Asistenta a descuiat apoi ușa cu grilaj a salonului. **Speranța** stătea în pijamale pe marginea patului, cu brațele moarte atârându-i, cu capul plecat, căutând încremenită ceva pe

suprafața dușumelei. Masa din fața ei era plină de foi scrise, răvășite. Când au intrat în încăpere, nu s-a clintit, ca și cum ar fi continuat să fie singură...

– Iertați-mi indiscreția, sunteți vreo rudă...

– Nu, o cunoștință veche... Am aflat nu de mult de soarta ei și... Ce scrie atâta?!

– Dumnezeu știe! Stă, așa, în pijamale, de dimineața, până târziu, noaptea și scrie. Se oprește doar cât să mănânce și să-și facă nevoile. Ascultă muzică simfonică și scrie romane, poezii. Sau cine știe. Că uneori nu pare să fie nici una, nici alta, ci articole de ziar, istorie, geografie, filosofie... Mă mai uit și eu prin hârtii, când vin s-o supraveghez să-și ia medicamentele. Nu din curiozitate, ci cu gândul că poate o să găsesc în ceea ce scrie vreo frântură care să-i poată fi de ajutor doctorului... Dar are un scris mărunț și încâlcit, pe care eu nu-l înțeleg... O aud vorbind singură, când trec pe lângă ușă... Vorbește aiurea: despre originea carpathinilor, despre istoria milenară, glorioasă, despre geografia fărâmițată, despre vremea când strămoșul **Președintelui** a fost păstor și a făcut transhumanță... Desigur că nu poți lua în serios asemenea gogorițe. Alteori scrie scrisori deschise ba **Președintelui**, ba **Premierului**, **Parlamentului**, **Ministrului de Justiție**, **Curții de Conturi**, **Curții Constituționale**, **Parlamentului European**, **N.A.T.O...** și se milogește pe la toți să schimbe vechile structuri, să reformeze partidele politice, să

Proza Mișcării literare

aibă grijă de țară, de popor, până nu pleacă toți cei în putere peste graniță, în căutarea unor salarii mai mari... Mă rog, tot felul de aiureli pe care nu le-ar lua în seamă nici copiii... Câteodată mi se face teribil de milă de ea; mai ales când are o față chinuită și ochii atât de triști sau de goi...

Vă dați seama că personalul spitalului nu poate lăsa asemenea scrisori să plece... De aceea, am pus responsabili la cutia poștală, care verifică de trei ori pe zi destinatarul acestei corespondențe și conținutul; când epistolele sunt trimise mai-marilor, le adunăm și le aruncăm în cuptorul crematoriului, să fim siguri... Bineînțeles că bolnavilor nu le spunem nimic, dimpotrivă; din când în când, secretariatul spitalului are sarcina să răspundă la problemele ridicate în aceste scrisori, prin câteva rânduri, ca și când acestea ar veni din partea autorităților statului etc... Da, nu vrem să le cauzăm bolnavilor melancolii, depresii, crize. Câteva zile, vezi cum această femeie și alți bolnavi așteaptă cu o anumită bucurie și speranță în fața ușilor răspunsuri de la cei dragi sau de la diverse instanțe... Uneori, chiar ne întreabă dacă nu a sosit poșta, dacă au primit măcar o carte poștală. Suntem nevoiți să inventăm: că a deraiat trenul, că s-a prăbușit avionul, că inundațiile, că vijeliile au făcut poșta să întârzie... dar, desigur, vor primi răspuns. Uneori, pare că bolnavii ar înțelege mai mult decât lasă să se vadă...

– Cu această femeie am fost cândva bună prietenă. A avut de îndurat multe în viață. A dus mereu în cărcă gânduri nerostite, frustrări, angoase, obsesii... Totuși, să înnebunească... nu m-aș fi așteptat. Poate, demonul ei sau vreo greșală iremediabilă... singurătatea... lipsa familiei... Ratarea. Nenorocirea... Sunt atâtea lucruri care strică mintea și sufletul unui om...

N-a încercat doctorul să afle de la ce anume i se trage boala?

– Ba bine că nu! Doar și doctorul are soția bolnavă! Însă nu poate face nimic, cu toate metodele lui. Așa încât și-a luat gândul. Acum, doctorul vine la această bolnavă când are un pic de timp, să mai stea de vorbă. Că bolnava nu e deloc puțină la minte, e o intelectuală... Și mai e încă destul de frumoasă...

– S-o fi molipsit și doctorul de la pacientă. Se mai întâmplă; să vezi și să trăiești ani la rând printre oameni bolnavi, acasă, la serviciu, să le ascuți suferințele, disperările, frustrările... Oricât de bun medic ai fi, ești om și, până la urmă, poți s-o iei razna... Dar oare ea e chiar atât de bolnavă?

– N-aș putea spune. Uneori mă privește atât de blând, atât de înțelegător și de omenos, încât mă fâstăcesc îngrozitor. Mă umple rușinea. Parcă ar vrea să-mi spună ceva important. O întreb, ca omul, dar nu-mi răspunde. Alteori îmi întinde un măr, o prăjitură, din ce-i rămâne de la masă. Nu-i plac dulciurile nici fructele. Uneori îmi trece prin minte că s-a refugiat aici ca să scape de lume. Dar acum, mă scuzați, va trebui să vă las... Mai am și alți pacienți...

– Încă o întrebare... Cine-i plătește spitalizarea?

– Fostul președinte al țării. A ieșit la pensie și s-a apucat să facă acte caritabile pentru poporul său. Mulți bolnavi se bucură de binefacerile fostului președinte. Aici, au de toate: adăpost, masă, pat, medicamente, și toate pe gratis. Umblă vorba că se face acum în capitală un spital de lux, cu toate dotările, pentru cei bogați și pentru foștii guvernanți; acolo, viață, dar nu se va putea interna oricine...

(Fragment din *Romanul cu ferestre albastre de pe colină*)

Ovidiu PECICAN în dialog cu Virgil CIOMOȘ

**„...Să ne luăm zborul și să rămânem suspendați,
măcar pentru câteva ore, deasupra abisului.”**

– Virgil, Clujului filosofic îi datorezi ceva? Mereu când îi ascult pe colegii noștri de la filosofie, mai ales pe cei din generația dascălilor mei, aud „– Da, am avut profesori fabuloși, pe Lucian Blaga, pe D. D. Roșca”. Tu ce poți să spui despre ambianța de-aici, în care te-ai format?

– Ambianța acestor mari profesori a fost, pentru mine, mai curând una indirectă. M-am format, într-adevăr, datorită unui profesor excepțional și un mare traducător de Hegel, care a fost D. D. Roșca, pensionat deja, din păcate, atunci când mi-am început studiile. Și totuși, intrarea mea în filosofie s-a făcut prin *Existența tragică* a lui D. D. Roșca, după care am găsit însemnările sale despre Hegel și...

Dialogurile Mișcării literare

închipuie-ți că, la șaisprezece ani, am început să citesc *Știința logicii* a lui Hegel, o lectură care m-a „castrat” pentru vreo doisprezece ani.

– Ce nesăbuiță, fertilă totuși, pentru că ai rămas în filosofie!

– Doisprezece ani am rămas în Hegel și, ca să fac o mică reverență lui Heidegger, numai el m-a salvat de Hegel, prin textele sale despre „sfârșitul metafizicii”, inclusiv prin comentariul lui la *Fenomenologia spiritului*, care este excepțional. Deci, D. D. Roșca a fost

pentru mine o prezență vie, deși nu mai era la Cluj. Se mutase la București. Faptul că mi-a înlesnit calea spre marea filosofie, filosofia clasică germană, a fost o șansă foarte prețioasă pentru mine. A fost și o întâlnire oarecum destinală, pentru că, la capătul celălalt al parcursului meu filosofic, avea să vină o invitație tocmai din partea Centrului „Hegel” de la Poitiers, din partea directorului său, profesorul Jean-Louis Vieillard-Baron, un distins și celebru hegelian, cunoscut și în Germania și în America. Deci, vezi, extremele se ating și anumite lucruri pe care le faci la tinerețe, nu îți dai seama de ce le-ai făcut decât retroactiv.

– Contează...

– Foarte mult. Și contează în sensul în care lucrurile cele mai importante ale vieții nu le poți programa. De fapt, îți dai seama de dorințele tale doar în mod retroactiv. Niciodată nu cunoaștem cu adevărat dorințele noastre și har Domnului că nu le cunoaștem!, pentru că în felul ăsta încă mai pot funcționa, ducându-ne înainte.

– E adevărat. Și mai e și aventura existenței și toate celelalte...

– Exact. Părintele Scrima spunea adesea: „Trebuie să-i lăsăm lui Dumnezeu libertatea de a ne face surprize”.

– *Ce frumos! Dar, uite, ai aici un mănunchi de cărți, pe care le-ai publicat între timp, pe unele nici nu le știam. Te felicit pentru ele. Vreau să-mi spui, dacă poți, nu foarte scurt, ci cât și cum îți vine la îndemână, povestea fiecăreia dintre ele; de pildă, aceasta este cea intitulată **De la experiența sublimului la starea de excepție**...*

– Da, e o carte care există în două ediții, pentru că, deși Andrei Pleșu a spus odată despre cărțile mele că sunt scrise doar pentru cei cinci din România care le pot citi, nu e chiar așa, pentru că...

– ...sunt vreo șapte...

– ...probabil mai mult, poate șaptezeci, poate chiar șapte mii, pentru că, spre stupoarea mea, editorul le pregătește mereu noi tiraje. Asta înseamnă că există totuși o cerere, pentru că nu-mi imaginez că, în economia noastră de piață, doar alura mea „eminesciană” poate fascina pe cititori...

– *Mai ales că, dacă nu mă înșel, nici măcar nu ți-ai așezat pe copertă poza, așa-i?*

– Nu, nu, sunt destul de ubicuu.

– *Ai o decență excesivă.*

– Poate, nu știu. E o carte pe care am scris-o pentru că am găsit un loc tematic în care filosofia și *sophia* se întâlnesc, și acesta este experiența sublimului, o experiență pe care Kant (închipuie-ți!), cel considerat a fi un protestant de tipicar și...

– ...și *chițibușar în felul lui, prea metodic, birocrat al filosofiei*...

– ...care n-a văzut altceva decât Königsbergul, care invita la masă doar între șase și nouă persoane, nici mai puțin, nici mai mult...

– *Dar era generos, își chema studenții (nu?), prânzeau cu ei.*

– Exact, această generozitate l-a făcut ca, în cea de-a treia sa *Critică*, cea a facultății de judecare, să-și pună niște probleme pe care nici astăzi, încă, nu reușim să le înțelegem în ultima lor profunzime. Între ele, experiența sublimului, care, în două cuvinte, constă în încercarea de a răspunde la întrebarea „Cum anume ceea ce ne depășește poate, totuși, să intre în experiența noastră, poate să ne „atingă”, poate să ne afecteze?” Cum? Prin ceva nedeterminat, nedeslușit, care nu poate fi

dat nici prin ceva cunoscut nici prin ceva reprezentat. Ceea ce ne depășește ni se dă tocmai în momentul în care el ne... destructurează. Și ne destructurează precum ceva care este deasupra noastră. Asta este experiența sublimului.

– *Dihăniile de care vorbea...*

– ...Noica.

– *Noica: „Deasupra noastră stau dihăniile”...*

– ...care vin în viața noastră când nu ne așteptăm, în momente de ruptură, de eclipsă, de suferință, de deconstrucție, de pierdere a identității. Pot să vină chiar într-un mod „infernă”. O experiență postmodernă „infernă” este, de pildă, mereu cu puțință, dar tot postmodernitatea este cea care ar putea oferi șansa contactului cu ceea ce ne depășește, și anume, cu uimirea. O experiență din ce în ce mai rară, din păcate, puțin cultivată inclusiv la noi, la universitate, unde ni se cer tot felul de programe analitice și unde trebuie să știm dinainte tot ceea ce vom spune, eventual să știm și cui anume vom spune ceea ce vom spune. Aceasta a fost, pentru a spune astfel, ambiția acestei cărți: o încercare de a reintroduce în circuitul filosofic o temă care, cum spuneam deja, obsedează, astăzi încă, cercetările fenomenologice.

– *Dar noi, iartă-mă, noi mai putem avea acces la experiența sublimului, astăzi, în postmodernism, într-o lume măcinată oarecum și care pare mărunțită, care pare să nu mai aibă acces la tragicul cuT mare, la sublimul cu S mare? E posibil? Tu ce crezi?*

– E posibil, avem chiar o șansă în plus!

– *Interesant!...*

– O șansă în plus. De ce?! Pentru că cea mai mare barieră pe care o avem de trecut pentru a ne deschide acestei experiențe este tocmai aceea a continuității vieții noastre cotidiene.

– *Deci, avem nevoie de câte-o ruptură...*

– Avem nevoie de rupturi. Deși, aceasta poate presupune, uneori, o viață infernală, în care nu mai ști ce vei face mâine, ce vei face poimâine...

– *Ai descris criza!*

– Exact! De altfel, termenul grecesc al „experienței” este inversul celui latin, pentru

că în latină *experientia* înseamnă „dincolo de limită”, în vreme ce, în grecește, *empeiria* înseamnă „în limită”.

– *E bună etimologia.*

– Uneori ne conduce tocmai la inversul a ceea ce termenul însuși înseamnă astăzi. E bună etimologia. E bună, deci, și limba greacă. Sunt bune, în general, studiile clasice. Trebuie, așadar, să știm că a avea o experiență înseamnă a-ți asuma limita, nu a o depăși. Oricum, chiar dacă am vrea, n-am putea s-o depășim...

– *E o iluzie...*

– ...pentru că, în calitate de creaturi, dacă ne depășim limita noastră, ne-am autodistrage, am „intra” adică în increat, ceea ce ar coincide tocmai cu moartea creaturii care suntem...

– *Hybrisul... Și iată tragedia: suntem sancționați imediat.*

– Exact, asta este tragedia: să-ți asumi limita, să-ți asumi propriul tău statut, tragic. Or, tocmai în această limită, în discontinuitatea vieții noastre cotidiene (care nu mai e „cotidiană”, continuă din moment ce pare ruptă, dislocată) am putea aștepta un fel de pasaj, am putea spera adică în „trecerea” unui al Treilea, „unde va” între termenii, contrarii, ai rupturii.

– *Atunci, te-aș duce spre polul celălalt, spre care te purta în tinerețea ta Anton Dumitriu, și aș întreba: bun, sfințenia nu înseamnă și sublim și depășirea, într-un anumit sens, a limitei?*

– Sublimul nu poate fi decât dat; noi putem să fim doar disponibili pentru el, ceea ce înseamnă să asumăm, în prealabil, mizeria vieții, discontinuitatea ei, suferința, durerea...

– ...așteptarea, răbdarea...

– ...generozitatea, răbdarea, paciența, anduranța – e un cuvânt excepțional al fenomenologiei heideggeriene. Trebuie să avem anduranță. Și în această anduranță, în această viață „infernală”, care și-a pierdut țelul cunoscut, care și-a pierdut articularea – pentru că articularea nu ne-o putem cunoaște de fapt, ea poate surveni doar ca un fel de realitate de nedeslușit –, ceva uimitor poate surveni în chiar acest moment de ruptură. Un moment care poate dura mai mult sau mai puțin, în funcție de cât anume îl ține pe fiecare cureaua.

Deci, postmodernitatea este o „șansă”, o „șansă” mai mare chiar decât cele din alte timpuri, precum cele moderne, când știința era „absolută”, filosofia era „științifică”, iar proiectele de progres erau bine „definite”. Am văzut unde s-a ajuns: în extrema stângă și în extrema dreaptă, unde totul era sistematizat. Toate astea au de-a face cu o proastă înțelegere a lui Kant, pentru că el insistă că filosofia nu este o „știință” a sistemelor, ci o artă a sistemelor.

– *Îmi place ideea asta!*

– Și mai spune că singura analogie pe care o putem face între această „artă a sistemelor” și o altă eventuală disciplină a spiritului privește, în fapt, poezia...

– *Extraordinar! Unde-i Platon să audă asta? El cu poezii nu se prea avea bine.*

– Se ascundea puțin.

– *Altă carte de Virgil Ciomoș: Conștiință și schimbare în Critica rațiunii pure; iată-l pe Kant.*

– Iată-l pe Kant și ideea lui, pe care încercam s-o strecor, despre importanța conceptului de schimbare în chiar modul în care ne definim drept „conștiințe de sine”. Asta este teza pe care o susțin aici pentru că, e uimitor!, în ciuda faptului că avem despre Kant o imagine destul de „sistematică”, cum încercam deja să sugerez, el spune, totuși, în cea de-a doua ediție a *Criticii rațiunii pure* (foarte apropiată, în timp, de apariția celei de-a treia *Critici*), că am putea imagina alte ființe raționale cu aceleași categorii intelectuale ca ale noastre, dar cu alte intuiții decât spațiul și timpul și, invers, ființe raționale, care au aceleași intuiții, dar alte categorii, dar și ființe care au mai multe categorii sau mai multe intuiții, sau, dimpotrivă, cu totul alte categorii și cu totul alte intuiții. Altfel spus, e o imagine cu totul nouă asupra lui Kant. Sper, cel puțin...

– ...uluitor, da!...

– ...care duce dincolo de sistematica celor două intuiții pure – spațiul și timpul, și dincolo de cele douăsprezece categorii din logica transcendențială.

– *Deja m-ai convins că „bătrânul plecticos” e aproape...*

– ...SF...

–...e SF! Realmente fascinant. Deci, o nouă monografie, practic.

– Da, e tocmai acest concept al schimbării, urmărit în *Critica rațiunii pure*.

– Crezi în abordările monografice. E nevoie să accesăm câte o temă și să mergem metodic în explorarea ei?

– Desigur! Dar, la un moment dat trebuie, totuși, să te oprești, să continui în alt fel...

– Aicea zici: o perspectivă „arhitectonică asupra kantianismului” și-am observat că relația ta cu arhitectura e una bună, pentru că această reeditare apare într-o colecție specializată în arhitectură, îngrijită de un...

–... de un bun prieten de-al meu, Ioan Augustin.

– Ioan Augustin, asta vreau să spun, care e arhitect. Ai într-adevăr o empatie pentru această, cum să-i spun?, artă, totuși. Arhitectura e o artă! Nu la Cluj, și nu astăzi. Dar în general...

– Da, da, într-adevăr; dar, de ce? Pentru că arhitectonica la care eu făceam referire încearcă – și colegul nostru Ioan Augustin este printre puținii din România care merge în acest sens – încearcă, spuneam, să recupereze mai sus pomenita idee a discontinuității, a schimbării în evoluția formelor arhitectonice – un concept nou, dezvoltat mai curând în Statele Unite, unde el este și pus în practică. Toate astea sunt legate de o anumită teorie matematică, cea a fractalilor. Nu vreau să intru aici în amănunte, dar ideea este aceeași – aceea că trebuie să acceptăm schimbarea, trebuie să asumăm adică discontinuitatea și că există un frumos în chiar această discontinuitate.

– Noi avem măcar în arhitectură, dacă nu și în alte zeci de mii de probleme, obsesia continuității, a dezvoltării organice, mereu revenim.

– Poporul român n-a reușit să-și asume discontinuitatea, ci numai continuitatea (din această cauză „problematică”).

– Oare de ce? Că avem câtă discontinuitate vrem.

– Nu ne-o asumăm pentru că nu o asumăm ca stare de excepție.

– E o spaimă?

– E o spaimă! E spaima de a fi suspendat cumva între doi termeni, suspendat deasupra nimicului adică. Nu e o experiență întotdeauna confortabilă.

– Da, nu e confortabil. Dar dacă te gândești că de-o istorie întreagă avem experiențe de genul acesta...

– Le vom avea până în momentul în care le vom asuma.

– Probabil că da! Hai s-o asumăm acum! Măcar noi doi!

– Trebuie.

– Virgil, mi-ai adus aici, în sfârșit, o carte în franceză, *Être(s) de passage*, A fi în trecere... Cum se traduce?

– Da, poate fi și „Ființe de pasaj”. Ideea e cam aceeași, dar explicată în alt context, pornind de la alte texte. E vorba de faptul că Ființa se dă numai în pasaj, nu la început, nu la sfârșit, ci în pasaj. Țin să precizez aici – și îmi face întotdeauna plăcere s-o fac – că monoteismul este creația unor popoare nomade.

– Da! Avraam era într-adevăr un păstor...

– E paradoxal, dar asta e! Sedentarii erau politeiști, precum egiptenii... Cei care l-au descoperit pe Unul imuabil, sunt tocmai cei care s-au dislocat, care-au cunoscut diaspora – grecii, care au dat Ființa în filosofie, evreii, care l-au dat pe Unul – Cel unic – în religie.

– Stai, că atunci, noi, românii, avem doi plămâni, avem plămânul transhumant, al păstorilor, nu?

– Așa e!

– Și-i avem și pe agricultorii noștri!

– Exact.

– Ar putea fi o șansă. Sau e o contradicție, care duce la anihilarea lor...?

– Totul trebuie regândit. Sedentarismul nu ne ajută prea mult; oricum ne-am retras din istorie, cu oile cu tot, la munte. Problema noastră este că între păstorii noștri are loc o crimă. E greu să federăm turmele noastre în mod pașnic.

– Nici Cain și Abel nu prea se înțelegeau... Miorița, (cine știe) ar putea fi o cădere în acest scenariu mitic, într-un anume sens, dar, dacă nu pedalăm neapărat pe asta, rețin ideea ta că suntem ființe de pasaj. Asta mi se pare extrem de interesant, chiar și într-o

lectură - nu persiflantă, că nu aş persifla-o, Doamne, fereşte! – voluntar imagologică, adică imaginându-mi o trecere prin culoarele unui metrou, ale unei staţii de metrou.

– Ai dreptate. Acestea sunt tocmai locurile de pasaj, locurile „călătoare”. Trebuie, de pildă, să ne luăm zborul şi deci să rămânem suspendaţi măcar pentru câteva ore deasupra abisului.

– *Explică-mi care e cartea pe care n-o văd aici şi la care lucrezi tu acum.*

– E o carte pe care aş programa-o pentru mai târziu, adică peste doi-trei ani, pentru că e ceva care ţine de...

– *Nu eşti grăbit...*

– Nu, nu sunt grăbit şi va fi probabil o interpretare – din nou fenomenologică – a *Timpului regăsit* al lui Proust.

– *Excelent; mă încântă apropierea ta de literatură. De altfel, ai definit filosofia ca pe o artă. Eu zic că şi istoria este o artă.*

– Ideea centrală e aceeaşi – „timpul regăsit” nu e timpul trecut, ci acel timp în care scriitorul e suspendat între prezenţa scriiturii sale şi trecutul pe care ea îl evocă.

– *E o proiecţie care devine mai adevărată, aşa-i?*

– Da. Trebuie mereu să scrii. Trebuie să accepţi că scriitura din prezentului tău te dislocă nu numai în raport cu trecutul: ea te suspendă între cele două.

– *Pot aplica asta, te-aş întreba, de câte ori filmăm aicea? E posibilă o aplicaţie în materie de film? Pentru că mie mi se pare că se potriveşte foarte bine ceea ce ai spus aici cu ceea ce făcea Alain Resnais în Anul trecut la Marienbad, de pildă...*

– Desigur. Asta mi se pare a fi experienţa fundamentală a contemporaneităţii. A fi contemporan înseamnă a fi suspendat între prezent şi trecut, într-o potenţialitate care te face contemporan cu un alt fel de timp, dislocat deja în extremele sale – trecutul şi prezentul. Doar în felul acesta suntem „contemporani”. În caz contrar, suntem doar în prezent sau în trecut. Or, în prezent au fost, la vremea lor, şi medievalii, şi anticii. Ei n-au avut, însă, experienţa unei anume întoarceri, a unei conversii a timpului, în care să poată descoperi posibilitatea ascunsă între trecut şi

prezent – un fel de posibil „concret”. Un posibil în care putem, cu toate astea, să „facem” ceva, să temporalizăm adică şi, prin urmare, să beneficiem de o anumită libertate. E tocmai ne-locul în care putem fi găsiţi de Cel care e în trecere.

– *Virgil, suntem, în acest sens, deasupra pământului. Hai să coborâm o secundă în fenomenologia cotidianului. Spune-mi ceva relevant, în ordinea asta, despre tine. Îţi cumperi o maşină? Îţi faci o vilă? Ceva...?*

– Nu, vila mi-am făcut-o...

– *Foarte bine! S-o stăpâneşti sănătos!*

– Maşina „mi-am luat-o”, ca şi casa, prin credite. Sunt, prin urmare, un om modern, un om care are un viitor „asigurat”, adică creditat...

– *Şi care asigură un viitor băncilor.*

– Exact. Ceea ce aş vrea să fac în imediat ar fi puţină publicitate unei practici, aproape spirituale, care se cheamă psihanaliza. În luna mai organizez, împreună cu nişte prieteni de-ai mei de la Universitatea „Paris 7”, un colocviu de psihanaliză la care vor veni mai mulţi psihanalişti francezi, în încercarea de a se etala în faţa unui public destul de puţin introdus, totuşi, în psihanaliză. Între altele, susţin de vreo cinci ani şi un curs opţional de fenomenologie şi psihanaliză, la noi la universitate. Nu amintesc prea des lucrul ăsta pentru că, la noi, psihanaliza nu e, de fapt, cunoscută aşa cum ar trebui. E vorba, mai precis, de versiunea ei lacaniană. Mă gândesc, între altele, că psihanaliza ar putea să ajute omul contemporan printr-o anume clarificare a ceea ce înseamnă structura lui psihică recurentă, care, în cel mai bun caz, este una nevrotică.

– *Tu eşti printre naşii, dacă nu naşul prin excelenţă, al unei instituţii de relevanţă culturală şi filosofică, într-una dintre casele de vechime şi de tradiţie ale Clujului, Casa Lapedatu, dacă nu mă înşel. Despre ce e vorba?*

– Naşul este de fapt Andrei Pleşu, căci Casa Lapedatu a primit, iniţial, ca destinaţie funcţionarea ei ca un fel de „fiică” transilvană a Colegiului „Noua Europă” de la Bucureşti.

– *Şi nu funcţionează?*

– Va funcționa, desigur. Totul depinde de timpul pe care voi putea să-l rezerv acestui proiect.

– *Sunt de făcut niște formalități?*

– Da, sunt de făcut mai multe formalități, de pus la punct niște proiecte comune. Casa este un cadou făcut de familia Lapedatu, de fiica lui Alexandru Lapedatu, Doamna Mica Macovei, căsătorită Macavei. A fost o intermediere – iată încă un pasaj – operată de Ioan (Pi) Mușlea, care se gândea să-i ofere lui Andrei Pleșu un așezământ la Cluj. A trebuit să-l preiau eu. A venit, așadar, acest cadou de la familia Macavei, iar, apoi, un alt cadou, din partea unei mari organizații neguvernamentale franceze, cu care am intrat în contact prin pasajul Părintelui Andrei Scrima. S-au întâmplat, așadar, două lucruri: cineva îți dă o casă, altcineva îți dă niște fonduri. Nu puteam refuza. Le-am pus împreună și acum casa Lapedatu reprezintă un loc „parauniversitar”, unde universitarii înșiși pot să se exprime în mod liber, pot să organizeze seminarii și colocvii interdisciplinare. Am făcut inclusiv unul despre mai sus amintita stare de excepție, altele despre filosofia religiilor, despre eticile aplicate, am organizat școli de vară și multe altele. E locul unde funcționează și un seminar de psihanaliză, cel care pregătește viitoarea noastră întâlnire din mai.

– *Mă bucur că apar asemenea locuri, pentru că la Cluj viața academică o duce relativ bine; e bine reprezentată de multe instituții, dar cultura alternativă, care funcționează mai mult la nivelul cafenelelor, eu știu... la filiala Uniunii Scriitorilor, în alte câteva locuri, ar putea fi și mai mult și mai bine reprezentată.*

– Avem multă și bună cafea la Colegiul European - așa se cheamă așezământul nostru - și îi invităm pe toți aceia care hălăduiesc prin cafenele să treacă și pe acolo. E, într-adevăr, un loc în care, mai mult decât niște discuții în jurul unei cafele fierbinți, am putea articula multe și interesante proiecte.

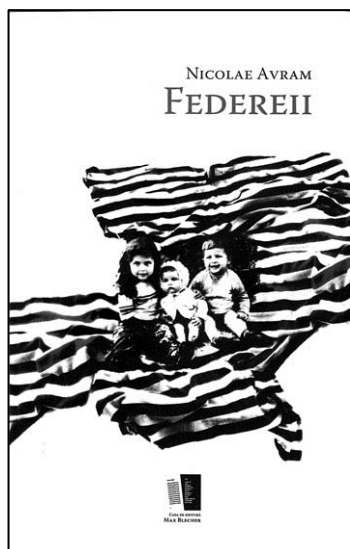
(Fragment din discuția televizată de postul clujean NCN în cadrul emisiunii *Clujul trăit*, realizator Ovidiu Pecican, ediția din 25 ianuarie 2009.)

Dor de primăvară II

Federeii, de Nicolae Avram

Virgil RAȚIU

Triste și negre amintiri din copilărie, dar sunt, totuși, amintiri. Din cuvinte grele sunt compuse aceste amintiri, rânduri de cuvinte, culmea, așezate în versuri și adunate într-un fel de acumulator cu acizi, care soluție însă nu macină imediat materia vie, ci lent, treptat, parte cu parte, bucățică cu bucățică. Versurile sunt un șir de amintiri crude, carnale, brute față de care orice ființă umană ar face efort supraomnesc pentru ca să le uite, să le șteargă din nebuna memorie. Însă, se vede că nimic nu le-a putut răzui de pe scoarța celulelor însărcinate cu ținerea de minte.

În așezarea pe hârtie a trăirilor sale dintr-o casă de copii – un orfelinat, pe care chiar ei, copiii, l-au numit *Federeu* fiindcă nu știau să îi spună altfel, fiindcă atunci când erau întrebați „de unde sunt”, răspunzând că „de la Federeu”, li se părea un termen oarecum serios, impunător, de instituție, acum astfel de copii fiind numiți cu un termen nou, copii

instituționalizați – autorul, Nicolae Avram, folosește cu

Lecturi

pricepere și dexteritate enjambamentul, un procedeu de versificație care constă în continuarea ideii poetice dintr-un vers în versul următor, de aici impresia că lucrarea este o povestire, un basm. Așa este, însă este un basm locuit numai de personaje urâte, diforme, respingătoare, condamnate și condamnabile, printre care și personajele-copii sunt redată cu aceleași atribute. Povestea în

versuri deseori dure, cu metafore simple și nude, ca și lumea în care naratorul a trăit, formată doar dintr-o sută de cuvinte din care jumătate sunt expresii de cartier, este firesc populată cu o mulțime de nume care reprezintă persoane, fie acestea cadre didactice, fie pedagogi, bucătărese, fie chiar ei, persoanele care formează comunitatea „instituției”, adunate aici spre educație și morală. Însă, care educație? Ce o fi însemnând termenul moralitate?

Lumea acestei povestiri nu a fost creată, constituită spre a fi transformată și condusă către cel mai apropiat cer social. Dimpotrivă, este cât se poate de evident că acelei lumi i s-au pus bazele tocmai pentru a fi conservate și mai bine răul, urâtul, derizoriul, haznaua societății și arătate, descrise, pentru ca să se știe. Această poveste în versuri nu este scrisă pentru copiii de azi, ci pentru maturii de ieri și de azi, pentru reprezentanții societății până la cele mai înalte nivele, pentru ca să se știe. Tot ceea ce încapă în descrierea introducerii și cuprinsului și încheierii nu poate defini ceea ce numim generic **copilărie**. E doar un iad al infantilității, în care, sub chipul lui Nichipercea, Scaraoschi, Michiduță viața se scurge ca sângele prin vene, fără oprire, până la ultima oprire, în același ritm, banal și rău mirositor. Citez la întâmplare:

„**grasul modi**:/ hai sus labagiilor/ strigă din toate puterile/ treceți la culcare/ bă handicapaților/ tu tu tu tu și tu/ ne arată cu degetul/ ridicăți-vă// veniți după mine viermilor/ ne sculăm de la televizor/ unde stăm toți grămadă/ pe cimentul gol lustruit// e seară îl urmărm tremurând/ într-un dormitor liber de la etaj/ stăm drepți în fața lui/ numai în chiloți și maiouri”;

„**după zece ani**/ ne-am întâlnit pe o terasă/ la o bere/ m-am mirat că nu se schimbaseră/ aproape deloc/ de la bătaia de

pomină pe care/ o primise de la sârcă//carcasă
a fost părăsit de mamă/ într-un spital/ nu s-a
întors niciodată s-o caute/ și dacă într-o zi m-
aș întâlni cu ea/ aș omorât-o îmi spune”;

„și acum vreau să te/ întreb ce mai fac
ai noștri, educatorii/ gavriluțiu, platon, titus,
doamna eva,/ măierean, doamna maria pavel/
văran, cociș, rudi, brișan, litinschi/ dar pe
mai joacă fotbal/ mărgi, tudorel, plească,
chicoș, mitică/ zara, varga, buta, piuliță, ivan,
umbrelă/ coaienegredepurcel, cum o mai duc/
ce mai știi de ei?”;

„(...) haxim are oi multe acasă/ un
prostovan fără școală cu nasul mare roșu/
ascuțit/ mâncător de stârvuri și rahat// e măreț
că-i ține spatele directorul tâmpeanu/ o lichea
căruia îi place carnea de miel și de porc// într-
un an îi lăsase pe bucătarii noștri fără provizii/
tăiasse toate animalele din gospodăria anexă/
cinci porci, cizeci de găini și câteva zeci de
rațe/ pentru nunta fiului său oacheș cepe”.

Cartea a apărut la Casa de Editură Max
Blecher, București, 2010; redactor de carte:
Claudiu Komartin; concept grafic: Ana Toma.

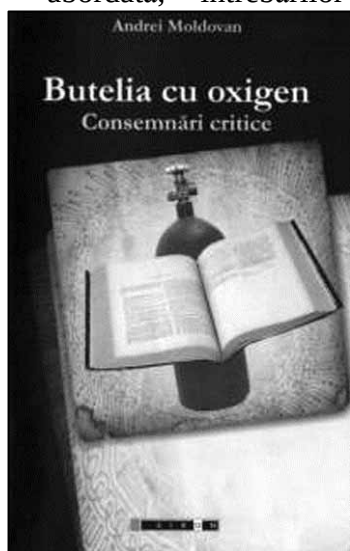

Așteptare

Andrei Moldovan, un nou pas în critică

Menuț MAXIMINIAN

Profesorul Andrei Moldovan propune un nou volum de consemnări critice, apărut la Editura Eikon din Cluj-Napoca, cu sprijinul Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud. „Butelia cu oxigen” propune o nouă abordare a criticii într-o viziune proprie pe care Andrei Moldovan și-a structurat-o în zeci de ani de studiu al literaturii. Structurată pe patru capitole, „Cărți și autori”, „Teme literare”, „Contribuții de istorie literară” și „Adnotări”, cartea răspunde, prin tematica abordată, întrebărilor generațiilor actuale legate de curente literare.

Despre Tzvetan Todorov, Andrei Moldovan spune că este pe un palier care sugerează, încă o dată, că structuralismul și direcțiile moderne ce îi sunt aidoma, sunt pe punctul de a nu mai aduce nimic bun literaturii, criticul având o atitudine tranșantă, asumându-

și responsabilități, o primejdie ce pândește cuvintele, ajutându-ne să descoperim noi sensuri. Andrei Moldovan vorbește foarte frumos despre criticul și istoricul literar Niculae Gheran, împreună cu care a avut proiecte mărețe menite să readucă în actualitate opera lui Liviu Rebreanu.

Un apropiat al bistrițenilor, Niculae Gheran ne-a redat, prin 23 de volume, Ediția Critică a romancierului născut la Târlișua. În fiecare text, criticul nu se sfiiește să afirme punctul de vedere tranșant despre opera scriitorului abordat. Despre proza lui Ioan Groșan, Moldovan spune că se înfățișează ca o încercare izbită de forțare a limitelor

absurdului de supraviețuire dincolo de lipsa de sens a unei gândiri comune. De fapt, aceasta este una dintre caracteristicile criticului Andrei Moldovan, de a extrage esența din fiecare carte abordată, de a o integra într-un curent și de a o compara cu atmosfera specifică epocii în care a fost creată.

O mare parte a volumului este dedicată, poate, celui mai apropiat scriitor de sufletul criticului, Liviu Rebreanu, a cărui operă a studiat-o ani la rând. Referindu-se la volumul „Neamul rebrenienilor către Liviu Rebreanu”, scris de Ilderim Rebreanu, Andrei Moldovan spune că vom descoperi adevărate documente de corespondență între romancier și mama acestuia, Ludovica, tatăl Vasile, sora Rița sau cea mai apropiată de Liviu, sora Livia. Cuvinte de suflet pe care Andrei Moldovan ni le explică și nouă în stilu-i caracteristic.

Despre criticul Ion Vlad, Andrei Moldovan spune că acesta pledează pentru acceptarea literaturii ca studiu al formelor într-o evoluție de multe ori pasionantă, marcând însăși existența istorică a literaturii. Formele sunt într-o permanentă devenire, mereu în mișcare, dinamice, încât, pe bună dreptate, criticul vede în poetica lor o dominantă a retoricii.

Despre provincie și provincialism, Andrei Moldovan răspunde prin cuvintele cronicarului Miron Costin: „Nasc și la Moldova oameni”. Interesantă este și expunerea despre presa literară și literatură la finalul căreia aflăm că Moldovan nu se teme de cartea electronică, care nu va izbuti niciodată să suprimă cuvântul tipărit. În viziunea lui, scriitorul nu citește orice, ci doar acele cărți ce sunt în conformitate cu propriul său proiect, care intră în orizonturile sale de așteptare. Lectura devine extrem de profesionalizată, fără prea multe conotații afective. Ea trebuie să se dovedească atât utilă, cât și plăcută. Aflăm, de

asemenea că, fiecare critic are propriul său proiect și nu citește la întâmplare. Arhivele pot descoperi lucruri deosebite, amintind aici scrisoarea adresată profesorului nășăudean Ioan Ciocan, de către Ioan Slavici, care are un parfum de epocă a unei limbi ce încântă și care se lasă plăcut moderată de cel ce se va contura ca un mare prozator.

Pavel Dan, Radu Săplăcan, Aurel Onișor sunt alți scriitori conturați în atmosfera Cenaclului „Saeculum” de la Beclean, fiecare dintre aceștia fiind un apropiat al criticului. Despre Ioan Alexandru, Andrei Moldovan spune atât de frumos: „Este sufletul cel mai

pur ce s-a dăruit poeziei ca formă de existență al lui Dumnezeu. Și poezia l-a devorat, felie cu felie, până când trupul s-a pustiit, iar sufletul s-a contopit cu lumea ce cântă”.

Volumul de critică se încheie cu un text despre versiunea arabă a poeziilor lui George Coșbuc în traducerea lui Salah Mahdi și Bara Hati Abdul Baki, apărută sub egida Centrului Județean pentru Cultură, un adevărat dialog între civilizația românească și lumea arabă.

Cartea lui Andrei Moldovan este un reper pentru atmosfera literară din România, și nu numai, conturând un portret al cuvântului devenit scriere peste timp.

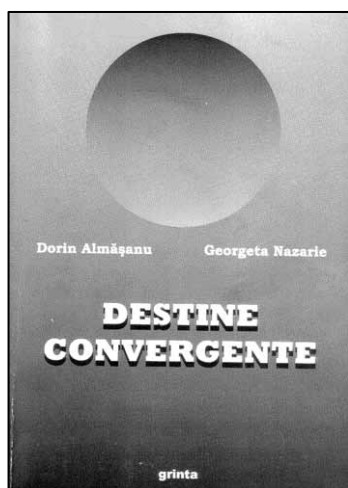

În liniște

Destine convergente

Ioan NEGRU

Despre autori. Profesorul universitar și scriitorul Dorin Almășan, pe lângă sute de articole, are publicare 21 de volume: de specialitate (educație fizică și sport), de cultură și civilizație, de proză, de poezie. La trei dintre ele a semnat împreună cu Albin Moraru, cu Virgil Ludu și cu Gabriel Lupan. La a 22-lea semnează alături de Georgeta Nazarie, atletă de performanță, antrenore de atletism,

preocupată nu numai de sport ci și de cultură, fapt confirmat și prin cartea de față. Titlul cărții (Dorin Almășanu, Georgeta Nazarie, *Destine convergente*, Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2010) pe care o semnează împreună li se potrivește, în bună măsură și autorilor.

Despre destin.

Privită la scară individuală, viața fiecăruia dintre noi este singulară, unică, irepetabilă. Poate că, într-o anume modalitate de a gândi, așa și este, și aici am putea vorbi de *destin ontic*. Numai că, în alta, nu suntem, ca indivizi, decât un cantitativ statistic, care, la scară mare, nu contează. În acest caz am avea un *destin statistic*. Anonim. Or, destinul tocmai asta ar trebui să facă, să scoată individualul din statistic și să-l facă singularitate. Asta gândind sociologic, căci metafizic gândind, singularitatea destinului individual ține de Rațiune, de „viclenia rațiunii”, cum argumenta Hegel. Nu omul are un destin exemplar, ci Rațiunea este aceea care își găsește omul (individul) pentru a se manifesta și împlini în istorie, în drumul ei spre Spiritul Absolut. Acesta ar putea fi

destinul ontologic – metafizic al omului. Am mai putea vorbi de un *destin religios*, care ar avea în vedere nevoia de mântuire al multora dintre noi; de unul *artistic, etic, politic* etc. Toate acestea însă se subsumează celor trei amintite mai sus.

Despre carte. *Destine convergente* este o carte care are în obiectiv viața unor mari personalități ale omenirii contemporane. A fost scrisă, în marea ei parte, cu mai mulți ani în urmă când nu existau nici mari enciclopedii traduse în românește, nici, mai ales, internetul cu al său atotștiutor Google. Meritul principal al acestei cărți nu stă numai în informația furnizată, cât mai ales în acela de a ne propune un înțeles vieții fiecăruia dintre noi. Autorii cupleză viețile – destinele – a câte două mari personalități: Lomonosov – Lavoisier, Bolyai Ianos – Nikolai Lobacevski, Pierre Curie – Maria Curie, David Livingstone – Henry Stanley, Roald Amundsen – Robert Scott, Gagarin – John Glenn, Van Gogh – Gauguin, Auguste Rodin – Constantin Brâncuși, Mihai Eminescu – Ion Creangă, George Enescu – Yehudi Menuhin. Doar trei cupluri dintre cele de mai sus nu s-au cunoscut: Lomonosov – Lavoisier, Bolyai – Lobacevski și Gagarin – Glenn, aceștia legându-și destinul convergent prin operă, ceilalți, în afară de soții Curie, au fost prieteni sau „destinul” i-a făcut să se întâlnească. Destinul fiecăruia dintre cei despre care autorii scriu iese din statistic, deși doar o parte dintre ei s-au bucurat de recunoaștere deplină a valorii lor încă din timpul vieții. Lavoisier, deși apreciat între savanții Europei, a murit condamnat, în 1794, de un tribunal revoluționar din care făceau parte și un coafor, un lăutar, un giuvaergiu, un oțelar și un funcționar; Robert Scott a murit la întoarcere, împreună cu echipa sa, după ce au cucerit, după Amundsen, Polul Sud; Bolyai a murit anonim, teoria sa asupra geometriei

neeulidiene, asemenea celei a lui Lobacevski, s-a impus mult mai târziu; Van Gogh s-a sinucis, nu vânduse în timpul vieții decât un tablou; Maria Curie, deși recunoscută plenar, a murit în urma îndelungii expunerii la radiații; soțul său a murit, la doar 47 de ani, într-un accident; Eminescu a murit ucis de un nebun; Gagarin a murit într-un accident petrecut „la datorie”.

În afară de exploratori, destinul niciunuia nu iese din ceea ce am numit destin ontic. Și nici din statistic nu iese. Opera, recunoscută mai apoi, îi face să fie exemplari. Prin opera lor, „viclenia rațiunii” își impune desfășurarea ei istorică, face istorie. Până când are un sens, istoria nu este moartă. Cei despre care scriu autorii dau, cu toții, un (alt) înțeles lumii, tocmai de aceea sunt considerați mari personalități. Nu toți am fost aleși, adică blestemați, să dea lumii, istoriei un alt sau alt fel de înțeles. Toți aceștia însă au fost binecuvântați și „blestemați” cu o viață, cu un destin aparte. Cei mai mulți dintre noi ne conformăm legilor, regulilor și cutumelor lumii, anonimi într-o lume a cărei sens, înțeles ne scapă adeseori. O lume care, neavând un sens, nu are nici istorie. Marile personalități, ducându-și destinul până la capăt, și-l depășesc, redându-i lumii, în întregime sau doar unui anume univers al ei, un înțeles mai deplin, deși și acesta supus timpului, devenirii, istoriei. De aceea, pe lângă destinul lor uman, ontic, ei au și unul non-uman, metafizic. Așa fiind, destinul lor nu le mai aparține, el este a aproape întregii umanități.

Situate în timp, personalitățile de care se ocupă autorii se situează pe parcursul a trei secole: XVIII; XIX și XX. Ne-am putea întreba dacă destinul lor mai poate spune ceva unora de la începutul mileniului trei. Cu excepția destinelor artistice, celelalte sunt oarecum depășite. De-atunci omul a ajuns pe Lună, are în cosmos sateliți care cartografiază Terra în detaliu, a plasat în spațiul cosmic stații orbitale „locuite” de om, telescoape puternice care „văd” până la marginea universului, a „descoperit” teoria relativității, aceea a Big Bang-ului, face cercetări laborioase în domeniul fizicii cuantice, a teoriei unificate a universului, s-a intrat în epoca globalizării informatice, economice, politice etc. Destinele

artistice s-au impus pe plan național și internațional. Cel care nu vânduse în timpul vieții decât un tablou, Van Gogh, este unul dintre cei mai bine cotați pictori din lume, creația lui Enescu este cântată și ascultată pretutindeni, Rodin și Brâncuși au devenit valori universale ale artei sculpturii.

Există la marile idei, dar și la marile personalități, ceva deosebit, anume faptul că ele sunt contemporane nu numai între ele, ci sunt așa indiferent de secolul sau mileniul la care a ajuns omenirea. Ele țin de esența umanității omului și, ca atare, sunt mereu prezente, mereu de față în umanitatea și destinul oricărei generații. Nu numai opera lor este mereu de față, ci și viața lor prin tenacitatea, perseverența și încrederea în sine a tuturor celor care, depășind statisticul, depășindu-și cel mai adesea epoca, au impus o altă nuanță, un alt plan al umanității, instituindu-l în marele, generalul destin al pământenilor. Aceste personalități, și nu numai ele, sunt mereu actuale, mereu de față, intrate – dacă putem spune așa – în ADN-ul umanității.

Printre multe informații și comentarii și acest fapt ne spune cartea *Destine convergente*. Ne îndeamnă, ne provoacă la meditație, ceea ce dă volumului o și mai mare valoare.

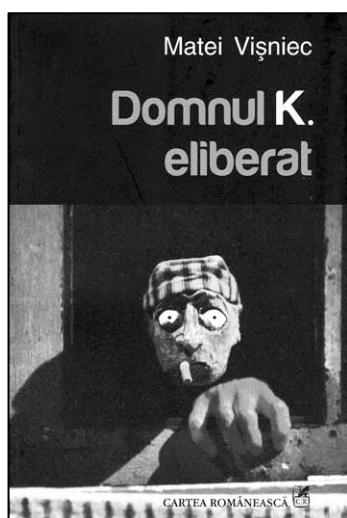
Despre reamintire. Există, printre multe altele, și un anonim al celebrităților, în sensul că toată lumea le cunoaște numele, adică a auzit de ei, știe câte ceva – vag – despre opera lor, dar, în fapt, nu-i cunoaște. Cartea aceasta depășește, pentru fiecare personalitate în parte, dimensiunile unui text de enciclopedie, fiind, prin felul cum este scrisă, un pas fermecat, binevenit, pentru toți cei care vor să știe mai mult, dar și pentru nehotărâții care așteaptă un imbold venit de la profesori cu adevărat profesioniști.

Spuneam mai sus că aceste personalități ne sunt mereu contemporane, și așa și este, numai că, din timp în timp, au nevoie de o binemeritată readucere aminte. Ele sunt pentru umanitate asemenea sfinților din calendarul religios, și ei cu toții oameni, dar despre care nu știm decât că, la un anumit timp, datorită vieții și operei lor, au fost sanctificați. Cum a fost viața lor, ce au făcut, ce au gândit nu mai știm sau n-am știut niciodată. Cartea *Destine convergente* ne vorbește în paginile ei despre acești sfinți (unii aproape uitați) ai umanității.

Libertatea între zădărnicie și împlinire

George BODEA

În cuvântul înainte al autorului la romanul *Domnul K., eliberat* (Cartea Românească, 2010) Matei Vișniec evocă puternica impresie pe care i-a produs-o lectura timpurie a vastei parabole epice *Procesul* de Franz Kafka: „...este romanul care m-a marcat pe viață”. Aflăm din același cuvânt lămuritor

și câteva detalii referitoare la felul cum a devenit în timp lucrarea scriitorului român, devenire puternic jalonată de momente importante ale propriei vieți: emigrarea din 1987, șocul libertății în primele zile ale viețuirii în Occident („ieșeam dintr-o închisoare și nu

știam ce să fac cu libertatea mea”), ezităările în ceea ce privește finalizarea narațiunii, soluția întrezărită odată cu revoluția din 1989. Aveau să urmeze alte două decenii în care manuscrisul a rămas „închis” în sertar, fiind eliberat abia în 2010. Cu alte cuvinte, noi, cititorii devenim martorii a două „eliberări”: cea a lui K. și cea a romanului. Natura celor două evenimente este profund diferită: prima se dovedește a fi o zădărnicie, ceea ce de-a doua este o împlinire.

Între cele două romane mai sus amintite există numeroase elemente de asemănare dar și de distanțare, ultimele având cuvântul hotărâtor în ce privește asigurarea originalității celui din urmă. Matei Vișniec ne propune să urmărim evoluția unui personaj care parcă ar vrea să se salveze de legătura cu precursorul său prin schimbarea numelui. Acest personaj e și nu e K, cel kafkian numindu-se *Josef*, iar al

autorului român fiind *Kosef*. Josef K este, din primul moment al apariției sale, smuls cu brutalitate din lumea tabieturilor diurne și aruncat într-un turbion năucitor, care îl menține în viață atâta cât absurdul să-l acopere definitiv. Povestea lui Josef începe cu o condamnare, cea a lui Kosef pornește cu „eliberarea”. Primul sfârșește în moarte, al doilea, prin reîncarcerare în chiar celula din care i se dăduse drumul spre nicăieri, se va circumscrie unei inexorabile ciclicități a parcursului fără devenire. Niciuna din lumile din care fac parte cei doi (poate una și aceeași lume) nu e guvernată de rațiune. Soarta ambelor personaje depinde în întregime de un mediu ostil. La Matei Vișniec însă, atmosfera, relațiile interumane și trăirile sunt mai mult confuze decât terifiante și coșmarești, personajul său dând impresia că parcurge un drum inițiat, de acomodare progresivă cu răul până la a-l socoti confortabil și salvator. Kosef, înainte de a reveni în „raiul” celei din care fusese „eliberat” cu ceva vreme în urmă, trece printr-un fel de purgatoriu labirintic la capătul căruia revine în locul din care plecase, oferindu-i-se astfel „șansa” de a depăși „sindromul de panică” ce atinse culminația atunci când îl zărește spânzurat de un arbore în grădina cu meri (ai cunoașterii?) pe unul dintre deținuții evadați.

Romanul *Domnul K. eliberat* vădește în mai mare măsură decât celelalte proze semnate de Matei Vișniec, vocația lui de dramaturg. Citindu-l, ai senzația derulării unor tablouri scenice însoțite de ample didascalii de genul celor pe care le poți întâlni în piesele sale de teatru, de pildă în *Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal*. Aceste scene, pe măsură ce sunt citite, sunt și văzute, dar numaidecât... auzite pentru a se băga de seamă că asupra unui număr mare de cuvinte ni se atrage atenția în mod deosebit prin felul în care

au fost redată tipografic. Chiar te poți întreba de ce ar fi atât de multe cuvinte în această situație grafică. Intențiile autorului par să fie dintre cele mai diferite și neașteptate: acel cuvânt poate fi singurul „potrivit” într-un anume context sau total „inadecvat”, e chiar cuvântul rostit de un personaj și preluat de narator, pune în lumină o idee sau o contradicție, e caracteristic pentru un anume limbaj sau este simplu automatism, e plin de înțelesuri și subînțelesuri sau chiar găunos, e nucă tare între dinții cariați sau pur și simplu o nucă în perete ori este acel ceva de care nici nu ne dăm seama și astfel se salvează de indiscreția noastră.

O lectură psihanalitică ar putea susține ideea că frecvența lor corespunde intenției de a sugera tot felul de dereglaje psiho-intelectuale generatoare de percepții maladive, în consecință – false. Personajele lui Matei Vișniec sunt obsedate/fascinate de cuvinte pe care le fetișizează. Rugându-l pe Kosef să intervină pe lângă directorul închisorii în legătură cu necazurile de la magazia de haine, responsabilul de secție – „omulețul bondoc și jovial” precizează cu gravitate: „*Nici nu vă dați seama ce mult cântărește cuvântul dumneavoastră acum.*” Atât limbajul naratorului cât și cel al personajelor este adesea ambiguu și conspirativ. În bucătărie la Rozette, „*în cele mai neașteptate momente cineva îi strecura în ureche [lui Kosef J.] câte o întrebare de genul: «Și mâine? Mâine tot așa?» sau și mai ambiguu: «Dar d-acu-ncolo, v-ați gândit?»*”

Rar de tot reușea să descopere exact cine anume vorbise. [...]

Renunța repede la aceste încercări de a afla cine vorbea și de a înțelege despre ce anume era vorba în ceea ce i se spunea. Se mulțumi să rețină cuvintele, propozițiile și uneori frazele care îl bombardau pur și simplu.”

Tot aici, printre vrafurile de resturi și vase murdare, glasurile indistincte și nervoase „*nu mai pronunțau decât cuvinte, cuvinte dintre cele mai ciudate și mai disparate*”.

Spre deosebire de romanul lui Kafka, aici tragicul și grotescul sunt mai accentuate, ca de pildă în cazul „dezbaterei” din lumea

liberă cu care Kosef intră în contact, lume ce aduce aminte și ea de piesa *Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal*. Această „lume” este populată mai ales de indivizi ramoliți și grotești, dar care se dovedesc vajnici promotori ai unor principii pe care le apără vehement într-un limbaj clișeizat, în care predomină cuvinte din sfera semantică a libertății și democrației. Capitolul 29 ne transportă în societatea vesel-disperată a lui Caragiale unde toată lumea vorbește în același timp și nimeni nu ascultă. Tot așa se discută și la întrunirile celor din „zona liberă”: „*Când vocile care păreau pe punctul de a înnebuni deveniră mult mai numeroase decât vocile lucide se mai făcu o adunare.*”

Ceva mai temperate, aparent lucide, sunt vocile celor adunați într-o vastă încăpere a spitalului de psihiatrie din pomenita piesa de teatru. Aici este invitat și scriitorul Juri Petrovski într-o „încăpere vastă, luminată inegal”, în care se aflau aproximativ 20 de „bolnavi”. Percepția spațiului spitalicesc e contradictorie: „*Încăperea are ceva dintr-o distilerie de alcool ilegală*”, dar un pacient mai de vază al spitalului salută prezența scriitorului care avea să povestească „istoria comunismului” în ceea ce consideră a fi „zona liberă a acestui stabiliment”, ba chiar „teritoriul liber al Uniunii Sovietice”. Aici i se va face lui Juri Petrovski o cămașă de forță, apoi se va asista la un proces al Tribunalului Zonei Libere și se va povesti despre felul cum unii dintre cei de față l-au cunoscut pe Stalin, cel despre care toată lumea trebuie să știe că trăiește în ciuda posibilei sale dispariții fizice.

Între Spitalul în care ajunge captiv Juri Petrovski și temnița în care se va reîntoarce Kosef J. există multe similitudini. În ambele locații avem de a face cu condamnați care cel mult își pot permite măcar o vreme iluzia libertății. Încarcerat pentru a doua oară, Kosef nu mai este un simplu deținut, ci pacient, un „bolnav mintal” căruia i s-ar putea povesti istoria comunismului. Reiese această afirmație chiar dacă din roman lipsește trimiterea directă la un anume context politic. Ceea ce ni se propune ar părea mai degrabă o parabolă a dramei dintotdeauna a omului, pe care – ce

ironie! – ni l-am putea închipui fericit doar în măsura în care își acceptă damnarea?

Romanul este antrenant tocmai prin faptul că provoacă mereu stări interrogative. Reiau câteva întrebări care s-au conturat pe măsură ce lectura înainta: Care e sensul schimbării inițialelor numelui personajului? De ce fusese închis Kosef J.? Dar de ce a fost eliberat? Din ce motiv nu i se termină la timp hainele de om liber? De ce deambulează K. într-un spațiu care pare a transgresa zidurile închisorii, spațiu marcat de ambiguitatea interior-exterior? De ce se renunță la urmărirea primului deținut evadat? De ce lui K. i se va

încredința sarcina de a-i supraveghea pe deținuții de la unul din etajele închisorii iar el își va face treaba impecabil? De ce se spânzură deținutul evadat în grădina de meri pe care tocmai o frecventa cu plăcere însuși Kosef J.? De ce este Kosef angoasat în momentul când, readus în celula 50, dă cu ochii de cei doi gardieni, pentru ca apoi să se liniștească pe deplin?

Este libertatea întotdeauna o experiență traumatizantă, pe care să devină o fantomă inconsistentă? Sau există o libertate cu adevărat salvatoare pe care este capabilă să o ilustreze doar arta însăși?

Domnul K. eliberat, de Matei Vișniec

Virgil RAȚIU

„Într-o bună dimineață Kosef J. fu eliberat” – așa începe romanul. Mai întâi zăngăniră lanțurile de la cele două lacăte care fereceau liftul. Apoi se deschiseră ușile de la capătul coridorului. În sfârșit, se auziră câteva înjurături și imediat scârțâitul căruciorului pe care se aduceau tăvile cu micul dejun. Abia când cei doi gardieni trecură pe lângă celula lui Kosef J. fără să se oprească, acesta din urmă își dădu seama că se întâmpla ceva ciudat. În primele momente Kosef J. rămase profund încurcat și chiar cumva jignit. Era pentru prima dată când Franz Hoss și adjunctul său, Fabius, treceau pe lângă celula sa ca și cum el, Kosef J., n-ar fi existat înăuntru. Obloanele de la ferestruicile pe unde se strecura mâncarea continuară să se ridice ca de obicei, toate celelalte zgomote familiare punctau, în ritmul lor obișnuit, ritualul precis al micului dejun. Bătrânul Franz Hoss nu contenea să urle și să izbească în ușile de fier. Fabius, enervat la culme, ca întotdeauna, nu înceta să mormăie și să se plângă de puturoșenia deținuților”...

Kosef J. nici nu se știe precis pentru ce vină a fost închis. Ani de zile a petrecut într-un penitenciar care dincolo de cele 50 de celule

ocupate, avea zeci de alte încăperi, ciudate, încurcate, situate la subsoluri, demisoluri, la partere și etaje, înconjurate de o mulțime de curți exterioare construite parcă concentric, cu beciuri întunecate și spații virane unde din când în când rătăcea câte un deținut declarat de conducerea coloniei dezertor, dezertor, ca și alții, negăsit ani și ani în ciuda căutărilor asidue, organizate. Kosef J. a fost un deținut cuminte care nu a creat probleme, care însă se temea cel mai tare de bătaie. Lui însă nu i s-a explicat de ce a fost pus în libertate și nici nu prea a înțeles ce-o mai fi și aia, „libertatea”. În așteptarea întâlnirii cu directorul închisorii – mereu amânată, umbla liber pe la bucătărie, infirmerie, la croitorie, – pentru a i se confecția un costul nou în vederea eliberării deoarece al său putrezise în imensele magazii igrasioase, cu încăperi neștiute și mirosind insuportabil...

Tot în așteptarea întâlnirii cu șeful penitenciarului, seara, la bucătăria unde gătea Rozette, Kosef J. juca zaruri cu torționarii săi, Franz Hoss și Fabius. Niciunul nu cunoștea cauza pentru ce „eliberatul” începu să câștige la zaruri tură de tură. Ba mai mult, cu vremea, părea clar că ambii gardieni erau bucuroși când pierdeau. Ca să nu se plictisească și mai

tare, lăudau mâncarea gătită de Rozette, iar Franz Hoss explica academic: „Farfuriile, cu cât sunt mai curate, cu atâta *dau* mai mult gust”. În același timp vorbeau despre cel care a evadat recent dacă a fost prins, nu, desigur!, important însă era că nu au fost abandonate căutările.

Când în sfârșit Kosef J. ajunge în fața colonelului, acesta îl invită cu jovialitate să ocupe loc, deși era nervos că tocmai trebuia să rezolve cu fiul său o problemă de aritmetică, și îi citește problema, și încă una, și se plânge: „Spune dumneata, domnule Kosef, nu este asta o porcărie ordinară, o minciună ca să sucească mintea acestor copii?... (...) Toate scârboșeniile, toate mistificările astea trebuie să le-nvețe omul’, și asta de mic. Și numai ceea ce-i trebuie cu adevărat, numai ceea ce e

util cu adevărat, numai asta nu te-nvață nimeni”. Apoi îi spune lui J. că el nici nu are motive să fie supărat, fiind liber, și poate începe o viață nouă. Apoi pleacă.

Dar timpul a început să se strice demult, deținuții primiră echipament gros, de iarnă, numai Kosef J. nu. În fond, nici nu mai avea *dreptul*, și nu mai avea puterea să mai obțină vreun drept. Kosef nici nu mai exista, nici nu mai există, chiar dacă este *real*, pare *real*... Dar, oare ce o fi aceea *realitate*?

Matei Vișniec mărturisește că, în primul rând, *Domnul K. eliberat* (Ed. Cartea Românească, București, 2010) este un omagiu adus lui Kafka. Cartea a fost scrisă imediat după ce a plecat din România, în 1987, tocmai libertatea evocând, șocul libertății trăit și înregistrat acolo, la Paris.

Eden – fruct oprit II

Romantism, dramatism, luciditate

Constantin BLĂNARU

Tamara Andrucovici (n. 1984), fiica preacunoscutului Vasile Andru, școlită în Franța (dar și în cultul pentru valorile spirituale românești), a apărut în 2009 la Paralela 45 cu un microroman în limba franceză, fiind prezentată convingător de Doina Cernica în „Crai nou” din 1.VIII.2009. În volum sunt alăturate și versiunea în limba franceză, și cea în română, prilej pentru o dublă receptare. Este o mare surpriză și o îndreptățită nădejde că literele bucovinene mai au un vlăstar, care poate deveni un arbore emblematic pentru bucovinism. Microromanul, cu titlu-vers de Adrian Păunescu – *Tu ai palma cât o țară* –, impresionează deopotrivă prin prospețime și nerv. Ambele însușiri decurg din zguduirile unei tinere trecute prin iadul Auschwitz, de unde a scăpat ca prin minune, apoi cunoscând teroarea, haosul, nelegiuirile aduse de ultimul război și de regimul sovietic reinstaurat în Basarabia, de „moartea albă” de la Cernobîl și de alte vicii permanentizate, printre viață și moarte visând mereu la un Cer însořit, izbăvitor. Sunt „temele” remanente ale lumii de azi, în care foarte tânăra scriitoare s-a inițiat prin lecturi, prin documentare la fața locului și pe care, cu o precoce capacitate de integrare în general-uman, și le-a asumat la parametrii civilizației secolului XXI, scrisul ei fiind o chintesență a trăirii, pătimirii și năzuinței de purificare.

Construcția epică are complexitate și originalitate. După un scurt prolog, în prima secvență, de trasare a unei hărți a durerilor și speranței – „Auschwitz... Realitatea noastră... Siberia... De la Moscova la București. De la Chișinău la Paris. De la Est la Vest... spre soare (...) De la Auschwitz la timpul catedralelor... la vechi monumente de lumină, având cupole de aur și argint, poduri majestuoase... departe... să zbori. Unde? Departe (...), mereu să părăsești ceva. Cu

inima în trei culori... în vânt... cu sufletul sus” –, se derulează șapte capitole cuprinzând experiențe fundamentale, de la abuzurile unui ofițer neamț la momente de dragoste consimțită (cu Mircea, răpus ulterior de Cernobîl) ori inconștientă (din cauza experiențelor sau accidentelor psihedelice), soldată cu concepări și suprimări de sarcină. Traseul dramaticului și tragicului se subsumează titlului ultimului capitol, *Din Scyla în Caribda*: brutalizarea de către naziști a victimelor, incinerările odioase, pânda, capturările de oameni, frigul, foamea, actele criminale ale sovieticilor, autoscrutările și chinurile sinelui, „distilările” acestuia prin manifestări artistice compensatoare precum prezentarea – înainte și după Golgotă – a piesei lui Shakespeare *Richard al III-lea*, simbolizare a abominabilului absolut, audierea unor compozitori divini, ipostazieri prin elemente de mitologie antică și românească.

Toate acestea, însă, nu se află doar într-un capitol sau altul, ci sunt recurente, unele fiind asociate durerii, dezagregării morale și blestemului (Casandra, Pythia, Parcele, Lady Anne, Ofelia, Romanovii), amintitoare de infern (Styxul, Hades, fantomele din închisori), iar altele revigorante (căsătoria, dragostea, visurile, basmele românești, Rodrigue și Himena din Cidul lui Corneille) și aspirând mereu la purgatoriu care se întrezărește în final prin descoperirea pământului patriei, a apartenenței la umanitatea de peste hotare anume și năzuirea la luarea în stăpânire a originii ei.

Atmosfera romanului e un amestec de lumini și umbre, mai ales acestea din urmă frenetice. La lumini/himere redresante contribuie fragmente din Shakespeare, Corneille, Paul Celan, din comuniunea instalată în barăcile lagărului, iar la întuneric amintirile funeste și obsesiile (capturarea ei într-un hotel după logodire, vesta ofițerului neamț mortifiant, cenușa incinerărilor, uciderea unei

păsări, sângele, coaja de pâine salvatoare, teama de a fi lovită de monștri la vreo privire nepotrivită, imaginea lupilor), depresiile, disperările, halucinațiile, delirurile, retrăirea unor situații traumatizante, unele cu efecte paralizante (reactivarea atingerilor neamțului în relațiile cu soțul iubit, simțirea eșafodului în momente de dragoste după pierderea lui Mircea).

Protagonista trăiește atât afectiv-retrospectiv și aglutinant, cât și dubitativ, imperativ și lucid, încercând să-și ocrotească interioritatea, să și-o facă preeminentă în raport cu factologia, cu istoria obiectivă: peste coșmaresc și subconștientul torpilat de euforizante și etilice își fac loc deliberarea, care îi permite asemănarea dintre asasini (Auschwitzul și sovietismul) prin inventivitate diabolică și amintirea tonifiantă a meditației captivului Beaufort din *După douăzeci de ani* de Al. Dumas ș.a. În punctul culminant al degradingoladei sale, personajul Dott vede și contrastul dintre calitatea sa inițială de universitară și viața prăbușită, determinată de context, neurmarea cursului navei lui Noe, respingând sufletește Răul demonilor negru și roșu atotputernici, intentând un proces sfâșietor și constructiv sinelui în scrisoarea trimisă prietenului Vodnik, depășindu-și sentimentul deșertăciunii, al indeciziei în autoevaluarea raportului dintre inocență și păcat și dorindu-și umplerea ființei de fericire, limpezirea morală (se vede repetat „*salcie plângătoare*”) și supunerea subconștientului palpitant conștientului (scena autoprivirii în oglindă). Semnificativă este frecvența monologului și alternarea persoanei I la prezentul ambiguizator (predominant) cu a II-a și a III-a, cea din urmă exprimând redobândirea suveranității eului: „*Ea ar fi vrut... Cu ochii închiși, ea vizualiza chipul lui Mircea, lin, lin, ca să se estompeze trăsăturile ofițerului neamț... De ce nu reușea oare mai lesne? (...) Strângea ochii; mâna îi tremura pe hârtie de teamă ca acel chip să nu se metamorfozeze în ceva spăimos; totuși nu... i se părea... și dacă se înșela... Nu, nu se va înșela! Conturul se desena, se desena... o apariție tot mai distinctă ieșea din degetele sale: Mircea*”.

Simțind des trăsnete negre, vrea să evadeze, romantic, pe alte tărâmurii. Îi spune

lui Mircea: „*Aș vrea să zbor în stele... să visez... să am vise frumoase pline de dezmierdări blânde ca ale tale... brațele tale ținându-mă. Ca visele vrăjite. (...) Aș vrea să nu existe în creierul meu decât feerie. Aș vrea să nu mai existe urmele războiului și cortegiul lui funerar...*” Fericirea cu Mircea îi anihilează trecutul aversiv, dar îi propulsează și o atitudine critică față de realitățile care au subjugat-o, iar în final, o viziune a unei existențe libere, transfrontaliere, pe paralelele și meridianele mapamondului: „*nu mai existau nici lagăre, nici comunism. Ea surâdea turiștilor occidentali pe care-i auzea comentând în franceză, engleză, italiană. Amintirile de la Marea Neagră se amestecau cu cele de la București și de la Chișinău, cu pomii înfloriți primăvara, cu teatrul, cu muzica, cu dragostea. Prin noi țara va dăinui...*” Interesant e că autoarea convertește reiterările negativului în progresii intime, introspecțiile în prospecții, psihologicul în ontologic.

Textul nu are o continuitate propriu-zis epică, ci una psihică. Altfel spus, domină perspectiva unui prezent al încremenirii timpului, transpunerea de stări tensionale care convertește conștientul trecutul în viitor. Cum spune și Doina Cernica, timpul psihic s-a oprit la 19 ani, după trauma din lagărul nazist. Și până la evenimente precum revoluția română sau Cernobîl, Dott are, subiectiv, mereu 19 ani. De aceea textul este neliniar, flexibil, are ritm tremolant, trepidant și sacadat („*Un copil... un copil... un copil...*”), cu frecvent suspans (vizibil în pasajele citate), apt să sugereze până și senzația plutirii spre moarte dintr-un punct de neîntoarcere tragică, și efervescența protagonistei. Parcursul evoluției tinerei hipersensibilizate de rău conține și exerciții de reidentificare a eului prin logică, inserturi în limbile germană și engleză, iar într-un loc un text despre terapeutică prin șocurile electrice, de o raționalitate scientistică, contrastantă cu viața afectivă uneori impetuoasă, astfel acesta din urmă apărând ca o forțare textualistă.

Dincolo de orice amănunt, micul și densul roman, rezultat al unui spirit arzător și laborios, certifică un potențial creator cu mari posibilități de împlinire și influențare a literaturii tinere.

Alexandru Buican și drama absolută a trăirii românești

Adrian CHERHAȚ

Într-o epocă a globalizării structurate corect politic, în care valențele naționale și etnice sunt trecute întotdeauna pe planul secund sau chiar evitate, fiind considerate depășite în raport cu noile tendințe, preocupările de a valorifica literar anumite aspecte din taina existențială a poporului român ar putea da impresia unor apariții bizare în peisajul creației artistice. Această percepție

se datorează poate și faptului că, în a doua parte a regimului comunist de tristă amintire și în primii ani de libertate, *ideea națională* în general și manifestarea unor sentimente patriotice au fost confiscate în mod abuziv de personaje crescute și formate sub drapelul viziunii proletare.

Lucrarea lui Alexandru Buican, *Teatrul onoarei*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2010, se înscrie pe acest segment al literaturii cu preocupări naționaliste, dar care se distanțează vizibil de tendința întâlnită în creațiile clasice ale cultului național. Așa cum mărturisește în prefață, autorul își clădește opera sub „patronajul” lui Camil Petrescu în categoria „dramei absolutului”, intenționând totuși să depășească perspectiva marelui dramaturg prin plasarea ei în cadrul etnicității românești. Intenția sa de a prezenta dramatic sub zodia „ideii absolute” trăirea românească, așa cum s-a manifestat ea de-a lungul istoriei, oferă publicului o viziune diferită a spiritului românesc, pornind de la atitudini și fapte obiective, care poate indigna ușor pe cei obișnuiți cu clamări patriotarde.

Alexandru Buican, un scriitor cu dublă cetățenie, română și americană, este și autorul

unei importante biografii a lui Constantin Brâncuși, un artist destul de puțin promovat în trecut în arealul culturii române, apărută în limba română la editura Artemis, București, 2006. Volumul *Teatrul onoarei* cuprinde două piese de teatru *Încercarea* și *Neînțelegerea*, editate inițial și separat, prima la editura Polemici, New York, 1987, iar a doua la editura Eminescu, București, 2000. Cele două opere dramatice vizează atitudinea generală a românilor în două situații de criză națională: invazia ungarilor horthyști asupra Ardealului de Nord din 1940 și tăvălugul rușilor sovietici în România din 1944, având ca și consecință instaurarea jugului roșu al bolșevismului asupra poporului român.

Alexandru Buican intenționează să redeschidă discuția despre poporul român și capacitățile sale de a ilustra umanitatea în marile încercări ale istoriei, care au rolul de a limpezi în situații clare „trăirea românească”. Motivația sa este că „adevărurile asupra calităților sau defectelor unui popor ies la iveală mai bine în situații de criză”. De aceea, continuă el, „ne-am plasat și noi demonstrația dramatică în momente de răscruce: cele două invazii suferite de români în deceniul patru al secolului trecut. Iată dar cadrul în care se desfășoară dramele noastre absolute... În ceea ce ne privește, am redeschis, în laboratorul de creație pe care ni l-au pus la dispoziție cele două piese din acest volum, discuția asupra adevăratelor calități sau defecte ale românilor. Și mai ales asupra mecanismelor care ne-au făcut să fim ceea ce suntem (și nu ceea ce am dori să fim). Trebuie ceva curaj ca s-o faci. Dar nu mult. Trebuie doar să nu vrei să ajungi nici director de ziar, nici la Academie, nici undeva sus în stima românilor... Nici măcar să fii iubit. Să nu vrei altceva decât să afli adevărul”.

Din cuvintele de mai sus, precum și din conținutul celor două piese dramatice, deducem faptul că, în opinia autorului, conținutul cultural valoric al poporului român ar fi în realitate altul decât cel prezentat până acum în creațiile și discursurile clasice ale

cultului național. Acest profil „fals” ar constitui ceea ce românii ar trebui să fie sau ceea ce ar vrea să fie, nu însă ceea ce sunt în realitate sau ceea ce au dovedit că sunt de-a lungul istoriei lor. Impresia idealistă de natură psihotică, pe care poporul român o are despre sine, se datorează, în bună parte, după părerea lui Alexandru Buican, lui Mihai Eminescu, care a „servit” românilor toate virtuțile închipuite printr-un fel de „doctrină națională”. În demersul său, pornește de la opiniile controversate și „nepatriotice” despre psihologia poporului român ale filosofului Constantin Rădulescu-Motru, care continuă să trezească multe polemici și reacții până azi.

În prima piesă, *Încercarea*, autorul încearcă să surprindă reacția românilor, cu toate implicațiile ei, la pătrunderea trupelor ungurești în orașul Cluj-Napoca, în urma dictatului de la Viena. Acțiunea se petrece în ziua de 11 septembrie 1940 și are ca punct de atenție trăirile interioare, adesea pasionale, ale personajelor, care înțeleg că este o datorie „morală” să reacționeze la atrocitățile năvălitorilor. Pe lângă referințele critice, cu semnificații apocaliptice, la adresa lumii și a societății în general, întâlnim în atitudinea personajelor un exces de trăiri sufletești, care în mod firesc degenerază în răzbunare și sacrificiu pătimaș. Trăirea interioară, desfășurată pe durata unei lungi nopți de așteptare, pendulează dramatic între curajul jertfei pentru o cauză comună și dorința de conservare provocată de frică și de indiferența celor din jur.

În *Neînțelegerea*, găsim oarecum aceeași problematică a trăirilor interioare privitoare la soarta poporului aflat sub ocupația armatei sovietice și sub jugul regimului comunist. Întreaga acțiune se desfășoară în subsolul unei clădiri vechi, unde are loc o întâlnire conspirativă, cândva în cursul anului 1956, moment în care România era, așa cum se exprimă unul dintre personaje, „o vastă închisoare”. Conținutul piesei se rezumă la o lungă dezbatere asupra necesității jertfei pe altarul onoarei poporului subjugat, discuția mișcându-se între dorința de asumare a acestui sacrificiu în numele națiunii și starea de pasivitate dezamăgitoare determinată de dezinteresul aceleiași națiuni. Este prezentă și aici disputa pasională între curajul jertfelnic, prin excelență altruist, întreținut de iubire și depre-

sia individualistă rece provocată de „trăirile” egoiste ale societății.

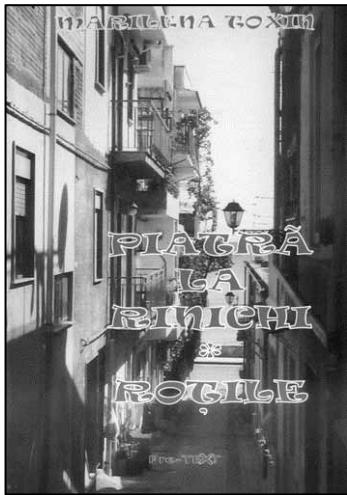
Desigur, problematica ridicată de Alexandru Buican prin *Teatrul onoarei* poate constitui oricând obiectul unei necesare debateri pe tema profilului moral-valoric al națiunii române. Aceasta cu atât mai mult cu cât vedem până astăzi un element paradoxal și o mare enigmă în legătură cu „trăirea românească”: cum se poate explica că un popor născut în sânurile creștinismului, pentru care credința reprezintă bunul cel mai de preț păstrat de-a lungul istoriei, este capabil de atâtea trădări, compromisuri umile și reacții egoiste la nivel individual în momentele de grea încercare? Să fie oare vorba de o înjosire caldă aflată în genele românilor, pe care autorul, prin replica unui personaj, îi asociază cu șerbii care „schimbă numai un stăpân pentru altul, în fața căruia se târăsc în veci” și pentru care singura emoție pe care o trăiește „este sosirea biciului pe spinare”?

Personal am avut senzația unui bizar inconfort citind cele două piese de teatru, pentru că nu pot vedea „trăirea românească” în termenii lui Alexandru Buican. Din ecuația acestui *teatru al onoarei* cred că lipsește ceva esențial: credința în Dumnezeu și conținuturile ei, fără de care întreaga trăire este mult prea seculară și străină de românism. O singură referință, și aceea ironică și depreciativă, la credința creștină este prea puțin și oferă mai mult perspectiva unei gândiri în logica stângistă (ca să nu zic stângace) a lui Marx. Nu putem omite faptul că în formele de rezistență ale românilor, atâtea câte au fost, atât în reacția la atrocitățile ungurești din Ardeal, cât și în dârzenia „dușmanilor poporului” din temnițele comuniste sau a partizanilor din munți, un factor determinant a fost credința creștină, care prin conținutul ei exclude orice dorință de răzbunare. În această schemă de gândire românească din perspectivă creștină, între demnitate și răzbunare există importante reacții de opoziție și delimitare. Nu am senzația că Eminescu a exagerat virtuțile națiunii sale, nici că Rădulescu-Motru a subminat imaginea sa prin defectele evidențiate, ci doar că lui Alexandru Buican îi scapă un element fundamental fără de care spiritul românesc este redus inevitabil la un spectacol derizoriu și absurd.

Piatră la rinichi de Marilena Toxin

Ion MOISE

După microromanele cu tentă memorialistică: *Joc de rol* (premiat la Festivalul „Liviu Rebreanu” de la Bistrița în 2006), *Zidul miresei*, o narație care atinge fiorii *Nunții din Perugia*, la care adăugăm și

volumul *Undeva... un capăt de lume*, unde evocă oameni și destine din Sulina de astăzi, Marilena Toxin se prezintă de data asta cu un tom de proze mai scurte, de fapt cu o nuvelă și o povestire care au, tot așa, ca punct de plecare unele date autobiografice, acestea fiind mai eviden-

te în bucata *Piatră la rinichi*, Editura PRE-TEXT, Câmpulung Moldovenesc, 2010.

Referindu-ne mai întâi la această povestire, apreciem de la început tonusul epic adecvat unei viitoare experiențe de viață prin care trece protagonista acestei scurte epopei, respectiv Maria căsătorită cu George, după o derivă conjugală trăită cu primul ei bărbat. Urmând o linie clasică în abordarea construcției epice, autoarea se străduiește din primele rânduri să realizeze cu o oarecare minuție și discreție portretul fizic și moral al Mariei notând frust dar obsesiv faptul că, ajunsă la vârsta maturității, „Suferise destul. Fusesse săracă, făcuse uneori și foamea și (multe alte) întâmplări nefericite i-au șlefuit sufletul.” Nu-i mai puțin adevărat că și actualul ei soț, George, trecuse printr-o experiență într-un fel asemănătoare, și astfel, pe baza acestor experiențe comune, între cei doi se încheagă legături trainice și sincere de iubire, din păcate, pe alocuri, cam idealizate.

Totuși „nenorocirile și mizeriile întâmpinate din partea semenilor” reușiră să-i călească sufletește pe amândoi. „Spirit cult și rafinat”, pictor, George făcuse călătorii în această ipostază, prin mai toate țările europene, cu expoziții personale dar impunându-se și ca excelent fotograf și realizator de filme documentare „care stârnise destule invidii”. Maria avea la rândul ei înclinații plastice, dorind să urmeze în tinerețe artele plastice dar „n-a fost să fie așa” și a absolvit un curs de psiho-pedagogie, intrând în învățământ. Avea doi copii reușiți dar făcuse „compromisul” de a răbda prea mult un bărbat semidocult și violent și, într-o iarnă, pe neașteptate, se hotărî să pună capăt suferințelor îndurate și să-și urmeze noul soț care, prin iubirea sa sinceră, de-a dreptul copleșitoare, reuși s-o elibereze de negurile trecutului și să-i stimuleze chiar spiritul creator, în speță cel al scrisului. Dar după un voiaj de vis în Sicilia, Maria se îmbolnăvește grav de inimă și de rinichi, poate și datorită avatariilor din prima căsnicie care i-au zdruncinat sănătatea. Ajunsă în țară, boala i se agravează și, la insistențele sorei sale mai mici, Cristina, se internează la un spital de prestigiu, în vederea operației. Asistăm aici la o atmosferă care aduce parțial cu cea din „Muntele vrăjit” al lui Thomas Mann dar păstrând proporțiile. Este locul care-i dă prilej autoarei să creioneze portretele unor suferinzi de diferite vârste și ocupații. Astfel, întâlnim o infirmieră cu părul roșcat care, deși studentă în anul III la psihologie, face cu mult devotament, pentru un salariu de mizerie, o muncă murdară, cea a înlocuirii pampersurilor oamenilor în vârstă, o „mamaie” care-și tot numără pe ascuns micile sale economii, o bătrânică senilă care încearcă mereu să-și smulgă perfuziile, un moș operat de prostată care se debarasează de toate tuburile, se

îmbracă imediat după operație hotărât să se autoexterneze; o profesoară cu un destin absolut dramatic care, după moartea soțului, a rămas singură, cu un băiat bolnav de parkinson și o fată, Alina, ce și-a pierdut logodnicul într-un accident rutier în urma căruia s-a călugărit. O întreagă tipologie în care Marilena Toxin excelează în arta portretului, fixând prin tușe și crochiuri, detaliile unor fine trăsături sufletești. Galeria se completează însă și cu figurile luminoase ale unor medici cu multă afecțiune față de bolnavi, care înțeleg să-și facă datoria până la capăt, adevărate repere profesionale pentru breasla din care fac parte. Așa e doamna Irina Albu, care a operat-o pe Maria, ce radiază și cucerește pe toți din jurul ei, sau domnul Jianu, directorul clinicii, respectat de toți pentru autoritatea și competența sa profesională, medicul Sauditu, tânăr și pus pe șotii în scopuri terapeutice ș.a. Dar portretul complex care se reține este cel al Mariei, protagonista povestirii care, în fața celor două operații, prima de scoatere a pietrei de la rinichi, a doua de înlăturare, după șase săptămâni, a organului bolnav, dă dovadă de multă tărie de caracter reușind, cu ajutorul credinței fierbinți în Cel de Sus, să-și depășească aceste ultime încercări ale zbuciumatului ei destin.

Interesante și demne de consemnat sunt și demersurile analitice ale autoarei în evocarea tribulațiilor interioare prin care trece Maria înaintea celor două operații. E surprinsă teama paralizantă față de acea masă a supliciului care putea fi și salvare și eșafod. Sunt temeri sintetizate în colocviul dramatic interior, cu interogația obsesivă: „Dacă rămân pe masa de operație?” Tot în acest context, autoarea face și digresiuni comparative urmărind și reacțiile celor care trec prin același examen de conștiință înainte de operație. Rugăciunile și semnul adorației divine este practic cutuma obișnuită a tuturor alături de încurajările personalului medical, a medicilor chirurghi care nu se sfiiesc să recunoască faptul că și ei sunt încercați de aceleași emoții, indiferent de rutina și experiența lor profesională.

În „Roțile”, narația se axează de la capotă, pe suita de stări de spirit care reflectă traume morale ce se consumă, din păcate, pe

un fond melancolic, în care se menține însă un tonus epic ridicat. Marilena Toxin evocă practic destinul a două tinere femei, Magda și Helga pe care le urmărește din anii de școală până la cei ai deplinei maturități. Cu smerenie și fără neguri expresioniste, autoarea apelează la o analogie clasică, Magda provenită dintr-o familie modestă, Helga, dimpotrivă, bogată, cu un tată prosper om de afaceri și o mamă intelectuală aflată „la cuțite” cu fiica sa. Cu toate că i se atribuie o anume sensibilitate, intuiție și capacitate reflexivă, Helga cedează, în final, demersurilor insistente ale unui anume Cornel, șofer de tir cu care se căsătorește în secret și acceptă oferta unui voiaj în Grecia. (Găsim analogia cu Maria din „Piatră la rinichi” care voiajează în Sicilia).

Spațiul grecesc îi prilejuiește autoarei să facă un soi de paradă a erudiției pe teme elene, vechi, în speță livrești, cu efect de grefe intertextuale. Acestea sunt menite să întindă artificial spațiul narativ cu intenția evidentă de a ajunge la proporții romanești. Dar iată că sejurul elen, fericit și emoțional, specific gesturilor interzise, se încheie prin arestarea lui Cornel surprins de poliția greacă în postură de traficant de droguri. Helga se trezește brusc într-o situație fără ieșire. Singură, fără un ban și însărcinată în luna a noua, n-are încotro și apelează la sprijinul tatălui, George, descris în culorile cele mai luminoase, poate prea idealizat, care a căutat-o cu disperare în toată perioada absenței sale din țară. Tatăl, bineînțeles că o iartă și o aduce în țară, unde, după divorțul de Cornel obligat să ispășească doi ani într-un penitenciar grecesc, naște o fetiță, Bianca. Între timp, se reîntâlnește cu Magda, cea care i-a fost ca o soră, căsătorită și ea cu un anume Lucian, căsătorie din care a rezultat tot o fetiță, Livia, aflată în grija bunicilor.

La insistențe, Helga urmează o facultate umanistă la Cluj. În anii studenției îl cunoaște pe Emil care și acesta avea complexul lipsei de studii în urma unui eșec la admitere. Cu toate acestea avea o situație materială înfloritoare și după o îndelungată și răbdătoare insistență, reuși s-o cucerească și să se căsătorească cu Helga. Ajunsă profesoară, Helga își îmbunătățește

relațiile cu mama sa, Elena, prin intermediul Biancăi de care aceasta se atașase foarte mult.

Emil, un alt personaj idilic, o copleșea pe Helga cu atenții și cadouri scumpe, în speță lănțisoare și cercei din aur, astfel încât relațiile dintre cei doi păreau demne de invidiat. În fine, după niște sărbători de iarnă cam prelungite, deși obosite, Helga și Magda au hotărât să facă un voiaj la Cluj pentru recuperarea unui cerceș scump din aur pierdut de Helga nu se știe în ce soi de împrejurări. Dar drumul înghețat și alunecos le-a fost fatal celor două tinere femei. Helga, aflată la volan, și-a pierdut controlul și a ajuns cu autoturismul sub roțile unui tir care tocmai le tăia calea. Helga a murit pe loc iar Magda a ajuns în comă la spital. Final dramatic care sugerează ideea subsidiară că orice dram de fericire se plătește uneori prea scump.

Așadar, cu excepția unor repetiții cam supărătoare, a unor clișee ce țin încă de tehnica scriiturii incipiente, precum și a unor scene idilice și cam explicite de natură conjugală și inter-familială (vezi Maria vs. Cristina sau Emil vs. Helga), cele două proze sunt în ansamblu niște reușite ce denotă o certă vocație epică, constant cultivată și întreținută de-a lungul unei vieți mult încercate, din experiența căreia rezultă realismul și vigoarea scrierilor sale în general.

Marilena Toxin dispune de o reală capacitate de a crea tipuri viabile, nu întotdeauna liniare, care prin mișcarea lor naturală, prin gestică și forța expunerii dau senzația unei intense trăiri care seduce și este indubitabil convingătoare.

Simfonie pe zid

Despre etnologie, cu întreită mână

Ion FILIPCIUC

Deschid cu înfrigurare o carte recentă de etnologie, chiar astfel intitulată de cunoscutul și harnicul folclorist Iordan Datcu, *Cartea de etnologie*, Studii și articole publicate în revista „Răstimp” (nr. 1/ 2002 – nr. 1/ 2009), Editura MIM, Craiova, 2009, 226 p., cu o mențiune demnă de luat în seamă – „Carte apărută cu sprijinul Centrului Cultural Mehedinți” –, chiar de către cei stipendiați să se îngrijească de tradițiile culturale din întreaga țară, și mă cuprinde o întreită mână.

Înainte de toate, pentru că din 2002 până în 2009 au apărut foarte multe cărți de etnologie, despre care nu aveam știre, nu am reușit să le văd sau să le citesc și tare aș fi vrut să le am în casă. Între acestea, trebuitoare mi-ar fi câteva instrumente de lucru:

Culegeri de texte, precum *Sărbători și obiceiuri. Vol. I, Oltenia*, cu răspunsuri la ancheta pentru Atlasul Etnografic Român, care va fi structurat în patru serii, în 20 de volume, editat de Institutul de Etnografie și Folclor „C. Brăiloiu” din București, coordonat de Ion Ghinoiu la Editura Enciclopedică, București, 2001, 400 p., care „contribuie la o mai bună cunoaștere a zăcămintelor folclorice și etnografice românești” (p. 11); *Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc (1905-1918)* vol. II, coordonată de regretatul savant Adrian Fochi și redactată acum de Ioan Șerb, urmare a volumului I (cuprinzând perioada 1800-1891), publicat în 1968), lucrare ce „nu este o simplă listă de titluri, întocmită din nevoi particulare – cum s-au mai făcut și în trecut –, ci izvorăște din considerații științifice unanim recunoscute pe plan internațional și reprezintă un elaborat științific sistematic, la nivelul exigențelor mondiale” (Adrian Fochi, *Cuvânt înainte*); *Legende din Plaiul Cloșani*, culegere de Cornel Boteanu, 2002; monografia *Vădeni (pe Prut), străveche vatră de cultură*, realizată de Stelian Spânu, Ed. Saeculum I.O., 2002, 126 p.; altă monografie despre *Spermezeu, străvechi sat românesc de la poalele Țibleșului*, de preot Marius Dan Drăgoi, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2001, 383 p.; *Atlasul etnografic*

român, vol. I. Habitatul – cu secțiunile I. *Satul*; II. *Gospodăria*; III. *Locuința și interiorul* – ediție coordonată de Ion Ghinoiu, Editura Academiei Române și Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 2003, 272 p., despre care editorul scrie că apare „târziu, după ce țări precum Austria, Germania, Suedia, Polonia, Elveția, Belgia ș.a. își au de multă vreme asemenea lucrări fundamentale”, întârzierea având însă și două avantaje: „folosirea experienței lucrărilor din țările citate și cartografierea computerizată a hărților”. De precizat că volumul al doilea a fost tipărit în 2005 iar cel de al treilea în 2008, semn că lucrurile merg pe un făgaș promițător, (p. 48-51).

Profile mai sumare sau mai bogate de etnologi ca I. C. Chițimia, cu un veritabil memoriu de activitate (p. 28-35 și 176-192), Ion Pop-Reteganu (p. 36), Ion Diaconu (p. 37-38), Elena Niculiță-Voronca (p. 38); Lucia Berdan (p. 39), Paul H. Stahl (p. 41-42), Gheorghe I. Neagu (p. 52-57); Ovid Densușianu (p. 58-61); Ovidiu Papadima (p. 61-62); Ion Nijloveanu (p. 68); George Muntean (p. 69); Cornelia Călin-Bodea (p. 69-70); Grigore Bstan (p. 70-71); Ion Mușlea (p. 72-75); Dumitru Stanciu (p. 76-77); Alexandru Dima (p. 78-96); Gheorghe C. Mihalcea (p. 99-100); Constantin Eretescu (p. 101-104, între ale cărui cărți este prezentată *Fata Pădurii și Omul Noptii în compania ființelor supranaturale*, Ed. Compania, 2007, 576 p. și *Știma Apei, Studii de mitologie și folclor*, Ed. Etnologică, 2007, 280 p.), Dumitru Pop (p. 105-107 și 136-138); Otilia Hedeșan (p. 107-109); Petru Ursache (p. 110-114); Ioan Șerb (p. 115-120 și 128-130), Petre V. Ștefănuță (p. 121-127); S. Fl. Marian

(p. 131-135); Ștefania Cristescu-Golopenția (p. 161-187); Hary Brauner (p. 168-171); Ovidiu Bârlea (p. 172-175); Gheorghe Vrabie (p. 193-196); Grigore Botezat (210-211) și Gh. Pavelescu (p. 212-214).

Apoi, studii de mitologie semnate de Ion Taloș, *Petit dictionnaire de mythologie populaire roumaine*, Ellug, Université Stendhal, Grenoble, 2002, 216 p., ori de autori precum Ioana Andreescu (p. 197-204) și Mircea Eliade, cu etnografie și folclor în *Jurnalul Portughez* (p. 205-209). O mențiune specială merită periodicul „Revista Asociației învățătorilor mehedințeni”, apărută lunar la Turnu Severin, între 1928 și 1944, probând că interesul pentru cultura tradițională este oarecum statornic în Mehedinți.

Despre toate aceasta scrie etnologul Iordan Datcu și nu-mi rămâne decât să-i admir dăruirea și răbdarea în a consemna roadele unei munci pe care nimeni nu o răsplătește, deși fiecare carte se așază la consolidarea temeliiilor ființei naționale.

Și, parcă pentru a mă întrista și mai mult, Centrul Cultural Mehedinți îmi trimite ultimul număr din revista „Răstimp”, Drobeta-Turnu Severin, publicație prin care observ că reușește un fapt cultural demn de toată admirația. Aș spune chiar, lansându-mă într-o figură poetică nu prea la locul ei într-o asemenea discuție, că la Turnu Severin „Răstimp” este un far care, din când în când, mătură cu un puternic fascicol de lumină spațiul etnografic din toate ținuturile românești. Bine ar fi ca să ajungă și la Suceava, pentru că aici, într-o instituție similară, finanțată din ban public, se tipăresc opuri fără nici o legătură cu etnologia ținutului de către un popândău editorial care își închipuie că reproducând de-a hurta articole și fotografii, colportate de prin publicații bucovinene interbelice, sau exhibând publicitate mascată unor fotogenice grupuri folk, face cultură tradițională, când există în Bucovina atâtea manuscrise – și la Cernăuți, și la Suceava, dar și prin alte orașe sau sate –, cu sau despre folclor încă nefrunzărite măcar. Ca să nu mai pomenesc de colecția *Cântece din Bucovina*, inițiată de Matthias Friedwagner prin 1910 și rămasă în cea mai mare parte

inedită chiar și după un veac de la culegerea textelor.

Spun la Suceava, unde încă mai stă în picioare casa lui S. Fl. Marian, cu o bibliotecă etnografică pe măsură și cu priceperea și puterea de muncă a doamnei Aura Brădățeanu, care cu adevărat „șterge colbul” de pe manuscrisele savantului bucovinean și editează *Botanica poporană română*, cu acuratețe filologică și într-o splendidă ținută grafică.

Tare mă tem însă că în secția pentru conservarea și promovarea tradiției culturale de la Centrul Cultural „Bucovina” din Suceava nici nu există o bibliografie cu monografiile sau cărțile de profil apărute în ultimii ani în acest spațiu. Oricum, în publicația „Revista Bucovinei” se lăfăie de câțiva ani o singură semnătură care nu are competență decât în domeniul „înjurătură”. Or, în acel generos „Răstimp” din Mehedinți citim dări de seamă nu doar despre cărțile folcloristice iscate în județul de la Dunăre, ci de la Bistrița, din Iași, București sau Paris.

În al treilea rând, sunt mâhnit de indiferența generală față de etnologie și tradiția folclorică, singura valută culturală cu care ne mai putem înfățișa în pridvorul european al popoarelor civilizate, care, într-un moment istoric, vor trebui să dea seamă în fața judecății de apoi a culturii și prin ce expresii estetice și-au dobândit mântuirea, neam cu neam.

Cartea de etnologie este, în fapt, o istorie fragmentară și aleatorie a folcloristicii și etnografiei românești din primul deceniu al mileniului III. Meticulozitatea autorului, așezarea fiecărei cărți în rama paradigmei subiectelor abordate de autori și precizarea importanței științifice a lucrărilor în contextul folcloristicii românești sau mondiale sunt abordate într-un stil sobru, echilibrat, fără accente critice prea dure și fără elogii pantagruelice.

Într-un cuvânt, *Cartea de etnologie* alcătuită de etnologul Iordan Datcu atrage atenția că în țara noastră mai viețuiesc vreo câțiva cărturari vigilenți, harnici și competenți în a oferi lumii și fața luminată de tradiția folclorică a poporului român. Cea brăzdată de manele și taclale politice tragem nădejde să nu ne întunece și viitorul.

Melania CVC

Poeme Blitz

Cu gândurile strânse în diademă
Perla coroanei s-a întors în scoica ucisă.
Chiar aici,
În oul păianjenului care mă țese
În pânza foarte subțire...
Cresc un dovleac fermecat
La capătul curcubeului
Peste care
Oul egretei cade cu aripi cu tot.
Străina poartă pălărie albastră
Și de sub-nisipuri
Apa îi cântă ca o placă celebră de vinilin.
Nu mai sunt podoabe autentice în burg,
Nici îngeri în tot acest eșafodaj
Pe care-l urc
Umăr la umăr cu paznicul nopții.
Din foișorul de foc
Se vede ca-n palmă spectacolul
cabaretului.

Suntem cu toții prezenți
În cartierul de vest,
În somnul chircit ca un sceptic
Ce-și pierde viața pe o carte de joc.
Din stofa paltonului cu reminiscențe
de mosc
Vă întind mâna unsă cu tot curajul
de care dispun...

– La ce bun?!
Mă întrebați voi, fotografii de familie,
Și eu plec
În automobilul meu
Capitonat cu fleanduri
Din dantelă fină, de Flandra.

Este incendiu perpetuu în Istorie
Un capitol s-a închis brusc.
Arhivarul își dresează puiul
de Rottweiler

Cu o coțka de carne...
Ce caut eu printre rafturile cu carii obezi
Și secretele lumii scrumite pe plită?
Ca un copil amnezic vin și vă spun că...
Zidurile acestea sunt albe
Pe sub solzii de marmura neagră.
Tu încerci să mă convingi că mint,
Și... trecem râzând, cu ochii închiși,
Prin mulțimea de domni furioși.
Dincolo de frica scăpată din leșă,
Ne așteaptă masa cu ștrudel și cafea
rece.

Degeaba îți spun că mi-e poftă
De vorbele crescute pe limbă,
Că nimic nu va mai rămâne la fel
În satul prin care

Poezia Mișcării literare

Umblăm ca o trupă de cobzari
fără instrumente.
Propovăduim pacea de o mie de ani
În timp ce
Ticălosul cu pantofi înroșiți
Se plimbă agale
Pe asfaltul proaspăt turnat
Pe calea victoriei.

Dinspre turnul primăriei de galben
Cad hulubii morți și paginile smulse
Din registrul stării civile.
De mâine dimineață precis
Pâinea neagră va fi palidă și întinsă-preș
Pe masa de taină.
Nu am slugă, nu mai am stăpân,
Nu mai știu să-ți zâmbesc
Din oglinda asta împodobită
Cu valve de stridii domestice
Și pahare golite de vin altoit.
Verde de Paris torn peste rugul aprins
și...

Otrava asta-i pe gratis
În spișeria ce-și doarme amiaza
Sub umbra dudului împodobit
Cu coconi din viermi de mătase.
Liniștea mea înflorește-n secret
Peste lacul cu știme gărbovite de icre
Și pescarii care încă nu s-au născut.

În dimineața asta vorbitoare
Creioanele în penar s-au frânt de trei ori
la rând.

Semn interzis.
Învăț să trăiesc după capul meu
În caietul din care
Schițele magistrului evadează perpetuu.
De pe buza mesei de scris
Substantivele fără haine pleacă spre Cer.
Balanța întrebărilor este tot mai nesigură
Și liber este regatul din care vulturii-și
extrag

Pleura albă și foarte subțire.
– Un explorator s-a pierdut în satul
– galactic!

Anunță megafoanele
Și... tot mai tristă devin
În dimineața vlăguită
Ca o mamă ce-alăptează tripleți.
La marginea buzunarului de la șorțul
sticlarului,
Jucăriile prind voce, leagă carne
pe oase...
Fluieră samovarul și trenul electric;

E timpul să plec prin iarba
Care crește ca un camuflajul militar.
Haita de stele latră la lună din lanțul
de inox.

Povestea asta nu are autor
Vecinii stau pe laviță
La poarta raiului închis pentru inventar.
Halvaua și lumânările privesc din vitrină
Bătălia mea personală.
Nu am nici o rol în cruciada asta
Ca un alai de ciocârlii
Ce anunță cu surle și trâmbițe
Răsăritul de soare.
Singurul polițist comunitar
Bate de floare teii cartierului
Prin care
Convoiul cu alimente de subzistență
trece

Lovind din călcâie.
Povestea asta nu are autor,
Nu adună culori scurse din ploaie
La picioarele crucii ce unește într-o
singură linie

Punctele cardinale.
Prin sertarul cu scrisori de război
Trece o înmormântare fără ecou.
Vecinii stau pe laviță
La poarta raiului închis pentru inventar.

DE dincolo
Una singură,
Fereastra
Spitalului este neluminată.
Soarele însuși a rămas peste noapte
Lipit de cearceafuri.
Frigul a devorat oasele tinere,
A stins mucusul țigării.
Partea asta de oraș
Miroase a fașă iodată.
Mă orânduiesc pe lista de așteptare
A lumânărilor ce se vor stinge între
degete.
Aproape mi-e bine!

Ochi de piatră.
Degete inexistente.
De dincolo de poarta ferecată
Mama atacă zorii cu boabe de agheasmă.
Nici
Cuvintele nu mai sunt ce au fost odată.
Da, am călătorit împreună o vreme
Pe tampoanele trenului din care
Dama cu voaletă de ață foarte subțire
Plonjează!

Sinucigașii aplaudă. Apoi,
Haltă după haltă intrăm în uitare,
Așa ca soldățeii de plumb
Pe care un copil autist
Îi tăvălește prin creta zăpezii.
Malaxorul nu s-a inventat!
Carnea umană
Se macină-n prafuri de spițerie
medievală.

(Poeme din volumul în pregătire „BLITZ”)

Fluturi

Adelfina DOZESCU

Moto: Dincolo de mine sunt eu

kore

Marius desenează inimi pe pachetul de
țigări,
Corina e ca un joint ce-ți distruge cutia
toracică

El și-o imaginează fecioară
și e fecioară până se dezbracă,
Devenind o simplă „ea” în agenda
indivizilor care
își poartă inima pe card...
Corina și Marius se iubesc atât de mult
încât ea va renunța la „ea”
și el la tutun...

confesió I

fiecare secundă e o lovitură de bici
în piept muzica și moartea – același
refren prost
Marius nu se deosebește de un copil
autist
îi par o simplă kore
decupată din revistele cu femei singure
vede în atingerile mele traiectorii greșite
ale mâinilor
în je t’aime exerciții pentru dicție
râde când îi spun că singurătatea-i
poartă numele

confesió II

Puțin îmi pasă de moarte –
în game pot da replay sau log off de câte
ori vreau

Mă imaginez pușcaș marin,
tu fugind încontinuu,
eu doar să trag
Poate îți voi nimeri pieptul – ar fi
sinucidere...
Dar uit că-s nemuritoare, nu îmi place
jocul.

La Discovery channel este un
documentar despre pruncii avortați.
Pentru o clipa îmi vine să tai bucăți din
mine,
Apoi să mătur tot, nu cumva să revii...

kore 2

Corina se trezește dis-de-dimineață
pune
cafea în 2 căni
dă drumu la gaz

Corina își imaginează că face dragoste
zgârie pereții/ strânge mâinile la piept
I love you I love you se aude dintr-un
radio

crede că M. își schimbă vocea de dragul ei
își mușcă buza și începe să râdă

Corina se întoarce pe cealaltă parte a
patului

când plânge
își aprinde o țigară
realizează că M. îi lipsește

pune urechea la podea și ascultă pașii
uneori fericirea poartă mărimea 44

pas d'applaudissements, s'il vous plaît!

ăla care se joacă la butoane
știe că nu contează ce vezi
ci marca de ochelari
orbii cunosc alfabetul braille –
noi gratulăm cu *monsieur*
clovnul de serviciu
empatizăm cu filmele de la tv
inventăm noi modalități de a muri
spunem *i love you* doar pentru doom-uri,
în timp ce ne trimitem mașinile în vizită
la

prieteni
creștem copiii cu mickey mouse
potrivim ceasurile în funcție de leafă
seara dăm drumu la radio
și punem prezervativele să
facă dragoste
nu înainte de-a închina o rugăciune
pentru capra vecinului...

De unde vin

sunt mulți ca tine ce văd în Dumnezeu
un personaj
din desenul animat difuzat de Paști sau
Crăciun,

în durere garanția de a fi viu
îngerii și-au luat concediu
se pot licita fecioarele
zdrobi pigmeii ca pe niște muște
de unde vin se iubește numai duminica
între o emisiune tv și un meci de fotbal,
copiii sunt o rată la bancă
un deficit în bilanțul
producătorilor de prezervative
e 2009 d. Hr,

încă nu s-a descoperit fericirea
și moartea apare ca o pană de curent...

Apocaliptic

Conectați la USB-uri stăm față-n față
Mama, tata sunt de mult transexuali sau
androizi

(dragostea crește singură)
Tu mă iubești –
îmi spune inima ce-o port pe tricou.
Mă iubești ca pe floarea de canabis
vânată de brutari
În lume totul e ok...
Dumnezeu ne mai ține în șah
trimițând îngerii să latre în van:
Raiul e un bar periferic, Heaven,
Copiii noștri stau îngropați într-un
prezervativ,

Adelina Georgeta Dozescu s-a născut la 9 iunie 1990, Lugoj, județul Timiș. A urmat Liceul Teoretic „Vlad Țepeș” din Timișoara. Este studentă în anul II la Facultatea de Psihologie, Universitatea de Vest, Timișoara.

A publicat în revistele *Poezia*, *Oglinda literară*, *Convorbiri literare*, *Luceafarul*, *Fereastra*, *Dacia Literară*, *Cafeneaua literară*, *Confluențe*, *Almanahul literar*, *Banat*, *Orient latin*, *Columna 2000*, *Noua Câmpină*, *Singur*, *Familia* etc.

A primit numeroase premii la concursurile literare.

În timp ce păsările detonează bombe la tv,
Noi mimăm, cu mâna pe telecomandă,
o rugăciune către un God
cărui îi lipsește subtitrarea...
Plictisit, El va spune finish –
Vor rămâne doar integrate
linse de îngerii.

Jocul de-a Dumnezeu

Îți iei un tricou pe care scrie „I am God”,
Porți mai multe (mio)carduri – sfidezi
muritorii de
rând,
Îngerul săracului moare de foame în
jocul tău stupid
Râzi, nu contează

Tragi în tot ce zboară – inima Corinei
cade la level 2...

Poți inventa alte fecioare,
pe care să le metamorfozezi în bărbiile
prietenilor
sau să le schimbi pe jocuri mai elaborate
gen monopoly...

Ai mașinuțe sofisticate – pigmeii sunt
jerfte sub roțile tale

Tu îți vezi de drum
Mii de pupincuriști îți veghează
„templele” –
îndesând în saci milostenia ce-o refuzi
săracilor

Ești orb, chiar de folosești sisteme cu
infraroșu...

Îngerul tău s-a plictisit,
se crede câine de companie...

Femeia Cratiță se căsătorește cu domnul Card

Iubirea lor stă în sticle de bulion,
Curge în pahare de 100 ml.
Lipsită de picanterii, madam
se desenează cu frunze de
pătrunjel,
Are o privire piperată și buzele sărate
Domnul Card dă ordine în funcție
de cotațiile bursiere,
Își lasă haina în coș,
Așteaptă prânzul după un ceas elvețian
Care îi programează privirea
Copiii lor pendulează între mângâieri
delicate și inimi
triunghiulare
Își fac mustăți din pătrunjel,
Se joacă de-a șefii
E noapte, femeia Cratiță trage perdeaua...

Introspecție

Mă simt goală – inima e prea subțire ca
s-acopere distanța dintre două păcate

Dumnezeu îmi scapă printre degete,
Mă simt atât de goală –
încât mâna mea desenează lumină...

Joc

Dumnezeu stă în sfera mea -
Îl învărt printre degete
Mama e plecată la târg
să vândă mileuri în formă de inimă
Îmi iau 2 somnifere –
porția de inexistență pentru
o zi...
Adorm cu cerul la cap
și-mi trimit Godul la culcare
Lumea moare în reprize de 8 ore
Moartea moare și ea...
În visele mele inimile
se croșetează singure.

Vis...

Sunt doar un vis al mâinilor – izvorât din
dorința de-a
atinge propria neputință
Inima – ladă de gunoi, face parte din
decor
Aștept momentul când degetele mele vor
atinge alte degete –
voi deveni atât de reală de nu o să-mi
mai încap
în piept...

sans doute

fericirea altora relevă neajunsurile tale
pe rețină oamenii se maimuțăresc
sparg timpanele cu veselie lor
dacă ceva are sens
e autismul
în jurul tău fericiții ar fi niște tribali
ce-și expun prada
dându-i a pagubă

Leon Iosif GRAPINI

Norocoșii

Lui Liviu Rebreanu

Soarele își arată când și când obraji roșietici printre nori, învăluind cu razele-i purpurii împrejurul, spinările împădurite ale înălțimilor, turla țuguiață a bisericii, acoperișurile de țiglă roșie și de șindrilă înnegrită ale caselor ce împânzesc valea, plopii lunguieți de pe malurile râurilor, luciul apei, cele trei perechi de șine de cale ferată, cărarea bătătorită de alături și fețele a trei drumeți, un țăran cu o desagă pe umăr, un băietan și o babă puținică la trup, gârbovită și de ani, și de povara unei traiste purtate în spate. Cei trei tocmai au plecat din gară, după ce au pierdut trenul, luând-o pe cărruia întinsă ca o curelușă alburie de-a lungul șinelor, cu gând să iasă la drumul mare, iar de acolo să o ia spre casă, bărbatul și feciorul spre a lor, baba spre a ei. Au pierdut trenul e un fel de a spune, întârziați n-au fost, doar s-au sculat cu noaptea în cap, și nu numai atât, au și fost primii sosiți în gară, când era încă îngropată în noapte și în somn, însă îmbulzeala de mai târziu de la casa de bilete, lipsa lor de îndrăzneală generată de bunul-simț și de rușine, nervozitatea șefului stației, indispus din motive doar de el cunoscute, graba mare de a nu rămâne de tren ce i-a zăpăcit în așa hal încât în loc s-o ia spre vagoane s-au îndreptat spre locomotivă, pierzând secunde prețioase, timpul scurt, un minut, de oprire a trenului și mai ales gestul conductorului, care l-a îmbrâncit pe țăran, împingându-l de pe scara vagonului, toate

acestea la un loc au făcut ca cei trei să nu prindă trenul. Țăranul calcă îndesat, privind înnegurat înainte, cu gândul la întâmplările neplăcute al căror personaj principal a fost, tânărul ține aproape, cătrănit și el, iar bătrâna, cu năframa neagră trasă pe ochi și cu povara în spate, lipăiește hârșăit, străduindu-se să țină aproape. Tată, se aude vocea tânărului ca o șfichiuitură în liniștea încremenită, uite o fântână, hai să ne așezăm coala și să te speli pe față, încă mai ești cu sânge, Bine, băiete, așa om face, dă curs invitației bărbatul, vorbind apăsător, cu ciudă și cu supărare neascunsă în glas, apoi ce să mai zic, lele, se adresează bătrânei, întorcându-se spre ea, rău îi ce ni s-a întâmplat, dar nu până într-acolo, încât să ne pierdem nădejdea, mergi sănătoasă, și poate om avea mai mult noroc mâine-dimineață, Dacă nu vă e cu supărare, se aud vorbele pițigăiate și tremurânde ale femeii, mă opresc și eu să beau oleacă de apă, de spaimă mi s-a uscat gura, nu alta, și cine știe, poate prindem un motor, Ce motor, lele, se arată sigur pe sine tânărul, luându-i traista din spate și așezând-o lângă banca de piatră, aflată în preajma fântânii, la câte motoare trec pe aici, stăm de ne vine acru, Și, continuă bărbatul spusele fiului său, la cât îs șoferii de îngăduitori să ia din drum niște proști ca noi, ne apucă nu noaptea, așteptând, ci moartea.

**Proza
Mișcării literare**

Bătrâna, oftând din greu, se așază pe lespede de băncii și își trage suflul, în timp ce flăcăul scoate apă din fântână, învârtind cu mâna dreaptă mânerul roții, apoi blochează roata cu cârligul, vine în față, deschide portița de leațuri, se apleacă, prinde ciutura și o saltă pe marginea fântânii, ia cana de tablă agățată într-un cui, o umple și o întinde femeii, Mulțam, maică, iaca o gură numai, că mi s-a uscat gâtulejul de spaimă când l-am văzut pe tată-tău întins la pământ, cu fața plină de sânge în prundiș, bată-l Dumnezeu să-l bată, de hoher, așa trebuie să se poarte conductorul cu oamenii, doară mâniosul de șef de stație ne-a întârziat, nu noi, Lasă, lele, nu te mai necăji, ce-a fost a fost, zice țaranul, ținând palmele căuș și așteptând ca băiatul să-i toarne apă în ele, mai bine așa, că, Doamne ferește, se putea și mai rău, să alunec sub tren, bunăoară, Doamne ferește, întărește vorbele omului bătrâna, dar spurcată făptură conductorul, și să fi fost ciumați și tot nu s-ar fi purtat în așa hal cu noi, și nu numai el, n-ați văzut, când l-am întrebat pe hamal de nu cumva întârzie trenul, s-a răstit la mine și m-a spurcat cu vorbe, pe mine, femeie cu părul alb în cap, dar nu știu de ce mă cain, că eu am scăpat ieftin, dumneata ai pătimit mai rău, întâi te-a apucat de guler vardistul și te-a scos din rând, nu i-ar ajuta Dumnezeu, apoi s-a ploconit și a răs domnului acela bondoc și umflat ca o budeșcuță, Așa-i lumea, lele, n-avem încotro, haina îl face pe om, cine a scos vorba asta a știut ce spune, n-ai văzut că și conductorul răcnea la țărani făcându-i boi, trăgând cu ochiul la un domn ce-i zâmbea cu îngăduință, Râd pe seama noastră, că de n-am fi noi talpa, ce s-ar face toți îmbuibaiții și sclifosiții ăștia, întreabă retoric femeia, n-ai băgat de seamă și la șeful stației, nu numai că te-a năpăstuit cu vorba, dar a și stopit după ce-a închis fereastra de la ghișeu, eram de față și l-am zărit, le e scârbă de noi, dar de lucrul mâinilor noastre nu, brânza, laptele și câte altele nu-i îngrețosează, nu le întoarce rânza pe dos, Nu m-a durut și nu mă doare locul loviturii, nici fața și nici coatele, m-a durut și mă doare sufletul, m-am simțit un târaie-brâu și un coate-goale, mi-a fost mai mare rușinea, în vagoane era plin de oameni, nici cu un câine nu te porți cum s-a

purtat nenorocitul de conductor cu mine, de ceilalți doi nu mai zic, de asta-i tot spun băiatului ăștia, învață, copile, nu te lăsa pe tînjală, un pic de domn acolo să fii și tu, că altfel se uită lumea la tine, că domnii făcuți din țărani altfel îs, știu ce înseamnă să trudești din greu la coarnele plugului, Cine n-are șapte ani de-acasă poate face școală pîn-o bolunzi, obrazul subțire și inima bună nu se câștigă numai în școli, Așa-i, lele, confirmă țaranul, ștergându-se pe față cu poala cămășii de pânză, Tată, i se adresează feciorul, dă cu apă și pe cămașă, cum te-ai șters cu ea în gară ți-e toată sânge, Oi da, batăr că mă-ta ce treabă are decât s-o spele, că și ea, cu gura ei spurcată, cobește, și uite că se-ntâmplă, își varsă omul năduful pe consoartă, aducându-și aminte de spusele ei, la plecarea spre gară, Dar ce-a cobit, se arată curioasă bătrâna, netezindu-și părul ieșit de sub basma și strângându-și mai tare nodul de sub bărbie, Păi, când am ieșit din casă, ca să venim la tren, m-am poticnit în prag, și ea a sărit cu gura la mine că nu-i a bună și că cine știe ce-oi păți, Apoi, n-aș vrea să te supăr, zice baba, dar îs semne care ne dau de știre ce și cum din cu vreme, eu, una, mă iau după ele, îs pățită, Dar în dimineața asta ai avut vreun semn, întreabă țaranul, așezându-se pe bancă, lângă femeie, și cotrobăind în chimir după lulea, că și dumneata te afli în aceeași oală cu noi, Nu mi s-a arătat, răspunde baba, încercând să refacă în minte drumul de acasă pînă la gară, în speranța găsirii unui fapt ce-ar fi putut s-o pună pe gânduri, Păi vezi, concluzionează bărbatul, mulțumit că dreptatea a fost de partea sa, și scuipă subțire printre dinți.

Dinspre gară adie un miros pătrunzător de cărbune ars, aerul e răcoros și umed, de vină fiind ploaia de peste noapte, dar și dăra de aburi lăsată în urmă de trenul plecat nu de multă vreme. Împrejurul e atins de lumina prăfurie a dimineții în răstimpuri, după cum norii adunați buluc spre răsărit catadicsesc să lase ferestre deschise prin care soarele somnoros își împrăștie cu dărnicie ponderată strălucirea sângerie, nehotărâtă. Așezarea, întinsă de o parte și de alta a râului, înconjurată de înălțimi silvestre, se trezește la viață, zgomote firești se aud ici-colo, câțiva

localnici, aflați încă sub puterea gândurilor și a viselor de peste noapte, trec grăbiți și zgribuliți pe străduțele înguste, mărginite de clădiri mohorâte, fiecare dintre ei cu treburile zilei ce stă să înceapă, din când în când câte o căruță hodorogită, trasă de cai, coboară drumul principal ce străbate pădurea dinspre răsărit, venind din capitala provinciei, căruțele trec podul de peste râu, apoi, calea ferată, hurducându-și roțile, se îndreaptă spre intersecția ce marchează începutul localității, unele trăsuri luând-o la dreapta, spre satele înșiruite în susul văii, altele, la stânga, urmând strada largă ce taie așezarea în lungul ei, oprindu-se în târg sau ținând calea mai departe spre comunele învecinate. Din locul unde se află, cei trei năpăstuiți pot vedea cu ușurință o bună porțiune din șosea, podul și trecerea la nivel, dar și o bucată din strada principală înfățișată privirii de largul uliței ce duce la gară. După trecerea a patru, cinci atelaje, la câteva minute își face apariția o dubă neagră, cu ferestrele laterale și cele din spate zăbrelete, oprește la trecerea de cale ferată, apoi se pierde după case, spre a apărea în scurtă vreme în ulicioara gării și a opri, într-un tușit scurt și sec de motor, în spatele clădirii, mai exact în dreptul ușii de acces în biroul de mișcare. Țăranul urmărește cu interes deplasarea vehiculului, pufăind din pipă, și, într-un târziu, rostește mai mult pentru sine, Nu-i a bună, motoare de astea se văd rar și numai atunci când cineva s-a certat cu legea, Ce să fie oare, întreabă femeia preocupată, muncindu-se cu mintea să înțeleagă rostul prezenței acestei mașini în gară, Cine știe, răspunde omul, dezlegând cu mișcări încete, calculate, gura desagilor, apoi, dacă tot ne-am așezat, băiete, și dacă tot e fântâna lângă noi, eu zic să ne punem rânza la cale, cum graba a fost mare n-am apucat a ciuguli nimica, dumneata ai mâncat, lele, Ba, dar am două plăcinte cu urdă, oi îmbuca și eu, amu, că m-a îngăduit spaima, o îmbucătură mi-a prinde bine, Hai, băiete, dă-te mai aproape, gustăm ceva, mai bem oleacă de apă, că-i bună și rece, și o luăm spre casă, că ce-om face. Țăranul scoate din desagă merindarea din pânză de cânepă, o așază pe lespedea de piatră, îi desface nodul și o întinde, netezindu-i colțurile, ia cele două cepe

curățate gata, le scobește miezul mustăților și le împarte în patru, presărând peste ele sare dintr-o cutiuță, pe urmă taie, cu o brișcă, dintr-o dărabă de slănină fâșii subțiri și scurte, le rânduiește între grunzul de brânză și bucata de mămăligă. Din spatele unei magazii de tablă ruginită, ce odihnește la câțiva pași în spatele fântânii, își face apariția, atras de miros, un câine oacheș, animalul se întinde pe labele din față și își arcuiește spinarea, dezmoțindu-și trupul, își scutură blana ponosită și se apropie grijuliu de oameni, dând vârtos din coadă. Dar pricăjit și amărât mai ești, bată-te amarul, ia de-aici, zice țăranul aruncându-i câteva bucăți de slănină și un boț de mămăligă, pe care potaia le înghite la repezeală, lingându-se pe bot și așteptând ca bunăvoința omului să se manifeste din nou, Deocamdată îți ajunge, îi ghicește acesta dorința, îi fi tu flămând, dar nici noi nu stăm mai acătării, pe urmă, adresându-se femeii, nu vrei, lele, să guști, Nu, mulțam frumos, și așa plăcinta asta e prea multă, mai am una, dacă poftiți, Eu, unul, nu, poate băiatul, vrei, îl întreabă pe flăcău, Nț, face acesta, mestecând arar, fără prea multă tragere de inimă.

Mai târziu, sătui și cu lucrurile adunate, țăranii s-au înșiruit pe cărăruie, bărbatul în față, urmat de tânăr și de babă, luând-o tăcuți și fără grabă spre drumul principal, în spatele lor, câinele, după ce-a înghițit bucata de mămăligă și cea de plăcintă lăsate anume pentru el și după ce-a mușinat în zadar locul, așezat pe labe lângă bancă, privește după oameni, mulțumit că ziua, pentru el, a început cât se poate de bine. Ajunși la șosea, țăranul i se adresează bătrânei, No, mergi cu Dumnezeu, lele, noi ne vedem de drumul nostru, femeia nu apucă să rostească o vorbă, că din pădure își face apariția un camion cu prelată, huruind și scoțând fum negru în urmă. Băietanul, ieșit deja pe carosabil, face câțiva pași în spate, spre a elibera calea, și se întoarce cu spatele la comunicație, vehiculul trece calea ferată, se apropie de cei trei, trage pe dreapta, se oprește, scârțiind din toate încheieturile și eliberând din abundență, pe țeava de eșapament, un fum gros și înecăcios. Vă duc undeva, întreabă șoferul, scoțându-și capul pe geam și afixând doi ochi negri, viori și

pătrunzători, o mustăcioară zglobie și un zâmbet binevoitor pe buze, un tânăr nu cu mult mai în vârstă decât fiul țaranului, cel puțin așa îl arată înfățișarea, Dar unde mergi, întreabă omul cu desaga în spinare, Acolo, vine răspunsul, Vai, păcatele mele, exclamă cuprinsă de bucurie bătrâna, taman unde vreau eu să ajung, Numai Dumnezeu ni te-a scos în cale, zice bărbatul, apropiindu-se de camion, eu cu băiatul mergem mai încoace, până în comuna vecină, am scăpat trenul, dacă ești bun și ne iei venim cu toată fuga, Hai de urcați, dumneata și lelea, în față, flăcăul să salte sus, în ladă, până unde mergeți nu-i tare mult, și chiar dacă-i nițel răcoare, tânăr cum e nu simte, dați-i lui sarsanalele, Dumnezeu să te aibă în pază, îngână femeia cu lacrimi în ochi după ce se vede urcată în cabină și așezată confortabil între cei doi, să ai parte numai de bine, Am de intrat în gară să las două lăzi cu mere, nu zăbovesc, le las și-i dau talpă, zice șoferul, înscriindu-se cu vehiculul pe banda drumului, dar ce-ai pățit, bade, te văd cu nasul umflat și roșu, întreabă acesta privind atent la șosea, Lasă-mă în păcatele mele, că mi-e și groază să spun cui va ce-am pățimit, iaca așa și așa, povestește, în câteva cuvinte, pățaniile cu gardianul, cu șeful gării și cu conductorul de tren, Oameni haini, asta e, concluzionează tânărul, trăgând de volan spre stânga și intrând pe ulița gării.

Camionul face un ocol scurt, trecând prin fața depozitului de combustibil, și revine în străduță, oprindu-se pe dreapta. Șoferul coboară din cabină, se duce în spatele mașinii și-l roagă pe flăcău să-i împingă lăzile până în margine, le dă jos, le așază una peste alta și le ia în brațe, Vin să te ajut, se arată băietanul binevoitor, pornit să sară jos, Stai acolo, nu-s grele. Din locul său, țaranul observă mașina cea neagră, staționată în spatele gării, și vreo cinci, șase persoane strânse roată dincolo de ea, la câțiva metri, îl vede pe șofer ducând cele două lăzi pline cu mere și pe un bărbat ieșit în grabă afară spre a-l întâmpina și a-i da ceva lămuriri, tânărul, dând din cap, semn că a înțeles, lasă lăzile jos, lângă peretele sălii de așteptare, privește lung spre vehiculul negru, cu ferestre zăbrelete, aruncă o privire scurtă spre geamul biroului de mișcare, apoi revine la

camion, se urcă la volan, îi dă cheie și o ia din loc. Ceva miroase urât acolo, se adresează celor doi abia după ce, cotind la stânga, iese la șosea, Și eu am zis asta, își dă cu părerea țaranul, în vreme ce femeia privește ascuțit când la unul când la altul, încercând să înțeleagă mai multe, Mi-a spus să las lăzile afară, că le-or lua ei mai târziu, continuă tânărul, apăsând pe accelerație și privind cu atenție în față, Dar cine era, se interesează interlocutorul, Unul, de-al gării, habar n-am, Și ce-a zis, Că șeful e ocupat, are niște domni în birou, batăr că eu n-aveam treabă cu șeful, ci cu gardianul, merele erau ale lui, ori cel puțin lui trebuia să i le dau, numai că și acesta era înăuntrul, la șef, cu domnii veniți, cred, cu mașina, Ai zărit ceva pe fereastră, Ba, am auzit doar vorbe, însă n-am deslușit nimic, nici n-am vrut să zăbovesc, dar nici omul ce mi-a ieșit în cale nu m-a lăsat, a zis să-mi văd de drum, n-ați văzut că erau și niște localnici strânși în apropiere, Am văzut dară, Niște curioși, când vezi mașina asta știi că cineva se află la ananghie, deși tuturor le e frică de ea, când o văd, se adună ca albinele la stup, Așa-i, confirmă partenerul de dialog, Cine știe ce matrapazlăcuri or fi făcut, șeful gării și gardianul, vreau să zic, că ăștia-s mână-n mână, numai ei știu ce învârt și ce împart, Mă gândesc, cu mintea mea de muiere, se bagă în discuție baba, că ceva tot or fi știut sau or fi bănuț, din pricina asta erau zburliți și puși pe harță, și vardistul, și șeful stației, Că bine zici, lele, se dumirește omul din dreapta, prea erau oțărâți, n-ai băgat de seamă că șeful ne-a lăsat baltă lângă ghișeu și s-a dus la telefon, cine știe ce veste rea o fi primit, așa pricep și eu mai bine de ce s-a răstit la mine, când mi-a dat biletele, și de ce mi-a trântit fereastră în nas, Poate că a stopit nu de sila noastră, îl completează femeia, ci de amarul din vintre, Știe Dumnezeu, eu, chit că mi-a amărât viața cu vorbele și cu apucăturile sale nu mă bucur nici cât negru sub unghie de necazul lui, nici de-al altora, fiecare doarme după cum își așterne, Așa-i, Și cum ziceai, bade, te-a împins conductorul de pe scară, întreabă tânărul de la volan, schimbând oarecum subiectul discuției, Împins dară, Păi ce-a avut cu dumneata, Știe-l binele, că zăpăcit cum eram și zorit să nu scap

trenul n-am băgat de seamă unde-s vagoanele pentru țărani și m-am năpustit spre locomotivă, Vagoanele pentru boi, îl completează bătrâna, iscând curiozitatea șoferului, care întoarce scurt capul spre ea privind-o întrebător, Da, pentru boi, că așa le-a strigat unor amărâți, că vagonul cu boi e mai hăt, în coadă, barem ăia, ocărăți așa, au apucat să urce, noi am rămas uitându-ne după tren, adică lelea asta și băiatul meu, că eu, năpăstuitul de mine, eram căzut pe jos, în prundiș, cu fața plină de sânge, însă, bag seama, Dumnezeu mi-a ascultat vorba, Ce vorbă, bade, întreabă tânărul, apăsând ușor pe frână și reducând viteza, îi musai să opresc la trecerea de cale ferată, știu că-i dus trenul, dar regulile-s reguli, ce vorbă, reia întrebarea după ce se asigură din stânga și din dreapta și repune camionul în mișcare, Iaca am zis și eu, ca tot omul cu apăsare pe suflet, să nu le-ajute Dumnezeu-sfântul, că nu m-a durut nimica altceva decât sufletul, om fi noi proști și fără școală o seamă, dar nici așa, să fim făcuți în fel și chip, ba și împinși de pe scara trenului jos, am zis o vorbă la amărăciune, batăr că tare-aș înturna-o de-ar fi cu puțință, Lasă, bade, nu te amărî, ce-au avut de pățimit pățimesc nu din pricina dumitale, ci dintr-a lor, Apoi, dragul lelii, Dumnezeu nu doarme, și când spun asta n-am în cap numai năpasta ce-a căzut peste autoritățile gării, cât mă gândesc la norocul ce-a dat peste noi, Dumnezeu să-ți răsplătească fapta bună. Mulțam, lele, dar, bade, dacă-i așa cum crezi, blestemul dumitale s-a legat doar de unii, cine te-a bruftuluit mai abitir a scăpat basma curată, Să scape, mai bine așa decât să mă învinovățesc și pentru te miri ce belea căzută pe capul conductorului.

Ieșit din localitate de mai bine de zece minute, camionul străbate drumul ce șerpuiește printre dealurile despădurite, de această dată, și acoperite ici, colo de livezi cu pruni și meri, urmând, în cea mai mare parte, firul apei și calea ferată, ce, odată traversată, își întinde în stânga șoselei șinele ca două lame de cuțit, lucitoare în bătaia razelor când soarele izbutește să străpungă cu sulite-i luminoase pânza de nori ce învelește partea lui de cer. Șoferul aude zgomotul altei mașini, își aruncă privirea în oglinda retrovizoare și observă

intenția vehiculului din spate de al depăși, trage puțin de volan spre dreapta și reduce din viteză, se lasă depășit și-și vede mai departe de condus. O fi înghețat băiatul sus, își dă acesta cu părerea, Prea cald nu-i, chit că soarele ăsta tomnatic se mai ițește când și când, răspunde tatăl flăcăului, dar îi un băiat viguros și-n putere, să-i pară bine, că așa noroc mai rar, Ce se vede în depărtare, se arată interesat și nedumerit tânărul de la volan, încetinind camionul și aplecându-și capul în față, spre a privi prin parbriz cu atenție mărită, ceva nu-i în regulă, Nu, nu, zice bărbatul, uitându-se și el cu mai mare luare-aminte, din câte îmi pot da seama pare a fi trenul, Trenul, oprit, și lume pe lângă el, Dar ce s-o fi întâmplat, Doamne apără-ne și ne păzește, adresează celor doi întrebarea bătrâna, care, cu vederea slăbită, abia de zărește până acolo, Tii, drace, exclamă șoferul, bătându-se cu palma dreaptă peste frunte, pare-se că a deraiat trenul, Ce-a făcut, își exprimă femeia neînțelegerea, A ieșit de pe șine, lele, Dar cum așa, Dracu știe, mai sar și ele pe alături, îi musai să opresc, poate-i nevoie de-o mână de ajutor, zice acesta, apăsând ușor pe frână.

Din locul unde au ajuns, în rampă, locomotiva și primele vagoane nu se văd, fiind ascunse de o buză de pământ și de măracinișul des crescut deasupra, însă cele două din coadă se înfățișează vederii, în jurul lor roiesc călători care, cu paloarea spaimei întipărită pe chip au coborât să vadă ce și cum s-a întâmplat, printre ei, conductorul, cu cascheta dată pe ceafă, agitat și roșu la față de nervi și de necaz, stă aplecat lângă roțile sărite de pe șine ale ultimului vagon. Șoferul camionului, după ce trage mașina pe marginea drumului, ieșind cu roțile din dreapta mult în afara carosabilului, oprește motorul, trage frâna și sare cu vioiciune din cabină. Stai, lele, aici, zice țăranul, mă duc și eu să arunc o privire, și-l urmează pe tânăr, în timp ce flăcăul din lada camionului, dând prelata la o parte, se mulțumește să privească de-acolo scena dezastrului.

Care-i baiul, întreabă șoferul, apropiindu-se de un grup de țărani care, având mâinile îndesate în buzunarele pantalonilor sau prinse după chimirul lat, privesc cu deznădejde

când la roți, când în lungul trenului, doar, doar se va produce vreo minune, și garnitura va putea să-și reia mersul, Ce bai să fie, zice unul dintre deznădăjduiți, ridicându-și pălăria verde de pe cap cu o mână și scărpinându-se în claia de păr cu cealaltă, iaca un nesăbuit a tras semnalul de alarmă și, dacă tot s-a oprit trenul dintr-odată, bag seama, vagonul ăsta a săltat de pe șine, Și se știe cine-a făcut ghidușia asta, Adică să tragă semnalul, Da, Amu fac cercetări, conductorul și gardistul trenului, îs duși în față să întrebe lumea, Eu îs cu un camion, cam rablagit, dar nu trebuie împins de la spate, merg acolo, cine vrea să urce în ladă îl duc bucuros, îi anunță amabil tânărul, Apoi noi mergem mai departe, mă, strigă bărbatul cu pălăria verde către mulțime, faceți oleacă de liniște, ia auziți aici, voinicul ăsta merge cu camionul până acolo, îi careva interesat să urce în ladă, Și-apoi, cu biletele ce-om face, întreabă unul, Ce să faci, i le dai conductorului să și le bage undeva, Faină treabă, dar ne ia mult, întreabă-l, Nu, omule, îi răspunde șoferul râzând, mai puțin decât ai dat pe bilet, că nu-i tren de clasă, e un hodorogit de camion cu prelată, dar n-am loc decât sus, în cabină-i ocupat. Abia atunci oameni îl descoperă pe țăranul coborât din mașină și oprit pe marginea șoselei, puțin mai încolo, Mă, vrea să se edifice unul din mulțime, nu cumva ăl din drum îi omul cu desaga, ce-a căzut din tren, El e, bade, dar n-a căzut, se vede obligat tânărul să lămurească situația, l-a împins conductorul, Cine, întreabă contrariat țăranul cu pălărie verde, Cum ai auzit, conductorul, Dar ce boala

lui a avut cu el, Nu știu, întreabă-l pe conductor, că văd că vine spre voi, no, care vreți haideți la camion, că am oră fixă de sosire, nu vreau să fiu luat la împins vagoane de șef, și zâmbește cu înțeleș.

Printre călătorii coborâți din tren împing aerul și doi domni, unul, înalt și slab, celălalt, mai mic și gras peste măsură, acesta din urmă, înaintând spre șofer cu gând să-i adreseze o întrebare dă cu ochii de țăranul proptit în marginea drumului și îl recunoaște. Tinere, i se adresează acestuia, ai un loc și pentru mine, merg exact unde mergi tu, Câte vrei, domnule dragă, dar numai sus, în ladă, în cabină se înghesuie deja o bătrână și badea din drum, Nu cumva el a pierdut trenul, întreabă domnul cel gras, El, dar se pare că acum alții l-au pierdut, Vorba prost să fii noroc să ai se potrivește de minune aceste împrejurări, zice mătăhălosul, surâzând răutăcios, și-i întoarce ostentativ spatele, luând-o printre oameni spre vagoanele din față. No, cei ce v-ați hotărât luați-vă sarsanalele și imbarcarea, că pierdem vremea, îi îndeamnă șoferul, urcând din trei pași taluzul drumului, și, apropiindu-se de țăranul nostru, îi spune, hai, bade, că o luăm din loc. Omul nu-i răspunde, privește peste mulțime în lungul trenului, la cineva anume, mai exact la conductor, care, văzându-l la rândul lui, s-a oprit locului, încercând să-l repereze în minte și recunoscându-l în cele din urmă. Pentru câteva clipe, privirile celor doi se încrucișează precum săbiile într-un duel, unul se uită cu mustrare, triumfător, celălalt privește cu năduf și răutate, înfrânt.

Împreună

Dan CIACHIR

Biserică, Secte, Intelectuali

– *Unul dintre fenomenele cu care se confruntă în prezent Biserica este recrudescenta sectelor, care, iată, încep să aibă un avantaj numeric asupra unor biserici tradiționale. Sunt mai mulți neoprotestanți decât greco-catolici astăzi, în Ardeal.*

– Pentru că ați vorbit de Ardeal, trebuie să reamintim că Ardealul a fost și poarta pe care au intrat aceste secte. Întâi prin componența multi-etnică a imperiului austro-ungar, componență pe care România Mare a moștenit-o în 1918. Apoi, să nu uităm pe acei mulți ardeleni care au mers să câștige bani, în America mai cu seamă. Așadar, ceva care nouă ni se pare a fi o noutate, e de fapt un fenomen a cărui emergență s-a petrecut acum o sută de ani. În paranteză fie spus, este tragic-comic episodul acelui țăran din Ardeal care a adus secta Martorii lui Iehova în România. El a venit influențat din Lumea Nouă, în care se dusesse să muncească, a înființat această sectă, în Ardeal, dar după aceea a părăsit-o. S-a reîntors la ortodoxie, dar secta a rămas și s-a dezvoltat.. Această eterogenitate religioasă o găsim în Transilvania de aproape un secol, însă de câteva decenii ea a pătruns și în celelalte zone ale României. Desigur, în unele locuri, mai degrabă simbolic, dacă ne gândim la Oltenia, unde mi-aduc bine aminte, cum erau privite aceste secte, în copilăria mea: ca un fenomen straniu. Erau izolați, păreau ceva bizar, și de altfel, niciodată nu depășeau 8-9 familii la nivelul unui sat cu câteva sute de familii; aceasta era proporția. Nae Ionescu a

spus pe bună dreptate că sectele neoprotestante reprezintă biserica de șantier, mai mult decât simplificată și raționalizată. Sunt cele două trăsături ale protestantismului, conforme acestei lumi care începe să fie din ce în ce mai înrobătă tehnostiinței. În ziua de azi, ca și în perioada de după primul război mondial, ele sunt favorizate de climatul acesta transnațional, de duhul lumii moderne care este simplist ori senzaționalist. Nu putem să nu le punem și în legătură cu falsele profeții. Gândiți-vă că Martorii lui Iehova au anunțat de vreo 4 ori sfârșitul lumii în decurs de vreo 150 de ani. Nu a venit sfârșitul, însă nici nu le-a fost retrasă credibilitatea. Mulți le consideră o expresie a americanizării. Știm foarte bine că SUA au avut un singur președinte catolic în toată istoria lor, restul fiind neoprotestanți. Lumea este, astăzi, prevalent protestantă și neoprotestantă, nu mai este catolică, nu mai este ortodoxă.

– *Poate fi concepută o strategie de apărare?*

– Este greu de realizat o strategie, căci aceste secte se revendică de la lumea modernă, de la mentalitatea modernă. Eu am auzit adesea în ultima vreme preoți care spun, cu realism, că a trecut vremea conflictului cu greco-catolicii, astăzi fiind necesară o atenție pastorală sporită cu privire la secte. Trebuie să ne mărturisim mai limpede, mai ferm, mesajul ortodox, altfel al treilea câștigă, potrivit proverbului. După

**Dialogurile
Mișcării literare**

acest război mai mult sau mai puțin fratricid, steril, epuizant, ambele biserici românești, și ortodoxă și greco-catolică, au pierdut în favoarea acestor secte. Nu vreau să mai discutăm despre vinovății, însă poate că măcar pe fondul acestei ofensive sectare destul de coerente precum se vede, atât greco-catolicii cât și ortodocșii și-ar putea revizui atitudinea unora față de ceilalți. Totodată, e de remarcă că o schimbare istorică majoră, cum a fost cea din decembrie 1989, aduce cu sine tulburări și bulversări în toate planurile. Eu aș zice că stăm oricum mult mai bine decât biserica din Basarabia sau cea din Ucraina, care au fost masiv infiltrate. Asta nu înseamnă că lumea actuală nu le favorizează accesul prin interesul față de senzaționalul pseudo-mistic, parareligios. Dar când vorbim de secte, noi nu trebuie să vedem numai pericolul neoprotestant. După 1989 au pătruns masiv, și-au făcut simțită prezența sectele extrem-orientale, gnozele, care în Occident de multă vreme câștigaseră teren datorită mecanicismului lor, cum ar fi tehnicile yoga. Or, este și o expresie interesantă, dacă vreți chiar de masochism intelectual pentru că iată o parasectă, acea mișcare Bivolaru, de integrare în absolut, (titulatura este de un umor nemaipomenit: cum adică să te integrezi în absolut, ca și cum absolutul ar fi Uniunea Europeană, NATO, o cooperativă ori o asociație a persoanelor cu dizabilități?) a avut foarte mare căutare printre intelectuali. Asta spune foarte mult. Nu mai avem de a face cu acea anecdotică simplistă, sectară, după care, iată, preotul câștigă prea mult, se îndoapă el și familia lui, în contul credinciosului, în timp ce acesta ar putea să aibă un contact personal cu Dumnezeu, în afara tainelor și a clerului. La sectele orientale este o ofertă cu pretenții de filozofie mistică, cu recurs la nirvana, la tehnicile psiho-somatice. Să nu uităm că avem un mare indianist, Mircea Eliade, care a făcut să se creeze o curiozitate în jurul acestui fenomen, inițial o curiozitate intelectuală sau profesională. Astăzi, spectrul acesta al influențelor sectare, al pericolului sectar, este însă mult mai amplu decât ne putem imagina. A depășit zona neoprotestantă cu care eram familiarizați, cel puțin aici în Ardeal, de aproape 100 de ani. Aspectul este

amplu și trebuie ținut cont de mentalitatea acestei lumi nu numai senzaționalistă ci și aberantă, cu o lipsă acută de criterii, înclinată spre o condamnare masivă a **tradiționalismului**, care de fapt e **autenticitate creștină**. Evident, nu putem recurge la autorități, la sprijinul statului, dar ar putea fi gândită, sau regândită, o strategie. Pe de altă parte, eu cred că orice preot, într-o parohie, obișnuită, rurală sau de oraș, ar trebui măcar pentru el însuși să facă puțină anchetă detectivistică între intelectuali. Pentru că întotdeauna intelectualul se opune sau are o rezervă față de mesajul Bisericii. Ar trebui văzut de ce. În închisori preoții au fost foarte buni misionari. Am mai putea învăța ceva și de la catolici. Iată, la începutul anilor 60, catolicii au răscolit printre intelectuali, au știut să-i flateze, să-i convingă, să-i cucerească. Am avea probabil nevoie de mai mulți preoți care să aibă trăsăturile Părintelui Galeriu...

– *Revenind la seducția pe care o exercită aceste secte asiatice, poate ar fi interesant de evocat și episodul meditației transcendente, care a făcut victime cu greutate, cu renume în cultura românească.*

– A fost un lucru foarte interesant. Îmi aduc aminte că atunci s-au publicat niște reportaje, dar într-o revistă a Miliției, „Pentru patrie”, și chiar pictorul Pacea a răspuns la un fel de anchetă... Desigur că atunci, în condițiile acelea, era aspectul de mondenitate care prima. A fost un fenomen de la începutul anilor 80, culmea, introdus cu acceptul stăpânirii comuniste și distrus tot de ea. Niște reputații sociale și științifice au avut totuși foarte mult de suferit.

– *S-a prăbușit un institut, Psihologia.*

– Da s-a prăbușit un institut, au fost apoi hărțuiți foarte mulți intelectuali care nu se apropiaseră, cred eu, decât dintr-o dorință de varietate. Viața era atât de monotona și de monocromă. Erau acei ani din ultimul deceniu de dictatură. În 1982 izbucnește scandalul, dar ar fi de studiat (avem un dosar, s-au publicat câteva documente) ce anume i-a atras pe participanți. Această meditație transcendentală îi sensibiliza mai ales pe intelectuali. Acolo au fost implicate nume foarte importante din cultura noastră. Știți că ea a fost prezentată nu

ca un mesaj mistic, ci ca o formă de recuperare a resurselor umane, adică având rolul pe care îl joacă astăzi acele instituții de terapie. Iarăși, ar fi de văzut cum înțeleg Biserica intelectualii cu nume publice. Știți că se spune adesea că Biserica nu prea are intelectuali. Nu e adevărat. Are. Și câțiva foarte, foarte importanți. Sunt nenumărate exemple: de la Steinhardt, care s-a călugărit, la Paleologu, Pleșu, Patapievici, până la cei mai tineri precum Mircea Platon. Desigur, un preot dintr-o parohie ar trebui să fie mai atent în raport cu intelectualii, pentru că intelectualul are nu neapărat orgoliu, dar oricum, o vanitate, vrea să fie tratat preferențial. Vrea să discute altfel, i se pare a fi așezat în vârful unei piramide, nu numai sociale. Și aceasta e o trăsătură răsăriteană, pentru că în Occident nu e mai important un scriitor decât un administrator de bancă, un pictor nu e mai presus de un inginer, un arhitect de un medic specialist... Sincer să fiu, este și pentru mine o formă de curiozitate: de ce respinge intelectualul această sobornicitate specifică Ortodoxiei? Desigur, pe de o parte intelectualul este un om care așa a fost format în ultimii două sute de ani: să facă opoziție Bisericii, deși Biserica Ortodoxă nu l-a vexat, nu i-a făcut niciodată opoziție: de exemplu n-a condamnat știința cum a făcut-o uneori în trecut Biserica Romano-Catolică. Revenind la tema inițială, nu putem să nu repetăm că pericolul sectar este mult mai nuanțat decât era înainte. În afară de mesajul neoprotestant, a apărut acesta, oriental, foarte prizat în lumea occidentală, și care va câștiga probabil teren și la noi, cu atât mai mult cu cât condițiile încep să fie asemănătoare cu cele din Europa occidentală.

– *Întorcându-ne așadar la sectele creștine; ați precizat câteva cauze, externe, să le spunem, care duc la recrudescența sectelor. Nu există, totuși, și anumite cauze interne? Mă gândesc la o pregătire precară a preoților, la o criză a vocației liturgice ș.a.*

– Nu mi se pare că avem de-a face cu o criză liturgică. Cred însă că există o criză a pregătirii preoțești. Marea problemă este selecția, căci, adesea, ea nu se mai face potrivit vocației. Intră, chiar și în mănăstiri, oameni din rațiuni economice iar nu din vocație.

Gândiți-vă că șapte sute de călugări au menținut, în ultimii douăzeci de ani de comunism, toate vetrele monastice din țară, peste o sută de schituri și mănăstiri care rămăseseră. Nu aș vorbi de o criză a vocației, dar criteriile nu mai sunt acelea ale preoției jertfelnice, ale preoției mărturisitoare, nu mai există parcursul tradițional seminar – facultate, selecția, de care am mai discutat în cadrul convorbirilor noastre. Și atunci, preotul are mai degrabă perspectiva unui funcționar, că asta îl vroiau chiar între cele două războaie mondiale autoritățile, o curea de transmisie între stat și populație. Or, aici mi se pare că e marea greșală a acestei inflații a învățământului teologic. Biserica și-a construit zidurile; au fost ridicate, chiar cu asupra de măsură. E

necesar acum ca preotul să se ocupe și de oameni, nu numai de ziduri, nu să le lase în părăsire, dar să aibă această cumpănire între ziduri și oameni, între gospodărie și spiritualitate, altminteri Biserica va continua să piardă credincioși pentru că ei găsesc ziduri, adidași, medicamente, alimente, butelii de aragaz..., oricând, la orice sectă. Cred că credința autentică, adevărată, pe care eredită, generație de generație, au perpetuat-o membrii Bisericii, aceasta ar trebui evidențiată, pentru că ea reprezintă specificul Ortodoxiei.

– *Care ar fi, în opinia dumneavoastră, mecanismul genezei sectelor?*

– Secta este ruptură, ca și erezia. Așadar este un mecanism asemănător celui al ereziei, favorizat de structura psihică, nu numai psihologică a unor oameni. Sectarul e un minoritar care crede că are mai multă dreptate decât majoritatea; de fapt este un luptător în marșarier: adică nu se poate opune pe față comunității și atunci este deviant, își creează propria comunitate de adepți.

Eu nu vreau să jignesc pe nimeni, dar sectele au inclus multe cazuri patologice. Nu au apărut niciodată într-o biserică autentică, vorbesc de Biserica Ortodoxă sau Biserica Catolică, fenomene precum sinuciderile în masă cum s-a întâmplat în unele secte.

– *Sunt mai multe exemple aberante care confirmă o adevărată patologie spirituală...*

– O patologie nu numai spirituală ci și clinică. Cărțile de psihiatrie sunt pline de cazuri în care cineva *a auzit o voce, a avut o vedenie* etc. Acestea sunt realități, sunt fapte verificabile. Când ești normal, e foarte greu să înțelegi o mentalitate frustrantă, deviantă. Revenind la sfârșitul lumii și Martorii lui Iehova, îmi aduc aminte că Andrei Pleșu a scris legat de asta un articol foarte inspirat și cu mult umor. Vedeți, păgânizarea aceasta a lumii moderne, actuale se reflectă și prin dorința de a decela și de a pătrunde fie mistere inventate, fie taine insondabile. De fapt noi știm foarte bine din învățătura Bisericii, din Evanghelie, din celebra pericopă Matei 25 că nu putem determina sfârșitul lumii. Nu o știe nici Hristos în calitate de om și atunci nu pare van și ridicol nu numai să cauți să afli sfârșitul lumii, ci și să-l anunți de patru ori și evident să nu se împlinească? Orice om și-ar dea seama că o sectă nu este o Biserică, ci o adunare de oameni, unde frustrarea sau mărginirea lor se poate manifesta în voie. De altfel, observați că deși sectele acestea găsesc tot felul de motivații, sunt axate pe un sistem mai degrabă economic, de ajutorare, în aceeași mentalitate, și cu același limbaj ipocrit-mistic. Nicolae Breban în *Animale bolnave* a prins foarte bine psihologia sectarului. Eu cred că acest roman are o mare actualitate sub acest aspect. Câți preoți însă folosesc ca argument romanul

unuia dintre cei mai importanți scriitori români postbelici? Sectarismul e o mentalitate deformată, creată de vrăjmaș, care se simte bine în izolarea sectară, creând iluzia importanței personale. Gândiți-vă că orice om, fără pregătire, tălmăcește Biblia, caută fiara cu 666, sau descoperă *mistere*, lucruri care, iată, plac foarte mult oamenilor simpli, fără educație, fără instrucție, necatehizați. De fapt ei nu pot concura mesajul Bisericii autentice, revelate. Totul se mărginește la argumente de morală: *De ce preotul vostru are Volkswagen, în loc să meargă pe jos?* Îmi aduc aminte o observație foarte importantă a părintelui Stăniloae, un om care a dus o viață extrem de sobră: din momentul în care prevalează elementul moralizant în religie, ne apropiem de sectanți. Pentru că, de fapt, noi nu credem în preot, noi credem în Dumnezeu. Asta se uită, se uită foarte repede. Secta utilizează motivul frustrării, la fel ca în argumentul *materialist-dialectic* al agitatorului comunist de acum o sută de ani. De ce unul să fie muncitor și altul proprietar de fabrică? De ce episcopul sau preotul să se bucure de o anumită cinste, de o vestimentație simbolică, de un rol aparte în viața bisericească?

– *Așadar sectele exploatează nostalgia egalitarismului.*

– Da, cu cât discuția nu se poartă pe adevărurile de credință, ci se poartă pe automobile, pe îmbrăcăminte și pe venituri. Pentru că, repet, nimeni nu crede în preoți sau în episcopi, crede în Dumnezeu. Și deoarece, după vorba lui Nae Ionescu, *cine se apropie de desăvârșire, se apropie de moarte*, nu se poate ca tot clerul creștin, adică ortodox sau catolic, să fie desăvârșit. E drept că, uneori, un om normal își poate pierde parțial, temporar, încrederea în așezarea bisericească, în anumiți clerici, dar nu dezertează, nu abandonează Biserica. Mie mi se pare destul de simplist mecanismul sectar care stârnește frustrări, patimi, evidențiază neajunsuri sau dă prilejul unui om simplu dintr-un cătun să se simtă ca un deputat în Parlament. Se poate ajunge în situația ridicolă ca un Stăniloae sau un Berdiaev să fie contraziși de un om cu patru clase primare. Dar paradoxul aproape pervers constă în faptul că, iată, oameni care au niște

diplome, sunt intelectuali, s-au apropiat de secte precum cea a lui Bivolaru unde, mă rog, mai sunt și alte aberații asupra cărora nu insistăm. Dar, aici e vorba de altceva, care pe mine mă uimește și îmi pare că proiectează aproape de limita nebuniei.

– *Nu mai cauți un preot, cauți un guru.*

– Vedeți, aici intrăm în această sminteală elitistă, care se insinuează subtil și în bisericile autentice – vrem slujbe săvârșite de un preot *special* sau de un duhovnic *celebru*, ori noi uităm că duhovnicia merge mână-n mână cu smerenia.

De fapt, acești însetați de spectaculos nici nu caută mari duhovnici, pentru că atunci l-ar căuta pe părintele Rafail Noica, ci caută oameni care să le satisfacă propria vanitate și care în loc de preoți sau în loc de duhovnici, sunt niște „guru” cum bine ați spus și au o aparență de pontif local...

– *O aură...*

– O aură, da.... Lumea actuală a bulversat ierarhia. Dar nu se poate fără ierarhie, și atunci se creează o nouă ierarhie, pe care o stabilește omul în funcție de apetența lui pentru senzațional. Pe de o parte, avem acest egalitarism (omul care neagă ierarhia se simte bine într-o sectă). Pe de altă parte, omul care trăiește într-o atmosferă pseudo-mistică chiar dacă nu neapărat sectantă, vrea ceva spectaculos. Dacă încă este creștin, el vrea preotul acela *special*, cum se spune cu un cuvânt cumplit, prost tradus (deosebit, aparte). De fapt el tânjește după ierarhie, se vrea aproape de vârful piramidei. Pentru că dacă ar fi mai *democrat*, s-ar mulțumi cu preotul obișnuit, preot pentru taine, pentru catehism, indiferent dacă preotul acela slujește la catedrala patriarhală din București sau într-o comună din județul Sălaj ori într-un cătun din Maramureș.

(Fragment din volumul *Radu Dorin Micu: BISERICA ȚINTĂ – noi convorbiri cu Dan Ciachir, în curs de apariție*)

Interviu realizat de **Radu Dorin MICU**

Îmbrățișare

Portret în spațiul ondulat

Viorica POP

În orizontul cunoașterii obișnuite, trecem adesea prin „vămi ale preajmei”, bănuite sau nebănuite, în care starea de fapt se verifică în stare de sine de acolo de unde și drumul are răspântii. La fiecare din ele, chemări de sirene, duh în oasele pietrelor, argint în colți de mistreț. Încotro? Spre amurguri căzute pe gânduri? Spre un răsărit cu găuri de ozon? Spre fata morgana a vreunui emir din „jarul pustiei” ocolite de atâția pociți? Pe poteci cu pândă ucigașă? Gândul întrebător ajunge neliniște creatoare: răspântiile se unesc și fac dealul, dincolo de care e alt deal și tot așa, pentru urcări și coborâri fără de sfârșit. Îți imaginezi o coloană a infinitului pe orizontală în toate punctele cardinale din existența finită. Nu dealuri și văi mimate mioritic, ci dealuri colțuroase, cu lut aspru, întunecat de vreme și vremuri, cu încolăcirii de șerpi printre siluete de flori, cu ochi de păduri și cu zvâcniri ale bulboanei din vale. Deasupra, răscoliri de nori împunși cu raze de senin.

O așa descifrare în imagini pare neliniștea scriitoricească a lui Cornel Cotuțiu, născut în 15 februarie (ca și Titu Maiorescu, dar în 1945) ca un Vărsător bistrițean al condeiului cu iscodiri în depărtările lumii pentru apropieri sufletești.

Rostul scriitorului

Un străfund de esență romantică întreține aspirația, un ochi critic (maiorescian, în sensul criticii constructive!) dezvăluie neîmpliniri ale individului și ale societății contemporane sau imperativele realității ca stare de fapt și ca proiecție pe orbita dezvoltării. Inteligența suplă desființează maldărul prostiei, ironia dă amenzi îngrâncenării, simțul limbii – „semn al

celor aleși” (Titu Maiorescu) – e scăpărare paremiologică în argument.

Un portret interior se conturează ca o profesiune de credință, pe care Vărsătorul o revarsă în unitățile de măsură ale artei autentic moderne: disponibilități intelectuale, afinități culturale, inflexibilitate la derizoriu, problematizări cu temei, ziceri cu speranța că pericolul cel mare, înghețul de minte ca îngheț planetar, poate fi dezghețat cu valori, iar fruntea încrețită, cu „povestea vorbeii”.

Povestea cuvântului înseamnă la Cornel Cotuțiu: volume de proză scurtă: „În căutarea altui final”, „Spate în spate”, „Scorbură în cuib”; romane: „Opt zile pentru totdeauna”, „Șarpele albastru”, „Ce rămâne”; proză nonfictivă: „Veverița de pe Rue Noel”, „La noi” (vol. I și II); publicistică: „Taifas în purgatoriu”, „Am fost pe lumea cealaltă”, „Cărbușii de sub pernă”, „Secura cu roțile”, „Pompa de iluzii”; antologii: „Nexus – editorial al școlilor din Beclean”, „Saeculum, dincolo de nostalgie”. Toate, completate de numeroase colaborări și editări de reviste, răsplătite cu premii ale Uniunii Scriitorilor (al cărei membru este), cu medalii și distincții (Ordinul „Meritul Cultural în grad de acavaler”). Și pentru că toate acestea poartă un nume – vorba poetului – i se spune simplu: Cornel Cotuțiu. Și pentru că toate acestea transfigurează preajma și pretutindenea în geografie sacră a spațiului sufletesc numit „Patrie”, rostul scriitorului Cornel Cotuțiu se face portret în spațiul ondulat, în accepția „cunoașterii poetice” a lui Lucian Blaga și în accepția de „permanență”, de cuprins în necuprins.

Sezătoare literară în tunelul de la Mestecăniș

Ion FILIPCIUC

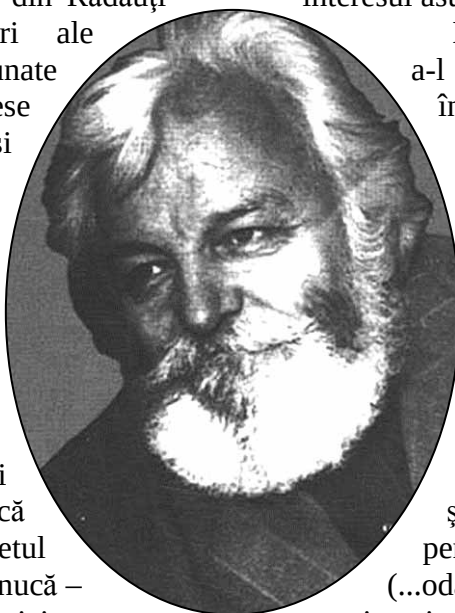
Pe Lucian Valea, omul și poetul, am apucat să-l cunosc într-o toamnă, de nu mă înșel prin anul 1975, când am fost invitat la Botoșani ca să prezint câteva filme pe care le realizasem – pe 16 mm, alb-negru – cu o mână de școlari la Casa pionierilor din Rădăuți iar la două-trei festivaluri ale cinematorilor au fost încununată cu premii, despre care succese erau prin ziarele vremii și oareșce articole.

Și cum eu încercam, după ce am proiectat filmele în fața unor spectatori din Botoșani, să susțin în cadrul manifestărilor de acolo și o comunicare, *Structură cibernetică în Luceafărul lui Eminescu* – la care titlu și pagini dactilografiate Gh. Jaucă și Dumitru Ignat de la Comitetul de cultură se uitau ca cioara-n nucă –, organizatorii tot amânându-mi intrarea în scena literară, căci cu ecranul o mântuisem în jumătate de oră proiectând filmele (*Vin caii și ne mângâie* – 1973, *Miorița* – 1974, *Cântecul lutului ars* – cu meșterul olar Constantin Colibaba, 1975), dar oferindu-mi ospetire pe întreg programul cultural, am avut vreme să mă învârt printre invitați și gazde mai că o săptămână.

Dintre invitați aș pomeni poezii George Lesnea, Corneliu Sturzu, Nicolae Turtureanu, pe criticul literar Virgil Cuțitaru, iar dintre cei din spațiul botoșănean îl știam pe Dumitru Țiganiuc, pentru că a lucrat un timp la Suceava și îl cunoșteam de la cenaclul literar de acolo, precum și pe George Damian, hălăduind pe la acele zile culturale în calitatea lui de reporter radio.

Un grup ceva mai fistichiu atrăgea de departe atenția pentru că era alcătuit din câțiva

tinere gravitând în jurul poetului Lucian Valea, plin de viață, repezit în vorbă și gesturi, hotărât și intransigent, cu replică proaspătă și tăioasă, fără menajamente; poetul din fruntea urbei botoșănenilor m-a încântat și mi-a stârnit interesul asupra vieții și operei sale.

Din acea toamnă prilejurile de a-l vedea pe Lucian Valea s-au înțetit, căci mă interesau sesiunile de comunicări din Zilele Eminescu, organizate în preajma datei de 15 iunie, când alergam spre Botoșani, unde nu cred să nu-l fi reîntâlnit vreodată pe Lucian Valea, fără să încerc a-i sta în preajmă și a mă bucura de verva lui formidabilă. Adesea făcea parte dintre organizatori și îl găseam supărat, înfuriat pentru o greșală sau disfuncție (...odată, un eminescolog, profesor universitar, sosit din Timișoara nu a fost întâmpinat de nimeni în gara din Botoșani și invitatul, așa obosit cum era după o noapte prelungă în „trenul foamei”, dar jignit peste măsură, s-a urcat în primul tren și a făcut cale întoarsă...), care îl exasperau și îl făceau să tune și să fulgere fără cruțare.

Într-un început de martie, cred că prin 1984, revista „Cronica” din Iași a tipărit un medalion aniversar cu Lucian Valea, care împlinea 60 de ani, și, cum într-o altă pagină eu aveam un mic articol despre *Culorile mărțișorului*, am reținut din exemplarele cumpărate doar pagina cu materialul meu iar pe cele cu medalionul Lucian Valea i le-am dăruit sărbătoritului. Avea și dumnealui câteva exemplare și a procedat întocmai, fiind fericit de asemenea

**Evocare
Lucian Valea**

spontan troc literar (ca să nu spun schimb de... măștișoare), desfășurat clandestin într-o lojă a teatrului din Focșani, în vreme ce pe scenă oarecari poeți recitau versuri despre iubitul conducător, în fața unei săli cu aplauze frenetice și chicote înfundate.

Mutându-se cu domiciliul în Bistrița, l-am întâlnit și aici pentru că uneori ajungeam acolo cu câte o comunicare despre George Coșbuc sau Liviu Rebreanu; se păstra bătaios și nemulțumit și între ardelenii lui, pe care îi scutura zdravăn pentru o pricină sau alta, încercând să facă mai mult și mai bine decât se obișnuia.

În două sau trei ocazii ne-am întâlnit și la Câmpulung Moldovenesc, una dintre ele fiind chiar o șezătoare literară la Sadova, cu un pelerinaj la casa și mormântul lui Dragoș Vicol și cu o masă bogat ilustrată cu niscaiva păstrăvi tologiți prin smântână, cu un taifas cărturăresc prelungit.

A fost între noi chiar un schimb de scrisori, pe care le păstrez între cele multe primite și de la

alți literați, numai că la îndemână am doar una, ilustrativă însă pentru spiritul critic propriu lui Lucian Valea. Și aș ilustra subiectul corespondenței noastre prin două epistole referitoare la George Coșbuc.

Cea dintâi nu poartă o dată, însă ștampila poștei din Botoșani a imprimat expediția din ziua de 25 noiembrie 1986:

Dragă domnule Filipciuc,

Mulțumesc frumos pentru carte. Ioana, fetița mea dintr-a cincea – excelent cap filologic – a devorat-o. Acum se găsește pe masa băiatului – dintr-a șaptea. După cum vezi tot un tânăr tată am rămas.

În legătură cu ce te interesează, s-o luăm sistematic:

1 – 3/15 mai 1884 – manifestările șovine ale studenților maghiari, între care arderea

ziarelor românești, dezordini la cursurile lui Silași, demonstrații la locuințele fruntașilor români. Presa română și germană ia apărarea lui Silași;

2 – 17 iulie, ordinul Trefort de suspendare a profesorului;

3 – 27 noiembrie, desființarea societății „Iulia”;

4 – cursul anunțat pentru anul 1884-85 nu-l mai ține;

5 – 1886 – Silași e „scos la pensie continuă”.

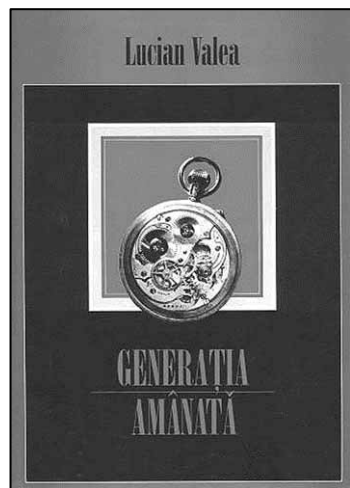
Coșbuc se întâlnește cu Silași în cercurile clujene românești – în mod sigur la Casina Română, unde cei de la „Iulia” își continuă activitatea. Se știe că la 27 septembrie fusese ales în comitetul de conducere al „Iuliei” ca „membru de încredere”.

Deci cei doi s-au cunoscut în afara universității. Există bănuieli că studentul de la filozofie – secția limbi clasice, greacă și latină – l-a vizitat pe profesor și a beneficiat de cărți din biblioteca lui. Locuia pe strada Bisericii Ortodoxe (Görög Templom Utca) nr. 1.

Opinia că la îndemnul lui Silași – și pe un exemplar împrumutat din biblioteca lui – a tradus poetul **Zlatna, oder von Ruhe ales gemunts** de Martin Opitz, nu se verifică. Coșbuc putuse cunoaște la Năsăud traduceri anterioare din *Calendarul de obște* din 1839, Șchei, *Magazin istoric pentru Dacia*, I, 1845, și mai ales traducerea-fragment din articolul lui Silvestru Moldovan (*Tribuna*, 1884).

La Năsăud poetul știe de existența profesorului Silași de la dascălii săi, care fiind maioreșcieni ca orientare, nu agreau latinismul lui Silași; la Blaj, în aprilie 1885, de la alți năsăudeni la conferința profesorilor, se declară pentru fonetism. Alexiu scrie un articol la „Tribuna”. Deci abia la Cluj, în cele câteva contacte personale ce vor fi avut loc, ideile silașiene intră în orizontul de interes al poetului.

Coșbuc scrie articole despre folclor mai devreme de 1897 începând cu „Atra”, vorba ăluia (zicători explicate), dar abia începând cu „Foaia interesantă” și mai ales cu „Albina”, trece la publicarea de legende și de

articole tematice (continuate – „Familia”, „Epoca”, „Universul literar”, „Noua revistă română”).

Silași se retrage bolnav, la Năsăud, la sora sa, protopopeasa Ana Filipan, în 1896 și moare în ianuarie 1897 (e înmormântat în cimitirul năsăudean). Coșbuc nu-l poate vizita deoarece după ce pleacă la Sibiu, la „Tribuna”, în august 1887 – nu mai vine acasă decât în vara anului 1908 –, după amnistia dată de Curtea Vieneză.

Dascălii de folclor ai lui Coșbuc sunt mama, Tănăsucă și Goriță. Profesorul clujean intervine în formația poetului, când zestrea lui folclorică exista. Dacă vrei e un „profesor” de teorie alături de Frații Grimm, Müller, Lazarus și mai ales de noua descoperire de la 1860 Volker psychologie (Lazarus și Steintal)!

Coșbuc n-a scris despre nimeni articole: pe Slavici îl pomenește abia într-un interviu. În afara poemului dedicat lui Cipariu, v. crucei moriar, el n-a publicat nimic în „Tribuna”, nici în numărul îndoliat din iunie 1889 la moartea lui Eminescu. Există o discreție importantă în ce privește mărturisirile, pe care le face rar și zgârcit.

Nu știi ca Silași să fie amintit undeva în manuscrisele coșbuciene. Poetul trece la „Tribuna”, unde Silași nu e un nume la modă și unde Bechnitz cu Slavici instaurează fonetismul și concepția autenticității literaturii populare, împotriva latinismului mitologic. Deci Coșbuc se desparte de Silași – la propriu și la figurat – când părăsește studiile universitare la Cluj și pleacă la Sibiu. Asta nu însemnează că renunță și la ideile silașiene – unele, firește – pe care însă le întâlnește acum și în sursele de unde Silași însuși le luase.

Coșbuc nu i-a audiat cursurile. De altfel, chiar dacă n-ar fi fost scos de la catedră, Silași nu l-ar fi avut ca student pe Coșbuc, căci, repet, n-a fost înscris la limbi moderne, ci la limbi clasice. De cunoscut însă e imposibil să nu se fi cunoscut, repet iarăși: în cercurile românești, la Casina română, unde veneau și susțineau programe artistice și culturale și studenții. Adrian Fochi susține că

una din ultimele manifestări publice a lui Silași e toastul ținut la un bal studențesc în februarie 1885 – bal al studenților români care să se fi ținut la Casină.

În astfel de împrejurări se puteau întâlni deci cei doi. De Silași auzise la Năsăud, de la profesorii săi. Probabil că aici îi descoperă și scrierile din „Transilvania”, dar abia la Cluj, sub influența studiilor de antichități și firește, a lui Silași, el încearcă poemul mitologic, pe care-l abandonează în perioada sibiană când se nasc idilele – din vocea lui majoră!

În ce privește cărțile de mitologie din biblioteca lui Coșbuc, citate toate de Silași în studiile sale – e posibil ca de aici să le fi reținut Coșbuc titlurile și să și le fi procurat. Oricum, adept al teoriei unității mitologice la popoarele ariene – poetul ar fi ajuns cam la aceleași surse și dacă n-ar fi cunoscut studiile lui Silași.

Și acum o rugăminte: trimite-mi ce anume idei, motive, imagini, sintagme – a preluat Coșbuc de la Silași, în poeziile sale. Totodată menționează titlul lucrării d-tale pentru ca eu să-l trec la bibliografie cu precizarea – consultat în manuscris sau prin intermediul unei scrisori personale. Aștept deci o pagină în acest sens.

Te felicit pentru modul în care știi să învingi provincia și să exiști în cultură.

Sper să-ți fi putut clarifica nedumeririle. Nu mi-ai spus despre ce volum e vorba și unde urmează să-l publici. Te previn însă ca să te ferești în prefață de folclorismul mărunț: didacticist. Există acel soi mediocru de specialiști care izbutesc să tipărească volume de sute de pagini dar care nu pricep o iotă din metafizica literaturii populare. Indivizi care l-au îngropat pe poet nu numai când îi comentau, în mod serios, opiniile. Modernitatea gândirii folclorice coșbuciene – indiferent de apartenența lui la mișcarea folclorică europeană, de școlile în care nevoia de ordine obligă să o încadrăm sau să o raportăm diacronic, încă nu a fost subliniată. Regretatul Fochi a punctat de câteva ori scoaterea ei de sub platoșa studiului mediocru și comod.

Trimite-mi cât poți de iute pagina solicitată.

Cu sincere sentimente prietenești,
al dumatile Lucian Valea

P.S. Scuză-mi caligrafia! Mi-am stricat
pur și simplu scrisul!

O altă scrisoare datează de mai târziu,
după ce la insistențele mele de a-mi returna
textele lui Grigore Silași despre literatura
populară, Lucian Valea își face timp și mi le
expediază.

27 aprilie 1987

Stimate domnule Filipciuc,

De acord cu d-ta și la cerere expediez
xeroxul articolului lui Silași, rugându-te să mă
scuzi că mi-am îngăduit să subliniez paginile
de mai mare importanță.

În ce privește pe așa zișii specialiști,
trebuie să-ți spun că nu mă interesează
opiniile lor. Scriban e singurul care-a
călătorit prin continentul documentelor
Coșbuc, dar din nefericire n-a știut nici ce să
vadă, nici ce să reție. Ediția făcută de el este
opera unui diletant. Cât îl privește pe D. Micu,
el nu depășește orizontul unei prefețe la o
ediție din vremea proletcultismului, înnoibilă,
ulterior, și în care există, ce-i drept, niște bune
observații la adresa operei. În rest despre
biografia poetului nu știe mai nimic – doar
lucruri comune și compilații. Singurul care
merită numele de specialist e D. Vatamaniuc,
chiar dacă volumul său despre Coșbuc e și el
cam tern și lipsit de strălucire. (Al. Duțu)

Viața lui G. Coșbuc, vol. I – o
dactilogramă de 640 pagini, așteaptă să fie
pusă la punct. Urmează apoi Opera lui G.
Coșbuc, vol. II – construită pe fundamentele
eseului apărut la Albatros, cu largiri și
completări esențiale.

Sugestia ce mi-o dai de-a împărți
lucrarea în mai multe volume cred că e doar o
glumă. Pentru Viața și opera, în două volume,
nu mi s-a planificat același an de apariție. Vor
apare deci la distanță de câți ani? Unul de
celălalt. Ce să mai zic de paginile fiecărui
volum. Sper să nu fiu silit să tai din ele în
condițiile în care am sfârtecat Pe urmele lui...,
numai că nu voi putea depăși aproximativ 800
pagini pe întreaga lucrare, în care se include

și bibliografia, indicele de nume, arborele
genealogic!! Sper că te-ai dumirit!

Greutatea întreprinderii de care m-am
apucat o constituie, cum spunea și Z.
Sîngeorzan, receptarea mediocră a operei
coșbucene – cu câteva excepții, între cari
Călinescu, Streinu, Pillat, Poantă, Tomuș,
Ovidiu Cotruș, L. Valea – în rest numai un
maldăr de mediocrități, scrise de o pletoră de
specialiști, care de care mai mediocri și mai
plin de ei. Un spirit de confuzie totală a
patronat evoluția difuzării publice a operei lui
Coșbuc în componența căreia se disting
observațiile estetice care vin din partea
folcloriștilor și care, cu rarissime excepții, n-au
priceput nimic din opera Coșbuciană.

Aici se dă marea bătălie: în a-l scoate pe
poet din bălăriile unor comentatori și de a-l
prezenta în dimensiunile lui reale. Să lăsăm
altor generații întocmirea unei ediții critice și
mai ales pigulirea traducerilor bunișoare cât
de cât, dintr-un maldăr de texte scremuate și
selectate în numele celei mai neliterare idei.

Mulțumesc pentru textul lui Silași.

Îți doresc numai bine,

Lucian Valea

În sfârșit, fiindcă alcătuiam o antologie
cu textele lui G. Coșbuc despre literatura
noastră populară, am găsit de cuviință să-l
consult și pe Lucian Valea, care a scris vârtos
despre „poetul țărănimii”, cu competență de
invidiat chiar, apreciam eu mai puțin
familiarizat cu domeniul, așa că într-o bună zi,
după ce i-am oferit câteva pagini cu mitologia
românească tipărite de Gr. Silași în urmă cu un
veac – paginile și viziunea fostului profesor
universitar din Cluj influențându-l profund pe
tânărul student și poet G. Coșbuc –, i-am
trimis studiul introductiv la antologia G.
Coșbuc, Elementele literaturii populare, cu
rugămintea să-mi facă observații critice. Dar
pentru astfel de treabă Lucian Valea nici nu
trebuia rugat.

Am convenit prin câteva scrisori cum
pot beneficia de observațiile sale și, pentru ca
nici unul dintre noi să nu piardă timp sau bani,
am hotărât să ne întâlnim în acceleratul de
Iași-Timișoara care sosea în Câmpulung
Moldovenesc, de obicei în jurul orelor 9 sau

10, după cum se schimbă mersul trenurilor, dimineața.

Am primit din vreme numărul vagonului și locurile unde Lucian Valea și Emil Iordache treceau spre Bistrița. M-am înfățișat în gară, mi s-a făcut semn de la fereastră, am urcat în tren, am intrat în compartiment și ne-am așezat la taifas cu... dezbateri. Manuscrisul lucrării mele era pe genunchii lui Lucian Valea; eu m-am poziționat pentru confruntare drept pe bancheta din fața lui. Luând filă cu filă din paginile dactilografiate, urmărea observațiile făcute pe margine și mi le dezvoltă foarte pasionat și convingător: aici e bine așa, aici trebuia să vii cu argumentul..., aici ai scris o prostie, adică de ce ai nevoie de citatul ăsta idiot din bolmojeala cutăruia...

Ce mai! Rând cu rând și pagină cu pagină, încât nici n-am simțit când trenul nostru a intrat în tunelul de la Mestecăniș, fără ca vreun conductor să aprindă și lumina electrică. Am sesizat doar că trenul s-a oprit în tunel și nu se mai urnea din loc. Dar Lucian Valea continua să-mi desfășoare observațiile sale absolut dure și la obiect; eu încă mai încercam timid câte-o justificare; Emil Iordache tăcea ca pe altă lume...

Cât va fi stat trenul nostru în tunelul de la Mestecăniș, cât a mai așteptat afară, în stația de acolo, cum era vremea: ploua, ninge, se furișa soarele printre nouri..., nu mai țin minte din simpla pricină că nici atunci, în prezentul acela, n-am perceput altceva decât cele ce-mi spunea înflăcărat și neiertător Lucian Valea.

Și atât de fascinat – ca să nu spun amețit – am fost de prestația erudit și pasionant coșbuciană cu care m-a onorat și complexat Lucian Valea, încât, la despărțire, în gara mică din Vatra Dornei, el m-a condus până la capătul vagonului, am mai schimbat câteva vorbe, iar când trenul s-a pus în mișcare, Lucian Valea mi-a strâns repede mâna, iar eu, coborând precipitat din tren, n-am putut să rostesc decât: Noapte bună, domnule Valea!

Era în plină amiază, peronul gării strălucea de omătul proaspăt, însă eu nu ieșisem parcă din întuneric, mă aflu încă în tunelul de la Mestecăniș. Unde mă trezesc adesea în plină zi ascultându-l pe Lucian Valea... Atât că-mi dau seama imediat de ce s-a întâmplat în răstimp și abia dacă mai am glas ca să spun: Noapte bună, Maestre Lucian Valea!...

(Din volumul *George Coșbuc și fascinația miturilor*, în pregătire pentru tipar.)

Flamenco

Octavian Ruleanu – un scriitor uitat

Ion LĂPUȘNEANU

Regretatul Octavian Ruleanu face parte din categoria acelor dascăli ai Școlii Năsăudene care, prin competența profesională, prin conștiinciozitatea și dăruirea cu care și-au desfășurat activitatea, au rămas în conștiința foștilor elevi și a cetățenilor orașului.

S-a născut la data de 8 septembrie 1910 în Năsăud, ca fiu al lui Nicolae și al Victoriei (născută Utalea) de profesie meseriași. Urmează Școala Primară în Năsăud (1916-1920) și Liceul Grăniceresc „George Coșbuc” între anii 1920-1928.

În perioada 1928-1932 frecventează cursurile Facultății de Litere și Filozofie la Universitatea din Cluj. Pentru a se putea susține în facultate, a lucrat ca pedagog la Năsăud, Carei și Satu Mare. După obținerea licenței, susține examenul de capacitate și devine profesor de limba și literatura română. În perioada 1934-1938 a funcționat ca profesor la Liceul „Mihai Eminescu” din Satu Mare, școală în care și-au desfășurat activitatea și alți doi profesori năsăudeni: Aurel Șorobetea (în perioada 1920-1930) și Vasile Scurtu (1930-1940).

După cedarea Ardealului de Nord, în urma odiosului dictat de la Viena, în 1940 se refugiază și va lucra în cadrul Ministerului Educației Naționale până în anul 1944, când a fost propus ca profesor de limba română la

Istorie literară

Vârșeț, Banatul Sârbesc (fosta Iugoslavia), unde va lucra din ianuarie până în iulie 1944. După 23 august 1944 va îndeplini funcția de șef de cabinet la Ministerul Educației Naționale. În aceeași perioadă a îndeplinit și funcția de îndrumător al școlilor românești din Iugoslavia. Deplasarea în Iugoslavia, în iulie și august 1946, ca reprezentant al Statului român în calitate de consilier tehnic, pentru aplicarea Convenției școlare din 1933, i-a adus multe

neplăceri mai târziu, fiind etichetat titoist. În țara vecină a fost primit de ambasadorul României, profesorul universitar Tudor Vianu, și a avut misiuni strict culturale și didactice.

După război a fost trimis la Năsăud, de către Ministerul Educației Naționale, să organizeze, ca director, Școala Normală. Reîntors pe meleagurile natale, s-a străduit mult pentru a găsi cele mai bune mijloace în vederea pregătirii învățătorilor pentru copiii din satele județului și din alte județe. În concepția profesorului și directorului Octavian Ruleanu „Școala Normală trebuie să formeze fiii de țărani, copii cu inteligență nativă, cu aptitudini de dascăl și care, după absolvire, să se întoarcă în sate ca luminători”. După ce a reorganizat învățământul pedagogic năsăudean, oameni din cadrul școlii și ai orașului, invidioși pe succesele tânărului profesor de atunci, l-au reclamat la organele superioare de partid, a fost verificat, sancționat și schimbat din funcția de director. Scârbit de atâtea murdării, trece la catedră și continuă cu aceeași înflăcărare activitatea la Liceul „George Coșbuc” până în 1973, când s-a pensionat.

Profesorul Octavian Ruleanu a fost mereu dublat de preocupări în domeniul publicisticii și al cercetării filologice. Prima știre i-a apărut în săptămânalul clujean „Lumea și țara”. În 1926, publică în cotidianul „Biruința”, articolul „Orașul Năsăud în plină refacere”. La acest ziar s-a bucurat și de sprijinul poetului năsăudean Iustin Ilieșiu, redactor la ziar. A devenit apoi redactor la ziarul „Patria,” tot din Cluj și, în special, la „Universul” și „Curierul” din Capitală. A scris, de asemenea, la „Gazeta Ardealului” din Cluj și la „Unirea poporului” din Blaj, la „România nouă” din Sibiu și „Anuarul Școlii Normale” din Năsăud. În 1928 devine redactor pentru Năsăud, împreună cu preotul Gavril Bichigean, la „Săptămâna” din Bistrița. La

vârsta de 20 de ani este solicitat de preotul-profesor Ilarion Boțiu ca prim redactor la gazeta „Năsăudul”, apărută în 1930. Între anii 1930-1939 a colaborat la „Graiul neamului” (oficios al Astrei) din Carei. A fost apoi redactor la toate cotidienele care apăreau la Satu Mare: „Granița”, „Frontul”, „Gazeta”, „Conștiința română”. A fost, de asemenea, corespondent pentru Ardealul de Nord la „Dimineața” și „Adevărul” de sub directoratul lui Mihail Sadoveanu. A mai publicat articole în: „Manifest” (Iași), „Tribuna” și „Calendarul Tribunei” (Brașov), „Noua școală românească” (București), „Lumea și țara” (Cluj), „Libertatea” și „Foaia interesantă” (Orăștie), „Încercări” și „Arhiva Someșană” (Năsăud), „România nouă” (Sibiu) ș.a.

În perioada refugiului (1940-1944), la București, a scris sub zodia prăbușirilor sufletești la mai toate publicațiile ardeleni: „Ardealul” (organ al refugiaților ardeleni), „Voința Transilvaniei” (a lui Ion Th. Ilea), la cotidianul „Viața” (director Liviu Rebreanu), la „Tribuna” din Brașov ș.a.

A fost redactor la „Plaiuri năsăudene”, începând cu numărul 6 al săptămânalului, (proprietar și conducător Emil Boșca-Mălin din Maieru, prim redactor I. T. Echim și redactori: Vasile Netea, At. Motogna, Ion Berende, Octav Ruleanu, Ion Th. Ilea, George Sbârcea, Petre Lenghel-Izanu, Iosif Moruțan, A. Rogneanu-Nepos și secretar de redacție Emanoil Cobzalău). Publicația „Plaiuri năsăudene” a apărut în Capitală din inițiativa și sub egida Cercului Cultural Năsăudean din București și a „Asociației scriitorilor și gazetarilor năsăudeni”. În 1990, din inițiativa scriitorului Octavian Ruleanu, „Plaiurile năsăudene” au fost aduse acasă la Năsăud și apare, într-o formă, și în prezent.

În primăvara lui 1946, scriitorul Octavian Ruleanu a colaborat la rubrica „Colțul Ardealului”, găzduită în pagina a doua a ziarului „Națiunea” de sub direcția lui George Călinescu. Literat și publicist, numele lui Octavian Ruleanu e legat de peste 10 publicații în calitate de prim-redactor, redactor, ctitor, corespondent. De asemenea, la peste 30 de ziare și reviste are calitatea de colaborator, unde a scris sute de articole. A

fost membru al Uniunii Ziariștilor din Transilvania și al Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat. Activitatea publicistică și-a continuat-o și după reîntoarcerea la Năsăud. A publicat articole și cronici în revistele „Arhiva Someșană”, „Tribuna”, „Contemporanul”. A fost unul dintre redactorii celei de a doua serii a revistei „Arhiva someșană”, alături de Alexandru Giurgiuca, Anton Coșbuc, Grigore Găzdac, Nicolaie Istrate, Ion R. Nistor, Vasile Petri, Septimiu Pop, Ion Rusu Sărețeanu, Pompei Ștefănescu și Simion Lupșan. Din această serie a revistei au apărut patru numere în perioada 1972-1977, după care și-a încetat apariția din motive financiare.

Scriitorul Octavian Ruleanu a creat și proză beletristică, debutul literar fiindu-i ocrotit de revista „Abecedar”, care a apărut, săptămânal, la Turda, în 1933-1934, prin grija poezilor Emil Giurgiuca și Gheorghe Boldea. Din redacția revistei mai făceau parte și Teodor Murășanu, care era și administratorul revistei, precum și Grigore Popa, Pavel Dan, Mihai Beniuc. În paginile revistei au mai publicat: Radu Gyr, Raoul Șorban, Silviu Bardeș, Yvonne Rosignon, Ștefan Baciuc, Octavian Vuia, G. Guțu, C.S. Anderco, Eugen Jebeleanu, Pavel Dan, G. Babeș, Emil Giurgiuca, Teodor Murășanu, George Boldea, N. Tatu, George Minovici, Aron Cotruș, D. Fărcaș, C.I. Șiclovian, Lucian Blaga, Simion Stolnicu ș.a. Acolo, Octavian Ruleanu a publicat două proze, în care căuta să pătrundă stările de conștiință ale unor oameni descumpăniți de greutatea vieții. Acele proze au fost remarcate de Zaharia Stancu în revista „Azi”. Între anii 1934-1936 figurează printre colaboratorii permanenți ai revistei „Pagini literare” de la Turda. În această revistă, condusă de Teodor Murășanu, publică schițe, însemnări, dări de seamă critice. Animatorii acestei reviste, unde publică printre altele articolul *Provincia în mișcarea literară*, (Nr.12/1935) au fost, pe lângă Teodor Murășanu, și Grigore Popa, Pavel Dan sau Emil Giurgiuca. Din 1936 redactează la Satu Mare, împreună cu publicistul Constantin Gh. Popescu, revista lunară cultural-socială „Afirmarea”, recunoscută de presa vremii ca

cea mai valoroasă publicație din părțile sătmărene. Din lucrările literare ale scriitorului Octavian Ruleanu amintim: nuvela „Înfrânt” publicată în revista „Abecedar”, Brad, 1934, „Vestea cea mare”, schiță, în „Manifest”, III, Iași, 1936, „Moni vrea să vorbească”, povestire, în „Afirmarea”, I, Satu Mare, 1936; „Cărți despre ținutul nostru”, recenzii, în „Arhiva someșană”, vol. II, Năsăud, 1974; „Centenarul George Coșbuc. Cronica sărbătoririi a 100 de ani de la naștere (1866-1966)”, în „Arhiva Someșană”, II, Năsăud – 1974; „Un apreciat profesor și om de cultură. Dr. Vasile Scurtu (1906-1968) la 70 de ani de la naștere”, studiu, în „Arhiva Someșană”, IV; a fost coautor la volumul „Micromonografie”, elaborat în colaborare cu profesorii Grigore Găzdac, Ion Lăpușneanu și Gheorghe Pleș, în anul 1988, cu ocazia aniversării a 125 de ani de la înființarea liceului.

Referințele critice despre activitatea literară a Domniei Sale au scris: George Călinescu în „Istoria literaturii române de la origini până în prezent, Fundația Europeană Drăgan, Editura Nagard, Madrid – Paris – Roma – Pelham N. Y, 1980, p. 881; Ion Apostol Popescu, „Literatura ardeleană nouă”, București, 1944, p. 61; Nae Antonescu în volumul „Pagini maramureșene”, Baia Mare, 1967, pp. 81-87; Marin Bucur, *Reviste progresiste românești interbelice*, București, Editura Minerva, 1972, p.354; Ironim Marțian, *Prinos profesorului Octavian Ruleanu*, în „Plaiuri năsăudene”, Năsăud, 1994, nr. 16, pp. 1, 3 și nr. 17, p. 1; Ion Lăpușneanu, „Un dascăl din țara cu dor, în „Didactica Nova,” an. IV, nr. 2 (15), 20 octombrie 1993, p. 1, 4. Simion Chiș, „OCTAVIAN RULEANU – un dascăl cu valoare de simbol”, în „Cuibul visurilor,” anul III. Nr. 15-16 (30-31), martie – aprilie 1999, p. 6 și nr. 17-18-19 832-33-34) mai – iunie – iulie 1999, p. 6.

Prin anii 1969-1974 funcționa pe lângă Casa de Cultură din Năsăud, sub președinția profesorului Octavian Ruleanu, Cenaclul Literar „Liviu Rebreanu”. Secretar al cenaclului era Dumitru Nistor, cenzori: Viorel Pălăgeșiu, Otilia Tatay și Octavian Nechiti, iar director al Casei de Cultură, Nicolae Istrate. În cadrul acestui cenaclu au citit poezii, proză, aforisme.

Luca Onul, Vasile Dâncu, Grigore Pop, Grigore Salvan, George Simion, Dumitru Munteanu, Hrișman Francisc, George Rusu, Iuliu Ionașcu, Dumitru Nicolae Nistor, Dumitru Nistor, Silviu Hărăguș, Liviu Nedelea, Vasile Pinti, Ilie Constantin, Nastasia Maniu, Viorel Pălăgeșiu, Emilia Țărmure, Emil Cira, Liciniu Costan, Mariana Flănând ș.a..

Cele mai multe articole și studii le-a publicat în revista „Afirmarea” de la Satu Mare. De fapt, la „Afirmarea” Octavian Ruleanu s-a afirmat ca scriitor. În paginile revistei au publicat mulți scriitori, din păcate uitați de istoria literaturii și a presei, dar în contextul acestei reviste efortul lor creator este lăudabil și a fost benefic pentru anii 1936-1940, interval temporal în care a apărut revista. Poezii au publicat: Ionel Șugariu, Constantin G. Popescu, Gh. Crișan, D. Hinoveanu, P. Murgescu, Alex. Nicorescu, Liviu Seleș, iar proză: Octavian Ruleanu, Cornelia A. Baci, Valeriu Cârdu, Mihail Lungianu, Th. I. Țucanovici, Gh. Felician Zăciu. Au publicat articole și studii: Gavril Barbu, Lucian Bretan, I. Crișanu, Ion Maioreanu, Corneliu Mezea, I. N. Nicolescu-Domnești, Constantin G. Popescu, Octavian Ruleanu, Gavril Solomon, Țiucra Petre Pribeagul. Aflăm apoi la rubrica *Probleme următoarele* nume: Nicolae Iorga, Simion Mehedinți, Vasile Scurtu, C. Rădulescu Motru, G. Bulgăre, Lucian Bretan, Valeriu Cârdu, Gh. Ciorzan, Gh. I. Crișan, Vasile Damascghin, Ioan Luca, Petru Manoliu, Constantin Gh. Popescu, Andrei Radu, Titus L. Roșu, Octavian Ruleanu, Liviu Seleș, Gavril Solomon, Stănescu Zeno Spârchez, Zharla Stancu, Ionel Șugariu, Petru Stretiu, C. Terch. Dări de seamă despre cărți și reviste semnează: Lucian Bretan, Constantin G. Popescu, G. Solomon și Octavian Ruleanu. Au trecut pe Răboj fapte și evenimente: Nicolae Bretan, Vasile Damaschin, Constantin G. Poepescu, Octavian Ruleanu. În fine, *Încrustări* semnează: Lucian Bretan, Constantin Gh. Poescu, Al. Mironov, G. T. Niculescu-Varone, S. Florea, Maria A. Damian. După cum se vede, *Afirmarea* a fost o revistă preponderent...bărbătească.

Numărul 1 al revistei se deschide cu schița *Moni vrea să vorbească*, semnată Octavian Ruleanu. Tot același scriitor semnează la pagina 15 al aceluiași prim număr un text de suflet, intitulat *Zvon de primăvară*. În care evocă succint trei nume celebre: Iulia Hasdeu, Bogdan Petriceicu Hasdeu și Elisabeta Carmen Sylva.

Schița *Moni vrea se vorbească* se încadrează tematic și structural în categoria prozei fantastice, la vogă în perioada interbelică, în special prin nuvelele fantastice ale lui Mircea Eliade. Andi Radomir, personajul central al povestirii, este un alienat mintal, îndrăgostit de himere. În mintea sa încețoșată și afectată de degradare, la fel ca natura toamnei târzii, visul și realitatea au aceeași valoare. În prezența Olgăi Balea, „fata cu ochi de peruzea”, Andi aleargă după imaginea unei iubiri închipuite și face o confuzie gravă între Olga, fata reală, care-l aștepta mistuită de focul iubirii, și Moni, o poză de pe o piatră funerară.

Eseul cu tentă filosofică *Lumini în umbra sufletului* are un incipit de rezonanță eminesciană, care ne duce cu gândul la nuvela *Sărmanul Dionis*: „Mi-am fixat adeseori în conștiință, fără să vreau, întrebarea dacă viața cum o trăiesc este ea o realitate sau nu. Căci nu pot numi altfel decât o ficțiune acest fel de existență care pornește de la punctul unde alții o lasă”. Vocea naratoare, deși se crede „un ostracizat al lumii”, un însingurat, pentru care „nu există societate” și trăiește, „izolat printre oameni”, are totuși în odaia sa o colecție de „imagini” feminine. Una dintre aceste imagini îi trezește sentimente contrare firii sale și, într-o seară tomnatecă, îi caută înfrigurat originalul. A ajuns însă prea târziu. În casa ei lumea petrecea. Realitatea îl face să sufere și să concentreze în ființa sa „cele două realități: iubire ne-săvârșită pentru Dana și ură mocnită împotriva întregii lumi”. În ciuda misoginismului ce-l stăpânea, protagonistul crede totuși că „femeia este un mic obiect însuflețit creat în lume să împodobească grădina vieții săpată cu trudă de bărbat”...

Privită din perspectiva celor peste șapte decenii de când a văzut lumina tiparului, literatura și publicistica scriitorului Octavian

Ruleanu conține aspecte de stringentă actualitate. Stilul clar, concis, nu lipsit de farmec artistic, dă impresia autenticității și perenității, încât avem impresia că prozele, articolele, povestirile și eseurile au fost create și publicate zilele trecute. Textele sunt organizate secvențial, fiecare secvență cuprinzând un anumit motiv. Grafic ele sunt despărțite prin câte un rând de linii orizontale. Majoritatea textelor, după cum am mai remarcat, sunt scurte eseuri, depășind prin eleganța exprimării încadrarea lor în categoria unor articole de ziar. Spre exemplu, eseul *Caleidoscop provincial* este organizat în șase secvențe. Prima secvență are rolul de incipit și pune în discuție o problemă eternă în lumea îndrăgostiților de frumosul artistic: pericolul ratării în condițiile în care își desfășoară activitatea în mediul provincial: „Nu mi-a fost frică de nimic în viață ca de imaginea unui om ratat”. – conchide autorul. Există însă „și oameni care se încumetă să ia lumea în asalt, și tot să răzbească. Dovadă, celulele diverse de viață literară, și culturală, presărate pe întreg cuprinsul țării”. O astfel de celulă „de viață literară, și culturală” a existat, în perioada interbelică, la Satu Mare în cadrul căreia s-au afirmat patru reprezentanți ai Școlii Năsăudene: Aurel Șorobetea, Vasile Scurtu, Darius Pop și Octavian Ruleanu. În spiritul tradiției, astfel de celule literare există nu numai la nivelul țării, în prezent, ci chiar la nivelul județului Bistrița-Năsăud. Le-am numi pe cele de la Bistrița, Beclean, Năsăud, Maieru și Rodna, unde ființează cenacluri literare și apar reviste. În ele își desfășoară activitatea membri ai Uniunii Scriitorilor.

Pentru a răzbi în condițiile vieții dintr-un „centru de graniță”, abia de două decenii smuls din ghearele maghiarimii, tânărul profesor și publicist Octavian Ruleanu a fost nevoit să renunțe la *modestia excesivă*, ce-l caracteriza, și să lupte cu pericolele de a fi cooptat în anturajul unor „prețioase ridicole”, cu câteva clase de liceu sau școală profesională, al căror nivel de cultură era formată din „povestea Genovevei de Brabant” (...), „romane în fascicule” și frecventarea unor baluri, cu băieți spilcuiți și semidocți sau să se laude cu faptul de a-i fi cunoscut „personal pe toți așii fotbalului

sătmărean”. De asemenea, a trebuit să ignore disprețul față de dumnealui al unor „tineri eleganți, cu ținută de cavaleri gata să se sacrifice pentru onoarea unor femei”, să ignore laudele unor admiratori „convenționali” care nu-i recunoșteau superioritatea față de ei, ci căutau „să se ridice ei alături de cei admirati”. Astfel de „admiratori” treceau, cu prima ocazie, în tabăra detractorilor și ai profitorilor, ce căutau să-i exploateze talentul în gazetele lor.

Concluzia eseului este amară, adevărată și actuală: „Am o mângâiere. Oamenii nu sunt răi. Nu sunt nici buni. Sunt numai oameni și atât. Ei pot fi cel mult înțelegători și proști. Răutatea și bunătatea lor e în funcție de conștiință. Ori această conștiință este vremelnică și fluctuabilă”. Soluția de a ieși din impas constă în: „*voința de a învinge prostia*”.

Prozele scriitorului Octavian Ruleanu sunt dificil de încadrat într-o anumită specie literară. Înainte de a fi considerate povestiri, schițe, nuvele sau eseuri, e de remarcat că aceste texte condensează „clipe de viață”, vorba lui Liviu Rebreanu, într-un stil elevat, fapt ce ne dă dreptul să afirmăm că ele aparțin prozei poetice. De altfel chiar avocatul proprietar al uni ziar local îi spunea scriitorului Octavian Ruleanu, spre a-l convinge să scrie pentru publicația sa, următoarele: „Mai scrie câte-un articol, din când în când. Dă-o naibii de treabă. Ai fost de-al nostru. Văd că te-ai supărat... Știi, o ducem cam greu cu scrisul. Nu prea avem oameni scribăreți. Tu scrii simpatic. Lumea te citește pentru că faci multă poezie.”

Spre exemplu, textul *Fragmente de regăsiri prin tăcere* are caracteristicile unei schițe. Acțiunea este liniară, are un singur personaj central și este de mici dimensiuni. Vocea epică o invită pe Tania la o „talpă” prin centrul orașului spre a-i studia, în tăcere, reacțiile ei față de mulțimea trecătorilor. Sentimentele față de ea îi erau incerte: „între mine și ea – afirmă personajul martor tăcut – nimic ce-ar putea crea complicații de viață”. O credea „un copil dulce care încântă sufletul prin simpla prezență”, care „nu înțelege iubirea”. Pornea de la premiza falsă: „Tania nu-mi era nimic. Nici prietenă, nici iubită, nici altceva”. Pe parcursul „partidei de tăcere”,

Tania își etalează o altă față. La întrebarea: „Tania, aștepti de mult?”, tânăra fată răspunde cu o sintagmă filosofică: „Timpul este în funcție de om. El nu există de fapt. Atunci de ce mă întreb”? La tăcerea următoare a însoțitorului, Tania răspunde surprinzător, dar adecvat situației: „Ți-ai dat seama cred, că nu te iubesc și nici nu te pot iubi! (...) Adică vreau să spun că voința mea de a te iubi a căzut doborâtă”. După ce mai bat floaștarul în tăcere și un timp nedefinit, fata vine cu argumente uluitoare: „Mă gândeam așa, ce nefericită sunt. Nu te iubesc, și totuși simt că numai astfel m-aș putea regăsi. Nu te iubesc, pentru că viața ce izbucnește din mine îmi cere preț real, îmi cere lucruri care să fie comune, obișnuite, fapte pe care tu nu mi le poți da. Visurile sunt frumoase până la ademenirea ființei ce-o vrei. Mai încolo urmează firescul omenesc, patima, frământarea, convulsivitatea. Totul trebuie să fie după orânduiala devenită lege. Tu nu ești omul acela. Purtarea ta nu este aceeași.” (...) „Femeia vrea să trăiască, să fie adorată, preamărită și satisfăcută în toate capriciile ei. Și eu vorbesc acum ca femeie. Instinctul de viață nu l-am putut ucide cu visul...” După altă tăcere, în ochii fetei apar lacrimi și urmează despărțirea când însoțitorul fetei pare a se fi dumirit că ceea ce spun uneori femeile trebuie luat invers: „În uitarea mea am aplecat capul spre răsuflarea ei caldă și am voit involuntar să-i sting năduful respirației.” A fost însă cam târziu, fiindcă fata l-a împins și i-a spus: „– Aceasta nu nicicând pentru că sunt sigură că te-ai pierde.”

La gestul fetei, însoțitorul a rămas năucit, numai: „...„De pe o creangă bătută de vânt de la marginea trotuarului, o păsărică a ciripit, râzându-și de mine...”

Rămâne de stabilit raportul dintre realitate și ficțiune. Nu ne închipuim că tânărul, pe atunci, scriitor Octavian Ruleanu s-a plimbat într-o seară cu o fată și a doua zi a dat la revistă întâmplarea. În acest caz textul ar fi un simplu articol sau cel mult o povestite. De aceea, considerăm că ficțiunea predomină și atunci putem considera că este vorba de o schiță. De același fel cu *Momentele și schițele* lui Ion Luca Caragiale. Chiar numele personajului este exotic. Un diminutiv de la

Tatiana, nume rusesc. Ori nu-l prea știm pe profesorul Octavian Ruleanu filorus...

Toate textele sunt narate la persoana întâi, ceea ce face imposibilă diferențierea dintre aspectele subiective și cele obiective ale faptelor prezentate. Naratorul eseului *Din însemnările unui om inutil* rostește o diatribă misogină, afirmând că inteligența și frumusețea nu se întâlnesc la aceeași femeie. Cauza: fiind în doliu, n-a putu să-și danseze la un bal ființa iubită, care este dansată de un alt băiat. Acest fapt îl ucide sufletește și o consideră pe Ea pierdută. Dar..., „deși nu crede”... o așteaptă totuși pe Ea, pe altă Ea.” Concluzia eseului este următoarea: „Până la întruparea visului celei care va veni, vegetez într-o apatie maladivă, ce-mi demonstrează în permanență, că sunt într-adevăr un om inutil”. Este aici cazul unei conștiințe superioare, care vede totul la dimensiuni absolute și imposibilitatea realizării absolutului îi cauzează o stare maladivă, dramatică. Conform principiului formulat de Camil Petrescu: „Câtă conștiință atâta dramă”. De unde se vede că scriitorul Octavian Ruleanu era la curent cu mișcarea de idei din epoca interbelică.

În fragmentul *Dorințe...*, vocea masculină este în căutarea iubirii pure, a iubirii adevărate și de durată, nu a unei aventuri de ocazie cu o ființă pe care o cunoaște de o oră. Nu știe cum să aprecieze afirmația fetei: „aș vrea să fiu iubită de cineva. Îmi lipsește ceva, un gol oarecare în clocotul sângelui năvalnic al celor douăzeci de ani”. Și nici afirmația de la despărțire: „ești un om interesant”, după ce fata, la invitația de a se plimba prin pădurea parc, disimulează puritate, dar în schimb dorea ceva să-i liniștească „clocotul sângelui năvalnic”. Din păcate nu-și găsisese omul...

Desfigurare e o povestire gen horror. Un muncitor sărac se întoarce, după ce s-a cinstit cu „un vin chilimbariu”, la bodega de lângă fabrică, într-o seară ploioasă de toamnă, la „sărăcia lăcașului său. O biată cameră în subsolul unui imobil periferic. Un muncitor de fabrică n-are drept la mai mult”. Fiind cam „afumat”, începe să aibă vedenii. Propriul său schelet îl urmărește până acasă să-i ceară socoteală, fiindcă, încă în viață fiind, l-a vândut „facultății de medicină, să fie batjocură

studenților”. Iar banii i-a dat pe băutură. Scheletul se luptă cu Dumitru Paltin, acesta e numele personajului, pentru a-și cere dreptul la odihna veșnică. Rezultatul: „Dimineața, trecătorii au găsit un trup încordat, cu pecetea desfigurării unui schelet.” Stilul povestirii este în concordanță cu conținutul. Propoziții scurte, uneori eliptice, care subliniază atmosfera macabră, de groază.

Povestirea *Metamorfoză* are o notă de actualitate, prin atitudinea reprobabilă a unor tineri față de femeie. Florin Mirescu, tânăr absolvent de facultate, aflat în pragul plecării la un post undeva, este prieten cu Minodora Călian. Însă... „ceea ce avea el, Mirescu, față de Minodora, nu se putea numi iubire... Nu o iubea, așa cum face gloata celor mulți... Nu dorea s-o știe a lui toată, așa cum este, s-o frământa în încolăcirea brațelor, inspirându-i parfumul femeiesc în nări” ci... „Minodora era ființa ideală a sa. Întâlnirile lor erau prilejuri de regăsire personală, fără patimi de trup. Ea reprezenta gingășia divină, planta de nestemat preț din țările exotice cu flora multiplă”. Caz tipic de iubire platonice! Deși din sintagma următoare ne putem da seama că Florin era îndrăgostit de Minodora, fiindcă din prima clipă când a cunoscut-o: „A fost de ajuns ca Florin să fie dominat în minte și viață. I se părea că diriguiește întreg universul din piramida sufletului înaripat pe vârful umanității”. Sau, la apariția Minodorei: „Tânărul avu senzația unei adânciri în neant. Pământul se lăsase în jos, ca un ascensor. Iar vârtejul creierului îi rodea trupul în fricțiuni convulsive de electrocutat”.

Este interesant cum, din câteva tușe, îi face un portret edificator: „La capătul unei străzi, Minodora într-adevăr apără. Singură, gânditoare, cu silueta de profil clasic, expresivă de simț roman, părea creația însăși, întrupată incandescent”.

După o plimbare nocturnă și o discuție aprinsă și sinceră, cei doi tineri: „Pentru întâia oară aveau dovada că între ei s-a cuibărit și un început de iubire”. Pentru o clipă Mirescu devine înțelept: „Florin simți sângele încălzindu-i trupul. I-a venit așa din senin. Un moment i se păru să fie a lui... odată... numai odată... acum la despărțire...” Dar a ratat

momentul fiindcă: „Și-ar fi îngropat însă chipul ei străveziu ce-i da viața.”

„Nu... nu se poate”, gândi el. Trebuie să fug cât mai curând... Iată presimțirea... E aici tulburătoare, ucigătoare de suflet...” Florin se mulțumește să-i sărute mâna și s-o conducă acasă. Este clar cum se va metamorfoza iubirea lor angelică. Ieșit în stradă, Florin întâlnește o fetișcană ușuratică, cu care trăiește o noapte de dragoste incandescentă. Din acel moment atitudinea lui față de femei se schimbă și vedea în ele numai niște obiecte de plăcere, categorisindu-le după criterii fizice, fără pic de sentiment. Se simte însă bolnav sufletește și se destăinuiește prietenului său Ionică Pelin. Acesta îi dă rețeta „de vindecare”, însă Florin amână „tratamentul” pentru când va pleca la o catedră în alt oraș. Ba mai mult, îl atrage și pe Ionic Pelin, om căsătorit și cu copii, într-o aventură extravagantă. Merele stricate le strică și pe cele bune...

Povestirea *Înfrânt* este una din cele două povestiri publicate în revista *Abecedar*, în care autorul prezintă destinul unor personaje descumpănite, debusolate, în luptă cu greutatea vieții și pe care acestea le învinge. Ștefan Soreanu, cioclu la un cimitir dintr-un orașel de munte, trăia singuratic într-un bordei sărăcăcios la marginea cimitirului. După ce își exercită ingrata îndeletnicire la proaspătul mormânt al „celui mai binevăzut filantrop din orașel”, în mintea lui răsare o rază de lumină: speranța că se va căsători cu Maria, o fată de seama lui, care-i acceptase cererea de a-i deveni soție. Când era în culmea fericirii, fratele Mariei îi aduce știrea că Maria va pleca din localitate și că-i cere s-o uite. Vestea l-a tulburat adânc și l-a făcut să-și pună capăt zilelor amărâte și fără nici o speranță. Interesantă este și antiteza dintre numele personajului, Soreanu, care inspiră lumină, și îndeletnicirea lui ingrată: aceea de a așeza morții în întunericul mormântului, unde, în cele din urmă se va cufunda și el... *Înfrânt*...

Eseul *Poeme...* are două secvențe: Cimitirul și Umbra. În prima secvență, o vizită la mormântul surorii sale dragi, îi dă prilejul autorului să reflecteze la înmormântarea iubirii sale pentru Tania. Cu alte cuvinte, se gândește la Tania, pe care o convocase la o partidă de

tăcere, în lumea tăcerii. Am reținut expresia: „mi-am dus și eu *pământul* urcând clima cimitirului nostru, cu câteva flori”. În secvența *Umbra*, ni se prezintă imaginea unui copil „chinuit de setea cunoașterii și a întrebării”, pe care nimeni nu i-o satisfăcea, și din această cauză ajunge sub imperiul fricii. Mesajul acestei secvențe e îndoielnic, cel puțin pentru vremurile noastre. Copilul – conchide autorul – „a păcătuit deci împotriva firii. El avea dreptul să fie numai copil, așa cum noi trebuie să fim numai oameni comuni.

Cine încearcă extravagantul riscă să se stingă necunoscut într-o mare de veșnică neînțelegere omenească”.

O povestire la limitele fantasticului este și *Aloha*. Un tânăr muzician, Sonea, s-a îndrăgostit de o fată dotată cu cele mai alese calități, dar suferindă de o boală incurabilă, care a și ucis-o: „– Marga! Un nume de vis intrat în neființă... Era așa de blândă în priviri, că soarele mereu o săruta pe genele-i lungi și pline de încântare. Bunătate întrupată (...) destinul a împodobit-o cu florile calităților. Tot ce e bun și delicat, de la simpla privire nepăsătoare, până la vraja glasului pornit să prindă farmecul unui amurg tomonic cu palori pământene și flori târzii, totul purta semnul misterios al prezenței ei... Gândurile ei erau mistere, iar alintările ei fluturări de îngeri nevăzuți, catifelați”. În mintea neconsolatului ei iubit, Marga s-a transformat în cântecul ei preferat, Aloha, ceea ce înseamnă te iubesc. Suferințele cauzate de pierderea ființei iubite, a logodnicei, l-a dus pe Sonea în pragul alienării și i s-a părut că a văzut-o într-o seară și i-a auzit cântecul preferat. A căutat-o mereu până ce a dispărut fără urmă. Concluzia autorului: „Atâtea fapte și-atâtea tragedii”.

După cum afirma scriitorul Octavian Ruleanu într-un interviu, a avut în plan să publice două volume de proză literară: un volum intitulat „*Himere*”, care era și anunțat la editura revistei „*Afirmarea*” din Satu Mare, și altul „*Din țara cu dor*”, în timpul refugiului la București. De aceea, ne-am gândit să intitulăm culegerea de scrieri alese ale dascălului nostru de suflet, pregătită cu prilejul împlinirii unui secol de la nașterea sa: „*Himere din Țara cu Dor*”.

Denisa PINTIUȚĂ CAIAN

Din Est

Orice amintire începe și se termină undeva, orice gând trebuie să pornească de la ceva concret. Cât despre ale mele, n-am crezut niciodată că se va termina așa.

Eram acasă, la casa unchiului meu, căci doar pe el îl am, eram acolo și toate îmi treceau prin fața ochilor într-un ritm alert, neconținut. Mi-e somn, mă uit la ceasul în formă de rață de pe birou, e ora 1:00 și mâine, e de fapt azi, la 7 sunt la școală. Așa, din întâmplare, îmi trece o săgeată prin gânduri, venind parcă din străfundurile minții mele, ca o nălucă, imaginea unui sat oarecare și nu-i dau importanță. De ce? Ei bine, eu nu am cunoscut niciodată viața lui, sau nici măcar o mică parte, tot ce știu e viața pe care o trăiesc aici, acum; nu am bunici la țară, nu am nici măcar părinți. Râd prostește cu un licăr de nebunie în ochi. E doar o fericire lucie înecată în nopți nedormite, nu degeaba spunem noi că școala – și altele mai degrabă – ne omoară. Prin fața ochilor îmi trece o fotografie, un șir de case strânse una lângă alta, vrând parcă să se încălzească, înghesuite într-o vale ștearsă de vânt. Nu înseamnă nimic pentru mine, atunci nu i-am dat importanță și totuși... cine ar fi crezut...?

Acea zi a trecut monotonă cu obișnuitele ei nimicuri, minciuni că de ce n-am putut să învăț, sau motivul pentru care nu mi-am făcut tema; lucruri mai familiare profesorilor decât unchiului meu. Niciodată nu s-a interesat de mine așa cum ar fi făcut-o mama, cred.

Oricum, făcând abstracție de toate, aveam și eu ceva la care mă priceam.

Mersul pe bicicletă. În acea zi începea turneul de o săptămână, cu care singura mea rudă a fost de acord – bineînțeles, îi era tot una. Totuși, înainte de plecare mi-a dat pentru prima dată chei, cheile mele, de la poartă, de la cele două uși, dar în special, o alta, una mică și misterioasă. Nu mi-a spus ce deschide. O privesc curioasă cum stă acolo ghemuită în mână, o cheie ce deschide mai mult decât o ușă.

Ziua de 8 noiembrie se arăta promițătoare. Razele soarelui, așa reci și distante cum apăreau, la o primă observare, învăluiau cerul în acorduri optimiste, aruncând umbre adânci peste pădurea ceruită. Cursa începu la ora 4 fix, după masa. Ca niciodată, privirea mea era abătută spre orice altceva în afară de drum. Zăboveam pe frunzele mici, galbene, plouate într-un strat auriu ce acoperea marginile șoselei. Frunze de tei, tei bătrâni și înalți, ce, poate, dacă ar putea vorbi, ne-ar povesti tot ceea ce nu știm despre Eminescu, scuturați de vântul serii. Am pierdut startul și asta a fost de ajuns să mă facă

să mă concentrez pe traseul meu. Ceva îmi spune că am pornit în cursa unui viitor ascuns.

Totuși, după cum m-am și așteptat, surmenarea și-a spus cuvântul, încetul cu încetul, m-a ademenit cu vrăjile și promisiunile ei. În amurgul purpuriu, văd în apropiere următorul sat, parcă imaginea reală a celui din fotografia de aseară, ce trebuia ocolit

**Premiile
Mișcării literare**

pentru a ajunge mai apoi la un motel în care aveam să ne petrecem noaptea. Nori grei se aglomerează însuflețiți la orizont. Mi se aseamănă povestea cu cea a unui călător rătăcit, începe să se întunece, plouă mărunț, ochii mă ustură, vederea surprinde doar imaginea unor purici albi și negri, asemenea unui televizor stricat. Roata din față a bicicletei intră într-o groapă și sunt aruncată peste balustrada de la marginea drumului. O durere ascuțită în piept mă străpunge ca o suliță, nu pot să plâng, nici să râd – cu vechiul meu ironism – nici să strig, nici să respir. M-am tăvălit în jos, prin iarba umedă, până când am dat cu capul de ceva tare.

Simțeam că voi muri și acesta este poate singurul lucru adevărat pe care îl spusese vreodată. Și vedeam în el o realitate dacă nu crudă, cel puțin rece. Doream, doream să apară cineva, un mântuitor care să mă ridice și să îmi îndrume pașii, căci se pare că singură nu puteam decât să dau din groapă-n groapă, din șanț în șanț, până când, într-o zi, așa cum e cea de azi, să ajung la o prăpastie. Și cum nu pot să dau din prăpastie în prăpastie, mă mulțumeam să închid ochii și să aștept. Noaptea, cu o temperatură de aproape zero grade, mi-a intrat până în adâncul mădulelor și m-a încredințat unui delir rece, fratele comei. Ce rost mai avea să trăiesc? Știind că niciodată nu voi putea fi lumii de folos. Care era scopul meu în viață? Nimeni nu va avea vreodată nevoie de mine. O fantomă într-o lume nepăsătoare. Care era scopul meu?

Dimineața m-a găsi în același loc, pe jumătate înghețată; probabil ați vrea să îmi spuneți cu o răceală caracteristică în ochi că ar fi trebuit să fiu dusă de mult, dar eu stăteam acolo, respiram și îi mulțumesc în fiecare zi lui Dumnezeu că nu m-a lăsat să mor, chircită cu spatele la un gard, uitată de toți, într-un loc uitat de lume.

M-am ridicat în capul oaselor, încercând să îmi limpezesc vederea. Norii acopereau parțial cerul distant. Mă ridic, parcă îmbătută de zeul Dionysos, îmi găsesc rucsacul rupt, iar ceva mai încolo – bicicleta stricată. Nu îmi simt mâna stângă și ori de câte ori mă întorc, o durere surdă îmi înfășoară ceafa.

Mă uit în spate, având grijă cum mă întorc. Văd un gard în centrul căruia tronează o gaură mare. Fără să mă gândesc – mintea îmi era oricum răzlețită – am intrat într-o curte ce aducea mai mult cu o pădurice, mă făcea să mă simt ca într-un basm, doar că eu eram eroul ce își număra zilele. Acolo, într-un colț, deslușesc umbra, conturul unei case țărănești, mică, modestă, dar atât de primitoare părea! M-am împleticit până la ușă, respirând sacadat, o găsesc închisă. Un fior rece îmi colindă șira spinării. Nu am adus nimic cu mine. Mă scotocesc prin buzunare, căutând sfârșită ceva, orice. Din întâmplare, cheile mele au rămas acolo. O iau însuflețită pe „aceea”, animată de o nouă speranță și o încerc. Se blochează. O speranță deșartă. Stau paralizată și aștept. Brusc, învârt în cealaltă direcție, aud un pocnet scurt și un scârțâit ca de sfârșit de lume. Cu această infimă părțică de adrenalină mă târăsc înăuntru, cad pe pat, o plapumă grea de lână se lasă peste mine, am simțit cum prima tură de friguri începe să mă bombardeze.

Nu știu cât timp am zăcut acolo, dar îmi amintesc dulcele iz de țară, de vechi, de lucruri făcute de o mână bătrână, cu degete zbârcite dar iuți. Îmi mai amintesc... că nimeni nu m-a deranjat, nici nu m-a căutat. Și asta durea într-un fel. Am fost bolnavă. Dar nu numai fizic. Acolo, acolo am început să pășesc pe drumul spre o vindecare lentă, dar sigură. Când am deschis ochii am zărit pe geam o după masă târzie. Am încercat să mă ridic și am constatat nu fără o oarecare uimire că nu mă mai durea așa de tare mâna stângă. M-am uitat cu teamă împrejur să nu zăresc o nălucă, sau o umbră fantomatică. Dar nimic nu putea tulbura liniștea ce tremura în aer. Pe peretele din spate am zărit un portret ce și astăzi se mai află acolo. Dedesubt, un nume cunoscut, numele de fată al bunicii mele, cea din partea mamei. Mă apropii și ating cu degetele scurte pânza peste care a trecut vâlul uitării, simt vopseaua scorojită și culorile șterse. Aceasta este casa în care a copilărit mama! La început nu am crezut nimic, era o veste ce parcă venea dinafară, parcă nu era ceva ce am constatat eu. Simt această prezență în toate lucrurile din casă, până și în cel mai mărunț obiect, iar peste tot bănuiau poze – ale mamei, căci am

recunoscut-o, văzând cu ceva timp în urmă una asemănătoare în portofelul unchiului meu. Din ce în ce mai mult, îmi era teamă să nu văd vreo fantomă. Nu sunt adepta poveștilor și filmelor de groază, deși am auzit mai multe decât mi-aș fi dorit, totuși există încă unele taine pe care omul nu le poate explica. Mi se pare că aud voci în spatele meu, soarele tocmai a apus. Șoapte ce se tot întesesc – de unde știu eu că sunt singură în casă? Asta a fost doar o presupunere făcută de mine – iar pentru un moment am avut impresia unei mâini livide pe umăr. Am țipat cât mă țineau plămânii de soprană, exact când ultima rază îmi lumina ochiul stâng. Orbită de lumină și teamă, mi s-a părut că soarele apune în Est. Atunci, înainte să se stingă, am zărit o umbră pe geam și un vânt venit de nicăieri mi-a suflat părul pe spate. Am țipat pentru a doua oară și am căzut inconștientă. A fost prima dată când am leșinat. M-am trezit cândva în noapte zguduită de frisoane, cu fruntea fierbândă. Nu îndrăzneam să mă mișc. Doar lacrimi mari îmi brăzdau obraji palizi. Mă doare capul. Afară, parcă s-a dezlănțuit uraganul de categoria a patra, ce a bătut SE Statelor Unite în 31 august 2010, care părea că a străbătut oceanul și a ajuns aici. Într-un târziu am transpirat, semn bun, măcar așa știam că avea să-mi scadă febra. În final, am adormit.

A doua zi, deși soarele își frângea lumina prin perdelele prăfuite pe mobila veche, tot îmi era frică să scot un sunet sau să ridic un deget. Coșmare sinistre m-au urmărit continuu întreaga noapte. Se făcea că am plecat într-o aventură, ajungând la o pădure învăluită în abur. Urmam un drum lung, dezordonat, cu multe cotituri. Deodată, pe lângă umărul meu a trecut o săgeată ieșită dintr-un azil. S-a înfipt în ceva. M-am întors speriată. Zgomotul făcut a declanșat o avalanșă ce a început să mă urmărească, albă în noaptea neagră, am căzut într-un abis și simțeam absența a ceva sau a cuiva, dar în același timp...

Nu eram superstițioasă. Îmi aminteam că citisem cândva un dicționar de vise. Păcat că nu mai știu ce scria acolo. Ar fi fost un subiect de distracție.

Îndrăznesc să mă mișc, chiar să mă ridic, trebuie să mănânc ceva, dar sunt slăbită. Trecând pe lângă geamul cu pricina, deschid ușa de la o cămară plină... de surprize. Auzisem din povești că, dacă nu ai mâncat ceva de multă vreme, nu e bine să reîncepi brusc și în forță. Așa că am luat o cană de lapte pentru început. Atât. Cineva ar trebui să viziteze casa aceasta destul de des, dacă am găsit atâtea provizii! Dar cine? Poate nu voi afla niciodată... cine știe?

După ce mi-am revenit cât de cât, zilele ce au urmat am colindat împrejurimile – asta însemnând doar curtea. Îmi era teamă să merg mai departe, nu aveam destulă putere... dar și din alte motive. Mi-am reparat bicicleta cu chiu cu vai. În fiecare seară ochii mi se închid, amintindu-și nopțile și diminețile cu care sunt încântați, inima îmi bubuie la gândul zilelor lungi, dar pline. Cât despre sufletul meu, va fi doar o pasăre rătăcită căreia i s-au tăiat aripile dacă nu făceam ceva și încă repede. Atunci, îmboldită de o hotărâre ce parcă nu îmi aparținea, m-am ridicat din pat și m-am dus afară, spre a-mi limpezi gândurile și a lua o decizie. Cerul îmi arunca o privire întrebătoare, dar înțeleaptă. Luna nu a răsărit încă. Nu îmi mai era frică. Orice umbră era binevenită în micul meu adăpost.

Doar un vis, același de fiecare dată, era neconținut pe urmele mele. Totuși, în ultima noapte a șederii mele în casa bătrânească, visul s-a schimbat, în abisul în care cădeam de fiecare dată am simțit o prezență difuză. O voce stinsă îmi vorbea parcă din mormânt.

„– Dacă lucrurile ar ieși de fiecare dată așa cum am vrea noi și cum ar fi mai bine, lumea ar fi într-adevăr frumoasă. Și totuși mi se pare că...” Aici se opri.

„– Nu îți termini niciodată frazele. Spune-mi, te rog, la ce te gândești? Nu mă mai fierbe așa! Nu vezi că m-ai nenorocit?” Răspundeam eu.

O voce străină și totuși familiară, vorbe rostite de mine ce parcă... Sunt nenorocită pentru că nu am avut niciodată pe cineva lângă mine care să mă învețe ce e bine sau rău... Nu sunt superstițioasă și totuși asta m-a determinat să-mi părăsesc „odihna”. Acea voce era a unei persoane pe care voiam să o întâlnesc, suna

atât de cunoscut și totuși nu am mai auzit-o niciodată! Îmi tot repetam aceste lucruri din nou și din nou și din nou.

(...)

Mă îndrept clătinându-mă spre foc. Mă așez pe iarbă, mă întreb ce crede despre mine... că sunt nebună de legat, patetică... Sebastian se apropie și el, se așează în colțul opus, oftând, ca și când ar mai fi avut de-a face cu astfel de persoane. Așa mă simt mai rău și mă întreb de ce mă interesează... Crina a venit și ea. Triunghiul Bermudelor, în jurul focului, eu sunt piesa de rezistență. Nimeni nu zice nimic. Mai mult ca sigur, se așteaptă să încep eu discuția. Mă tot gândesc... cum să încep să îmi cer scuze, când:

– Ești bine?

Îl privesc puțin confuză, la care el repetă întrebarea: Ești mai bine?

– Ăm... da, cred...

Nu-mi plăcea deloc situația, chiar deloc. Norocul meu a fost și este, ironia – de multe ori usturătoare – a Crinei.

– Deci, nu ai apucat să îmi răspunzi la întrebare. Ce făceai acolo, lungit pe podea?

Sebastian o străfulgera cu privirea, după care, ignorându-mă total, zise serios:

– Dacă dorești să-mi asculți sfatul, eu îți sugerez să te întorci, cât de repede. Zona aceasta nu e sigură. Dimineața următoare, cum se luminează... acum soarele se pregătește să apună...

– Nu se poate să plec! Eu am o misiune de o ultra-super-extra importanță. Trebuie să...

– Dacă vrei, îți arăt eu drumul.

Pe urmă, uitându-se în ochii mei:

– Vă arăt drumul.

Mă doare capul. Oare este unul dintre oameni care ne-au atacat? Prea insistă să plecăm.

– Ce ți s-a întâmplat? Întreb cu vocea răgușită.

– Ieri dimineață am pornit într-o excursie cu prietenii, (vorbește privindu-mă insistent în ochi, dar după câteva secunde îi evit privirea...) Am decis să mergem pe o rută

ocolitoare, ca să putem fotografia florile de colț. Dar pe mine m-a interesat și mă interesează mai mult Stânca Albă.

Cuvintele m-au străpuns. Ridic speriată privirea. Sebastian îmi urmărește reacțiile cu coada ochiului.

– Așa că m-am dus să văd ce e cu ea, cum arată adică, pe urmă să-i fac niște poze. Am ales alt șef care să conducă expediția, iar eu mi-am văzut de drum.

Vocea sa inspiră încredere. Cred că m-am înșelat. E o persoană pe care mă pot baza în caz de nevoie. Îl privesc la rândul meu atentă, mai să-i înghit cuvintele. Are o voce plăcută, îmi amintesc de mama, dar nu mai simt nevoia disperată de a pleca după ea, iar lucrul acesta mă îngrijorează.

Un vârf strălucește în apropiere. Săgeata s-a înfipt ceva prea în spate. Nu se vede nimic. O a doua țâșnește cu viteză, sfârșind în întuneric, de data aceasta ajungându-și ținta, aceeași ca data trecută. Nu pot face nimic pentru a o opri. Sebastian se aruncă spre mine, ca să mă scoată de pe traiectoria săgeții, dar prea târziu; atacatorii au ohit bine. Ne-am rostogolit amândoi peste marginea prăpastiei. Cu capul în jos, în cădere liberă, zăresc ultimele raze ale soarelui, care, din poziția mea, pare că apune în Est. Parcă aud undeva crăpând o avalanșă și îmi amintesc doar că azilul reprezintă neputința. Crina a dispărut. Deasupra, Stânca Albă tronează în masivitatea nopții.

Dimineața următoare, salvamontistii i-au găsit pe cei doi. O panglică de sânge se prelinge din brațul drept al lui Sebastian, care privește în gol, spre râul turbure. Cu capul culcat pe picioarele lui, țin ochii întredeschiși, respir sacadat. Printre siluetele diforme, zăresc pe cineva cu părul lung, negru, așa ca al meu. A apărut din Est. Cu brațele deschise, aleargă spre mine...

(Fragment)

(Premiul I, secțiunea manuscrise, la Concursul Național de Proză „Liviu Rebreanu”, Bistrița, 2010.

Denisa Pintiuță Caian, elevă în clasa a IX-a la Colegiul Național „Liviu Rebreanu” Bistrița, este membră a cercului de creație literară al Palatului Copiilor din Bistrița.)

Alexandra-Nadina TURCU

Metamorfoze

Începe de nicăieri... Merge mai departe prin vene, împrăștiindu-se în întregul corp. Frigul se amestecă încet, dar sigur, cu respirația ta ce îmi curge în sânge, în trup de ceva vreme. Și-a făcut loc acolo și nu mai vrea sub nicio formă să plece, chiar dacă absența ta e prezentă de mult timp. Așa se întâmplă de cele mai multe ori: o persoană iese din viața ta, dar ambigua ei umbră continuă să bânuie fiecare spațiu din tine. Așa se întâmplă și cu noi, deși nu știu dacă aparițiile mele vremelnice îți zdruncină așa de des și de tare mintea, cum faci tu cu a mea.

Privesc în jur. Totul pare înghețat, totul e înghețat. Oare de ce? Nu se poate așa ceva! E începutul lui septembrie. Unde sunt stropii mari și decși de ploaie? Unde sunt frunzele purtate de aripile vântului spre nicăieri? Unde au plecat toți? De ce privesc un peisaj de iarnă?

Citând pe o piatră împânzită de un strat gros de răcoare, simt nevoia de a-mi consulta sufletul. Îl caut în mine. Nu-l găsesc, îl caut din nou. Nici acum nu e acolo. Poate a treia oară e cu noroc. Să fie așa? Nu. Nu-l văd. Unde s-a dus? A evadat sau a fost răpit? Deodată, îmi dau seama: interiorul s-a exteriorizat, m-a înghițit. El este infinit, etern pe când, eu, efemeră. Ce mă fac?

Încep să mă plimb sau să alerg prin nesfârșit pentru a găsi o soluție, nu o ieșire. Nu pot să-l părăsesc, e AL MEU! Ajung lângă un lac imens. Acolo se află toate lacrimile mele plânse înăuntru. Nu le-am dat niciodată voie să iasă în afară, pretinzând că sunt o persoană puternică. Acel loc este înghețat de atâta suferință, de atâta dor de tine. Nu-mi poate vorbi.

Cuprinsă de nevoia de defulare, scot din buzunarul plin până la refuz cu lucruri utile și inutile o foaie de hârtie și un creion galben-auriu. Încep să scriu. Nu am mai folosit de foarte multă vreme mina. M-am obișnuit cu pasta albastră-azurie a pixurilor. Apuc să pun pe o bucată albă doar următoarele cuvinte: „Sosesc de nicăieri în pretutindeni.” Habar nu am ce vreau să spun cu asta. Nici nu sunt curioasă să-mi descifrez propriile-mi gânduri ilizibile.

Merg mai departe. Tot înainte, înainte mereu... Nu mai există înapoi, stânga sau dreapta în mintea mea, doar înainte, înainte întotdeauna. Pășesc pe lângă niște copaci înalți, nemaipomenit de înalți, dar înghețați și ei. În trecut, ei prindeau toate tristețile, ținându-le captive în coroanele lor perfect de imperfect rotunde. Acum, ele zboară libere prin aerul ascuțit precum lama unui cuțit invizibil, ajutate de vântul aspru și energic.

Doar atât mai pot să-mi zică pomii sufletului meu:

– Scrie-ne ceva înainte să pleci, te rugăm! Dăruiește-ne un dar dăruitor de daruri dăruite!

– Bine, le răspund eu onorată și pozitiv influențată de importanța ce mi-o acordă. Doar m-ai protejat de înecul în oceanul fără fund îmbâcsit de supărare și sentimente acute de atâtea ori.

Rostind încet și răspicat, aproape șoptind aceste vorbe, fur un gram și un milimetru din văzduh și scrijelesc cu mare efort pe un trunchi: „Ochii inimii pot vedea în profunzimea lucrurilor. Privește cu ei pentru a înțelege TOTUL!”

Și îmi continui călătoria spre nu-știu-unde cu pași din ce în ce mai rari și mai grei. Era prea frig... Propriul suflet îmi pune acum obstacole imposibile. Dar voința (venită de nicăieri, de pretutindeni) este puternică, le trece pe toate. Cel puțin așa cred, deoarece viteza urmelor mele pe zăpada de un imaculat întunecat s-a accelerat.

M-am trezit brusc în fața stelelor de care stăteau aninați colosali țurțuri de gheață și umbre de melancolie, înainte, ele luminau puternic calea cea bună, calea de întoarcere, pentru a nu mă rătăci niciodată în niciun fel de abis. Dar, în clipa de față, brațele lor de căldură nu erau capabile să străbată pojghița de neputință.

Dezamăgită de tot ce se întâmplă în jurul meu, îmi construiesc o scară din speranța încă nescursă din clepsidră și mă urc pe cer, începând să scriu rapid dar atent cu astrele: „Străduința ar trebui admirată, ascultată, nu ignorată.”

Mă așez, exasperată de toate eforturile fără rezultat, în prăpastia săpată de resentimente. Mă simt neîncrezătoare, deprimată, încep să plâng înăuntrul meu (adică în afara mea, acum), astfel încât tone de lacrimi înghețate îmi amenință existența. Dar nu-mi mai pasă... Nu-mi mai pasă de nimic...

Deodată, nu mai sunt eu. Ce se întâmplă? Sunt tu? Cum se poate așa ceva? Tu unde ești acum? Unde ai plecat? Ah! te văd. Dar ce faci?

Ferindu-te grijuliu de ploaia ucigătoare, înaintezi prin sufletul meu. Dansezi grațios prin amalgamul de sentimente indecise. Atingi tandru privirile tuturor din această lume a mea. Miroși parfumul aerului ce nu reprezintă niciun fel de pericol. Cu tine se poartă diferit. E blând. Transformi infinita inimă în esență, prefăcând-o din interior exteriorizat în interior interiorizat. O aduci din nou în mine.

Acum, eu sunt eu, iar tu ești tu din nou. Doi oameni diferiți. Nici nu-mi amintesc să fi

fost vreodată unul singur. Poate a fost mai bine așa... Important e că te-ai întors și m-ai salvat!

– Cum ai știut ce am pățit? am întrebat printre suspine de bucurie și mii de mulțumiri adresate ție.

– Ți-am găsit urmele lăsate prin scris. Doar știi că mă pricep la jocurile de cuvinte. Am luat S-ul de la „sosesec”, O-ul de la „ochii” și S-ul de la „străduința”: S.O.S.

– Da, poți să rezolvi orice joc de cuvinte, dar nu percepi nicodată mesajul textelor mele, îmi spun în gând, înghițind în sec.

Și apoi, cu un zâmbet amar, fals, ce ascundea sub frumusețea și magia lui o mare cantitate de durere:

– Mulțumesc încă o dată! Acum, nu vei mai pleca de lângă mine, nu? Rămâi aici! Nu mai pleca pentru a nu fi nevoie să te reîntorci!

– Îmi pare rău, dar, de fapt, eu am ajuns iarăși în sufletul tău, deoarece o căutam pe prietena ta, Elena. Știi, noi am vorbit cam mult în ultima vreme și... nu o găseam. Eram sigur că se va afla în interiorul inimii tale. Aici poposesc multe persoane pentru că e încăpător, îmi replici cu un surâs stânjenitor.

– Da, o poți întâlni aici... Dar ar fi mai bine să o faci la ea acasă. Acolo ați putea sta singuri, ți-am zis, încercând din răspuțeri să-mi stăpânesc furia.

– Da, ai dreptate, au fost ultimele tale cuvinte înainte de a pleca.

Și mă părăsești. Din nou... De data aceasta poate pentru totdeauna... Încep să mă obișnuiesc cu felul tău de a fi într-o continuă călătorie, de a oscila în permanență între verbele „a veni” și „a pleca”.

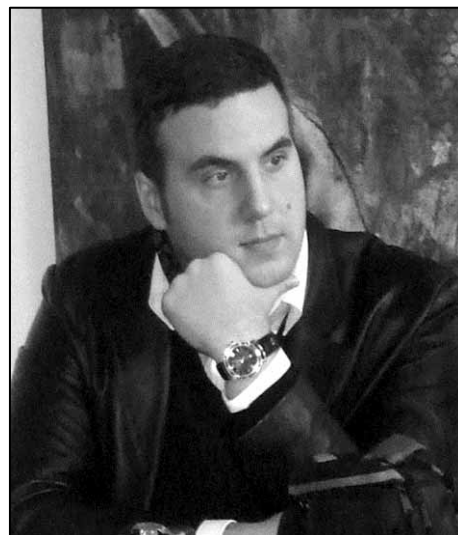
Începe de nicăieri... Merge mai departe prin vene, împrăștiindu-se în întregul corp. Frigul se amestecă lent, dar sigur, cu respirația ta ce îmi curge în sânge, în trup de ceva vreme. Și-a făcut loc acolo și nu mai vrea sub nicio formă să plece, chiar dacă absența ta e prezentă de mult timp în viața mea.

O luăm de la capăt???

(Premiul al II-lea, secțiunea manuscrise, la Concursul Național de Proză „Liviu Rebreanu”, Bistrița, 2010.

Alexandra Nadina Turcu este elevă în clasa a IX-a la Colegiul Național „Liviu Rebreanu” Bistrița.)

Paul-Ersilian ROȘCA

Sejur la Zarca

Trecuse mai bine de un an de când nu mai simțise gustul soarelui puternic al verii. Stătea întins pe burtă în încăperea rece și umedă unde doar vreo trei ploșnițe îi țineau o companie avantajoasă pentru ele. Nici nu mai știa motivul pentru care ajunsese aici și, în fond, nici nu-l interesa. Mâna stângă era chircită sub trupul scheletic, palidă protecție în fața răcelii pardoselii de beton, un beton care intrase în generații întregi de locatari ai încăperii, singurul care le gustase sarea picăturilor de sudoare. Un beton pe care se chinuia de mai bine de două zile să-l determine să vorbească, Zeul betonului pe care credea că suferința sa îl va determina să intervină în destinul-i teribil. Dar degeaba, betonul rămânea rece, umed, un ibovnic al beznei pe care un bec chior din tavan o spulbera trei ore pe zi.

„Hotărât lucru, vor să înnebunesc, sau... sunt deja?” Mișcarea ploșniței obeze pe brațul drept îi atrase atenția. O văzuse și acum câteva ore, atunci la lumina obscură a becului, acum o simțea cum se târâie sătulă de festinul limfatic pe care tocmai îl avusese. Măcar ea era fericită și mulțumită, lucru pe care el nu-l putea spune. Încet, trase mâna de sub el și, pipăind antebrațul drept, ajunsese la oaspetele iubitor de hemoglobină pe care, tacticos, îl invită să părăsească această viață printr-o explozie de lichid vâcos. „A mai trecut cineva la Domnul!” Repede se sălta în picioare și începu să-și facă rondul de fiecare zi, cei patru pași de la ușă la peretele opus și trei de la peretele din stânga la cel din dreapta. Erau șapte pași pe

care-i făcea de cel puțin zece ori pe zi, cei șaptezeci de pași câte de șapte ori pe săptămână, legătura sa cu Divinitatea, aplicarea iubirii pe care o manifesta față de betonul rece care încerca să-l îmbrățișeze definitiv.

Ușa se dădu de perete cu violență și o lumină puternică, albă, intră fără pic de reținere în universul său obscur, invazie dureroasă pentru ochii săi aproape orbi. „La perete! La perete! Nu auzi?” și simți la rinichi o lovitură surdă care-i tăie trupul în două.

Se chirci cum putu în colțul opus al încăperii expunându-și trupul gol, slab, cu o piele ce avea tentă verzuie și translucidă. „Ai două minute să mănânci!” Ușa se închise la fel de repede și de violent ca la deschidere, lăsând în urmă un siaj de mici sclipiri în atmosferă, efect al luminii mult prea puternice asupra ochilor lui. Pipăi podeaua în căutarea gamelei cu mâncare, o conservă de mult desfăcută și care, din lipsă de fonduri, devenise farfurie de mare lux. Nici nu mai știa de când nu mâncase la o masă adevărată cu față albă, cu pahare mari cu vin de diverse sortimente, cu lumânări albe de parafină înmiresmată. Nu, acestea erau doar visuri pe care el, acum, nu le putea sub nicio formă visa.

Gustul de varză murată îi inundă gâtul, pompând sarea prin venele sale secătuite, palidă consolare a unui organism sleit. Cel puțin era ceva cald, singurul lucru cald din ziua aceea și atunci, ce mai conta în fond cum era la gust!? Mâncase el și mai rău, mâncase și

mai bine... „Gata, ai mâncat destul!” Gamela îi fu smulsă din mână și o lovitură de bocanc în stomac făcu să elimine tot ce mâncase. Râsul înfundat se auzi de dincolo de ușa trântită cu violență, un râs sănătos de om fără grija lipsurilor. Era singurul sunet pe care-l auzea o dată pe zi venind de la un om, singura sa mângâiere în universul său rece și întunecat.

Se sprijini de peretele rece și începu să se gândească, a câta oară în acea zi nu mai știa cu certitudine să spună, la clipa în care ajunsese să împartă cu cele câteva ploșnițe bucata aceea de beton. Încercă să-și adune gândurile dar nu reuși, lucru pe care deja îl observase de câteva săptămâni. „Astăzi e marți, sau miercuri, sau... sâmbătă. Bună dimineața, E.! Sunt bucuros că am putut veni la tine la ceai! Mai deunăzi am fost reținut la bancă. Nu, nu am uitat să-ți cumpăr florile promise. Cum? A fost arestat? Nu am auzit nimic, cred că a făcut el ceva, altfel nu se explică! La revedere, am să mai trec pe la tine!”

Era exercițiul său de imaginație pe care îl făcea în fiecare zi pentru a nu-și pierde mințile. Paradoxal, deja se simțea mai bine, așa simțea el de câteva zile. Trebuia să facă ceva, să vorbească cu cel care-i aducea mâncarea, poate ajunge să afle cât timp va mai sta aici, de ce era închis în această încăpere. Nu știa să fi făcut ceva și, cu atât mai mare îi era surprinderea când, zi de zi, nu auzea decât cuvintele monosilabice: „Hai, jos...!”, cuvinte pe care el deja le punea în practică încă din momentul în care ușa se dădea de perete fără avertisment. Trebuia să ceară voie să vorbească, să vadă pe cineva, să-i spună unde se află și de ce. Dar până atunci să doarmă, somnul, ultima sa plăcere, plăcere pe care și de această dată o va împărți cu mai micile sale colege.

Lumină, multă lumină. Deschise ochii și constată că se găsea într-o cameră luminoasă. Ridică brațul drept și constată că nu reușește, ceva îl ținea legat de pat, dar nu știa ce. Încet, săltă cu câțiva centimetri fruntea și reuși să deslușească o încrengătură de curele ce-l țineau legat de un pat metalic. „Asta trebuie să fie! Am scăpat din gaura aceea de șobolan!”. Glasul său avea ecou și pentru prima dată

reușea să îl audă atât de clar. Era bine, mirosea a dezinfectant și se simțea parcă în Rai.

„Cum vă simțiți astăzi, domnule T?” și glasul cald al femeii părea din altă lume. Ridică capul și observă o femeie între două vârste, cu un păr negru prins în coc. Purta ochelari, dar asta nu o făcea să pară urâtă sau bătrână. „Cum ați dormit?” Reuși să-și dea seama că nu visează, că persoana din fața lui este cât se poate de reală. „Bine, mulțumesc! Aș avea o întrebare. De ce sunt legat de acest pat?”. Femeia râse scurt și apoi privi cu seriozitate la figura crispată a celui întins în pat. „Cum de nu vă amintiți? Ați avut o criză și ați vrut să vă sinucideți!” „Eu?” „Da, dumneavoastră. Tocmai de aceea ați fost sedat și legat în aceste curele. A fost spre binele dumneavoastră.” Începu apoi să dezlege pe rând curelușele, dând dovadă de multă grijă pentru a nu-l durea cumva. „Ceva nu e în regulă cu mine, se gândi el, trebuie să fie ceva ce eu nu știu!” „Nu vă supărați, din ce cauză am fost închis în acea încăpere întunecată? Face parte tot din tratament?”. Femeia se opri și se uită la el cu atenție. Râsul de pe față îi dispăruse și lăsă loc unei nedumeri. „Despre ce încăpere vorbiți? Ați fost aici în ultimele patruzeci și opt de ore. Nu ați fost închis nicăieri. Sigur vă simțiți bine?” Desfăcu ultima curelușă și mâinile se putură mișca în voie. „Mulțumesc, probabil că am visat!”

Trecuseră mai bine de trei ore de când ieșise afară din salon și se bucura de priveliștea parcului ce înconjura pavilionul. Era un parc destul de mare, străbătut de nenumărate alei pe care se plimbau bărbați și femei în halate de diferite culori, fie singuri, fie câte doi. Unii discutau, alții vorbeau singuri, toți fiind concentrați pe ceea ce spuneau. Se așezase pe o bancă și încerca să-și dea seama care era misterul din spatele somnului său. Era sigur că adormise în încăperea întunecată și apoi se trezise în acel salon, de parcă totul fusese un vis. În plus, așa îi dăduse de înțeles și asistenta. Ceva era în neregulă și nu-și putea explica ce. Ridică privirea și prin coronamentul teilor de lângă alee observă o linie de înaltă tensiune. Zumzetul continuu îl făcu să se gândească la un roi de albine. „Ce bună ar fi niște miere

acum!” Începu să urce pe cel mai apropiat stâlp pentru a ajunge la stupul cu mierea mult dorită. Urcușul era destul de dificil deoarece traverse de metal stăteau între el și albine. Simți brusc oboseala și se opri pentru o secundă din ascensiune pentru a-și trage suflul. „Ce frumos e aici sus, Doamne ce frumos!” Privea cu interes la persoanele în halat alb ce alergau spre el și încerca să-și dea seama dacă pe el îl vor sau vreau să-i fure mierea. Începu așadar să se cațere cu o îndoită dorință de a ajunge primul la miere. Observă că pe urmele sale se afla un bărbat masiv, cu un ten măsliniu ce se uita țintă la el în timp ce sărea din traversă în traversă.

Privi în sus și văzu că mai are doar câțiva pași până la stup. Bărbatul era deja la un braț de picioarele sale și încerca să scoată o seringă cu un lichid alb-lăptos. Încă puțin și ajungea la miere. Întinse mâna și atinse ramura pe care se găsea stupul. Simți cum se înfige în picior acul seringii iar simultan, o lumină urmată de o căldură puternică îi străbătu corpul. Ajunsese la miere, întuneric... Găleata cu apă rece îl trezi și-i făcu inima să bată ca după un maraton. „Nu faci decât să dormi și să mănânci! Bună viață!” Ușa se izbi în cadrul său metalic și lăsă loc beznei. Se ghemui în poziția fetală și după câteva clipe de uimire începu să plângă, conștient că se găsea în aceeași încăpăre cu beton rece pe jos. Nimic nu se schimbă, doar apa care băltea pe jos scurgându-se de pe trupul lui gol și înghețat. Așa ceva nu se putea întâmpla. Se ridică în picioare și apropiindu-se de ușă începu să lovească cu pumnii în lemnul gros de stejar, care tănuise decenii suferințele celor pe care-i păzise de lumea exterioară. Voia cu disperare un răspuns și era hotărât să nu cedeze până ce nu-l afla. Bătea cu putere și aștepta să audă

pașii grei dincolo de ușă și, eventual, o nouă lovitură din partea „îngerului” său păzitor. „Vreau să ies! Vă rog, vreau să ies...” și strigătul se stinse înecat în râsul, care după câteva momente deveni un râs isteric, ce dură mai bine de jumătate de oră.

Lacrimile de la râs încă îi stăruiau pe față în timp ce îi aruncă cu dispreț dosarul anchetatorului din partea cealaltă a mesei. „Și vreți să cred că aceasta este povestea mea? Cine o va crede? Pentru ce am fost arestat?” Rotocoalele de fum se ridicau asemenea ceții în lumina răsăritului. „Oricum, nimeni nu va mai căuta adevărul, sunteți un biet poet reacționar, un dușman al poporului! Ar trebui să apreciați povestea pe care am compus-o despre dumneavoastră! Lumea o va lua de bună. Un poet nebun, căci doar cu toții sunteți nebuni!” Întinse apoi o foaie galbenă de hârtie, o foaie cu aspect de invitație. Domnul T își aruncă privirea pe ea cu un dezgust neprefăcut. *Felicitări! Ați câștigat un sejur la Zarca!* „Ce e Zarca?” Ofițerul îl privi cu curiozitate. „Transpunerea unei povești în realitate, tabăra dumneavoastră de creație, pentru o meditație profundă...” „Și nu vă faceți griji, trebuie să meargă să o salute cineva și pe E. Știți dumneavoastră: „*Bună dimineața E! Sunt bucuros că am putut veni la tine la ceai. Mai deunăzi am fost reținut la bancă. Nu, nu am uitat să-ți cumpăr florile promise. Cum? A fost arestat? Nu am auzit nimic, cred că a făcut el ceva, altfel nu se explică. La revedere, am să mai trec pe la tine!*”

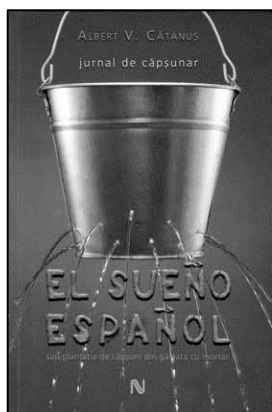
Era bună la ceva supa de varză, ajută memoria. Mâna stângă intră sub trupul scheletic pentru a pescui o nouă ploșniță care așteaptă biletul spre eternitate. „Doamne iartă-i că nu știu ce fac... vor să-mi fure mierea, mierea mea!”

(Premiul al III-lea, secțiunea manuscrise, la Concursul Național de Proză „Liviu Rebreanu”, Bistrița, 2010.

Paul Ersilian Roșca este student.)

Jurnal de căpșunar/ EL SUEÑO ESPAÑOL sau Plantația de căpșuni din găleata cu mortar, de Albert V. Cătănuș

Virgil RAȚIU

Autorul, printre altele poet și dramaturg cu un oarecare renume, rezident în Spania între 2003 și 2008, mărturisește că în paginile cărții nu intenționează să facă o radiografie a societății spaniole, nici o analiză a situației

diasporei din Spania, ci pur și simplu să scrie despre el și oamenii pe care a avut șansa, sau ghinionul, să-i întâlnească în anii petrecuți acolo. Numele personajelor care apar în cartea le-a schimbat toate pentru a feri pe protagoniști de eventuale neplăceri, deși unii se vor identifica în anumite personaje ori îi vor recunoaște rude sau vecini. La întrebarea: „De ce se întâmplă toate acestea, de ce oamenii acceptă un asemenea tratament?”, Albert V. Cătănuș susține că întâmplările povestite nu sunt decât o „goană după aur” a secolului XXI. El nu vorbește neapărat despre românii din Spania, ci generalizează, scrie doar despre oameni, despre natura umană, despre motivele

Raft

care duc la schimbări bruște de comportament și de gândire.

Din discuțiile cu diferite persoane care aparțin altor naționalități a aflat că nu suntem singurul popor care a fost și este nevoit să practice o asemenea „goană după aur”, că și spaniolii și portughezii și-au părăsit căminul pentru a-și căuta un loc de muncă decent și bine plătit în

anii 1960-70. Dar – când e vorba de noi, întotdeauna trebuie să „apară” un **dar** – nici spaniolii, nici portughezii nu s-au comportat ca românii. Se vede, se poate constata că avem noi ditai „specificul național”.

Problema/tendința/visul românilor în Spania era să ajungă „autonomi”. Altfel, mulți, pe motiv că nu aveau „Permiso de residencia y trabaho”, adică erau ilegali, erau vulnerabili și făceau orice pentru treizeci de euro pe zi. „Munceau peste zece ore zilnic, sâmbete și duminici inclusiv, și se rugau cu două mâini la Dumnezeu ca autonomul român să le dea banii. De ce munceau pentru întreprinzători români? Se loveau de bariera lingvistică. Cei care reușiseră să învețe repede spaniolă deja munceau în firme spaniole și câștigau decent. Restul autonomilor români profitau de conaționalii lor, îi tratau ca pe niște vite care trebuiau să muncească și nimic mai mult.” La un moment dat, în timp de lectură, autorul adaugă simplu:

„Dacă v-ați plictisit de povestirile mele, puteți să închideți cartea și să o aruncați cu nepăsare pe raft. Ca și cum ați schimba canalele pe telecomandă. Altfel, sunteți invitații mei să citiți în următoarele pagini despre oameni care caută prin gunoaie, care *mănâncă* din gunoaie, care fură din supermarket batoane de salam și sticle de vermut, care vorbesc cu admirație despre toți cei care au reușit în viață prin înșelătorii, minciuni și furturi.”

De citit obligatoriu: *Vânătorul de securiști* de Mirel Bran

Icu CRĂCIUN

Profesorul de limbă franceză de la Sângeorz-Băi, dl. Roland Szekely, specialist în istoria jazz-ului mondial, a tradus până în prezent suficiente cărți apărute în țara lui Hugo, toate menite a îmbogăți și înnobila mințile și sufletele românilor. Ultima carte tradusă se intitulează *Vânătorul de securiști* (Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2010, 136 pag., postfață de Gabriel Cojocaru) și este scrisă de românul Mirel Bran, corespondent al ziarului „Le Monde” și al revistei „Le Point” din Paris, fondatorul societății de producție „Tadami Presse” care asigură corespondența despre România pentru canalul de televiziune „France 24” și „Arte info”; de asemenea, Mirel Bran este autorul cărții *Bucarest, le degel* (Editura Autrement, Paris, 2006), dar și al mai multor filme documentare.

În prefața la ediția românească, Mirel Bran arată că a scris această carte pentru publicul din Franța, dar că ea se adresează și tinerilor români care nu prea sunt informați despre ce a însemnat dictatura comunistă în România. Mărturisesc că, atunci când am pornit la lecturarea acestei cărți, mi-am propus să văd ce voi găsi nou pentru mine, cel care am trăit 39 de ani sub teroarea comunisto-securistă de dinainte de '89. Iată ce mi-am notat pe parcursul citirii:

- Corneliu Zelea Codreanu, la 20 de ani, a organizat manifestații ale studenților pentru a apăra proiectul legii „Numerus clausus”, care prevedea limitarea numărului de studenți evrei în învățământul superior;

- din ordinul lui Ion Antonescu au fost exterminați 270.000 de evrei;

- cine n-a avut ocazia să citească *Fenomenul Pitești* al lui Virgil Ierunca poate

afla detaliat, din această carte, despre metodele inumane, diavolești, practice de torționarul Țurcanu și oamenii săi; acest Țurcanu, metamorfozat când în victimă, când în călău, avea să redevină, în final, victimă, în funcție de interesele mai marilor vremii ultracomuniste, și executat tocmai de aceia cărora își vânduse sufletul;

- Securitatea română i-a pus la dispoziție celebrului terorist Carlos Șacalul 64 de pașapoarte, 32 de permise de conducere, arme, muniție și explozive, precum și o tabără de antrenament;

- pretextul de înființare a Serviciului Român de Informații au fost evenimentele de la Târgu-Mureș din 19 martie 1990, orchestrate de foștii ofițeri ai Securității; atunci acele confruntări dintre români și unguri soldându-se cu 5 morți și mai multe sute de răniți;

- legat de fenomenul Piața Universității, merită amintite cuvintele lui Ion Iliescu referitoare la studenții care manifestau acolo: „Este o adunătură de golani, n-au decât să fiarbă în suc propriu”, iar atunci când a chemat minerii, același Ion Iliescu, în calitate de președinte al României, le-a spus, referitor la cei care manifestau acolo: „De data aceasta, avem de-a face cu adevărați fasciști, dintre care o bună parte sunt drogați. Avem în față o rebeliune legionară și vă cer să restabiliți ordinea în București”. Conform statisticilor făcute de Asociația victimelor minerilor, intervenția acestora a făcut în jur de o sută de morți și mai multe mii de răniți;

- această carte ne aduce aminte de faptul că Ion Iliescu, în 1990, i-a interzis regelui Mihai să vină în țară cu ocazia sărbătorilor de Paști și că România, prin același Ion Iliescu, a fost singura țară din fostul bloc comunist care a semnat un tratat de cooperare bilaterală cu Uniunea Sovietică, după căderea zidului Berlinului.

Și încă ceva: cititorul trebuie să știe că această carte este însoțită de un CD care conține filmul documentar *Vânătorul de securiști*, cu o durată de 52 de minute, realizat de Mirel Bran și Jonas Mercier (avându-l ca

protagonist pe Marius Oprea, „unul dintre cei mai lucizi și mai dinamici istorici români ai subiectului pe care îl abordează, **crimele comunismului**”, cum îl caracterizează Stephane Courtois, pe coperta IV.

Lumea echivocă și eternă a cuvintelor

Iulia BULZ

Volumul *Eseul de cleștar*, apărut la Editura Limes, a fost premiat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud cu premiul pentru proză scurtă al anului 2010.

Elena M. Cîmpan (n. 28 august 1967, Lucăcești – Suceava) este absolventă a Facultății de Filologie (azi, Litere) a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Toamna lui 1991 a găsit-o tânără profesoară la Școala Generală nr.1 din Năsăud. După doi ani a devenit titulară la Colegiul Național „Liviu Rebreanu” din Bistrița, unde este și în prezent. A debutat relativ târziu în volum, la 33 de ani, în 2000, cu volumul de poeme *Dile(m)ne*, Editura Limes, Cluj-Napoca. Au urmat la aceeași editură volumele „Dansul verde” (2003) și „De la tu la el” (2006).

„Eseurile” Elenei M. Cîmpan sunt, de fapt, frânturi de proză scurtă, consistente din punct de vedere calitativ. Autoarea are o scriitură cameleonică, în care ideile iau forma vasului în care sunt puse. Viziunea complexă asupra banalului cotidian conduce la consemnarea unor gânduri și a conexiunilor dintre ele într-o manieră jovială, bonomă, chiar elegantă. Subiectivitatea asumată permite autoarei prezentarea ideilor, a concepțiilor fără obligația de a le argumenta sau demonstra; scrisul este felul ei de a transpune existența și experiența proprie în lumea echivocă și eternă a cuvintelor. Cititorului i se oferă adăpost sub umbrela ambiguității unde fiecare își poate

explora o altă identitate. În volum este abordată o gamă tematică largă, de la aparentul miracol al tehnologiei până la încercarea de cunoaștere a lumii. Instrumentul de cunoaștere este societatea actuală ca produs al istoriei și prototip al viitorului, fapt ce implică alunecare spre teme culturale și presară mostre de eseu în povestiri. *Eseul de cleștar* este oglinda pe care Elena M. Cîmpan a creat-o din universul propriu, explorându-și onest gândurile, idealurile, temerile...

Scriitoarea mărturisește în povestirea *DE COPIL (de sat, de oraș)*: „Copilul rămâne copil. Chiar dacă are cincizeci de centimetri, doi metri, cinci ani sau cincizeci de ani. Odată intrat pe poarta casei părintești, reintră în leagănul copilăriei. Ciudățenia este că pe acolo încapă la orice vârstă. Și leagănul este în așa fel creat încât îl primește, îl încapă, îl așteaptă să-i ofere liniște și ocrotire. Un leagăn ce nu ruginește, nu prinde mușgai, nu se lasă mâncat de carii, aruncat, uitat. Un leagăn ce plutește în aer. Ca dragostea. [...] Pe Nică al lui Ion Creangă l-au cimentat criticii în ipostaza de copil universal. Dar el a vrut să crească, să plece, să evadeze. Tot ce făcea – năzbâtii, pozne, șotii, prostii – era și pentru a le încerca răbdarea părinților. Mulți n-au înțeles dorința personajului de a nu mai fi oaia neagră a familiei, de a nu mai reprezenta un ideal comun, ci de-a lua viața pe cont propriu, așa cum fac toți tinerii, care învață din greșeli. [...] Ce putere mai are asupra noastră un vârf de iarbă, un petec de cer? Sensibilitatea copiilor născuți la oraș vine de la părinții lor născuți la țară. Dar cât vom mai ține spatele

ierbii de acasă? Și când aceasta va fi înlocuită cu varul pereților de tăcere? Atunci poate un alt copil, de tăria lui Nică, va încerca să deschidă această lume închisă, folosind o altă limbă, universală, actuală mereu, căreia să nu i se găsească nicio vină.” Aici și în întreg volumul, se remarcă darul povestirii cu care Elena M. Cîmpan este înzestrată. În același timp, plăcerea autoarei de a împărtăși propria contemplație, observarea ușor încordată a realității și o notă de melancolie reținută stabilesc o legătură afectivă cu cititorul pe întreg parcursul lecturii.

Eseul de cleștar este o carte a confesiunilor, a gândurilor revelate aleatoriu; astfel este posibilă tranziția lină de la indignarea provocată de o nuntă la care un foto-model, o ființă șerpoaică, fură ostentativ din farmecul miresei și captează atenția invitaților, la angoasa generată de importanța unei cărți care nu mai depinde, intrinsec, de valoarea ei, ci de kilogramele de cronici scrise despre ea și de cine le semnează. Pentru ea, viața de excese și vicii a unor scriitori se aseamănă cu traiul unui așa-zis Poetila, personaj ce completează grotescul consacraților Setilă, Flămânzilă... – personajele din *Povestea lui Harap Alb*. Însă, fără Poetila, „mai ajungem la stele? Dar la lună? Dar la Harap Alb?”, se întreabă autoarea pentru ca în încheierea volumului să-și găsească locul un manifest pentru respectarea singurătății privită ca fenomen sacru. Este încurajată descoperirea sinelui în singurătate: „în singurătate vedem

mai bine. Și chiar dacă în jurul nostru sunt fețe dragi, reale sau imaginare, și unele dintre ele chiar ne iubesc, deși ocazii multiple ne aruncă în mijlocul altor muritori, volens-nolens, rămânem noi cât suntem singuri. E o formă de revoltă permanentă, o formă de identitate, de păstrare a sinelui, de care am mai vorbit”.

Criticul literar Andrei Moldovan scrie pe coperta a IV-a a cărții: „Pseudo-eseurile Elenei M. Cîmpan sunt fără îndoială proză scurtă. Și încă una de calitate. Ceea ce cucerește cititorul e fluiditatea frazei, un dar natural al povestirii, marcate delicatețe și o surprinzătoare sinceritate față de sine, venind dinspre vârsta deschiderii ochilor spre lume și fără a lăsa semnele timpului ce trece. Prezența unor teme culturale – ce ar îndreptății oarecum rătăcirea spre eseu! – sunt segmente ale unei lumi în care autorul există și care-i dau prilejul să se bucure, să se mire sau să se melancolizeze prin contemplarea lor. O structură narativă doar în aparență fragilă, topește totul într-o povestire ce-și mai așteaptă doar pâlparea focului de seară în vatră și bruma răcoroasă a oalei cu vin.”

Cititorul *Eseului de cleștar* nu va fi fericit pentru că a găsit printre cuvinte tot ce este mai bun în literatură, ci pentru că Elena M. Cîmpan a făcut tot ce era mai bun din materialul care i-a stat la dispoziție. Acel cititor fericit se va găsi învăluit într-un zâmbet observând maniera deschisă în care se încheie cartea: cu un categoric va urma.

Despre Măluț, cu dragoste

Editura „George Coșbuc” a tipărit monografia „Măluț” scrisă de jurnalistul Traian Săsărman. Volumul propune o întâlnire cu un sat

binecuvântat de Dumnezeu, care mustește de frumusețe și trăiri ancorate în lumea tradițională. Traian Săsărman a contactat sute de persoane, a trimis peste o sută de scrisori la măluțenii plecați peste mări și țări, iar rodul muncii lui se vede într-o carte frumos conturată, oglindă a acestui sat așezat pe malul

Menuț MAXIMINIAN

cel limpede al Someșului. Monografia a văzut lumina tiparului cu sprijinul unui om născut pe aceste meleaguri, ing. Gavril Mureșan, director general Electroplast care, împreună cu Consiliul Local Braniștea și primarul Cornel Săsărman, i-au dat autorului posibilitatea de a aduce istoria în fața noastră. Măluțenii s-au născut și au trăit neîncetat pe aceste meleaguri, ei nu au venit din altă parte ci sunt fii din sufletul acestui pământ. Măluțul are și un imn, „Chemare”, scris de Pompei Pop Măluțanu: „Veniți acas’ cu toții, voi, pruncii de altădată/ La vatra părintească opriți-vă proptit/ Și din adâncul firii lăsați ca să răzbată/ În neuitarea vremii surâsul de copil”.

Satul în care Dumnezeu își mângâie duminicile, brăzdat de un râu, un cânt și un dor, este pomenit pentru prima dată în anul 1334 sub numele de Sakadat, stăpâni ai satului fiind Nicolae, Grigore și Iacob, strămoșii familiei Bethlem.

Traian Săsărman surprinde fiecare detaliu al istoriei, ștergând colbul de pe documentele prezente în arhivele de la Bistrița, Beclean, Dej sau Cluj. Foarte atractive în carte sunt detaliile legate de viața unor locuitori, reperele existențiale, ceea ce îi dă scrierii o altă conotație. În locul „La Luntre” a funcționat o moară, loc în care acum copiii se bucură de apa Someșului în fiecare vară. În apropierea locului „La Bontauă” exista un pod plutitor peste Someș, un adevărat bac peste care se făcea legătura cu lumea de dincolo de sat. Satul este văzut de locuitori ca un centru al esențelor pozitive rurale românești, fiind de-a dreptul încântător să-i vezi cum se îmbrățișează, cum plâng și râd bătrâni în toată firea, femei și copii într-un adevărat spectacol de sentimente. Lăudăroșenia măluțenilor este frumoasă și plăcută și au și de ce, deoarece locuințele din lut, lemn și nuiiele, acoperite cu dranițe și paie, s-au transformat în adevărate vile. Sunteți invitați la Măluț, într-o zi de sărbătoare, în prag de vară, pentru a gusta renumitele cireșe sau, de ce nu, pentru a gusta din mămliga cu brânză care nu lipsește din casa gospodinilor. Emoționante sunt mărturisirile prof. Gavrilă Câmpan despre iarna anului 1944, când trupele germane, în ofensivă spre Rusia, s-au instalat la Măluț, un ofițer și

aghiotantul lui fiind în casa acestuia. Interesant este faptul că dincolo de reglările de teritorii dintre țări, unii dintre acești militari aveau suflet, așa se întâmplă că în moartea dinaintea masacrului au făcut un adăpost, mascându-l cu tulei, salvând astfel caii și vaca, impresionați fiind ce cei nouă copii și mama lor. Dimineața Ajunului de Crăciun a anului 1944 a fost una memorabilă, când prin omătul alb și curat, a venit tătucul din război și odată cu el și pacea.

Unul dintre personajele fabuloase ale Măluțului este doamna Nela, învățătoare și în același timp moașă comunală, doctor, asistentă și infirmieră a satului. Împreună cu soțul ei, care a dispărut prematur, a fost o apropiată a poetului Octavian Goga. Dascăli exemplari precum doamna Nela au mai fost, de-a lungul timpului la Măluț, Nicolaie Câmpeanu, Ioan Săsărman, Cupșa Oliver, Ana Podaru, Gavril Câmpan, Rafila Fulga, Ilie Săsărman, Marcela Turcu, Maria Catalano, Vasile Săsărman. Satul are o grădină în care se întâlnesc toți locuitorii, precum în Poiana lui Iocan, grădina lui Matei fiind locul de bucurii sufletești. Dintre personalitățile Măluțului amintim pe scriitorii Pompei Pop Măluțanu, Ion Mărginean, Mircea Măluț Seserman, Traian Parva Săsărman, compozitorul Gavril Câmpan, colonelul Maftai Taloș, secretarul de stat Valer Bindea, vicepreședintele CJ, Mircea Taloș.

Cartea descoperă portrete inedite ale unor oameni care au rămas în legendele locului, precum Simion, cel care a îngropat aurul – averea familiei Bello – pe un loc de la Măluț, acoperit apoi cu cânepă. Interesant este faptul că aurul a fost dus cu carul de la Beclean, fiind mascat de paie și gunoi de grajd, iar mai apoi transportat în același fel la Beclean, după cum relatează Ioan Șandor.

Rafila are un portret deosebit, conturând imaginea unei femei de casă care și-a început „cartea de muncă” la doar 12 ani, fiind rând pe rând menajeră la mai mulți oameni bogați ai satului. Măluțul este satul în care a fost primit, în anul 1926, cardinalul Iuliu Hossu, iar după Revoluție Regele Mihai. Măluțul este cuibul care a dat țării 54 de cadre didactice și sanitare, 38 ingineri, 21 cadre militare, 10 preoți, 6 magistrați, 19 economiști etc.

Dintre obiceiurile de altădată amintim „Roata din deal” sau „Jocurile Purice și Fântână” povestite cu șarm de Fazacaș Gavrilă, Maialul, nunțile, botezurile și chiar înmormântările sunt momente la care participă întreaga comunitate. Îmbucurător este faptul că Traian Săsărman a reușit să stea de vorbă cu cei mai vrednici locuitori ai satului, Fazacaș Grigore – 89 ani, al lui Olariul; Corăbean Maria – 91 ani, Pop Iulica a lui Ceterașu – 85 ani, Vasile Oprea – 86 ani, făcându-i un portret celei care a trăit 100 de ani, din care 60 cu speranța că-și va vedea fiul plecat în război, lelea Dochița. Într-un raport descoperit de Traian Săsărman se arată că de la Măluț 104 bărbați au fost mobilizați în Primul Război Mondial. Nu putea lipsi din reperele monografiei biserica, prezentă cu toți slujitorii ei, dar și cu preoții din acest sat plecați pentru

a sluji pe Domnul în diverse locuri ale țării. În documentele vremii inserate în carte descoperim o cerere al lui Mărginea Grigore și Malinaș Isidor, care își declară venitul de 8.000 lei pe zi, începând cu 12 februarie 1946, când și-au instalat o barcă pe Someș, cu care trec locuitorii peste apă, la Gara Coldău. Din generație în generație, Măluțul se prezintă prin oameni vrednici, creionați cu toții în acest portret amplu care are rolul de a bucura fiecare suflet.

Cartea se încheie prin instantanee surprinse „La Bărăciuni” într-o zi de luminație, fiind o adevărată punte între trecut și viitor, între viața de aici și viața veșnică, între Măluțul de azi și cel al nemuririi. Volumul croit într-un stil aparte este, cu siguranță, de acum un reper pentru istoria acestor locuri.

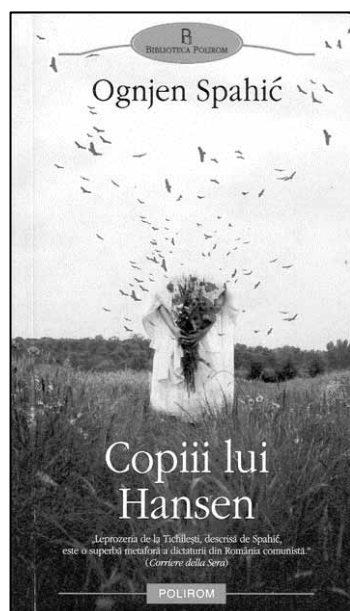
Străjerul

Copiii lui Hansen, de Ognjen Spahić

Virgil RAȚIU

Gerhard Henrik Armauer Hansen (1841-1912) a fost un cercetător norvegian care a izolat, în 1873, bacilul *Mycobacterium leprae*. De atunci lepra este adesea numită boala lui Hansen, iar bacilul care o cauzează – bacilul lui Hansen.

Cartea lui Ognjen Spahić se numește *Copiii lui Hansen* (Editura Polirom, Iași, 2010

– traducere din limba sârbă de Annemarie Sorescu Marincović) deoarece acțiunea se desfășoară în leprozeria de la Tichilești, în Dobrogea, ultimul amplasament de acest fel din Europa, un loc al izolării și pierzaniei, căruia i se mai spunea spital, dar era de fapt un cimitir blestemat, întreținut și de Crucea Roșie. Când pe mapamond s-a dat

publicității (ianuarie 1984), că a apărut o nouă boală, SIDA, între leproșii de aici s-a iscat o vânzoleală ciudată, considerând informația o farsă mediatică, menită să descalifice „racilele renumite: ciuma, cancerul, sifilisul și, bineînțeles, lepra”, prin aceasta leproșii dovedind că de fapt „își iubeau boala și o respectau ca pe un dușman demn”.

Înainte de a ajunge în lazaretul de la Tichilești, naratorul „a fost trecut” printr-un „spital” din București, unde a fost „pregătit”, adică tot ce avea asupra sa, de la haine la acte de identitate, i-au fost „reținute până când se va însănătoși”, zice-se. I s-au dat în schimb alte haine de corp și pe deasupra un cămeșoi

cu glugă foarte mare, fiind apoi transportat cu o dubă ruginită, fără să-și dea seama pe ce căi și unde.

În leprozerie erau adăpostiți bolnavi de te miri ce nații, cu nume ciudate, Cion Eminescu, bătrânul Ingemar Zoltán, rusoaica, singura aproape femeie, cu sex nedeterminat, Margareta Iosipovici, foarte bătrână, viețuind aici de pe vremea de început a lui Stalin, Mstislav Kasiewicz, sârb ori polonez, Robert W, Duncan, un american, singurul american de pe planetă infectat cu această boală antică, ș.a. R.W.D? Ofițer american de informații, capturat în Berlin (1969), torturat, infectat cu bacilul lui Hansen, ajuns o ființă de care dorea oricine să se lepede dacă intra cu el în contact, inclusiv medicii militari, asistentele ș.a.m.d.

Se spune că în acel spațiu închis cu gard de sârmă și porți cu lacăte se făceau tratamente. Își preparau, în niște cazane mari din curte, la foc cu lemne, de pildă, ceai din coajă de ulm, uscată și fărâmițată, o licoare foarte amară, probabil cu efecte terapeutice, dar faptul nu era o certitudine, luau pastile ori injecții, clofazimină, etionamidă, antidepressive etc.

„În sala de mese trona o masă rotundă, ridicol de mare, cu farfurii și tacâmuri simple, deasupra cărora atârnavă glugile întunecate ale bolnavilor. (...) Robert a început prezentările, făcându-mi cunoștință, după cum s-a exprimat, cu colegii cu care urma să împart binele și răul. Când își auzea strigat numele, fiecare își dădea jos gluga. Unul după celălalt, își făceau apariția capetele sculptate de boală: amalga-muri de țesut crescut aiurea, aruncate pe oasele craniului. Lumina scotea la vedere monștri care, totuși, glăsuiau cu voce umană”...

Din când în când, câte unul dintre cei din țarc reușea să evadeze, dar evadările nu erau cu ținte anume. Fugeau peste gard ca să adune coajă de ulm, sau să culeagă din crângul din

Cartea străină

apropiere narcise, ori să strângă cine știe ce materiale de la gropile de gunoi ale centralei termice și fabricii de produse chimice aflate în apropierea leprozeriei. În interior se manifestau frecvent certuri iscate din te miri ce. Unii se urau, chiar așa pociți și bătuți de soartă, alții se protejau reciproc. R.W.D mereu căuta căi să dispară. Există și un „om cu ochi albaștri”, zis Martin, care răspundea din partea Securității de „siguranța” leprozeriei. Cu timpul bătrânul Zoltan își dă duhul, apoi Margareta Iosipovici, care de fapt a trăit moartă de vie ani la rând, cadavre pe care tot ei între ei trebuiau să le înhumeze. După lecturarea a pagini și pagini, rămân în memorie imagini și întâmplări ciudate, aspecte necunoscute ale bolii – fiara care nu iartă. Se

spunea că acei care au avut tuberculoză nu se pot infecta cu bacilul lui Hansen, că doar oxigenul le făcea bine, dar în realitate toți „sunt niște stricați, cu suflete de corb”, „ființe ascunse în corpuri pocite”.

În anul 1989, leproșii trăiesc și ei pocita Revoluție română. Robert și naratorul, cu sprijinul destul de ciudat al „omului cu ochi albaștri”, Martin – după ce leproșii o tăiară care încotro, cine știe pe unde pierind – incendiază lazaretul și, mascați, fug pe Dunăre cu un vas rusesc până la Viena, visul lor. Dar astea nu sunt totul în această carte cu trista și ucigătoarea ei realitate.

Ognjen Spahić (n. 1977) este cea mai puternică voce în proza muntenegreană.

Bun găsit

Noapțile lui Rebreanu

Sever URSA

Așa cum se știe, Rebreanu scria greu. Calvarul scrisului îi cerea uneori încordare maximă, de aceea a ales noaptea ca timp al creației.

Despre această preferință specială a marelui romancier au scris mulți interpreți ai operei sale. A scris și el însuși de nenumărate ori. Numai din jurnalele sale am extras mai mult de cincizeci de texte aferente acestui cadru nocturn al unei trude uriașe.

Noaptea era împărăteasa scrisului său, iar scrisul său, cum recunoaștem toți, mărturisește o adevărată asceză a travaliului artistic.

Iată-l la Maieru, luni 8 august 1927, notând în jurnalul său abia început : „Acuma, la 12, 1/2 noaptea am terminat transcrierea Ciuleandrei...” Era găzduit de preotul Ciorba, prieten vechi... „fiindcă m-am dus cu întreaga familie, mi s-a pus la dispoziție pentru scrisul meu o sală de clasă din școala comunală... Școala era veche, cu o grădină care mergea până la malul Someșului. Scriam numai noaptea, ca totdeauna, într-o liniște ideală. Când deschideam ferestrele se auzeau apele Someșului murmurând parcă numai amintiri. În școala aceasta, cu mulți ani în urmă, făcusem și eu primele clase primare, învățator fiind tatăl meu.

Caietele Rebreanu

Deseori, mai ales în primele nopți, mă pomeneam copleșit de amintirile copilăriei, întorcându-mă înapoi cu gândul, ca să-mi regăsesc jocurile și bucuriile, în loc să isprăvesc aventurile mele din Ciuleandra.”¹

Mărioara Telcean, fiica lui Constantin Partene, prieten din copilărie al romancierului, își amintea cu emoție: „Geamurile de la clasa lui erau luminate până în zori. Eram de vreo 12

ani și-i puneam, seara, pe măsută un coș cu pere și o ulcică cu flori proaspete, ca să aibă noaptea.”

Vălul nopții îi împrumuta o magică putere de lucru. Poate și din cauza asta scrisul său exultă acea limpede impresie de soliditate și obiectivizare în redarea complexității vieții, cum afirmă mulți comentatori și exegeți. În liniștea nopților se fortifica, introspectiv, pentru uriașe încordări întru găsirea „cuvântului ce exprimă adevărul”. O singurătate majestuoasă îl împresura, îl inspira.

Aflăm, așadar, multe astfel de relatări ale scriitorului, despre nopțile lui jertfite construcției și șlefuirii expresiei. Au mai fost, vor mai fi creatori de noapte, dar cazul lui Rebreanu uimește prin unicitatea sa atât de convingătoare.

În nopțile senine de la Valea Mare ieșea să admire cerul înstelat prin faimoasa lui lunetă, părăsind pentru un scurt răstimp masa de lucru. La Maieru, însoțit uneori de, tânărul pe atunci, badea Alexandru Flămând, în plimbările nocturne pe marginea Someșului, zicea șoptit: „Ascultă, Alexandre, cum doarme apa!” Apoi se întorcea la lucrul său, întărit și înviorat.

De câte ori mi l-am închipuit, un uriaș aplecat peste măsuta lui și peste coala albă, cu suvița aceea de păr albit înainte de vreme, mângâindu-i fruntea, cu privirea lui albastră scrutând lumea nesfârșită de dincolo de pereții încăperii...

Istovit după isprăvirea câte unei capodopere, în zorii zilei, ca după niște dureri ale facerii, dar enorm de mulțumit, nota înfrigurat și laconic în jurnal: „În sfârșit liber. Isprăvit *Răscoala* complet... M-a obosit mult. Parcă mai mult ca oricare din celelalte cărți. A fost o efortare grea și foarte îndelungată. Dacă

numai anul acesta, de la sfârșitul lui aprilie până azi, cu absolut neînsemnate intermitențe, am stat nopțile întregi la masa de scris, deseori câte 12-14 ore în șir!... M-am simțit la urmă epuizat, parc-aș fi tras la jug, cu o somnolență aproape dureroasă. Dar, în sfârșit e gata!”²

De nenumărate ori nota expresii lapidare, de tipul „Azi-noapte am scris bine”. Alteori îl prindea lumina dimineții cu foaia albă, ori doar cu câteva cuvinte așternute, iar coșul de sub masă vârfuit cu foi rupte și mototolite.

Mereu aștepta cu sete liniștea nopții. Întrebat fiind de Ion Massoff, cum lucrează, romancierul răspunde cu nedisimulata lui modestie „Dacă poate să intereseze... Scriu numai noaptea de la 10-11 până la 5-6 dimineața și mai mult. Numai noaptea poți găsi liniștea desăvârșită. Mi se pare că inspirația e mai ales concentrare. Firește, concentrarea aceasta nu vine totdeauna. De multe ori te apucă dimineața fără a fi putut așterne pe hârtie două fraze mulțumitoare. Scrisul e o plăcere chinuitoare.”³ Cu alt prilej, aceluiași interlocutor îi răspunde: „Mai întâi de toate trebuie să am liniște completă și, fiindcă n-o găsesc decât noaptea, scriu noaptea, ca să pot trăi realmente cu personajele mele pe care vreau să le evoc. Dorința de cât mai multă liniște mă face să scriu în diferite locuri. Înainte de a avea via, scriam unde mi se pune la dispoziție o cameră... în care stăteam complet izolat pentru a face opera aceasta de incubație și creație literară... Îți închipui că trebuie să fi foarte rezistent ca să poți face aceasta nopți de-a rândul. Ca să pot rezista atâtea nopți albe, mă întrețin cu cafele și țigări. Aceasta nu înseamnă că dacă iau loc la birou scriu neapărat. De multe ori nu izbutesc decât să înșir câteva rânduri și, recitindu-le în zori, să mă văd nevoit de a le arunca la coș. În medie, într-o noapte scriu cam patru, cinci pagini.”⁴

În muzeul „Cuibul visurilor” veți găsi lampa nopților sale măierene, păstrată și donată de profesorul pensionar Dumitru Vranău.

„Noaptea – spune autorul lui *Ion* – în afară de liniște, mai este și un mare întuneric care începe dincolo de lumina lămpii mele.

Vezi d-ta, privind pe geam văd case, arbori, păsări, pe când noaptea ferestrele sunt acoperite de o perdea neagră de întuneric. Pe acest fond negru, privind atent, cu toată puterea ochilor și sufletului meu, îmi descifrez eroii. Noaptea, viața noastră interioară se adâncește, devenind de-o extraordinară realitate. Din fundurile misterioase ale nopții vin spre mine, în jurul lămpii, eroii ale căror chipuri le zugrăvesc în cărți. Din conversațiile cu acești vizitatori nocturni a ieșit opera mea.”⁵

Întocmai ca Tolstoi, Dostoievski sau Balzac, Rebreanu și-a zămislit majoritatea operelor noaptea, cu o intensitate a stăruinței ridicată până la durerea jertfei.

Capodoperele sale sunt, indubitabil, rodul miraculoaselor inspirații izvorâte pe canavaua nesfârșitelor și istovitoarelor nopți de înrâncenare și patimă a condeiului. Nopțile dârzeniei rebreniene care l-au trecut de-a dreptul în legendă, fiindcă scrisul său e o jertfă continuă.

În diminețile lui august, 1927, măiereni îl întâlneau când abia ieșea din clădirea școlii îndreptându-se spre casa de peste drumul țării, la preotul Cioarba, unde era găzduit cu mica lui familie bucureșteană. După ostenele din ceasurile albe, obrazul său părea și mai palid. Nimeni, credem noi, n-a reușit să-l „prindă” mai bine în asemenea clipe și mai convingător decât badea Solovăstru Baciului: „Înalt, cu părul albit fără vreme, de gândeai că-i măgura cu soarele-n cap...” Ori, cum scria prietenul romancierului, marele literat Tudor Vianu: „Când se arăta în lume, Rebreanu părea un om beat de muncă, ieșit parcă atunci din galeriile unei mine sau din dogoarea marilor furnale.”⁶

Cu austeritatea-i cunoscută, rar frecventa cafeneaua literară în anii mai tineri, mai mult pentru cultivarea prietenilor literari. Boema nu l-a ispitit niciodată: „îmi place să am casă ca oamenii, să am biblioteca mea.”

Perpessicius, un alt mare prieten al său, într-un interviu despre măiestria literară, evocă acest adevăr: „Când după un taifas cu schwartz la cafea, o porneam spre căminuri, conducându-ne seniorii, și-n strada Corăbiei, în fața casei lui, ne despărțeam de dânsul, știam că pentru Liviu Rebreanu noaptea de lucru de-

abia începea. Era la puțin timp după succesul lui *Ion* și puțin înainte de apariția *Pădurii spânzuraților*.”⁷

În diverse împrejurări, marele romancier încerca să-și convingă confrății în legătură cu obiceiul, înrădăcinat în ființa sa, de a aștepta cu înfrigurare văsurile nopții care îi aduceau forța plămuitorului de lumi într-o nouă realitate, fără s-o copieze aidoma pe cea din jurul său. Noaptea îi sugera haosul primar din care Demiurgul a zămislit lumea: „Întotdeauna lucrez noaptea, lumina zilei mă distruge și-mi îngreunează concentrarea. Simt nevoia să mă izolez complet, cu viziunea internă. Noaptea, întunericul care topește lumea reală îmi dă impresia că scrisul meu se materializează, creând o realitate nouă, puternică. Haosul inițial e negru, nu-i așa? După miezul nopții, liniștea e deplină și eroii mei pot vorbi și se mișcă, în tăcere, prinând ființă. Ziua, orice mă distrează: un fruct ce atârna într-un pom, un piset care stă la soare, orice lucru care-mi amintește neconștient că exist și că fac parte din mediul înconjurător”.⁸

Același Tudor Vianu, în „Jurnalul” său lămurește motivația sobrietății scriitorului, arareori nesociabil și taciturn, avar în comunicativitate, însă pe deplin conștient că jertfa lui nocturnă este, de fapt, un dar de preț făcut semenilor: „...se simțea dispensat de a oferi oamenilor mai mult decât le dăruiseră în nopțile lui de patimă scriitoricească la masa de lucru, alături de bucătăria unde clocotea a douăzecea ceașcă de cafea a nopții, lângă robinetul sub care își puneă din când în când fruntea înfierbântată.”

Firește, dacă oferea oamenilor fuioare de lumină țâșnite din sfortărea lui exemplară, nu se mai simțea îndatorat să fie exuberant în convorbiri, ci doar echilibrat și amabil. Citind și recitind textele care relatează, de pildă, geneza *Răscoalei*, cumulativ cu însemnările jurnaliere din acea perioadă, te edifica pe deplin asupra proverbialei voințe rebreniene. Un alt exeget al său, Lucian Raicu, observa: „La Rebreanu, «voința» are un aspect particular, ea se manifestă în primul rând, prin răbdarea cu care scriitorul așteaptă momentul fecund, așezat la masa de lucru și menținându-i creierul «în condiții de producție» –

cum ar zice Balzac. Nu este dintre aceia la care «voința» înseamnă să începi oricum, să mergi hotărât și îndârjit înainte. La el întâlnim o forță superioară a voinței creatoare, decurgând din ideea gravă și înaltă ce și-o făcuse despre artă. Să rămână câteva zeci de nopți în fața filei albe, fără să scrie un rând – nu e un lucru obișnuit la autorii semnalați prin crâncena lor «voință», prin tăria și îndârjirea cu care se aștern la scris.”⁹

Fluxul magic al nopții îi atâta închipuirea, îi limpezea viziunile asupra vieții și destinului, iar personajele se mișcau și trăiau în fața sa într-o nouă realitate chemată să lumineze prin această extremă încordare a resorturilor spiritului revărsat prin condei. Mirajul tăcerilor nocturne îi insufla puterea de detașare prin care „vedea” obiectiv comportamentul eroilor săi nemuritori.

Ca și în cazul lui Balzac, își pregătea cu migală programul nopții, știind că nu se așează la lucru doar pentru un ceas sau două, ci cu hotărârea de a rămâne, ca de atâtea ori, până în zori, concentrându-se apoi asupra unui punct până la intrarea într-o totală uitare de sine.

Nu-și făcea sânge rău când nu reușea mai nimic, ci, cu o răbdare de țaran nordic, aștepta noaptea următoare, care-i va aduce, în sfârșit, filonul inspirației. Într-un interviu de Camil Baltazar, Rebreanu face această tulburătoare confesiune: „Stau în fața hârtiei albe, o oră, cinci, de multe ori o noapte întreagă, fără ca din condei să sleiască ceva.”⁵

Această fascinantă aritmetică a orelor din nopțile *Răscoalei* este de-a dreptul tulburătoare. O cronologie pe care nu știu s-o mai fi notat vreun alt creator cu atâta acribie și spirit de disciplină: „Miercuri, 12.VIII, de la ora 1 noaptea (spre joi) până la cinci dimineața: (scris) o pagină până la (fila) 14 (rândul) 6. Vineri, 4.IX (1931) de la ora 24 (spre sâmbătă) până la 5 nimic. Luni, 29.VIII, de la ora 21 3/4, până la pag. 297 (rândul) 23 (scris) 3 pagini în 9 ore; urlă câinele. Vineri, 2 septembrie, de la ora 22.30 până la 6,5 (scris) până la pagina 312 (rândul) 5 (în) 8 ore; nici o dispoziție. Sâmbătă, 24 septembrie, de la ora 21 până la 8: până la pag. 373 (rândul) 1, (scris) 1 pagină în 6 ore (de la orele 24 la 5); somn prost, lipsă de inspirație.”¹⁰

Acest bilanț febril, lapidar, notat pentru sine însuși, după truda din finalul nopților, ne lasă fără replică.

Tot pe Tudor Vianu ni-l asociem în căutarea unei încheieri concludente, consemnate în valorosul său jurnal: „Ferestrele lui Rebreanu, zărite printre copacii curții, rămânneau luminate tot timpul nopții... Rebreanu scria atunci, a cincea, a șasea oară romanul *Ion*. Munca începea odată cu căderea nopții și

continua până la revărsatul zorilor, cu mare abuz de cafea, de tutun, din când în când cu răcorirea frunții înfierbântate... Se ivise într-adevăr un scriitor epic de mare amploare și semnificație. Prin Rebreanu, romanul românesc se angaja în circuitul mondial al genului.”¹¹

Din stelele nopților sale de istov, Dumnezeu i-a dat nimb de universalitate și de nemurire.

Note bibliografice:

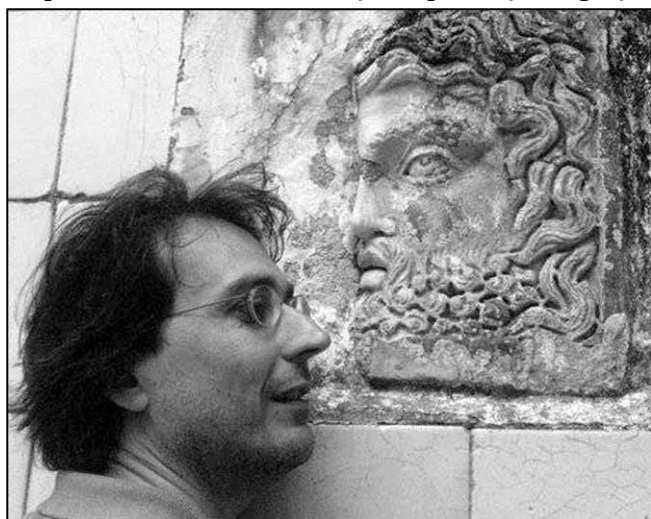
1. Tudor Vianu, *Jurnal*, pag. 290;
2. „Luceafărul”, nr. 17, 1962;
3. Liviu Rebreanu, interviu cu Valer Dona, în *Adevărul literar și artistic*, nr. 8, dec. 1935;
4. Lucian Raicu, *Liviu Rebreanu, eseu*, Ed. pentru literatură, Buc., 1967, p.17;
5. Camil Baltazar, *Liviu Rebreanu își povestește viața*, în „Vremea”, 1 dec. 1935;
6. Rebreanu, Liviu, *Jurnal I*, editat de Nicolae Gheran, Ed. Minerva, București, 1981, pag. 2;
7. Ibidem, pag. 246;
8. Ibidem, pag. 363;
9. Interviul apărut în *Adevărul literar și artistic*, XIII, nr. 702, 20 mai 1937, pag.1, semnat de V. Cristian; Vezi și jurnal pag. 482;
10. Liviu Rebreanu, cf. *Mersul scrisului*, ms. integrat în *Istoria unui jurnal*, studiu introductiv la *Jurnal I*, de Puia Florica Rebreanu și Nicolae Gheran, Ed. Minerva, București, 1984, pag. XXIII;
11. Tudor Vianu, op. cit.

Oglinda

Marc-Edouard Nabe datorează totul Internetului, dar și acesta îi datorează totul

Controversatul scriitor francez Marc-Édouard Nabe, fiul celebrului cântăreț de jazz Marcel Zanini, care luase serios „taurul literaturii de coarne” la numai 20 de ani, la 21 având deja manuscrisul *Au régal des vermines*, părea pentru lumea literară franceză la un moment dat terminat. Vreme de 6 ani nu mai publicase nicio carte și supraviețuia grație

Marc-Edouard Nabe în vizită la proprietatea italiană a lui Axel Munthe, scriitor suedez (1857-1949).

picturii și muzicii. Nabe, numit așa de colegii de liceu, din cauza că era mic de statură (nabot), este cunoscut mediului literar francez drept un provocator de meserie. În ianuarie 1985, în platoul emisiunii *Apostrophes*, a lui

Experiențe și provocări

Bernard Pivot, a provocat un adevărat scandal cu pamfletul *Au régal des vermines*, abordând teme sioniste și rasiste. Lui și editorului li se intentează proces pentru incitare la ură rasistă, el fiind perceput din acel moment un scriitor de extremă dreaptă, antisemit.

Cu cele 4 volume ale *Jurnalului intim* al său a marcat o întreagă generație de scriitori, chiar dacă mulți din cei care se regăsesc în el îl

vor urî de moarte. După 27 de cărți, publicate la Gallimard și la Dilettante, activitatea sa literară era considerată, la 50 de ani, încheiată. Și, totuși, „sulfurosul” scriitor nu părea să doarmă. În martie 2010 vine cu un nou roman, intitulat, ironic, *L'Homme qui arrêta d'écrire* (*Omul care a încetat să mai scrie*), editat de data aceasta de el însuși și vândut exclusiv online pe situl său comercial marcedouardnabe.com.

„M-am săturat de editori blazați și de librari ce boicotează”, declară autorul. Cartea are 700 de pagini, copertă tipografică elegantă, hârtie de calitate, iar pe coperta a patra, niciun text, nici cod de bare, nici preț, nimic. „La ce bun? – se explică Nabe –, cartea mea nu va fi vândută în librării”. Într-o viziune halucinantă, naratorul – autorul care ar fi încetat să mai scrie – blamează Parisul anilor 2000 – moda, televiziunea, teatrul, arta contemporană, Facebook-ul cu lumea sa virtuală, restaurantele de genul Le Baron –, un Paris în plină descompunere, cu personaje cunoscute și necunoscute, reale și fictive, BHL sau Pierre Lescure, Jack Bauer, stârnind împotriva lui scriitori, editori și jurnaliști, pe care nu-l deranjează să și-i facă dușmani. „La chair est triste hélas, et j'ai lu tous mes mails”, suspină „eroul”, străin epocii sale.

Nabe nu se oprește aici. În urma unui îndelungat proces juridic cu Editura Le Rocher, își recuperează drepturile de autor asupra a 22 de cărți (din 27 publicate). Editura a acceptat să-i livreze și cărțile rămase-n stoc. Reușește să obțină și drepturile romanului *Je suis mort*, publicat de Gallimard, și ale pamfletului *Au régal des vermines*, scos de Editura Stock. Le va reedita când va dori și le va pune în vânzare pe net, precizează autorul. „În loc să-mi încasez cele 10% amărâte de procente din drepturile de autor, voi avea de

acum 70%”. Omul care a încetat să mai scrie n-a încetat să editeze.

Marc-Edouard Nabe, scriitorul care a reușit să vândă, grație internetului, 6000 de exemplare din ultimul său roman și pentru care editarea tradițională e de domeniul trecutului, a răspuns, vineri 18 martie 2011, întrebărilor internaților LEXPRESS.fr. Schimbul de mesaje dintre navigatorii pe internet, iubitori de literatură, și scriitor, postat pe net, se constituie într-un interesant interviu, în care răspunsurile dezinvolve ale scriitorului sunt pe măsura vocii multiple a cititorului din spațiul virtual.

Un autor de cărți pentru copii e de părere că Nabe își vinde cărțile pentru că este deja cunoscut. Altfel este greu să fii descoperit de cititori printre atâtea situri internet. Nabe recunoaște că nu oricine se poate lansa în „anti-editare”, ci doar un autor deja cunoscut. Unii, interesați de cărțile vechi, greu de găsit azi la un preț abordabil, vor să știe când vor fi reeditate. Scriitorul precizează că este preconizat pentru anul acesta, dar că, deocamdată, au prioritate textele noi.

Crede autorul acum, la un an de la apariția ultimului său roman, că anti-editarea este una din porțile sale salvatoare? Dacă succesul nu ar fi fost la înălțimea așteptărilor sale, ar fi continuat acest traseu anti-editorial sau ar fi revenit la editarea clasică? Acest val salvator va avea vreo influență asupra viitoarelor texte? Care vor fi ele? Roman, eseu? Tractul va reveni în abordarea actualității?

„– Antieditarea – răspunde scriitorul – nu este una din porțile mele de Salvare, este singura. Salvarea prin Cititori. Dacă «Omul...» n-ar fi avut un succes «incontestabil», nu m-aș fi întors niciodată la vreun editor (...) Nu-mi interzic nimic, nici tract, nici alt gen de carte, cu atât mai puțin romane sau texte de actualitate politică.”

Cititorii adresează tot felul de întrebări. Răspunsurile se constituie într-un puzzle, într-o radiografie a stării literaturii dar mai ales asupra laboratorului unui scriitor care provoacă lumea literară, obișnuințele de lectură, propria existență. Cineva este fascinat de vitalitatea scriitorului, de bogăția interioară și de modul în care acesta pictează lumea care îl înconjoară.

Care sunt pentru scriitor marii artiști ai epocii noastre (vii sau „calzi” încă)?, întreabă xavi. „– *Toți marii artiști vii sunt deja morți*”, e de părere Nabe.

Întrebat dacă ar susține un tânăr scriitor, așa cum și el a fost susținut la început de Sollers și Choron, Nabe răspunde că dacă l-ar putea susține, ar fi mai degrabă prin exemplul său de prestidigitator decât prin cel de scriitor consacrat. Altfel nu vede cum ar putea-o face.

Care este, azi, legătura adevăratului artist cu Dumnezeu?, întreabă cineva, A ajuns să renunțe la „religia” artei pentru a-i plăcea lui Dumnezeu?

„– *Dumnezeu este pentru mine un tată, iar Isus, fiul său, un mare prieten. Amândoi ar fi foarte supărați pe mine dacă aș înceta să fiu religios din punct de vedere artistic. Ei știu că nu scriu ca să le fiu pe plac, ci pentru că trebuie să o fac. Kafka m-ar înțelege*”.

Felicitându-l pentru succes, un genovez îl întreabă dacă prețul la care își vinde cărțile nu este exagerat. Unele exemplare devin rare, dar de ce să le fie ridicat prețul de vânzare? Nu optează pentru prețuri derizorii, dar ale cărților lui Nabe sunt cam exagerate.

„eBay et Cie mi-a urcat prețul cărților «rare». În timp ce eu economiseam bănuț cu bănuț, în secret, ca să-mi construiesc... anti-editarea, vedeam cum vânzătorii se ghidează pe spinarea mea... Pentru asta am pus eu însumi în circulație cărțile greu de găsit. Recuperând stocurile în proporții variabile pentru fiecare titlu, de ce să epuizez totul rapid? Când știu că nu-mi rămân decât vreo cincizeci de exemplare din Kamikaze (1800 pagini), se înțelege ușor că nu pot să le vând cu mai puțin de 100 euro bucata, mai ales că acum n-am mijloace să le reimprim. În revanșă, toate titlurile pe care le-am reeditat în colecția «neagră» vor fi la prețuri mai mult decât abordabile”.

Se revine la problemele editării și ale relației cu cititorii. Remarcând calitatea romanului *Omul care încetă să scrie*, un internaut presupune că antieditarea, sau auto-editarea, poate însemna pentru un scriitor consacrat câștigarea libertății nu doar de a scrie operele pe care le dorește, ci și de a alege maniera dorită. Se invocă exemplul lui Gustav

Doré, care și-a pus în joc toate economiile pentru a ilustra *Divina Comedia*, plătind el însuși gravorii și materialul pentru gravuri, după ce s-a lovit de refuzul mai multor editori... Plutchok îl întreabă dacă, după publicarea *Omului...*, relația dintre el și cititori s-a schimbat. Răspunsul referitor la noua situație este net: „*Da, e ca o priză care a fost rebranșată.*”

Cum crede că și-ar fi difuzat cartea dacă ar fi câștigat premiul Renodot, îl întreabă nabolog. În cazul câștigării, recursul la librari n-ar fi fost o trădare a sistemului propriu? „*Totul fusese prevăzut în ultimele zile – răspunde Nabe –, chiar înaintea căderii finale a celor doi jurați corsicani. Cât despre «trădarea» mea, nu uitați că anti-editarea nu este anti-distribuție.*”

Am făcut o afacere excepțională cu librării fixând condițiile mele, de asemenea excepționale: 20% pentru ei în loc de 34%. Erau încântați și au fost dezamăgiți că premiul mi-a fost suflat de Grasset. Din câte știu, premiul Renaudot 2010 n-a fost o afacere prea bună, nici literar nici comercial.”

Bukowski: „*Credeți că astăzi Céline, Bloy, Sade, Powys, Suarès, Massignon și alții s-ar auto-edita? Are internetul un rol în impunerea Dvs. literară?*”

Marc-Edouard Nabe: „*Pot să vă răspund în ceea ce-l privește pe Céline: este singurul autor care, în situația sa, a obținut de la*

Gallimard în 1951 18% din drepturile de autor. Era deja o victorie. Dar pentru mine, exemplul care se apropie cel mai mult de ceea ce fac eu, este cel al lui Joyce. Ulyse era de needitat în 1922. Librăreasa Sylvia Beach, de la Shakespeare & Cie, a imprimat cele 700 de pagini la o tiparniță de cărți de vizită și prospecte în 1000 de exemplare, dintre care 250 pe hârtie specială, cu ajutorul unei subscripții publice lansate pe când cartea era în curs de scriere. Un ultim detaliu: Joyce a luat 66% și a urcat repede la 90%.”

Cât despre internet, îi datorez totul și el îmi datorează totul, deoarece eu mă servesc de el ca de un obiect de hârtie.

Unii internaui debili (pleonasm?) mi-au reproșat că l-am copiat pe Stephen King. Nimic concret. Acest best-seller n-a avut niciodată intenția să iasă din sistem. În cele din urmă, autorul n-a făcut decât să pună pe net capitole dintr-un roman fantomă, intitulat The Plant, pe care îl puteai descărca treptat. Aceasta l-a amuzat cinci minute, apoi a izbucnit în râs față de o astfel de farsă. Cartea a rămas neterminată și n-a văzut niciodată ziua decât ca obiect de hârtie. Ah, eu și hârtia mea!”

Ce sfaturi i-ar da unui tânăr scriitor doritor să-și publice prima carte? îl întreabă cineva. Răspunsul lui Marc-Edouard Nabe este succint și categoric: „*Să facă așa cum fac eu azi și ar putea câștiga 25 de ani.*”

Documentar de **Virginia NUȘFELEAN**

Eden – fruct oprit

Unamuno – cocotolog?

Carmen BULZAN

Însemnările lui Miguel de Unamuno pentru un *Tratat de cocotologie* au fost scrise în 1902, având o oarecare legătură cu criza religioasă și spirituală prin care a trecut filosoful în 1897.

Aceste *Însemnări...* se publică relativ târziu, în 1934, ca parte distinctă la epilogul lucrării *Amor y pedagogia*.

Deși criticii s-au repezit să interpreteze acest eseu ca fiind un tratat despre cum se realizează din hârtie păsărele, adevărul e dincolo de aparențe. În aparențe s-au menținut și cei¹ care au dat mărturie că l-au văzut adesea pe Unamuno lucrând cu mâinile sale aceste păsărele, precum aflăm din lucrarea lui Benedicte VAUTHIER².

Garcia Blanco declara:

„Ni se pare necesar a aduce noi dovezi de cum numele lui Unamuno poate fi asociat acestei activități manuale a cocotologiei, nume provenit, cum el însuși explică în tratatul său, dintr-unul francez și altul grec. Expresia pare să fi fost uitată, astăzi substituindu-se cu o alta, *papiroflexia*³, pe care a creat-o prin nu puține reflecții și comentarii. Ceea ce nu este atât de cunoscut este faptul că această afinitate datează încă din copilăria sa dragă, așa cum o descoperim în scrierile sale publice care încă nu s-au dezvoltat suficient. Să le tratăm pe acestea cu atenția pe care o merită”⁴.

Despre preocuparea sa cocotologică, Unamuno vorbește în unele scrieri din tinerețe, publicate în 1888: *Historia de unas pajaritas de papel* (Istoria unor păsărele de hârtie), publicată într-un săptămânal din Bilbao, și, *Por una pajarita* (Pentru o păsărică), publicată în „Fețe și măști”, un săptămânal din Buenos Aires.

Această îndeletnicire manuală, scrierile sale cu referire la acest subiect, precum și mărturiile despre ce a însemnat *pajarita de papel* în viața lui Unamuno, i-au determinat pe mulți să-l definească nu doar scriitor și filosof, ci și *cocotolog*, adăugând acest *agnomen* la *nomen*-ul Miguel și *cognomen*-ul Unamuno y Yugo, precum odinioară i s-au adăugat atâtea agnomene⁵ Împăratului Traian, rezultate din „cuceririle” pe care acesta le făcea, sporindu-i gloria. Și dacă autorii trăiesc prin personajele pe care le creează, ca de exemplu Cervantes, prin Don Quijote, Unamuno poate trăi și prin păsărelele sale însuflețite, aidoma porumbeilor albi, simbol al păcii, care și-au luat zborul din cartea sa, purtând cu ei ideile unamuniene în toate colțurile lumii.

Dincolo de aparențe se află esența pe care încercăm să o decodificăm, prin lectura acestei traduceri în limba română. Aparențele sunt comice, trimit la un joc infantil, drag autorului și exersat adesea în timpul liber. Însuși autorul avertiza, înainte de a rescrie prologul-epilogul din 1934, asupra faptului că *Însemnările pentru un Tratat de cocotologie* nu au nimic de-a face cu un tratat despre modelarea hârtiei.

Dar ce se ascunde în spatele acestui joc de con-

Traduceri

fecționare a unor păsărele de hârtie? Un alt joc⁶, cel didactic, al vieții în care magistrul intră în tipare, respectă principii prestabilite de știință, se conformează unor etape ale cunoașterii ce pornesc de la necunoscut spre cunoscut, prin definire, clasificare, utilizând metode anume, într-o succesiune logică de respectat, nu de... comentat (!). Apelează la ironie și critică știința pozitivă și exacerbaria

raționalității în cunoaștere. Critică pedagogia pseudoștiințifică, pe făuritorii de manuale, denunțând abuzurile pozitivismului, exacerbarea rațiunii și a (i)logicii în demonstrarea unor lucruri observabile.

Critica lumii pedagogice poate fi înțeleasă prin cunoașterea itinerariului său spiritual. Lecturile din anii tinereții, din A. Comte, H. Spencer, Ch. Darwin, T. Fechner, împreună cu alte probleme de sănătate ale fiului său îi provoacă o puternică criză spirituală și religioasă ce o traversează în 1897. Toate acestea îl aruncă într-o altă extremă, a exaltării sentimentului, a credinței împotriva rațiunii care nu e în stare, cum nici știința, să-i satisfacă setea de oceane, foamea de ceruri, dorința fierbinte de nemurire. Aspectul ludic, al confecționării unor păsărele de hârtie – aparent obiect de studiu al Tratatului său –, trece în plan secund prin prezentarea unor structuri rigide în care ar urma să introducă ceea ce nu e de introdus, *ființa* și nu *lucrul* neînsuflețit. Păsărelele de hârtie sunt lucruri doar în mâna raționaliștilor,

a științei pozitive, nu și în credința lui Unamuno, care prin iubirea sa le *în-suflețește*⁷. A „crea” prin cuvânt (prin numele dat științei), a „vedea” dinamism acolo unde alții văd staticul, înseamnă a trece dincolo de aparențe, în lumea esențelor – o lume mai reală decât cea reală, care nu are nevoie de argumente logice, nici de măsurători, înseamnă a descoperi divinul din noi.

Prin știință suntem ființe evolute din celula primară printr-un proces evolutiv explicabil științific, prin credință suntem creația lui Dumnezeu. Și fiecare *este ceea ce vrea să fie*, pentru a rămâne în spiritul filosofiei unamuniene.

Tragismul și comicul, ca extreme în care s-a căutat mereu spre a se defini și a afla adevărul, devine un stil inconfundabil unamunian, diferit de cel al acelor care căutau adevărul ca medie, eliminând extremele (*via remotiois*). Acestea se contopesc, devenind artă în scrierea sa, iar ironia – spada quijotică cu care luptă pentru cunoașterea și îndreptarea lumii, pentru transformarea ei.

Note asupra traducerii:

Am tradus diminutivul *pajarita*, cu păsărică, cu riscul de a se asocia altui sens în limba română, iar la plural păsărele și nu păsărici, cum am fost tentată a o face. De precizat că substantivul *pájaro* (pasăre) este în limba spaniolă masculin, iar diminutivul este *pajarito* și nu *pajarita* cum Unamuno folosește, pentru a desemna păsărele sale. Aluzia este evidentă.

Mi-am permis să traduc anumite cuvinte nu *ad litteram*, ci în spiritul filosofiei unamuniene. Astfel, în traducerea *caminos parados*, cuvântul *parada* având semnificația de stație sau oprire, am folosit cuvântul *popas*, mai expresiv în limba română, iar în definirea drumurilor *popas*, cele pe care călătorul *discurre y anda* (meditează și umblă) am tradus: *merge și stă* (pe gânduri) alăturând contrariile, tehnică utilizată adesea de Unamuno pentru a sublinia căutarea adevărului în extreme și nu în medie, *via remotiois*.

Am fost tentată să păstrez sensurile unor expresii așa cum apar ele în cultura spaniolă, dar pentru o mai bună înțelegere, am tradus semnificația în română, redând sensul original în nota de subsol. Ex: *nuez de Adam (nuca lui Adam)* l-am tradus cu *mărul lui Adam* ș.a.

Notele mi s-au părut necesare pentru a ajuta lectorul fie pentru a cunoaște anumite personaje invocate de autor, fie pentru a asocia anumite cunoștințe, deja existente la publicul român, cu cele prezentate într-un context anume. Este cazul jocului *origami* - devenit artă în cultura japoneză, prin care hârtia se presează în diferite forme. Această notă am introdus-o atunci când se explica un alt joc, *tangram* – din cultura chineză și cu care papiroflexia are legătură.

Însemnări pentru un tratat de cocotologie⁸

Miguel de UNAMUNO

PROLEGOMENE

În această parte se va trata totul despre divin și uman, despre cunoscut și necunoscut, ieșind pentru totdeauna, pentru a putea exista, din nebuloasa și omogenitatea primitivă, dacă acestea au existat cu adevărat. Este de foarte mare interes, înainte de toate și peste toate, să stabilim conceptul de știință, căci fără a avea stabilit acest concept este absolut imposibil să se facă un pas sigur în orice știință.

Acest concept al științei ne va ajuta să tratăm problema cunoașterii, ajungându-se la un tom de dimensiuni potrivite.

ISTORIA COCOTOLOGIEI

Voi începe prin a spune că istoria cocotologiei, ca tot ceea ce există, posibil și admisibil, se pierde în negura timpurilor și voi apela la *Larousse* să văd ce spune despre ea. Și cum este de presupus că nu spune nimic, voi considera păsărelele de hârtie ca fiind un joc infantil și voi face istoria jocurilor infantile și a tuturor jocurilor în general. Cu aceasta poate să se completeze bine un alt tom.

MOTIVAȚIA METODEI

Aici voi expune de ce tratez primul ca întâiul și secundul ca fiind al doilea și de ce al treilea trebuie să fie înaintea lui al patrulea și după acesta cinci-ul. Aceasta este o parte foarte importantă și în care se cere mult puls.

Este înțelept a crede, cu adevărat, că metoda este totul și că știința se reduce la metodă, adică la drum, căci metoda are semnificația în limba greacă de drum (cale). Și ținând cont că sunt două categorii de drumuri, *vias* sau metode, unele „drumuri popas”, pe care drumețul merge și stă pe gânduri, cum sunt drumurile terestre, și altele „drumuri care merg”, care poartă pe drumeț, cum sunt căile fluviale sau ale râurilor, voi împărți metodele și apoi științele care le încarnează în două mari grupe: metode staționare sau terestre și metode

în mișcare sau fluviale. De aici, științe terestre și științe fluviale.

Și dacă mi-ați zice că aceasta înseamnă să ne jucăm cu metafora, voi replica: totul este metaforă, și așa voi ieși din impas. Voi forța apoi metafora, vorbind despre drumuri sau metode de fier, ca în matematici, de aer, funiculare, de trecere, poteci, cărări, scurtături etc. și voi termina într-o manieră magnifică și înalt sugestivă vorbind despre mare, care tot drum este, comparând-o cu filosofia, și despre aer, care tot drum este, comparându-l cu poezia. Pentru că este sigură intrarea poeziei între științe. Aici voi insera despre „simțurile umede” ale lui Homer și, cu această ocazie, voi vorbi despre Homer și despre elenism.

ETIMOLOGIA

Cuvântul cocotologie se compune din două părți, din francezul *cocotte*, păsărică din hârtie, și din grecescul *logos*, tratat. Cuvântul francez *cocotte* este un cuvânt infantil care se aplică în sens restrâns, strict puilor și, prin extensie, la toate păsările. În sens larg, se atribuie păsărelelor de hârtie și băieților de viață (veselă), *vida alegre*. Aici mă voi extinde într-o comparație între acești băieți și aceste fragile păsărele.

Prima problemă care apare este cu privire la numele noii noastre științe, care este un nume hibrid, ca și *sociologie*, compus dintr-un cuvânt latin și altul grec, și sunt multe persoane care au văzut în asta, în hibridismul numelui său, un argument forte împotriva noii sociologii.

Poate ar fi fost mai bine să numim știința papiornitologia (*papurornicologia*), de la cuvintele grecești *papyros* (papurox), hârtie; *ornithion* (ornițion), păsărică și *logia*, dar găsesc la aceste nume grave inconveniențe pe care mi le păstrez pentru a le demonstra când voi publica tratatul.

Și să nu ne îndoim de importanța numelui, importanță cu siguranță mai gravă

decât a unei idei sau obiect, care este numele pe care îl avem de dat. Să ne amintim acel absurd aforism care spune că „*le nom ne fait pas à la chose*”, numele nu face lucrul. Ba da, numele face lucrul, până îl creează.

Nu ne spune oare versetul 3 din cap. I al Genezei că „Zise Dumnezeu: să fie lumină, și se făcu lumină”, creând așa, cu cuvântul său, și nu a fost cel dintâi cuvântul, conform primului verset al capitolului I din Evanghelia după Ioan, care ne spune că „la început a fost cuvântul”? Faust face imposibil să estimăm în totalitate cuvântul, verbul, și traduce în primul rând așa: „La început era simțul” (*Im Anfang der Sinn*), mai apoi corectează, zicând: „La început era forța” (*Im Anfang war dir Kraft*), și conchide prin a spune: „La început era acțiunea” (*Im Anfang wr die Tat*). Nu; Faust divaghează; spunem că la început a fost cuvântul și că apoi a avut Dumnezeu de făcut pământul, toate animalele câmpului și toate păsările cerului, „și le-a adus la Adam, ca să vadă cum are să le numească; și orice nume pe care-l dădea omul fiecărei viețuitoare, acesta-i era numele” (Gen. II, 19). Și acest act de a da nume, al lui Adam, la toate animalele câmpului și la toate păsările cerului, a fost luarea în posesie a lor, și noi înșine luăm în posesie intelectuală lucrurile, numindu-le.

Ce este, așadar, a cunoaște un lucru dacă nu a-l numi? A cunoaște un lucru este a-l clarifica, ne spun filosofii, este a-l distinge de rest, și când îl distingi, înseamnă că îl cunoști mai bine. Omul ignorant știe doar numele propriu al lucrurilor, *agnomen*-ul, prenumele spunem noi azi; îi cheamă Cayus sau Titus, Petru sau Ioan; mai puțin, ignorantul știe primul său nume; când se instruieste mai mult, deja cunoaște al doilea nume, și așa mai departe. Când avansăm în știința lucrurilor, dând mai multe nume acestora, cunoaștem mai bine genealogia, le plasăm mai bine în locul din familia care le corespunde. Așa numita istorie naturală se reduce, pentru cei mulți, la altceva decât o nomenclatură?

Să întrebăm cuvântul însuși de importanța și rolul său, să întrebăm limba noastră latină și ea ne va spune că rădăcina cuvântului *nume*, NOMEN, GNOMEN, are aceeași rădăcină GNO, de la verbul *gnosco*, *cognosco*,

a cunoaște, și că rădăcina GNO este sora rădăcinii GEN, din *gigno*, a zămisli; a numi este a cunoaște, și a cunoaște este a zămisli, a numi este a zămisli lucrurile. Și dacă vom întreba limbile germanice și anglosaxone, ne vor spune acestea, că rostirea cuvântului, *wort* în engleză, *wort* în germană, este rudă cu verbul *werden*, a deveni, a se face, a se genera, cuvântul fiind o facere, o devenire, o zămislire. Da, inexprimabil și incognoscibil este un singur și același lucru.

Are dreptate, apoi, Carlyle, când în a sa *Sartor Resartus* (cartea a II-a, cap. I, Geneza) îi spune lui Diogenes Teufelsdröckh următoarele: Apoi, într-adevăr, cum ar fi insistat puțin în ea Gualterio Shandy, era scris mult, aproape tot, în nume. Numele este primul veșmânt în care se învelea eul care vizita Terra, haină care de atunci se înfășoară mai rezistent (pentru că sunt nume care durează aproape treizeci de secole) ca și pielea însăși. Și acum, dinafară, ce mistice influențe ne trimit spre înăuntru, chiar până în centru, în mod special în acele plastice prime timpuri, în care sufletul, mereu în totalitate infantil, blând, făcând să crească invizibila sămânță până la a se transforma într-un arbor frunzos! Numele? Dacă aș putea explica eu influența numelor, care sunt cele mai importante dintre toate veșmintele, aș fi un al doilea și mare Trismegistus⁹. Nu doar limbajul comun în totalitate, ci știința și poezia însele nu sunt altceva, dacă le examinezi, decât o exactă *numire*... Într-un sens foarte larg spune pro-verbul: „*numește pe unul tâlhar, și va fura...*” Conform Carlyle.

Goethe, din perspectiva sa, în *Poezie și adevăr* (II, 2), ne spune: „Nu ar fi bine să se permită a se face glume cu numele meu, căci numele propriu al unui om nu este o pelerină care se atâră de el și care se poate destrăma sau rupe, ci un costum care se mulează perfect, ca pielea însăși care a crescut cu și pe el, pe care nu poate s-o preceadă ca însăși definiția”.

Și, în ultimul rând, pentru a termina cu citatele, convin să transcriu aici acele grave versuri în care Shelley în al său *Prometeu dezînlanțuit* (*Prometheus unbound*, act. II, scena IV) „i-a dat omului limbajul și limbajul a creat gândirea”.

*He gave Man speech, and speech
created thought*

Which is the mesure of the universe.

Cu acestea toate și alte considerații mă apropii de nume, considerațiuni ce vor țâșni din carnetul etichetat *Onomastica*, și voi justifica importanța capitală pe care o are numele ce îl voi da științei, și cum numirea ei o va crea. Pentru că numele și etimologia sa trebuie să preceadă însăși definiția.

DEFINIȚIE

Aici, după ce voi expune ce este definiția și câte feluri de definiții se pot da, și voi da etimologia cuvântului definiție, voi trece în revistă câte definiții pot fi date cocotologiei, începând cu cea mai simplă, aceea de știință care se ocupă cu păsărelele de hârtie.

IMPORTANȚA ȘTIINȚEI NOASTRE

Este foarte important să stabilim *a priori* importanța științei pe care o vom descoperi ca nu cumva cititorii greoi să nu o cunoască. Aceasta e foarte importantă aidoma a ceea ce fac adevărații predicatori dialectici care, după ce dezvoltă un argument, adaugă: „se păstrează, așadar, ceea ce în mod evident a fost demonstrat... cutare și cutare lucru”, ca și cum cel ce aude nu l-ar cunoaște.

Importanța cocotologiei este că, așa cum vom vedea mai departe, poate să ajungă a fi știința perfectă.

LOCUL PE CARE ÎL OCUPĂ ÎNTRE CELELALTE ȘTIINȚE ȘI RELAȚIILE SALE CU ACESTEA

Sunt aici două aspecte de importanță capitală care necesită nu puțină discuție. În realitate, al doilea depinde de primul, căci pentru a plasa știința noastră în locul preeminent care îi corespunde, avem de determinat mai înainte relațiile sale cu celelalte științe.

Relaționează cu fizica-chimia pentru că hârtia, fină sau grosolană, cu care se fac păsărelele, va fi subiect al tuturor legilor fizice și chimice; se presează, reflectă o culoare, scoate un sunet dacă se atinge, se dilată la căldură, arde în foc, este sensibilă la diferenți

acizi, etc., etc. Relaționează cu științele naturale, pentru că numita hârtie se extrage din materiale vegetale și, fără a cunoaște acest rău, nu se poate cunoaște bine această hârtie. Relaționează cu psihologia, pentru că păsărelele de hârtie ajută la dezvoltarea psihicului copilului, și cu științele sociale pentru valoarea sa ca joc al copiilor. Dar, înainte de toate și peste toate, relaționează, cum vedem, cu științele matematice, pentru că păsărica de hârtie poate fi redată în forme geometrice definite și se poate pune în formulă analitică.

DIVIZIUNE

Aici voi trata diviziunea cocotologiei, căci nu se poate trata vreo știință fără a face diviziunea înainte în I,II,III; A,B,C; 1,2,3; a,b,c; etcetera. Știința nu poate fi fluentă și continuă ca o vână de apă, trebuie să fie liniștită și discontinuă ca un rozariu.

EMBRIOLOGIA

Trebuie să încep prin studiul embriologiei păsăricii de hârtie, plecând de la pătratul elementar de hârtie care, ieșind din protoplasma papiracee, este ovulul, de unde păsărica se va dezvolta. Și așa ovulul trebuie să fie, prin forța pătratului, cel mai perfect pătrat care se poate concepe, căci dacă nu ar fi un patrat sau paralelipiped, din acesta nu ar ieși decât un monstru, cum poate proba cercetătorul dacă, la fel ca noi, o încearcă.

Ovulul-pătrat papiraceu experimentează primul zbor, sau involuția celor patru unghiuri ale sale, ale căror extreme vin să coincidă în centru, producându-se a doua perioadă, cea de *blastotetragon*, în care se află două straturi, formate din cele patru extreme îndoite, *endodermul* sau *endopapirus*, și forma din centrul ovulului pătrat, *ectodermul* sau *ectopapirus*.

Odată parcursă această a doua etapă, blastotetragonul experimentează un al treilea pliu, o a treia complicație, întorcându-și vârfurile spre partea inversă a acestuia la care primele se întorc, adică, spre endopapirus, și așa avem gastrula papiracee. Din aceasta poate ieși deja, prin intermediul unui proces pe care îl voi descrie în mod minuțios în opera mea – operă ilustrată cu desene exacte -, prima formă de păsări, cele mai elementare și primitive, în

care extremele care se dublează întâi vin să formeze capul, picioarele și coada. De aici, de asemenea, datorită altui proces, poate ieși o masă, *trapeza papiraceă*, în formă de tetrapod sau patruped, cea mai simplă care se cunoaște, așa cum este un patruped pur, un pur tetrapod.

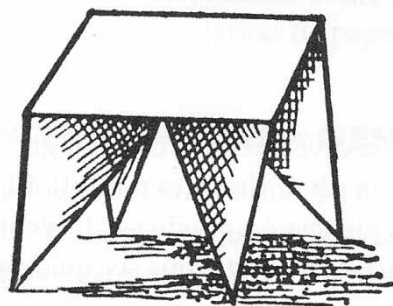

Fig. 1

În acest punct, este înțelept să opinăm, cu un oarecare fundament, că cele patru picioare nu servesc pentru a susține patrupedul sau tabla mesei, ci mai bine că aceasta este pentru a suporta picioarele. Aici mă voi extinde în ample considerații de cum acest tip de trapez papiraceu îl vom vedea apoi reprodus în toate acele organisme superioare, inclusiv omul, în care corpul poartă extremitățile în loc ca acestea să poarte corpul, și voi studia tipul de *trapez* în specia umană, în acei oameni a căror rațiune de a fi este de a avea mâini și picioare.

După a treia etapă vine a patra, în care se dezvoltă, datorită unui proces pe care îl voi detalia, păsărica normală, caracterizată prin a avea patru costite provenite din cele patru puncte elementare și două pungi triunghiulare în cap, la care trebuie date denominație științifică.

Trebuie să mă extind apoi în a cincea perioadă, în care apar pungulițe la păsărică, și aici e de făcut o dizertație doctă pe marginea acestor păsărici marsupiale, care reprezintă o etapă de mare dezvoltare.

Note:

1. Ramon Gomez de la Serna, Ramon Perez de Ayala, Ignacio Zuloaga, Alberto Gerchunoff.
2. *Arte de escribir e ironia en la obra narrativa de Miguel de Unamuno* (Arta de a scrie și ironia în opera narativă a lui

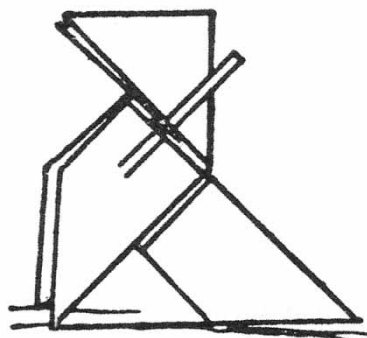

Fig. 2

Pentru că, fără îndoială, apariția pungulițelor este unul din fenomenele cele mai importante și de cea mai mare transcendență a procesului organic. Cu pungulițele se naște la păsărică o specie de mandibule și i se formează așa-zisa gură. (La toate acestea este absolut sigur că cititorul ia un pătrat de hârtie și merge să experimenteze el însuși ceea ce spunem, căci cocotologia este, așa cum presupunem, o știință eminamente experimentală).

Asta deoarece gura pare, ca și pungulițele, unul dintre fenomenele cele mai surprinzătoare și sugestive care se pot ivi, și voi conveni să mă extind asupra acestui aspect atât cât merită. Odată cu gura și pungulițele, se dezvoltă, în această a cincea etapă a păsăricii, patru costite pectorale simple la fel ca și costitele din spate care se dublează.

Despre etapele a șasea, a șaptea etc. nu spunem nimic, dar se vor face judicioase și profunde reflecții despre numărul infinit al acestor perioade și grade, cum de sunt fără de sfârșit. Fără îndoială, la fiecare grad, grosimea păsăricii crește și materia opune o serie de rezistențe pentru perfecțiunea sa geometrică, care în rațiunea sa de a fi, pentru care aceste grade superioare au fost condamnate a părea în luptă pentru existență, nu se adaptează perfecțiunii geometrice. Și asta ne duce la anatomia păsăricii.

- Miguel de Unamuno), Ediciones Universidad de Salamanca.
3. În timpul invaziei arabe din secolul al VIII-lea, maurii au adus secretul fabricării hârtiei în Spania. Aceștia au folosit plierea hârtiei în studierea geometriei și astronomiei. Tradiția plierii hârtiei a supraviețuit și după ce maurii au fost alungați din Spania, în anul 1492. În timpul Inchiziției, spaniolii au realizat mai mult decât forme geometrice din hârtie, punând bazele unei arte numite *papiroflexia*, artă populară în Spania și Argentina chiar și în zilele noastre.
 4. Benedicte Vauthier, *op. cit.*, p. 268.
 5. Germanicus, Dacicus, Particus.
 6. Caut jocul în viață
Și viața-n joc...
(*Nici martir, nici călău*)
 7. Însăși lucrarea sa, intitulată *Amor y pedagogia* (Dragoste și pedagogie) sugerează această idee.
 8. Acest eseu reprezintă o parte din epilogul la lucrarea *Amor y Pedagogia*, scrisă de Miguel de Unamuno, în 1902. El a fost adăugat la această lucrare și apare în ediția din 1934, iar în 1999, grație urmașilor lui Miguel de Unamuno, acest eseu apare de sine stătător în lucrarea „*Don Miguel de Unamuno en el Colegio Mayor*”, Bilbao, pp.105-133. Cartea „*Don Miguel de Unamuno en el Colegio Mayor*” mi-a fost
 - oferită de domnul director al Colegio Mayor Miguel de Unamuno, Eduardo ANGULO PINEDO. Permisivitatea de traducere a acestei opere am obținut-o de la Editorul cărții, Pascual RAMON POLO, profesor la Universitatea Țării bascilor din Bilbao. Eseul a fost tradus în perioada 8-14 februarie 2010 când mă aflam la Bilbao – locul de naștere al lui Miguel de Unamuno – cu ocazia Celui de-al VIII-lea Congres internațional de sociologie al Asociației basce de sociologie.
 9. **Hermes Trismegistus** – Hermes era numit de către egipteni Tat, Taut, Thot. Thot era sfetnicul și prietenul lui Osiris. El a îmbogățit limba, a inventat literele, a instituit rituri religioase, a transmis oamenilor numeroase cunoștințe filosofice, i-a inițiat în astronomie, muzică și alte arte. Grecii îl desemnau pe zeul egiptean Thot cu numele atât de sugestiv și plin de semnificații de Hermes Trismegistos („cel de trei ori mare”). Epitetul Trismegistos atribuit lui Hermes este de origine relativ târzie și nu se întâlnește la nici un autor anterior celui de al doilea secol creștin. Acest pseudonim era pus în fruntea numeroaselor scrieri sincretice în care se căuta îmbinarea filosofiei neoplatonice cu iudaismul lui Filon și cu doctrina kabbalistă, pentru a oferi astfel o alternativă credibilă la creștinism.

(Urmarea în numărul viitor.)

Prezentare și traducere de prof. univ. dr. **Carmen BULZAN**
de la Universitatea Ecologică din București.

În iarbă

Deschiderea expoziției documentare „Ediții antume ale operei lui L. Rebreanu și prezența scriitorului în publicațiile vremii”, la CN „Petru Rareș Beclean, 2010, cu Andrei Moldovan, Ioan Pinte, Emese Câmpan, I. R. Zegreanu, Miron Costel, V. Falub.

Dan Coman primește Premiul de proză pe 2010 oferit de Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, pentru romanul *Irezistibil*, .Ed. Cartea românească 2010.

Ioan Pinte, Ovidiu Pecican, Andrei Moldovan, Emese Câmpan, Nicolae Crețu la Colocviul „Valoarea documentară a corespondenței lui Liviu Rebreanu”.

Gavril Sabadâș, Olimpiu Nușfelean, Nelia Nicula, Maria Săsărman.

Album cu scriitori

George Vasile Dâncu, Nicolae Avram

Ovidiu Pecican, George Vasile Dâncu, Anamaria Figan, Damaris Deneș, Nicolae Avram, Nelia Nicula, Olimpiu Nușfelean (care prezintă revista *Mișcarea literară*)

Juriul Concursului Național de Proză „Liviu Rebreanu”, 2010:
Olimpiu Nușfelean, Icu Crăciun, Ion Moise,
Nicolae Crețu (președinte), Virgil Rațiu

Înmânarea premiilor la Complexul Muzeal Bistrița, în prezența
lui Icu Crăciun, Ion Moise, Virgil Rațiu, Andrei Moldovan, Chiș,
(director), Mircea Prahase, Nicolae Crețu

Paul Ersilian Roșca

Ioan Pinteă, Victor Știr, Domițian Barteș, Emil Dreptate
și elevi de la Grupul Școlar Sanitar Bistrița

Concursul Național de Proză „Liviu Rebreanu”, 2010

Lectură publică la Librăria „N. Steinhardt”:
Maximiliana Gagea, Denisa Pintiuță, Ilinca Mare
și prof. univ. dr. Nicolae Crețu

Prof. Cornelia Blaga cu un grup de elevi

Daniel Săuca, director al revistei Caiete Silvane,
organizatorul Zilelor revistei, 2011,
și Tiberiu Marc, Președintele Consiliului Județean Sălaj

Lansări de carte și lectură publică
la Grădina Botanică „Vasile Fati” din Zalău,
moderatori Daniel Săuca și Viorel Mureșan

Daniel Hoblea

Ioan Moldovan, Silviu Guga, George Vasile Dăncu,
Ioan Radu Văcărescu, Olimpiu Nușfelean

Zilele revistei „Caiete Silvane”, 2011

Imelda Chinta, Daniel Săuca, Viorel Tăutan

Olimpiu Nușfelean, Nicolae Băciuț, Lucian Scurtu,
Ștefan Doru Dăncuș, Traian Ștef, Ioan F. Pop,
Ioan Radu Văcărescu

Călin Teuțișan conferențiază pe tema „Eminescu – model cultural”, la Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița, 2011

Alexandru Cățcăuan, Călin Teuțișan, Olimpiu Nușfelean, Ion Moise

Colocviul Mihai Eminescu – identitate culturală

În primele rânduri: Menuț Maximilian, Ion Borgovan, Victor Știr, Ionel Rus, Nicolae Vrăsmaș, Oliv Mircea, Virginia Nușfelean, Ioan Lazăr, Cornel Cotuțiu, Traian Săsărman

Corul „Intermedia” dirijat de prof. Cornel Pop

Dezvelirea bustului poetului Mihai Eminescu, așezat în fața Școlii Generale cu clasele I-IV din Lechința, donat de dr. Traian Gheorghe Dascăl

Elevii lechințeni îl omagiază pe poet prin vers și cântec

Emil Dreptate, Olimpiu Nușfelean, Valentin Marica – invitatul scriitorilor bistrițeni –, Ion Moise, Virgil Rațiu, Nicolae Vrăsmaș

Valentin Marica vorbește despre poezia și cărțile sale

Valentin Marica – invitat al Cenuclului „George Coșbuc” – Bistrița

Victor Știr, Suzana Deac, David Dorian, Dumitru Isac, Al. Olteanu, Gh. Toxin, Alexandru Cățcăuan

Nicolae Vrăsmaș, Menuț Maximinian, Marilena Toxin, Al. C. Miloș, Ioan Liviu Mureșan

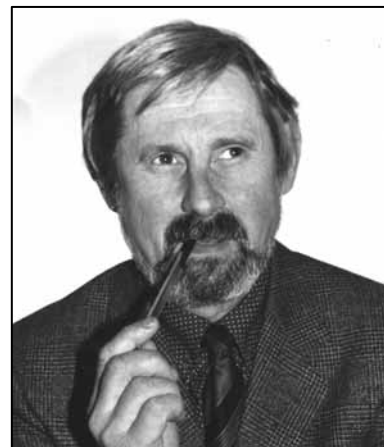

Valentin Marica, Ionela Silvia Nușfelean

Victor Știr, Alexandru Cățcăuan, Olimpiu Nușfelean, Marilena Toxin, Valentin Marica, Emil Dreptate, Virgil Rațiu, Suzana Deac, Ion Moise, Al. Olteanu

Lucian PERȚA

Andreea Gal

Simfonie-n fals major

(*Mișcarea literară*, nr. 4/2010)

În orașul meu de vis,
din punct de vedere didactic
totul este permis.
Practic,
toată lumea-nvață, o să vedeți:
pietrele să fie pietre,
poetii să fie poeți
și câinii să fie câini,
adică să latre
cu folos,
de jos în sus
și de sus în jos.
În orașul meu de vis
precum am mai spus,
este și multă mișcare.
Unii se mișcă-n afaceri,
alții-n mișcări literare.
Până și câinii dau din coadă
în sensul acelor de ceasornic
și vin turiști special să-i vadă.
Soțul meu chiar a surprins
și pictat o grămadă,
în poziții tot felul.
Acesta este orașul meu de vis,

cu tot ce mai important are.
Dar m-am trezit din visare,
a sunat clopoțelul!

Daiana Ionela Rinja

(*Mișcarea literară*, nr. 4/2010)

Poemă

Tati, vreau să-ți prezint
un băiat bun, zău,
pe care l-am întâlnit
anul trecut la Cicârlău.
Nu fumează, nu bea, nu-njură,
nu se mai rade-n cap de-o vreme,
și, mai ales, nu fură –
așa că nu te teme,
e un adevărat om de cultură,
o să recunoști.

**Parodii
pur și simplu**

Pe mine m-a impresionat la Cicârlău,
vorbind în și despre poezie...
Cum? Îl cunoști?!
E Valeriu Sabău?!
Păi, de ce... mie?...

CITITOR DE REVISTE

Vatra nr. 1/2011.

Tema primului număr din acest an este

Din corespondența

lui Liviu Rebreanu, temă propusă de criticul și istoricul literar Andrei Moldovan. Argumentul îi aparține: „Acum câțiva ani buni, la una din întâlnirile de la Tescani dedicate lui Liviu Rebreanu și onorate pe atunci de prezențe culturale remarcabile (...), întâlniri admirabil organizate de oamenii locului și conduse cu pricepere de Niculae Gheran, într-o scurtă comunicare cu titlul *Un Rebreanu hăituit*, avansam ideea creației ca urmare a unei crize profunde de identitate, rezolvată prin împlinirea în artă. (...) Fără îndoială perioada cea mai dificilă a fost cea bucureșteană, până la apariția lui *Ion*. Atunci avea să explodeze cu adevărat episodul Gyula, ca o amenințare dureroasă ce, într-un fel sau altul, nu l-a părăsit toată viața”... Asupra lui Liviu Rebreanu ani la rând au curs tot felul de solicitări: asaltul pentru sprijin pecuniar din partea familiei ardelene, apoi, cum a ocupat diferite în funcții în viața culturală bucureșteană, la Radio, la Teatru, la Direcția Educației Poporului din Ministerul Muncii, avea să fie săcâit cu tot felul de cereri din partea confrăților, a artiștilor, chiar și din partea „confrăților”, care, parte dintre ei, îl urau, dar nu oboseau să-l solicite în fel și chip. Aproape toate solicitările de atunci îi apăreau în față sub formă de scrisori. „Presiuni de tot felul, în funcție de gradul de cultură, de educație sau poziția socială a fiecăruia”... „Nu vom avea pretenția – continuă A.M. – că întreaga corespondență primită este una care să constituie un asalt perpetuu asupra lui Liviu Rebreanu. Există și aspecte diferite, unele dintre ele relevate și de N. Gheran (...). În schimb, ele sunt mai degrabă excepții și reprezintă un procent mic, important însă prin personalitățile ce le-au adresat. Imaginea unui om hăituit în permanență este una care se conturează și din corespondența primită. (...) Eșantionul epistolar alcătuit (în acest număr al *Vatrei* – n.n.)

face parte dintr-un prim volum în curs de pregătire, din vreo patru, câte se pare că vor fi în final. La transcrierea scrisorilor s-a respectat principiul fonetic. Notele și comentariile sunt ale lui Niculae Gheran, cel în posesia căruia se află și copiile întregii corespondențe indirecte.”

România literară

nr. 2/2011. Interviu

realizat de Ioana

Revnic cu George Pienescu. Cărturarul trăiește în București. După absolvirea în 1950 a Facultății de Litere și Filozofie a lucrat ca redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, la Editura pentru Literatură, la Editura Științifică și Enciclopedică. A îngrijit, singur sau în colaborare, ediții din operele lui Dimitrie Cantemir, Vasile Alecsandri, A.I. Odobescu, Dinicu Golescu, Ion Agârbiceanu, Ion Sava, P.P. Negulescu, C. Rădulescu-Motru. A lucrat la editarea *Operei* lui Tudor Arghezi. *Colaborarea cu Tudor Arghezi a fost una din marile împliniri ale vieții mele* – afirmă G. Pienescu. Colaborarea cu Tudor Arghezi a durat 13 ani, din aprilie 1954 până în ziua de 9 iulie 1967, în data de 14 iulie poetul *plecând* și el după soția sa, Paraschiva, *îngerul iubirii*. G. Pienescu relatează la un moment dat o anecdotă cu Tudor Arghezi, aceasta, în conținutul ei fiind notată și de Geo Bogza în cartea sa *Paznic de far*, apărută prin anii 1970. G.P.: „...Inteligența lui Tudor Arghezi era întotdeauna gata de atac și de contraatac, iar replica lui promptă conținea un procent de aciditate care anula spiritul adversarului. Un exemplu. Se povestește că, de Bobotează, preotul din Mărțișor, care se vede că-i citise *Psalmii*, dar nu le pricepuse înțelesurile, l-a întrebat: – *Maestre, există Dumnezeu?* Arghezi i-ar fi răspuns prompt și mușcător: – *Părinte, dacă dumneata, îmbrăcat în haină preoțească, te îndoiești de existența lui Dumnezeu, dă-mi voie să te întreb și eu ceva: de ce nu te-ai făcut dumneata căcănar?*” Între altele, mai trebuie adăugat faptul că G.

Pienescu este unul dintre puținii cărturari contemporani care de mai mulți ani a publicat în *România literară*, ca într-un fel de serial, articole de atitudine în care comentează și atrage atenția despre precaritatea a numeroase cărți ce antologhează și prezintă ceea ce în general numim *bibliografie didactică, școlară, sinteze, teste*, fiind vorba de scriitori clasici și moderni ai literaturii române, cărți apărute la mai multe edituri, „studii” care prin informațiile și conținutul lor aduc mari prejudicii receptării corecte a unor opere literare și a autorilor lor. Probabil că astfel de „scrieri” propuse de diverși profesori-autori – care dau pe afară de sintagme ale limbajului de lemn literar – dedicate elevilor de gimnaziu și liceu, ar trebui republicate și comentate public, pe larg, pentru a atrage atenția încă o dată, prin exemple clare asupra unor „interpretări” literare eronate, asupra unor opere de gen românești receptate vicios.

Nr. 8 al *României Literare* din 25 februarie 2011, la „Tema lunii” – „Anul literar 2010”, găzduiește, între alții și pe Irina Petraș, șefa Filialei Cluj-Napoca a USR, care semnează eseul „Necunoscuți, rădăcini, alcooluri și nimicuri”. Plecând de la conceptul „că omul e o ființă competitivă și-i plac clasamentele și ramele”, Irina Petraș trece în revistă cărțile anului 2010 care i-au plăcut. Astfel, la poezie remarcă volumele însoțite de observații conspect: „Moartea parafină” a lui Robert Șerban; „cartea Alcool” a lui Ion Mureșan (încercare amicală cu diavoli și îngeri, mlădieri, mășcări bahice ale trupului și vocii, tropotind pe loc, dar cu acces la stepe nesfârșite); „Moarte de om” de Ion Zubașcu; „Litere și albine” de Ion Pop (o atenție vătuită la mersul lumii); Virgil Mihaiu – „Lusoromână punte de vânt”; Ana Blandiana – „Patria mea A4”; Dinu Flămând – „Umbre și faleze”.

La proză, i-a atras atenția (romanul răscruce) al Gabrielei Adameșteanu – „Provizorat”; O. Nimigean cu volumul „Rădăcina de bucsau”; Octavian Soviany – „Viața lui Kostas Venetis” (un priapism politic și etic decadent, cu mădulare erecte în căutare febrilă de găuri de supus); Nichita Danilov – „Ambasadorul invizibil”; Ion Groșan – „Un

om din Est”; Dora Pavel – „Pudra” (a treia carte dintr-o trilogie a deshumării, abisală, cinică, sfidătoare); Tatiana Dragomir – „Cara aurită”; Leon-Iosif Grapini – „Memorialul cetății”; Bogdan Suceavă – „Noaptea când cineva a murit pentru tine”; Ruxandra Cesereanu – „Angelus”; Radu Mareș – „Când ne vom întoarce”; Horia Gârbea – „Fratele mai deștept al lui Kalașnikov”; Radu Pavel Gheo – „Noapte bună, copii!”; Dan Coman – „Irezistibil”.

La non-ficțiune: Gabriel Liiceanu – „Întâlnire cu un necunoscut” (Jurnal); Livius Ciocârlie – „Cu fața la perete” și „Cartea cu nimicuri”; Andrei Pleșu – „Note, stări, zile”.

La critică, istorie, teorie literară, rămâne la trei „comentatoare de literatură, informate, dezinvolve și expresive”: Irina Ungureanu – „Eugen Ionescu – absurdul ca apocalips al utopiei”; Ligia Tudorachi – „Cuvintele care ucid: Memorie literară în romanele lui Eugen Lovinescu”; Anca Hațegan – „Cărțile omului dublu. Teatralitate și roman în regimul comunist”. Nu trece cu vederea nici traducерile semnate de Virgil Stanciu, Ioana Sasu-Bolba, Anamaria Pop, Gabriele Lungu, Antoaneta Ralian, Rareș Moldovan.

În nr. 11 al R.L. din 18 martie 2011 se acordă un spațiu generos poetului clujean Ion Mureșan într-un eseu semnat de Aurel Pantea, intitulat semnificativ – „Un satyr convertit la orfism sau un Orfeu satyric”. Ca lector și comentator al cărților de poeme ale lui Ion Mureșan: „Cartea de iarnă”, „Poemul care nu poate fi înțeles”, „cartea Alcool”, Aurel Pantea are convingerea că asistă la „agonia uneia din ultimele mari dionisii, în care identitatea orfică a poeziei e agresată de bacante, (poetul) abandonându-se voluptății sfâșietoare.” Și în continuare, A. Pantea, reluând comentariul fiecărui volum în parte, cu subtitluri ce subliniază esențele, ajunge la generala observație conform căreia „climatul aproape al tuturor poemelor” este „ebrietatea generalizată”. „E vorba, firește, de o situație într-o paradigmă rimbaldian-ducasiană.” Referindu-se la „cartea Alcool” (Ed. Charmides, Bistrița, 2010), A. Pantea descoperă la poetul clujean, „un statut non-verbal, oarecum în maniera necuvintelor nichitastănesciene”. (...) „Subiectul liric de-

acum e un satyr care, spre finalul ritualului, spre seară, rostește komoi.” Clamând aprecieri definitorii, A. Pantea socotește că „Poetic, Ion Mureșan e un dionisiac, trăind într-un alt orizont religios: cel creștin”. (I. M.)

Mesagerul literar și artistic nr. 1/2011.

Pe prima pagină este publicat un fragment dintr-un poem de Ion Gheroghe, *De floarea cuiului*, preluat din volumul *Sutrule țăranului Iancu Arsene (poeme: 1986,1989)*, Editura Rafet, 2010. În pagina II, V.R. publică un scurt comentariu ca o readucere aminte asupra *Operei* lui Ion Gheorghe, așa cum a făcut-o în *Tribuna* nr. 190-191/2010 criticul Ion Pop aplecându-se asupra volumului *Elegii politice*, într-o altă viziune. Semnează recenzii Andrea Hedeș la volumul de poezii *Sentic*, de Florin Caragiu, Victor Știr despre eseu *Introducere la un mod de a fi* de Piu Șerban Cioculescu (Ed. Scrisul românesc, 1987), Virgil Rațiu despre volumul 2 din *Arta de a fi păgubaș. Oameni și javre*, de Niculae Gheran. Proză semnează Paul-Erselian Roșca („Un guarneri negru” – premiul III în cadrul Concursului național de proză „Liviu Rebreanu”, 2010), Suzana Deac („Podul suspendat”), poezie, Andrei Lazăr. Corneliu Lupeș invită la o vizită prin Muzeul memorial Ioan Minulescu, București. Veronica Știr traduce din limba franceză un fragment din studiul *Persoana, societatea și comunicarea* de Nikolai Berdiaev. Numărul este ilustrat cu lucrări realizate de copii în seria de expoziții *Odată ca niciodată*, un proiect realizat de Livia Corfas și Iulia Mircea sub egida Colegiului Național Liviu Rebreanu din Bistrița, a Galeriilor de Artă Arcade 24, expoziții prezentate de criticul de artă Oliv Mircea. (V. R.)

Justificându-și discursul cu accente politice din „articolele de fond” din *Cronica*, Valeriu Stancu face, în nr. 3/2011 (*Ură, urări, urători, urîțenii, urîciuni...*), o distincție între atitudinea critică declarată față de mersul țării și politica angajată, înregimentată, cu ultimul tip de

manifestare neavând vreo legătură, convins fiind totuși că „politica este o formă a culturii”. George Popa semnează eseu *Despre Deschis* (cu trimiteri, printre altele, la Eminescu, pentru care „deschisul are loc dincolo de viață și postviață, dincolo de posibil și imposibil, în *transposibil – Spațiul poetic eminescian*, 1983 –. A fost radicala deschidere a intelectului «eroic» eminescian”). Multe recenzii interesante pot fi întâlnite la rubrica *Jurnal cu scriitori*. La rubrica *Fondul principal al culturii române*, Cătălin Bordeianu îl aduce în actualitate pe Simion Mehedinți prin publicarea unui studiu semnat de acesta, *Omul de stat*. La *Salonul literar* este găzduit Olimpiu Nușfelean cu două pagini de poeme, o prezentare și câteva note critice. Sunt publicate, între altele, poemele *Eu, celălalt* și *Sfinx*.

Într-o „Scrisoare către un tânăr care nu are motive să iubească România”, intitulată *Iubind cu disperare România*, din *Cultura* nr. 12/2011, Vasile Sebastian Dâncu conchide etic, ca un ardelean, care se încapățânează să rămână, fără motiv și fără – credem – specularea unor oportunități, optimist: „Iubind România cu disperare, fără motive palpabile, putem să ne reinventăm pe noi înșine și să refuzăm să facem parte din nepăsarea generală.” C. Stănescu semnalează dispariția unei rubrici, „Cartea străină”, din *România literară*, ținută atâta vreme de Felicia Antip, care „a contribuit elocvent la schimbul de valori în cultura românească punând capăt aceluia real și mult discutat «hiatus» din anii '50”, rubrică prin care cartea străină s-a «românizat» chiar înainte de a fi tradusă în românește. În articolul *Alexandru Dobrescu sau spiritul polemic pe câmpul de luptă*, Al. Cistelean creionează un profil al criticului pomenit în titlu, „care a profesat de la bun început o critică de nerv, iute și tranșantă, cu vervă polemică și vocație disociativă”. Sub titlul *Clubul poezilor premiați*, continuă panoramarea câtorva dintre cei 20 de laureați ai Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” – Opera Omnia: Mihai Ursachi, Gellu Naum, Cezar Baltag, Petre Stoica, Ileana Mălăncioiu, Ana Blandiana, Ștefan Augustin

Doinaș, Mircea Ivănescu, Cezar Ivănescu, Constanța Buzea, Emil Btumaru, Ilie Constantin, Angela Marinescu, Șerban Foarță, Gabriela Melinescu, Adrian Popescu, Mircea Dinescu, Cristian Simionescu, Dorin Tudoran, Dinu Flămând.

În nr. 3/2011 al mensualului **Apostrof**, Marta Petreu face o radiografiere culturală a metropolei de pe Sena, în *Parisul în iarnă*. La rubrica „Centenar Cioran”, Ion Vartic publică eseul *O autobiografie rușinoasă*, rubrica fiind urmată de un „Dosar Cioran”, în care semnează Gelu Ionescu (*Avea un rîs exploziv...*), Martin Greslou (*Omul din mansardă*), Marta Petreu (*Despre Lacrimi și Sfinți sau cartea misticului refuzat, Citind despre Cioran*), Petru Cîrdu (*Păstorindu-și turmele de idei*). Mircea Handoca se întreabă dacă *Fost-a Eliade necredincios?* Ovidiu Pecican recenzează cartea lui Andrei Moldovan, *Mihmirile limbii române*, apărută în acest an la Limes, sperând ca „aventura personală în domeniu” a criticului din Beclean să continue.

„În casa modestiei nu există oglinzi”, mărturisește Gheorghe Grigurcu în unul dintre aforismele sale publicate în **Cafeneaua literară** nr. 2/2011. La rubrica „Maratonul optzeciștilor”, Adrian Dinu Rachieru îi face un portret poetic lui Ioan Mioldovan, care ocupă „un loc fruntaș în aglomeratul peisaj liric optzecist”. Ion Lazuscrie *Despre diferite forme de colaboraționism și de rezistență ale scriitorilor în comunism*. Cornel Sântioan Cubleşan, Viorel Tăutan și Doina Crăciun sunt prezenți cu poeme la „Clubul Cafeneaua literară”. Liviu Ioan Stoiciu recunoaște, într-o pagină de „Jurnal” că *Am momente când nu mai pot. Singurătatea, boală degenerativă la masa de scris*, enunț care dă chiar titlul paginii sale. Ion Radu Zăgreanu, în *La o degustare de poezie*, scrie despre volumul de versuri *Poeme pentru cei care citesc în liniște*, de Olimpiu Nușfelean. „Eu însumi sunt cu totul întrecut de viziunile mele, calea pe care o urmez este aceea a himerei. De voi lăsa eu

viața din mână, are el, Daimonul, grijă!” mărturisește Virgil Diaconu în editorialul *Don Quijote* din **Cafeneaua literară** nr. 3/2011. În unul dintre aforismele sale, Gheorghe Grigurcu elogiaza eroarea, recunoscându-i prestigiul, care constă în capacitatea acesteia „de-a stimula amendarea, reîntoarcerea purificatoare, de-a întreține astfel fluxul vieții lăuntrice.” La „Clubul Cafeneaua literară” din această ediție publică poeme Ayten Mutlu, Gulumser Çankaya și Simona Grazia Dima. Andrei Păunescu este prezent și el cu două pagini de versuri iar Radu Cange, cu o pagină de cugetări.

Cronica literară a lui Gheorghe Glodeanu

din **Nord Literar** nr. 3/2011 este dedicată cărții *Note, stări, zile* de Andrei Pleșu, care, „asemenea lui Camil Petrescu, (...) este fascinat de jocul ideilor”, dovadă probată într-o carte „în care se face elogiul fragmentului” și care, în ciuda eterogenității subiectelor, „ne introduce în intimitatea gândirii unuia din importanții oameni de cultură ai prezentului”. Săluc Horvat îi face un portret pictorului Aurel Dan la 65 de ani iar Manuela Pinteascrie despre volumul *Buchetul de platină* publicat recent de Viorel Mureșan. Daniela Sitar-Tăut face un elocvent comentariu al lucrării *Receptarea literaturii române în Slovacia între 1890-1990*, publicată de Libuša Vajdová la Bratislava în 2000. La rubrica „Orfeu”, George Vulturescu publică o pagină de poeme. O altă pagină de versuri semnează George Roca, poet născut în România și stabilit în Australia.

Revista **Poesis** nr. 1-2-3/2-11 se deschide cu un poem de

atitudine (să-i zicem civică?), *Orașul cu procurori*, care îi prilejuiește și un comentariu acid al unor aspecte ale vieții literare sătmărene, care îl cuprind sau îl vizează și pe poet. „Antologia Orfeu” e ilustrată cu un grupaj de poeme semnate de Lucian Surtu. La cronică literară semnează Viorel Mureșan (despre Ion Mureșan), Andrei Zanca (Mircea Petean), Radu Voinescu (Robert Șerban), Gh. Mocuța (Teofil Răchițeanu și Linda Batiste), Crina Borcut (Gh. Glodeanu), Viorel Ștefănescu

(Corneliu Antoniu), Gligor Haşa (Paulina Popa). Teodor Codreanu descifrează fenomenologia poetică barbiană în eseu „*Întocma-Dogma*”. Poemul contemporan este ilustrat de creaţiile lui George Lixandru, Liviu Pendefunda, Constantin Stancu, Ecaterina Negară, Vasile Tarţa, Gheorghe Simon, Gelu Vlaşin. Prof. univ. dr. Gheorghe Glodeanu semnează o prezentare – laudatio – a lui Augustin Buzura cu ocazia primirii de către autorul *Refugiilor* a titlului Doctor Honoris Causa, conferit de către Universitatea de Vest „Vasile Goldiş” din Arad.

Aurel Pantea deschide **Caiete Silvine** nr. 3/2011 cu un

poem dedicat revistei. *Un mare poet octogenar* se intitulează eseu dedicat poeziei lui Mircea Ivănescu de Viorel Mureşan. Franciscus Georgius scrie despre cărţile lui Viorel Mureşan, *Locul în care se va deschide cartea* şi *Buchetul de platină*. Imelda Chintă prezintă *Secretul comorii* de Artemiu Vanca, un roman ce ambiţionează să facă o monografie a satului sălăjean, iar Carmen Ardelean, *Întoarcere în Arizona* de Nicolae Băciuş. Despre *Gâlceava himerelor* de Daniel Hoblea, Florim Mihăescu spune că, bogată în meditaţii, făcută din fragmente care sunt „legate” de firul conducător al cunoaşterii, este o carte care „nu e numai o lucrare a cunoaşterii şi iubirii, ci şi a tăcerii, de care trebuie să ne apropiem cu taină şi cutremur”. Ştefan Doru Dăncuş recenzează – sub titlul *Cărţile României – cărţile Secera şi ciocanul* de Daniel Săuca, *Tata doar fotografii* de Dan Iancu şi *Sub podul calicilor* de Vasile Morar. (O. N.)

ROST – nr. 95-96
Revista de cultură creştină şi politică,

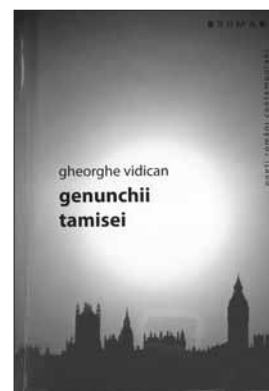
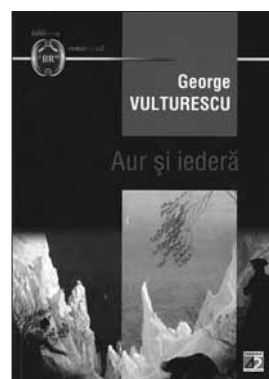
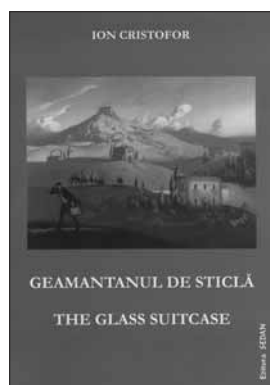
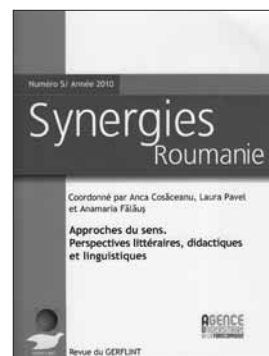
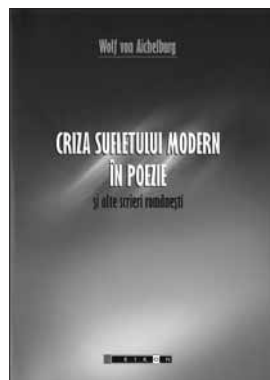
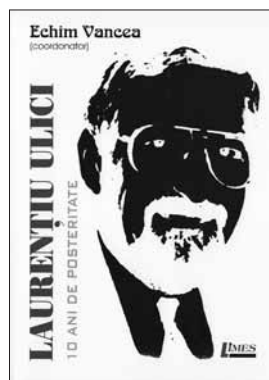
Rost, care apare lunar, se îndreaptă cu paşi mari spre numărul 100. Fondată în 2002 şi editată de Asociaţia Romfest XXI, având ca preşedinte de onoare şi preşedinte activ două personalităţi marcante ale temniţelor comuniste, Părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa şi Profesorul Marcel Petrişor, iar ca director editorial pe tânărul jurnalist Claudiu Târziu, fondatorul revistei, *Rostul* se propune ca o publicaţie de

dreapta cu intenţia vădită de a promova credinţa strămoşească şi dragostea de ţară într-o manieră serioasă şi echilibrată. Încercând să concentreze valorile eterne ale neamului românesc prin redescoperirea tradiţiei ca memorie vie, revista dedică fiecare număr unei mari personalităţi din istoria trecută sau prezentă a poporului român, pe care o propune ca exemplu sau subiect de reflecţie.

Numărul 95-96 pe ianuarie-februarie 2011 ni-l prezintă pe scriitorul şi criticul de artă Alexandru Busuioceanu, un român universal, căruia exilul pe pământul iberic, datorat tăvălugului comunist, i-a salvat viaţa şi opera, dar a făcut ca şi uitarea să se aştearnă mai repede peste numele său. Recursul la ceea ce a fost omul Alexandru Busuioceanu şi ceea ce reprezintă opera sa, ne descoperă un reper cultural european la care şi-a adus aportul şi spiritul românesc. Pe lângă subiectul central, revista *Rost*, face în acest număr o amplă evocare printr-o serie de articole a personalităţii mitropolitului scriitor Bartolomeu Valeriu Anania, cu prilejul trecerii la cele veşnice la începutul acestui an a marelui ierarh al Ardealului ortodox.

Alte articole referitoare la actualitatea vieţii creştine, culturale şi politice de pe plaiurile mioritice întregesc numărul dublu al *Rostului* de început de an 2011: „*Cardul de sănătate, un experiment pe pielea noastră*” de Iulian Capsali, „*Căderea paşnică a comunismului în Polonia*” de Florin Mitrea, „*Individualismul posesiv în Rusia*” de Anca Simitopol, „*Marele roman al eliberării: Petru Dumitriu, «Incognito»*” de Paul S. Grigoriu, „*Teologia necazurilor şi a smereniei în Mioriţa*” de Constantin Miu, „*Dragostea ca mijloc de cunoaştere*” de George Popescu-Glogoveanu, „*Familia românească în Anul Sfintei Cununii*” de Pr. Marcel Răduţ-Selişte, „*Erorile catolicismului (III)*” de Mihail Băcăuanul, „*Eminescu şi unirea românilor*” de Radu Ilaş, etc. Toate aceste materiale şi multe altele, prefaţate de editorialul „*Leul în iarnă al Ardealului ortodox*”, semnat de poetul Răzvan Codrescu, se oferă cititorilor într-un număr bogat şi impresionant al unei reviste cu pretenţii selecte. (A. C.)

CĂRȚI SOSITE LA REDACȚIE

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

Onița MUREȘAN, *Zburătorul*